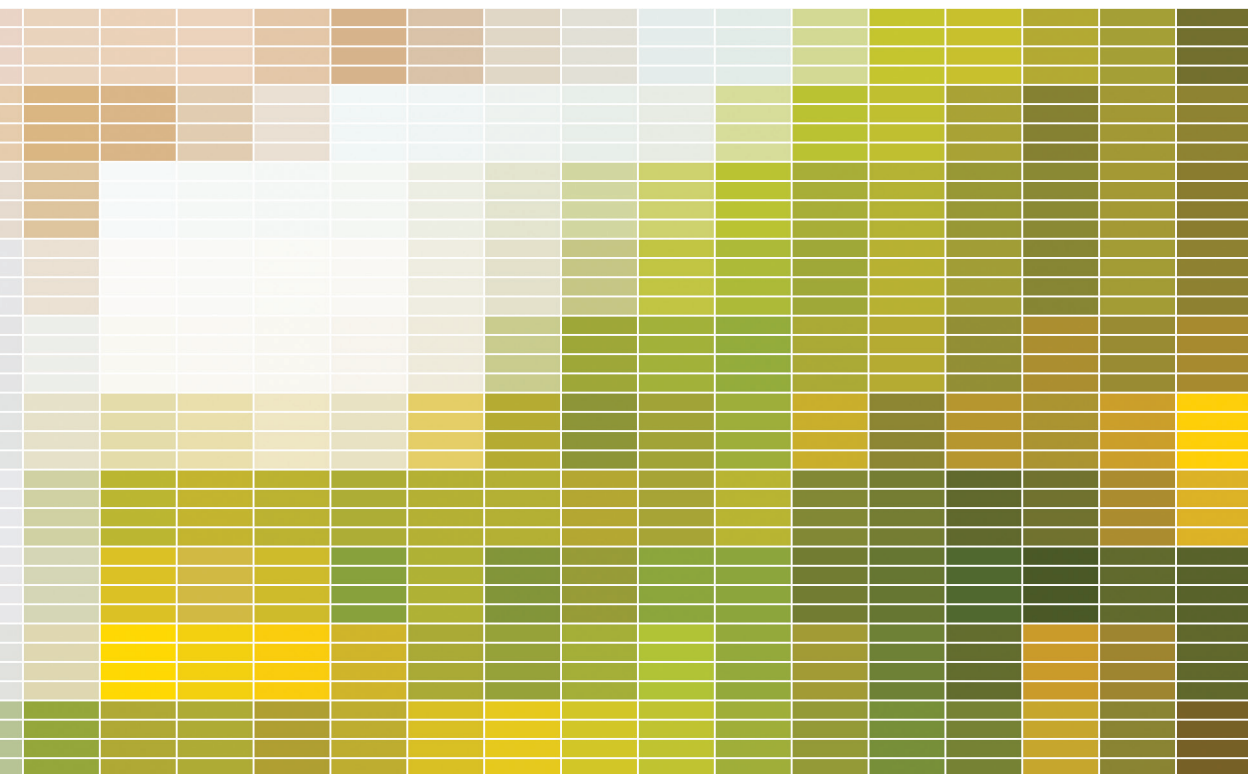

XXIII. Proletna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske

Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja

ISSN 1847-6074

NAKLADNIK

Agencija za odgoj i obrazovanje
Donje Svetice 38, 10000 Zagreb
www.azoo.hr

ZA NAKLADNIKA

Vinko Filipović, prof.
© Agencija za odgoj i obrazovanje

UREDNIK

Miroslav Mićanović

ZBORNİK PRIREDILA

Tamara Zadavec, prof.

LEKTURA

Nikolina Azenić-Krstić, prof.

OBLIKOVANJE I SLOG

KaramanDesign
www.karaman-design.com

TISAK

Kerschoffset d.o.o.

ISSN 1847-6074

Pripremljeno u Agenciji za odgoj i obrazovanje
Zbornik izlazi jedanput godišnje
Tiskano u Hrvatskoj 2011.

XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske

Zbornik radova

Tema: Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja
Osijek, 9. - 11. svibnja 2011.

Agencija za odgoj i obrazovanje

Zagreb, 2011.

Sadržaj

1. Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja

<i>Milivoj Solar</i> Zašto čitati knjige?	11
<i>Dinka Kovačević</i> Čitalačka pismenost. Drugačije okruže – drugačiji zvukovi	21
<i>Mira Zovko</i> Važnost čitanja	27
<i>Vesna Radičević, Suzana Biglbauer</i> Poticanje čitalačke pismenosti kao dio knjižnično- -informacijskog obrazovanja.	33
<i>Ana Krželj</i> Školska knjižnica i poticanje čitanja utemeljeno na žanru horora – istraživanje o tome trebamo li uvesti cenzuru ili ne.	43
<i>Senada Dizdar</i> Podsticanje na čitanje – bosanskohercegovačka iskustva	59

2. Radionice

<i>Jasna Held</i> Od govorne do pisane riječi	73
<i>Ljiljana Šakić</i> Što će mi čitanje? Radionica o razvoju čitalačke kompetencije	77
<i>Mirjana Milinović, Suzana Jurić</i> 7 ključeva za čitanje s razumijevanjem	83

<i>Ljerka Medved</i> Čitanje kao dio knjižnično informacijskog obrazovanja – radost otkrivanja sedam ključeva za čitanje s razumijevanjem.	87
<i>Zora Hajdarović</i> Žene mog i Tadijanovićeve zavičaja – kreativna radionica	89
<i>Marija Benjanec, Mira Obad</i> Radionica: Čitanje grada – osječki Gornji grad	93
<i>Hrvoje Mesić, Ksenija Kesegi-Krstin</i> Vizualnost prostora: Dobro došli u Essek	99
<i>Jadranka Junačko, Marija Deanković</i> Naučimo čitati između redaka	105
<i>Nada Šerić</i> Što je autor htio reći ili kako čitati stručne tekstove	109
<i>Marija Klarić</i> Fonetskim vježbama za glas i izgovor do dobrog interpretativnog čitanja	113
<i>Vlatka Vujčić, Marija Barac</i> Pedagoška radionica: Torba za skupne priče – motivacija za čitanje	117

3. Primjeri iz prakse

<i>Nataša Mesić Muharemi</i> Maškarada – poticanje čitanja učenika nižih razreda osnovne škole	123
<i>Ana Sudarević, Matija Dreven, Danko Dujmović</i> Bajke, mitovi i legende – izvori multikulturalnosti	127
<i>Bernarda Šeligo</i> Krenimo odgajati čitatelja i stvarati korisnike školske knjižnice	131
<i>Tanja Lukić</i> Čitanje i kritičko mišljenje	137

<i>Damir Balkivić</i> Čitaju li današnji srednjoškolci manje od svojih vršnjaka prije deset godina?	143
<i>Ines Krušelj Vidas</i> Čitajmo im naglas	149
<i>Jelena Cvrković, Katica Novoselac</i> Čitalačka pismenost – kompetencija za život	155
<i>Marija Purgar</i> Jezik roda moga: mini-projekt školske knjižnice i razredne nastave	161
<i>Sanja Galic</i> K ² O – korelacija nastave kemije i knjižnično- -informatičkog obrazovanja.	165
<i>Lada Bobinac</i> Katalozi ili kako se snaći u knjižnici.	169
<i>Sanja Nejašmić</i> Knjižničar kao stručni suradnik u EU projektu, program Mladi na djelu, (akcija Mladi za Europu, podakcija Inicijativa mladih).	173
<i>Koraljka Mahulja-Pejčić</i> Edukacija o Europskoj uniji	177
<i>Korina Udina</i> Nova biblioteka Učenici pisci.	181
<i>Liana Diković Fortunato, Elda Pliško Horvat</i> Kruška – knjižnične riznice u školama: dragulji pisane riječi	189
<i>Zrinka Radanović</i> Ljepši će postati svijet.	195
<i>Ivana Ivančić</i> Mala čitateljska skupina u Srednjoškolskom đlačkom domu	199

<i>Domagoja Pavičić</i> Predmetni pristupnik osnovnoškolske knjižnice – poziv na suradnju!	205
<i>Ivana Vladilo, Draženka Stančić, Josip Rihtarić</i> Projektne aktivnosti Hrvatske mreže školskih knjižničara . . .	211
<i>Robert Posavec</i> Građa lagana za čitanje: uloga školskih knjižnica u ostvarenju prava na obrazovanje osoba s posebnim potrebama	219
<i>Ruža Jozić</i> Poticanje čitanja u školskoj knjižnici: Kakao mlade nauči na knjige.	225
<i>Irena Bando</i> Složenost i usustavljenost rada školskog knjižničara	231
<i>Snježana Vasić</i> Abeceda u praksi ili kako dobiti dobre čitatelje već u prvom razredu.	235
<i>Sofija Zekanović</i> Biće iz čarobne kutije	241
<i>Ilija Pejić</i> Biti čitatelj – susreti najčitatelja narodnih knjižnica Bjelovarsko-bilogorske županije.	245
<i>Ana Horvatović</i> Razlike u upotrebi školske knjižnice u malom i velikom mjestu.	251

4. Nove knjige

<i>Stjepan Hranjec</i> Za sve postoji pravo vrijeme – Ankica Blažinović-Kljajo: <i>Meni je najbolje biti ja</i>	259
---	-----

1

Čitanje kao dio knjižnično- -informatičkog obrazovanja

Zašto čitati knjige?

Dr. Milivoj Solar

akademik, prof. emeritus, teoretičar književnosti

Gospode i gospodo,

Vi se vjerojatno pitate kako se može postaviti tako neodređeno i nejasno pitanje. Želim li govoriti o nostalgiji ljubitelja čitanja knjiga, osobito onih iz područja književnosti, pa žalim za vremenima kada one nisu bile lako dostupne u elektronskim medijima? Zar nije svejedno na koji su nam način dostupni sadržaji knjiga, zašto bi se čitanje na kompjutoru i iPadu razlikovao od čitanja ukoričenih svezaka u kojima se prenose „iskustva duhovnog stvaralaštva“, kako to navode leksikoni u objašnjenju pojma knjige? Želim li govoriti o bibliofiliji, o ljubavi prema knjigama kao osobitim, često zanimljivo opremljenim i posebno ukrašenih predmetima, kakvi nam se mogu sviđati bez obzira na ono što je u njima napisano, a kakvi su u našoj dugoj povijesti odigrali vrlo važnu ulogu? No, u tom slučaju, kakve to veze ima s čitanjem? Nije li tako pitanje: Zašto čitati knjige? posve bespredmetno, jer bi se možda i moglo govoriti zašto bi trebalo čitati ovakve ili onakve knjige, no općenito o čitanju knjiga može biti tek manje ili više zanimljivo raspravljanje o navikama, običajima i vremenima u kojima su one imale ulogu koju danas više nemaju? Odveć je, reći ćete, velika raznolikost među knjigama da bi se moglo govoriti o nečemu takvome kao što su razlozi zašto ih čitamo ili zašto bismo ih trebali čitati.

Pa ipak, gospode i gospodo, vi ste sigurno primijetili kako su knjige kao sredstvo komunikacije u naše doba izgubile onu ulogu koju su imale još u ne tako davnoj prošlosti. Knjiga, pisaca i čitatelja ima doduše mnogo više no ikada u prošlosti, no vjerujem da svi imate dojam kako su se njihovo značenje i važnost u svakidašnjem životu i u kulturi općenito promijenili. Još nedavno su se znanstvenici, političari i uglednici javnog života voljeli slikati s pozadinom u kojoj su dominirale knjige, a danas se „iza njih“ redovno nalazi kompjutor, televizor i možda još neka sofisticirana tehnička oprema. Još uvijek se doduše kupuju knjige i mnogi žele imati vlastite knjižnice, no oni kao da se svode na veliku, ali ipak samo zajednicu od posebnog interesa, nalik hobiju. U tzv. intelektualnom radu, čitanje knjiga čini se ostatkom prošlosti. Sve što je potrebno učenicima, studentima, profesorima i znanstvenicima može se jednostavnije, lakše i brže dobiti pritiskom prekidača na strojevima. A da i ne govorim o svakodnevnoj komunika-

ciju: vrijeme koje se još uvijek troši na čitanje knjiga gotovo sigurno tek je neznatni dio onoga koje se troši na gledanje televizije, pretraživanje interneta, razgovore mobitelom i *sms*-om. Razmjeri obuhvata i brzina kojom se to dogodilo u našem vremenu čini se zahtijevaju da o tome razmislimo. Kulturologija nas uvjerava kako je za svaku kulturu od bitnog značenja upravo komunikacija, da je i čini upravo komunikacija među njezinim članovima i komunikacija s drugim kulturama. Pa, ako se to u tako brzom ritmu mijenja, ne zahtijeva li i sama ta činjenica da se pomnije razmotri i onaj poseban način komunikacije koji nazivamo „čitanje“?

A čitanje se, smatram, može razmotriti i sa aspekta medija koji ga omogućuje, pa se nije loše podsjetiti kako je McLuhan još dosta davno ustvrdio „da je medij poruka“. Iako su se njegove analize pokazale nedostatnim, a njegova se predviđanja nisu ostvarila, ipak ta temeljna misao nije bez opravdane osnovice. A upravo to opravdava neku prvu razliku između čitanja knjige i čitanja s ekrana. Držim da je pri tome važan pojam ekrana, jer je on zajednički filmu, televiziji, kompjutorima i mobitelima. Ekran je, naime, najprije zastor, platno na kojemu se projiciraju slike, a zatim, danas, „fluorescentna površina katodne cijevi na kojoj se stvara slika“. Uz neka dodatna moguća značenja, još uvijek držim kako je bitno što se radi o nečemu poput „zastora“ – što je prvobitno značenje – a koji na svoj način prikriva zbilju i omogućuje projekciju riječi i slika u neslućenim razmjerima. Čini mi se da zato mogu pitati: ima li neke razlike u čitanju s ekrana i čitanju „iz knjige“?

Vi ćete, dakako, odmah primijetiti da je načelno medij, kao tekst, isti: riječi i rečenice u knjizi iste su kao i one na ekranu, pa zašto bi onda bilo neke razlike u čitanju? No, možda ste ipak zamijetili da nerijetko postoji i neka nelagoda kada se knjiga naprosto prenese na ekran. Je li to samo stvar navike i nevoljkosti prihvaćanja novine, ipak držim otvorenim pitanjem. Čitanje je, naime, osobit način komunikacije, takav kakav je izazvao veliku pozornost teorije književnosti od sredine prošlog stoljeća do danas. Neću vas, međutim, zamarati navođenjem raznolikih stajališta o čitanju kao recepciji tekstualnih poruka duhovnog stvaralaštva. To nije u središtu mojega zanimanja, jer su takve rasprave, vođene u okvirima novijih književnih teorija, redovno zaočupljene razumijevanjem teksta, osobito književno vrijednog teksta, a ne bave se knjigama i njihovim odnosom prema ekranima. Napomenut ću zato jedino da se uza svu raznolikost analiza razumijevanja i smisla čitanja teoretičari od fenomenologa do semiotičara, a posebno onih koji se bave teorijom recepcije, slažu u tome da čitanje nije naprosto reproduktivan, nego je u neku ruku, i barem u nekoj mjeri, i produkti-

van stvaralački čin¹. Takav naglasak na isključivu važnost čitanja, reći ću, čini mi se pretjeranim, jer u radikaliziranim verzijama vodi do krajnjeg relativizma i mora pretpostaviti, donekle pojednostavljeno, da svaki čitatelj razumije samo svoju osobnu *Gospodu Bovary*. Ipak, da bi čitanje moralo biti i nešto više od reprodukcije, mislim da je potrebno imati na umu.

S druge strane pak mogu o takvom oslanjanju, da ne kažem i slavljenju recepcije, želim upozoriti kako se svi teoretičari ipak slažu da je za razumijevanje bilo kakvog teksta nužan odnos prema kontekstu, a kontekst pretpostavlja i uvjete koji uključuju namjere, očekivanja, svjesne i nesvjesne pretpostavke, pa tako i sama priroda medija, smatram, mora imati neku važnost i značenje. A to onda i u najširem obzoru neće biti bez važnosti, pa neće biti sasvim isto čitamo li nešto na ekranu ili čitamo knjigu. Takva se razlika jasno razabire kada se radi o komunikaciji „licem u lice“ i u čitanju, pa se na temelju toga može ponešto zaključiti i o tome postoje li razlike u komunikaciji s tekstem u knjigama ili na ekranu. Razliku između razgovora i čitanja, naime, primjećujete čak u našoj izreci „da ste nekoga pročitali“. U njoj je, naime, sadržano uvjerenje da neku osobu „pročitate“ kada ste razabrali kakva je ona zapravo, za razliku od onoga što glumi ili samo nastoji prikriti. „Pročitali“ ste nekoga kada ste shvatili kakva je on osoba, a to u stvarnom razgovoru uspijevate ili ne uspijevate na temelju niza detalja, kao što su govor tijela, mimika, izraz lica, pa i pozadina, u nekoj vrsti „konačnog uvida“ koji se odnosi na cjelinu, na smisao cjeline. Već na tom primjeru primjećujete kako se razgovor na ekranu, a onda i čitanje na ekranu, može razlikovati upravo u manipulaciji detaljima, kakva neki smisao unaprijed nameće i cjelinu uvida podređuje namjerama redatelja, snimatelja ili onoga tko je tekst stavio na ekran. U stvarnom razgovoru, naime, i pozadina igra neku ulogu, a detalji izraza nisu izabrani, nego su naprosto prisutni: komentator na televiziji bira kadrove u kojima će pokazati pozadinu te ovaj ili onaj izraz lica, neki pokret tijela i gestikulaciju. Također bira i detalje pozadine: ugledni je predstavnik „slavnih“ okružen knjigama, djecom, životinjama ili „običnim ljudima“, već prema namjeri koja se želi sugerirati. Manipulacija kontekstom igra presudnu ulogu. Vi ćete, možda, napomenuti da u tome nema nikakve bitne razlike između knjige i ekrana, jer i knjigama se može itekako manipulirati, i u njima nema stvarnog konteksta, i u njima autor bira detalje koje će spomenuti ili izostaviti.

---

1 Usp. natuknicu *Čitanje* u Vladimir Biti: *Pojmovnik suvremene književne i kulturne teorije*, Matica hrvatska, Zagreb, 2000.

Tekst u knjizi također uvijek nešto i prikriva; on nije i ne može biti „odslikavanje zbilje“. Ipak držim da se može zamijetiti ključna razlika na razini namjere, pa onda i konteksta na temelju kojega se tekst razumijeva. A da to obrazložim, moram se osvrnuti na dvoje. Prvo na svrhu čitanja upravo knjige, a zatim na prirodu ekrana.

Što se tiče svrhe, moram se u nekoj mjeri vratiti na obrazloženje o ljubiteljima knjiga koje sam ranije odbacio kao nedovoljno. Unatoč tome moram reći da čitatelj koji uzima knjigu u ruke može doduše to činiti zbog toga da nauči lekciju ili da se naprosto rasonodi, ali da je u tome uvijek prisutan i neki daleki trag rituala. Njegov je povijesni početak svakako u čitanju svetih knjiga, koje bijaše ritual i koje je to do danas ostalo, no neki trag toga javnog, općeg rituala sačuvao se u privatnom ritualu čitanja, osobito recimo romana. Izvrsno ga je zapazio i opisao Calvino u početnim rečenicama svojega djela:

Počinjaš čitati novi roman Itala Calvina *Ako jedne zimske noći neki putnik*. Opusti se. Priberi se. Odbaci od sebe svaku drugu misao. Pusti neka svijet koji te okružuje iščezne u neodređenosti.²

Calvino je tako primijetio i da je privatni ritual donekle paradoksalan: „opusti se“ i „priberi se“ zapravo su suprotnosti. No, upravo u tom je paradoksu izražena prikrivena ritualna nakana: moramo se odreći stvarnog konteksta, moramo se usredotočiti, ali se ne smijemo usredotočiti na razumijevanje pojedinih poruka, recimo podataka koje želimo naučiti, nego na smisao cjeline. Ironičan Calvinov ton pri tome upozorava na prepuštanje igri mašte koja će zamijeniti razumijevanje na temelju stvarnog konteksta. Mi uzimao bilo koju knjigu u ruku s namjerom da je pročitamo u onom smislu u kojem sam rekao da možemo „pročitati“ osobu. Dakako, pri tome može biti, pa i ima, izuzetaka, no o njima kasnije.

Vi ćete reći da s istom koncentracijom možemo pristupiti ekranu filma, televizije ili kompjutera. Pa ipak, reći ću, ako izostavimo moguće izuzetke, privatni je ritual u slučaju filma znatno drugačiji, a ako se radi o tzv. malim ekranima, on načelno izostaje. Dakako da se i tada moramo u nekoj mjeri koncentrirati, no nakana se svodi ili naprosto na rad, traganje za potrebnim podacima, ili jedino na opuštanje, raznodu ili razgovor zbog dosade i potvrđivanja da postoji komunikacija. A za kontekst razumijevanja teksta već na filmu uloga je mašte manja jer se čini da je zbog slike, zvuka i riječi načelno sve prikazano kao u

2 Calvino, I.: *Ako jedne zimske noći neki putnik*, preveo Pavao Pavličić, Znanje, Zagreb, 1996., str. 5

zbilji. Na malom pak ekranu takva je uloga još manja: poruke se oslanjaju na prethodno već poznate; one su podaci, informacije, a smisao cjeline samo je naša nakana usvojiti informacije ili uživati u njihovom brzom izmjenjivanju.

Upravo da to objasnim, moram razmotriti i drugi aspekt takve moguće analize, a to je priroda ekrana. Priroda ekrana, naime, nisu slike ili riječi koje su na njemu projicirane, nego je njegova priroda brzi protok, brza izmjena slika i riječi odnosno rečenica. Moć ekrana nije u tome što se na njemu može vidjeti ovo ili ono, nego je njegova moć u tome što se može sve vidjeti u brzom ritmu izmjena koje daju iluziju da je sve trenutno prisutno. Ako se riječi i slike mogu nizati u gotovo beskonačnim nizovima, čini se da na ekranu može biti prisutan kozmos u cjelini, nešto poput alepha u Borgesovoj noveli:

... Vidio sam kuglicu koja se prelijevala u svim bojama i gotovo se nepodnošljivo ljeskala. Isprva sam pomislio da se okreće; potom sam dokučio da je to gibanje opsjena koju stvaraju vrtoglavi prizori u njoj. Promjer alepha mogao je iznositi dva-tri centimetra, ali je u toj kuglici bio sadržan svemir, u naravnoj veličini. Svaka je stvar (uzmimo, zrcalo) bila beskonačan broj stvari, zato što sam je bjelodano vidio iz svih točaka univerzuma.³

Borges je, čini se, još mnogo prije kompjutera i *e-readera* shvatio da se cjelina svijeta i života ne može sažeti u sukcesivnost bilo kakvoga jezika ili teksta, ali da se krajnje ubrzanom izmjenom može postići dojam svemogućeg pregleda svega što se zbilo u prošlosti i sadašnjosti. Taj je pregled dakako iluzija, ali golema je moć takve iluzije jer ona obećava da se uz mali napor može dobiti tako golem broj informacija da nam se može činiti kako smo postigli nešto nalik doživljaju mistike. Ne znam može li se nešto takvo doživjeti i u pretraživanju interneta, no iluzija svemoći u dostupnosti informacija ne čini mi se neozbiljnom maštarijom. Ona, naime, pretvara gledanje u ekran i čitanje s ekrana u djelatnost koja je nadmoćna svakoj drugoj intelektualnoj djelatnosti. Ljubitelji ekrana zato nisu posebna zajednica poput ljubitelja knjiga; nitko danas uporabi ekrana ne može odoljeti.

A njegova priroda odgovara njegovoj uporabi. Bilo da se radi o poslu ili o razonodi, mogućnost je njegove uporabe neodoljiva. No, iluzorni karakter svemoći dostupnosti informacija ne bismo smjeli zaboraviti. Mogući protok informacija u najmanju ruku usporava, ako i ne omo-

---

3 Jorge Luis Borges: *Aleph*, u *Sabrana djela 1923-1982*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1985., str. 89

gućuje, koncentraciju na jednu sliku, jednu rečenicu, jedan podatak i/ili jednu relativno cjelovitu uobličenu spoznaju. A to bi bila neka prva pretpostavka da se uspostavi komunikacija kakva je osnovica razumijevanja umjetnosti, kao i znanosti i filozofije. Svaka iduća informacija može poništiti važnost prethodne, jer one nisu uspostavljene na način na koji čovjek misli i na koji razumijeva umjetnost, nego su usustavljene na način na koji kompjutor može oponašati određene, ali samo strogo određene, operacije kakve odgovaraju spoznaji. Nizovi podataka na kraju su ipak samo nizovi poznatih podataka, a način na koji ih kompjutor uspijeva i povezivati nisu cjelovite smislene teorije, niti daju onaj dojam koji može dati gledanje jedne umjetničke slike ili čitanje nekog umjetničkog djela. Kompjutor nas sam sobom ne može uputiti na važnost pojedinih informacija; u njemu je sve što je uneseno u bazu podataka načelno ravnopravno.

Zato se možemo vratiti knjigama. Pa zašto bi, reći ćete, priroda knjige bila drugačija? Zar takvom dojmu umjetničke književnosti ne odgovara i film koji također priča priču kao i roman, a zar znanstvene teorije također ne nižu podatke, teze i zaključke koje možete naći i na internetu? Zašto bi virtualna stvarnost na ekranu bila drugačije od virtualne stvarnosti u knjigama? Zašto bi privatni ritual čitanja knjige u tome nešto promijenio?

Moj odgovor glasi: zato što nas način na koji nas dostupnost informacija na ekranu i njihova prikladnost određenim životnim svrhama usmjerava prema vrijednostima života koje čak ni danas nisu neprijeporne, štoviše o kojima se može i treba razgovarati. Ne mislim pri tome, dakako, da bismo trebali razbijati televizore i kompjutore, kao što su engleski radnici na početku prve industrijske revolucije razbijali strojeve. Vrijednost je tehnoloških dostignuća neprocjenjiva, no i pri tome važi napomena kako sve ovisi o načinu uporabe, a to više nije tehnološko, nego je ne samo moralno nego možda i ključno pitanje budućnosti čovječanstva. Ne mislim se također ni pozivati na tradicionalne kulturne vrijednosti, jer napredak tehnologije po svojoj prilici zahtijeva da se i one iznova tumače i razumijevaju. Jedino mi se čini da se teško prilagođavamo brzim, čak eksplozivnim promjenama u najšire shvaćenoj komunikaciji, a to će reći da sveopća dostupnost informacija sama sobom proizvodi i njihovu nepreglednost, pa se nameće problem njihovog izbora i važnosti, kao i smislenih sinteza znanja, kakvih u novim načinima komunikacije lako potpadaju isključivo u okvire uvjerenja, pretpostavki, pa i predrasuda. Novi načini komunikacije, koji su zauzeli u tolikoj mjeri prostor i vrijeme suvremenog života, nisu, rekao bih, posve bez opasnosti.

Tako upravo iluzija neograničenih mogućnosti raspolaganja prostorom i vremenom, kakvu nude mali, srednji i veliki ekrani, ne otvara samo još veće mogućnosti manipulacije, nego i sama sobom proizvodi dojam da se cjelokupno ljudsko iskustvo može svesti na sinkroniju. Kako su svi mogući podaci podjednako dostupni bez njihove povijesne pozadine i bez razumijevanja njihova podrijetla i postupnog razvoja, u gledanju i čitanju na ekranu gubi se bilo kakav dojam dijakronije. A to će reći da je tradicija podjednako prisutna kao i suvremenost: informacije recimo o *Epu o Gilgamešu* podjednake su s legendama o Tarzanu, pa je ono što je zapisano prije gotovo pet tisuća godina izravno i neposredno prisutno u sadašnjosti i tako se razumije. A slično se dešava i u odnosu prema prostoru: mobitelska poruka iz Kuala Lumpura ni po čemu se ne razlikuje iz one iz susjedstva. Tehnologija daje dojam da su povijesni filmovi sada s pravom nazvani „kostimiranima“, a načini života australskih domorodaca čini se istim danas kao i u dalekoj prošlosti jer o njima možemo jednostavnim pritiskom prekidača dobiti podjednako uvjerljive informacije.

Još je tako dosta davno ugledni povjesničar Arnold Hauser u svojem djelu o socijalnoj povijesti umjetnosti i književnosti primijetio kako se naše, zapravo još njegovo vrijeme, može nazvati „filmsko doba“,⁴ jer tehnika filmske umjetnosti dopušta neslućene mogućnosti manipulacije prostorom i vremenom: dijakronija se razbija u odsječke koji se mogu slagati po volji, a isto je i s prostorno udaljenim lokalitetima. Na taj način sve može biti podjednako važno jer je sve istovremeno dostupno. On, dakako, još nije imao iskustvo televizora, mobitela i kompjutera, pa mu se činilo da film otkriva nove mogućnosti cjelokupne umjetnosti koje će dovesti do procvata cjelokupne umjetničke komunikacije.

To se, nažalost, nije dogodilo. Dogodilo se nešto drugo, što ću najprije opisati kao prevlast količine nad kvalitetom. A to mogu pokušati ovako obrazložiti: gomilanje informacija, kakvo ekran omogućuje, daje dojam da što više podataka osigurava i kvalitetu znanja, što možete lako prepoznati kako u znanstvenim raspravama tako i u svakidašnjem životu, gdje se čini da je dovoljno „biti informiran“ pa da vas drže pametnim. Trebam li reći da to ima itekakve posljedice na ideal obrazovanja, koji kritičar društva znanja Liessmann s pravom oštro osporava, podsjećajući nas na kviz *Tko želi biti milijunaš?* i na posljedice u nje-

---

4 Hauser, A.: *Socijalna istorija umetnosti i književnosti II*, preveo Ksenije Anastasijević, Kultura, Beograd, 1966.

mu prisutnog shvaćanja obrazovanja i znanja.⁵ Ne mislim time samo na pretrpavanje školskih programa podacima – koje je uostalom lako naći na internetu – nego i na nešto važnije, a to je nužnost da se nove generacije što brže osposobe za ovladavanje novom tehnologijom i vještinama potrebnim da se ona koristi. Dakako da je to prijeko potrebno za napredak gospodarstva i uspješnu politiku, no ako je to jedino što od obrazovanja očekujemo – a čini se da jest – nema ni vremena ni mjesta za one vrijednosti na kojima je ideal obrazovanja uspostavljen u prosvjetiteljstvu. A taj je ideal, naime, da obrazovanjem valja steći ne samo spoznajne podatke nego i moralnu orijentaciju i estetičke vrijednosti, bez čega se uređeni društveni život ne može ni zamisliti, jer pojedinac ne mora biti samo „materijalno osiguran“ nego i zadovoljan, možda i sretan, što može biti jedino ako sam sebe razumije.

Vjerujem osim toga da ste svi primijetili kako je količina književnih djela dostupnih na internetu dobila goleme razmjere, kao i da svi pišu književna djela, odnosno ono što misle da su književna djela jer je vrijedno zapisivanja i objavljivanja na blogovima. I opet, mogu reći da nemam ništa protiv takve komunikacije, no čini mi se da se to svelo i na pomalo začuđujuće fenomene kao što su natjecanje u broju pročitanih knjiga, u brzom čitanju, u opisivanju općepoznatih podataka i spoznaja te u vještini manipulacije.

A to me može vratiti na pitanje o čitanju knjiga. Već rekoh da je brzo čitanje nešto što odgovara prirodi ekrana kao brzog protoka informacija. Spomenuo sam i potrebu „zaustavljanja“, pa je sada i u ovom kontekstu mogu objasniti. Neki opći odnos prema knjigama, sigurno ste primijetili, načelno je drugačiji od onoga prema oruđu i aparatima. I one služe čitanju kao i ekran, no ta je uporaba ponešto drugačija jer nas, recimo, knjiga može i razočarati. Stroj nas razočara jedino ako ne radi, pa se rad s njim prekida kako bismo ga popravili. Knjigu, međutim, počinjemo čitati jer očekujemo neki smisao cjeline. Ne očekujemo samo upoznavanje s pojedinim porukama, s pojedinim informacijama. Razočaramo se jedino kada takav cjelokupni smisao izostaje: očekujemo suvislu priču ili manje ili više kontinuiran opis, odnosno izlaganje neke teorije. Ne prestajemo čitati zato što nema više informacija; prestajemo u onom trenutku kada nam je izostao nagovještaj smislene cjeline. Ako se čitanje i tada nastavlja, ono ne odgovara ni minimalnom očekivanju, koje je, usuđujem se reći, u biti estetičkog karaktera.

---

5 Liessman, K. P.: *Teorija neobrazovanosti. Zablude društva znanja*, preveo Sead Muhamedagić, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2008.

Estetičkog je karaktera zato što lirski pjesnik, roman ili esej, ali i opširan opis nekog znanstvenog područja ili izlaganje teorije zahtijevaju „gledanje“ i razumijevanje koje ne odgovara uobičajenoj svakodnevnoj percepciji i razumijevanju već unaprijed poznatoga. Davno je primijećeno u estetici da postoji poseban način gledanja u kojem vidimo i ono što se u običnoj percepciji ne vidi: vidimo, recimo, da je cvijeće živo, a nije vješto napravljeno, da preparirana životinja nije lijepa i da je pejzaž tužan i sumoran. Očekujemo zato da se u čitanju knjige obnovi nešto od takvog načina gledanja, a mašta nam služi kao osnovica. Zamišljamo, recimo, književne likove kao stvarne osobe, ali osjećamo kada bismo ih stvarno gledali, detalji izraza njihovog lica ne bi naprosto odgovarali uobičajenom percepciji, nego onome što spomenutih kada sam rekao da smo „pročitali“ čovjeka u stvarnom razgovoru. Ne tvrdim da se nešto od takvog estetičkog doživljaja ne bi moglo ostvariti i na temelju gledanja ili čitanja na ekranu, ali tvrdim da mu čitanje knjige izrazito pogoduje, a da mu ne pogoduje ekran koji je unaprijed određen kao uporabni predmet za drugačije svrhe.

Ne želim osporiti da i brzi protok riječi i slika, recimo u filmu, ne može biti pogodan za postizanje estetičkog doživljaja, no njega ipak ometa mogućnost da će iduća informacija bolje objasniti prisutnu, pa se u biti sve svodi na traganje koje ni s čime ne može završiti. Primjetljivo je to na televiziji gdje se serije nastavljaju u beskraj, a slično je i s traganjem za podacima na internetu. Knjiga, naime, ima u svakom slučaju početak i kraj; njezin sadržaj mora se čitati, ako nas nije razočarala, od početka do kraja i jedino smo je tada razumjeli. Roman i drama zatvaraju svoje izlaganje između početka i kraja, a i u teoriji postoji uvod, izlaganje i nešto poput zaključka. Konačni kraj priče ili neku sintezu na ekranu ne možete očekivati. Gotovo je prirodno da znate kako slijedi nastavak, ili barem da je nastavak moguć.

Ako je barem načelno tako, mogu upozoriti na posljedice u odgoju i obrazovanju, kako se to obično kaže, pri čemu se u samom izrazu odgoj i obrazovanje odjeljuju kao dvije različite djelatnosti, što je u najmanju ruku prijeporno. Ako se, naime, obrazovanje svodi na usvajanje nekih osnovnih podataka i nužnu vještinu u ovladavanju tehnikom, nešto poput moralnog odgoja samo je jedva koristan dodatak, što sviama vam poznata kriza morala uvjerljivo potvrđuje. Još manje mi se čini da povremeno upućivanje na estetičke vrijednosti u nekim predmetima postiže neku veću svrhu, osim kod malog broja pojedinaca. A ako bi još uvijek ideal obrazovanja morao sadržavati i moralnu i estetičku dimenziju, što će reći i dimenziju ukusa, mogao bih ustvrditi da tek čitanje knjiga tome pogoduje.

Ako to što sam govorio nije dovoljno, reći ću još sljedeće: vjerojatno i nije sporno da živimo u doba takve relativizacije ukusa da se to može smatrati i gubitkom svakoga ukusa.⁶ A ako ste pak primijetili da i to potvrđuje nedostatak smisla za kvalitetu, onda bi nešto poput odgoja ukusa upućivalo i na potrebu da se vratimo, barem zasad dok nas ne iznenadi nova eksplozija napretka tehnologije, upravo knjigama.

A knjigama zato što nas čitanje uokvirenih smislenih cjelina, koje nas mogu upravo u tom smislu i razočarati, može uputiti na sposobnost izravnog prepoznavanja onoga što nam se sviđa, i to što nam se sviđa osobno, a ne zbog toga što to preporučuju moda i mediji. Sposobnost ukusa, naime, nije „data“ nego je zadata; nju treba na neki način odgajati. Pa ako se svi želimo jedino informirati i ovladati manipulacijom podataka, jasno je da prestajemo čitati knjige, a meni se čini da upravo time nužno gubimo i sposobnost razlikovanja kvalitete, koja se može steći jedino uspoređivanjem iskustva u knjigama koje su nas razočarale s iskustvima onih koje nas potiču da ih ponovno čitamo. Čitanje je tako u dobu ekrana postalo rad, koji nam tehnologija može olakšati, ili je postalo rasonoda koja prazninu dosade ispunja zanimanjem za nedostižnim nam uživanjem u fikciji bogatstva i slave.

Ne želim vas zavaravati: doista držim da su prednosti tehnologije nužne i neodoljive, pa im podliježe i svako čitanje, ali se time u najmanju ruku smanjuju razlike koje sam pokušao objasniti. Odavno sam, prije gotovo pola stoljeća, pisao da bi čitanje trebalo biti negdje između rada i rasonode, a da je ono postalo samo ili rad, ili samo rasonoda.⁷ Usudio bih se reći da mi se čini kako se to potvrdilo u razmjerima koje nisam mogao niti naslutiti, ali još uvijek držim da o posljedicama takvog procesa u kulturnoj komunikaciji treba pomno razmisliti. Pa, ako knjige čitamo još samo zato jer tako možemo steći nešto od možda već izgubljenog ukusa, ne čini mi se da je to od male važnosti. Možda nas i nova iznenađenja u tehnologiji komunikacije očekuju, no ako smatramo da će ona sama sobom donijeti opći procvat kulture i umjetnosti, mislim da bismo se mogli naći u svijetu koji više nećemo moći ni prepoznati, a kamoli razumjeti.

---

6 Usp. Solar, M.: *Predavanja o lošem ukusu*, Politička kultura, Zagreb, 2004.

7 Solar, M.: *Zabavna i dosadna književnost*, u knjizi *Pitanja poetike*, Školska knjiga, Zagreb, 1971.

Čitalačka pismenost

Drugačije okruže – drugačiji zvukovi

Doc. dr. sc. Dinka Kovačević

Sveučilište J. J. Strossmayera Osijek, Odjel za kulturologiju

Uvod

Preobrazba oblikovanja odgoja i obrazovanja i nova uloga sudionika u tom procesu rezultirala je i novim određenjem učenika, učenja, znanja, učitelja (nastavnika) i školskog knjižničara. Učenik više nije pasivan primatelj, već aktivan istražitelj i korisnik informacija i kao takav mora biti stalno motiviran za čitateljske i istraživačke aktivnosti. Učenje u novim uvjetima se temelji na konstruktivističkoj paradigmi kao proces aktivnog suočavanja s okruženjem, a polazište je iskustvo od kojeg se kreće prema novom znanju. Na taj je način i novo znanje smisleno i povezano sa stvarnim svakodnevnim životnim situacijama. Učitelj/ nastavnik/ školski knjižničar postaju sudionici i timski partneri u učenju koji kao voditelji motiviraju učenike za rad prezentiranjem problema, postavljanjem pitanja i pomaganjem u kriznim situacijama učenja.

1. O čitanju i za čitanje

Dugi je put razvoja pismenosti od predškolskog razdoblja u kojem najvažniju ulogu imaju roditelji, kasnije odgajatelji u vrtiću, nakon kojih dolazi osnovna škola i njena knjižnica koje pružaju glavnu ulogu u procesima razvoja pismenosti i potpunom osamostaljivanju učenika u praćenju i vrednovanju vlastitih postignuća u učenju. Ove aktivnosti se dalje produbljuju i razvijaju tijekom srednjoškolskog obrazovanja i kasnijeg studiranja.

Donedavno se malo znalo o „psihologiji čitanja“, odnosno o procesima stjecanja i odvijanja te vještine jer se „znanje o čitanju neprestano nadograđuje i mijenja kako dolazi do novih otkrića i novih načina proučavanja procesa čitanja i mentalne aktivnosti tijekom čitanja.“ (Grosman, 2010.:10). Novi pristup u kojem se učenje i čitanje razumiju kao obrada informacija (analogno računalnom modelu) omogućio je i nove spoznaje o ovom procesu.

Postoje dva stajališta vezana uz proces učenja čitanja. Prva skupina znanstvenika smatra da se ovaj proces odvija na razini prepoznavanja

glasovne strukture riječi i da je zato najvažnije dijete naučiti raspoznati glasove, nakon toga zamijeniti glasove slovima i na kraju, sastavljati rastavljene dijelove riječi u cjelovitu riječ.

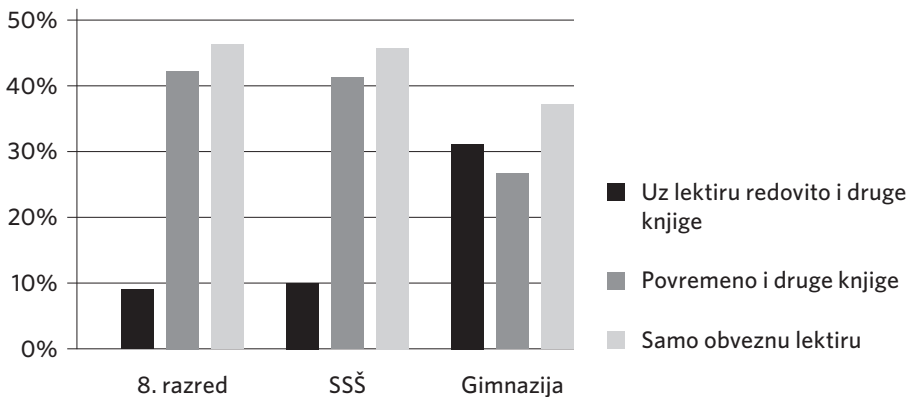
Druga skupina (skupina razvojne pismenosti) u razvoju čitanja primjećuje i neke druge procese koji se počinju razvijati u ranoj predškolskoj dobi. Znanstveni rezultati toga pristupa čitanju pokazuju da je ovladavanje čitanjem i pisanjem kontinuirani proces koji se događa od djetetovih početaka govora. Razvojna pismenost jest djetetovo postupno sve bolje razumijevanje svrhe i važnosti pisane komunikacije, oblika i načina komuniciranja pomoću teksta, dogovornih osobina pisma te glavnog svojstva pisanoga teksta, a to je prenošenje govora u pisani oblik, pričanje neke priče i opisivanje doživljaja i zbivanja. Istraživanja razvojne pismenosti dovode do zaključka da je središnji proces pri učenju čitanja zapravo razumijevanje teksta i aktivno traženje smisla i značenja, a da dešifriranje i šifriranje predstavljaju samo tehniku čitanja koju će učenik usvojiti tijekom traženja smisla cjeline. (prema Whitehurst & Lonigan, 1998: 848-872)

2. Anketno istraživanje o čitanju

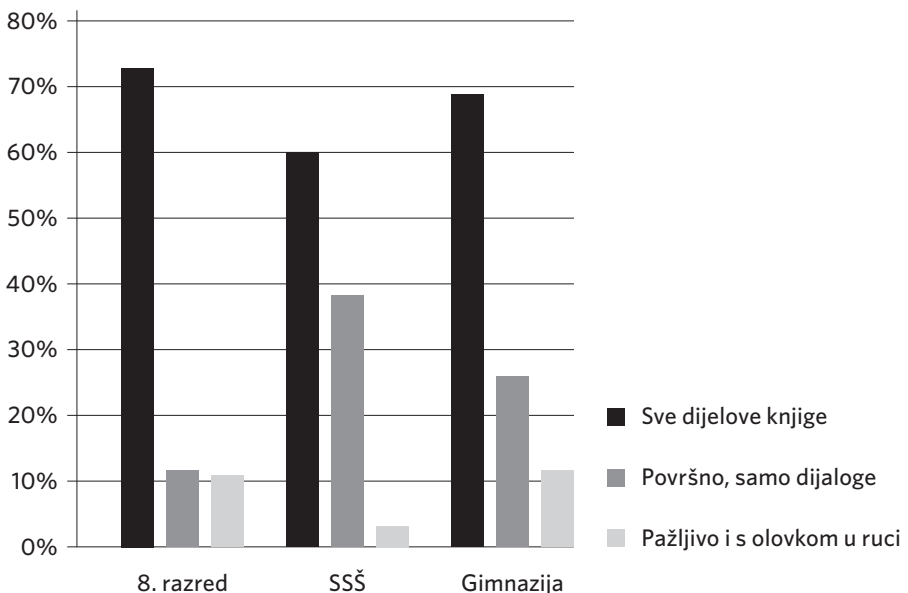
Rezultati anketnog ispitivanja učenika osnovne škole (Kovačević, 2000.: 61-75) o njihovim promišljanjima vezanim uz program obvezne lektire i čitanje općenito dobro su „oslikali“ tadašnju situaciju i zabrinuli sve one koji su sudjelovali u promicanju navedenih aktivnosti. Iz tih je razloga, nakon desetak godina, ponovljeno ispitivanje osnovaca, ali i srednjoškolaca o čitanju, opet na primjeru lektirnog programa s istim pitanjima. Za potrebe ovog rada izdvojili smo one odgovore koji su važni za temu kojom se bavimo.

2.1 Analiza istraživanja

Obradi lektire u školskim programima treba posvetiti osobitu pozornost jer ti programi u okviru nastave hrvatskoga jezika uvode učenike u svijet književnosti, razvija kulturu čitanja i ponašanja s knjigom i potrebu uporabe pisane riječi općenito. Ovi su programi važni i zbog drugih pokazatelja: prate se i razvoj interesa, sposobnosti, samostalnosti i odnosa prema radu.

Grafikon 1. Što čitaš?

Rezultati pokazuju koliko se učenici stvarno uključuju u procese kvalitetnog čitanja, koliko stvaraju svoj osobni odnos prema književnom djelu, „s njim žive, poistovjećuju se s glavnim likovima, u njima i s njima traju“. Razumljivi su različiti pristupi prema dobi učenika i školi (osnovna škola, srednja strukovna škola i gimnazija), ali su i dobri putokazi planiranja motivacije za čitanje i promišljanja o pročitanom.

Grafikon 2. Kako čitaš?

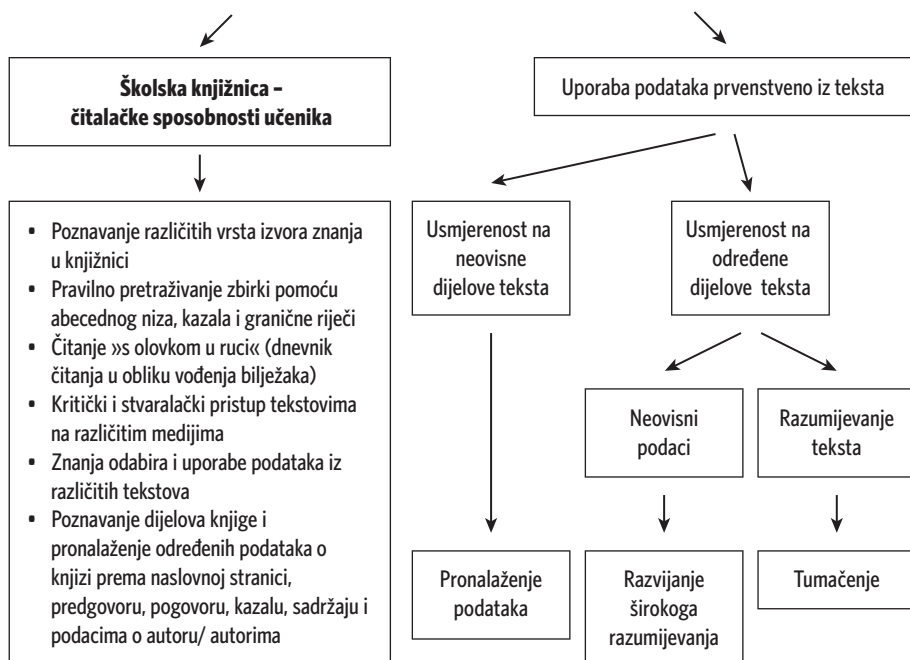
U višima se razredima prelazi na težu građu i na čitanje s razumijevanjem radi učenja, bogati se osobni rječnik novim riječima jer i samo učenje postaje sve zahtjevnije (svladavanje značenja novih riječi, razumijevanje informacija, o čemu je riječ, što je sadržaj i što treba naučiti i pamtiti). Pokazatelji su jasne smjernice za nastavnike i školske knjižničare u planiranju daljnjih aktivnosti na promicanju čitanja.

3. Čitalačka pismenost u školskoj knjižnici

U današnjem vremenu informacijsko-komunikacijske tehnologije osim funkcionalne pismenosti koja je neophodna svakom pojedincu još veću važnost imaju čitalačka i informacijska pismenost koje su i okosnica predloženog Programa knjižnično-informacijskog obrazovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi.

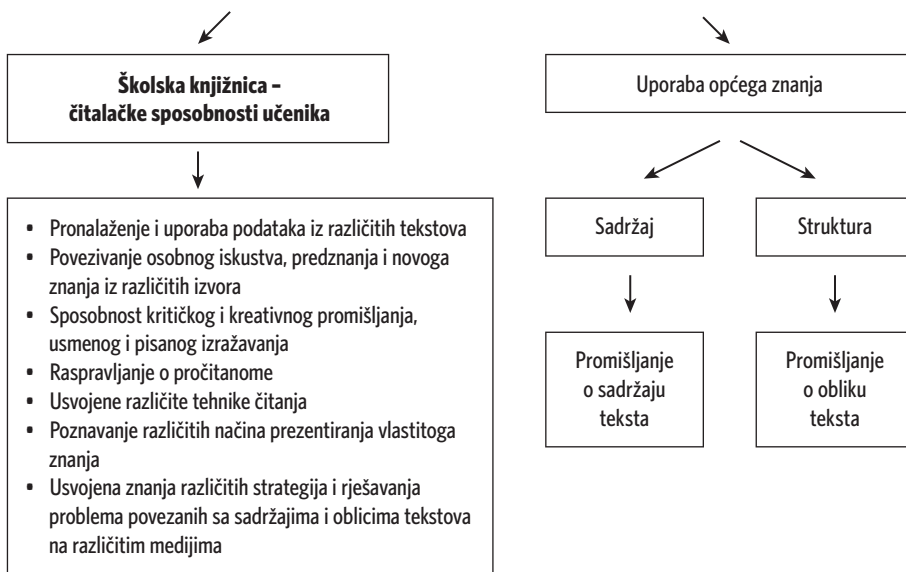
PISA 2009 četvrti je ciklus OECD-ova Međunarodnog programa za procjenu znanja i vještina učenika (PISA). Njime se ispituje do koje razine su mladi ljudi u dobi od petnaest godina, koji se u većini zemalja OECD-a bliže kraju obveznog školovanja, stekli ključne kompetencije i koliko su pripremljeni za daljnje učenje i život u odrasloj dobi. (PISA 2009, 2010.: 8)

Prikaz 1. Čitalačka pismenost - PISA 2009

Prikaz 2. Čitalačka pismenost – PISA 2009

Koliko su sadržaji Programa knjižnično-informacijskog obrazovanja u školskoj knjižnici u području čitalačkih sposobnosti učenika kompatibilni s obilježjima procesa čitalačke pismenosti prema kojima su se vrednovala postignuća petnaestogodišnjaka u čitanju različitih tipova tekstova u različitim kontekstima i situacijama najbolje pokazuju ova dva prikaza. Program knjižnično-informacijskog obrazovanja kroz svoje sastavnice: čitalačku i informacijsku pismenosti i kulturnu i javnu djelatnost potiče i promiče postupke čitanja kroz sve vrste knjižne, neknjižne i e-građe. Za kvalitetne pokazatelje uspješnosti daljnjih aktivnosti potrebno je osigurati kvalitetne prostorne uvjete, suvremen i funkcionalan knjižnični fond i odgovarajuću opremu u svim školskim knjižnicama u Republici Hrvatskoj.

Zaključak

Kako nekome pomoći da postane cjeloživotnim učenikom postaje jednim od najvažnijih ciljeva odgoja i obrazovanja. Dobro osmišljen Program knjižnično-informacijskog obrazovanja učenika uvodi u školske knjižnice metode poučavanja usmjerene na učenika, a jedan od temeljnih ciljeva je upravo razvijanje čitalačke pismenosti koja je i učinkovita motivacija za cjeloživotno učenje. To, između ostalog, znači pomoći učenicima da postanu doživotni čitatelji, s užitkom čitaju, znalački

pišu i postanu obožavatelji pisane riječi, kako književnosti, tako i drugih izvora informacija i znanja.

Sažetak

U radu se predstavlja razvojna dimenzija čitalačke pismenosti u kontekstu Programa knjižnično-informacijskog obrazovanja učenika u školskoj knjižnici. U središtu promatranja i analiziranja čitanja govori se o poticanju čitanja i razvoju čitateljskih sposobnosti kao temeljnim osnovama obrazovanja na svim razinama učenja.

Praktična primjena rada je u većoj i boljoj sigurnosti određivanja aktivnosti školskog knjižničara i njegovih timskih suradnika u praćenju i vrednovanju programa razvoja čitalačke pismenosti učenika u školi i školskoj knjižnici.

Literatura

- Grosman, M. (2010). *U obranu čitanja: čitatelji i književnost u 21. stoljeću*; prevela sa slovenskoga Anita Peti-Stantić. 1. izd. Zagreb: Algoritam
- Kovačević, D.; Lasić Lazić, J.; Lovrinčević, J. (2004). *Školska knjižnica – korak dalje*. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti: Altagama
- Lasić Lazić, J.; Laszlo, M.; Boras, D. (2008). *Informacijsko čitanje*. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
- PISA 2009: čitalačke kompetencije za život* (2010). Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja – PISA centar, 2010
- Whitehurst, G. J.; Lonigan, C., J. (1998). *Child development and emergent literacy* // *Child Development*, 69, 848-872.
- Zimmermann, S.; Hutchins, C. (2009). *7 ključeva čitanja s razumijevanjem: kako pomoći djeci da čitaju i razumiju pročitano!*; prijevod Ilona Posokhova i Irena Vresk. 1. izd. Buševac: Ostvarenje
- Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara* (2005) / Jasmina Lovrinčević (et al.). Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Važnost čitanja

Mira Zovko, prof.

viša stručna savjetnica za školske knjižnice, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa

U suvremenom društvu, gdje informacijske i komunikacijske vještine imaju stratešku ulogu, u kojemu znanje zastarijeva te zahtijeva permanentno usavršavanje, u kojemu dostignuća znanosti i tehnologije stalno napreduju i mijenjaju naše živote i navike, čitanje i usvajanje novog znanja postaje gotovo vitalna potreba, potreba za opstankom.

Ali to sigurno nije najvažnija uloga čitanja. Čitanje je također zadovoljstvo, kako tjelesno tako i duhovno, izvor užitka i avanture. Biti u stanju uživati u lijepim izrazima, u savršenoj rječitosti pisca i dobro osmišljenom tekstu rezultira senzualnim i intelektualnim zadovoljstvom.

Čitanje, doista, nema drugoga najvišeg cilja osim učiniti pojedinca sposobnim da uživa, a uživati znači voljeti.

Čitanje u životu djece

Osnovni element u motiviranju djece na čitanje jest stvoriti im priliku da naiđu na fascinantne knjige, članke, zanimljivosti preko interneta i druge forme pisane riječi koje u njihovom životu imaju značenje. **Čitanje treba biti zabavno.**

Važnost čitanja od najranije dobi, kada odrasli čitanjem naglas iskazuju čin ljubavi, obuhvaća razvoj dječje osobnosti, razvija kognitivne i emocionalne spoznaje, također potiče razvoj jezika te oblikuje društveno i kulturno stajalište.

Uloga obitelji je temeljna. Teško će dijete postati čitač ako ne vidi kao primjer roditelja, ako oni u kući ne čitaju knjige i novine.

Također bi učitelji mlađim učenicima mogli **čitati** u sklopu nastave. Treba se koristiti čitanjem u motivaciji učenika za istraživanje svijeta i učenje novih koncepata. Ako je ovo nastojanje doživljeno kao ugodna aktivnost, a ne kao zamoran zadatak, djeca će cijeli život uživati u čitanju. Čitanjem knjiga koje nude informaciju u vezi s povijesnom i znanstvenom temom koja se obrađuje, djeca uče da postoji veliki broj izvora informacija u cilju stjecanja znanja.

Izvori čitanja u školi

Poznato je da je *jezik poučavanja*, to jest hrvatski odnosno materinski jezik, najopsežniji predmet osnovnoškolskog, a i srednjoškolskog obrazovanja. Nastava hrvatskoga odnosno materinskoga jezika najuže je povezana sa svim ostalim predmetnim područjima jer se sva nastavna komunikacija ostvaruje na hrvatskome odnosno materinskome jeziku. Temeljni cilj jest osposobiti učenike za jezičnu komunikaciju koja im omogućuje ovladavanje sadržajima svih nastavnih predmeta i uključivanje u cjeloživotno učenje.

Ostvarivanje svrhe i zadaće nastave hrvatskoga odnosno materinskoga jezika uključuje ovladavanje standardnim jezikom i pridonosi, između ostaloga, razvijanju čitalačkih potreba i stvaranja čitalačkih navika.

Udžbenici su osnovni instrumenti za učenje čitanja za učenike osnovnoga obrazovanja, ali se uz njih upotrebljavau i različiti oblici knjižnične građe kao što su tiskovine, AV-građa te elektronička građa. Primjećuje se da je u porastu uporaba informatičkih programa i materijala *online* za učenje čitanja.

Osnovna je zadaća suvremene škole zajedno sa školskom knjižnicom poticati potrebu za pisanim izvorima i ostalim vrstama knjižnične građe, razvijati čitalačke vještine i navike te osnove informacijske pismenosti i informacijske vještine koje su preduvjet za učinkovito pronalaženje informacija.

Uloga školske knjižnice u poticanju čitanja

Suvremena je školska knjižnica informacijsko, medijsko i komunikacijsko središte škole koje uz to njeguje i vrednuje odgojno-obrazovnu komponentu koja ima utjecaj na cjelokupni razvoj učenika te je ključna poveznica u ostvarivanju temeljnih kompetencija cjeloživotnog obrazovanja i međupredmetnih sadržaja u sklopu školskog kurikulumu.

Školska je knjižnica mjesto gdje se učenik uvodi u svijet knjige i čitanja. To su i preduvjeti za uspješna postignuća u učenju i razumijevanju, poticanju mašte i uživanju u čitanju, promicanju načela da su sloboda mišljenja i slobodan pristup informacijama polazišta za uspješno i odgovorno sudjelovanje u građanskome demokratskom društvu. Suvremena djelatnost knjižnice usmjerena je na *informacijsku pismenost i poticanje čitanja*. U sklopu neposrednoga odgojno-obrazovnog rada s učenicima u školskoj knjižnici posebna pozornost posvećuje se razvijanju čitalačkih sposobnosti učenika, uvođenju suvremenih metoda u razvijanju sposobnosti djelotvornog čitanja te pomoći pri izboru knjiga

i upućivanju u čitanje književnih djela, stručne literature, dnevnih listova i časopisa.

Školski knjižničar potiče razvoj čitalačke kulture i osposobljava korisnike za intelektualnu proradu izvora, pridonosi razvoju kulture samostalnoga intelektualnog rada. Prioritet aktivnostima u radu s učenicima i sa školskom knjižnicom daje se poticanju čitanja kao jezičnoj djelatnosti i temelju obrazovanja.

Zadaća je školskog knjižničara stvoriti od učenika čitatelja koji će s oduševljenjem i radošću osjetiti književno djelo jer čitanjem učenik otkriva raznolik svijet literature te je motiviran za izvanškolsko čitanje i kreativno korištenje slobodnoga vremena. Uz to, od nezaobilaznog je značenja organiziranje čitateljskih klubova i radionica za djecu s teškoćama u čitanju i pisanju kojima treba osigurati *građu laganu za čitanje*.

Dječji časopisi u odgojno-obrazovnom radu

Čitanje različitih tekstova u školskoj okolini stavlja učenike u interakciju s jezično i sadržajno različitim tekstovima te se time potiče razvoj različitih spoznajnih strategija čitalačkog ponašanja. Stoga, učenik uz ostalo treba znati prepoznati i imenovati dječje časopise (naslovnica), razlikovati dječji tisak od dnevnoga tiska i časopisa, znati prepoznati rubriku i odrediti poučava li ga sadržaj ili zabavlja (poučno-zabavni list), razlikovati časopise prema vremenu izlaženja (tjednik, mjesečnik), stjecati naviku čitanja dječjih časopisa te čitati tekst iz časopisa s razumijevanjem.

Dječji časopisi umnogome se razlikuju od drugih čitalačkih materijala budući da sadržavaju raznolike sadržaje koji djeluju poticajno za čitanje, a njihova je prednost i u tome što se mogu brzo pročitati jer sadrže kratke i koncizne informacije. Dječji časopisi sadržavaju različite literarne žanrove kao što su priče, popularna znanost, poezija, interaktivni sadržaji, crteži, fotografije i slično te omogućuju kroskurikularni pristup kada se primjenjuju u nastavi jer povezuju različita područja znanosti i umjetnosti, mogu zadovoljiti različite interese i omogućiti čitanje čitateljima različitih razina pismenosti.

Pojavom i širenjem interneta, uz tiskane časopise pojavljuju se i elektronički, a taj novi medij utječe i na komunikaciju s čitateljima – interaktivnost s čitateljima postaje važnom komponentom elektroničkih sadržaja budući da svi mogu postati čitatelji, ali i autori i kreatori sadržaja te mogu sudjelovati u raspravama, afirmirati svoje mišljenje, objaviti svoju priču. Ovaj način komunikacije zahtijeva rad na informacijskoj pismenosti, internetsko/mrežnoj pismenosti, digitalnoj pis-

menosti te ponajprije informacijskoj pismenosti (svijesti o informacijskoj potrebi, pretraživanje, pronalaženje, vrednovanje i korištenje informacija prihvaćajući etička načela).

Budući da su časopisi za djecu neizostavna građa u školskim knjižnicama, pristup čitateljskim materijalima omogućuje razvoj pismenosti, a pismenost je jedno od osnovnih prava pojedinca jer mu omogućuje učenje odnosno razvoj čitalačke kulture.

Učitelji i knjižničari u časopisima za djecu i mlade nalaze još jedan medij koji postaje sredstvo učenja i promicanja čitanja i pisanja. Kvalitetni časopisi informiraju, odgajaju i obrazuju, razvijaju pismenost, senzibiliziraju za određenu problematiku, potiču komunikacije, omogućuju afirmaciju i korisno ispunjavaju slobodno vrijeme.

Učitelji su uvijek težili tome da pronađu odgovarajuće tiskane materijale koji uz udžbenike i knjige za djecu mogu potaknuti učenike u čitanju i pomoći u razvoju vještina čitanja, a u odgojno-obrazovnom radu vrijednost časopisa za djecu i mlade ponajprije se procjenjuje prema njihovoj ulozi u poticanju čitanja i razvoju pismenosti te dubljem razumijevanju značenja, komparaciji i kritičkom mišljenju. Ilustracije pomažu u čitanju s razumijevanjem, posebice slabijim čitačima.

Uz to, važan je činitelj motivacije pa učenici radije čitaju i provode vrijeme čitajući ako su motivirani za čitanje, a trajni učinci postižu se ako postoji unutarjna motivacija za čitanje jer ona osigurava ne samo pozitivna stajališta prema čitanju, već i želju da se u toj aktivnosti provodi više vremena. Časopisi za djecu i mlade dizajnirani su upravo s tom idejom – privući na čitanje, motivirati i zainteresirati, a pomažu djeci da shvate kako čitanje nije samo školska obveza, već da je važno za život jer im omogućuje spoznaje o svakidašnjim temama i problemima s kojima se susreću.

Časopisi za djecu i mlade posebna su vrsta čitalačkog materijala koji se od knjige razlikuje ponajprije po dinamičnosti, aktualnosti, raznovrsnosti forme, kratkim prilozima o temama bliskim životu, a knjižnice su mjesta na kojima se njeguju slobodniji oblici rada od onih na nastavnom satu, pa je kreativan rad u takvom okružju često produktivniji.

I na kraju, možemo se zapitati **zašto čitati?**

Djeca koja puno čitaju:

- dobivaju poticaje za govorno i pismeno izražavanje
- izgrađuju sustav vrijednosti za prepoznavanje kvalitetne literature
- usvajaju etičke vrijednosti

- stječu novo znanje i proširuju spoznaje
- razvijaju sposobnost koncentracije, pažnje, pamćenja, mišljenja, logičkog zaključivanja
- razvijaju kritičko mišljenje
- razvijaju maštu
- bogate rječnik, razvijaju senzibilnost za ljepotu jezika, upoznaju forme pismenog izražavanja
- bogate svoj emocionalni svijet
- zanimljivo i korisno provode svoje slobodno vrijeme.

Literatura

Proust, M. *O čitanju*, prev. Ela Agotić, Meandar, Zagreb, 2004.

Manguel, A. *Povijest čitanja*, prev. Živan Filippi, Prometej, Zagreb, 2001.

Živković, D. *Elektronička knjiga*, Multigraf, Zagreb, 2001.

Pennac, D. *Od korice do korice*, prev. Jasna Ljubičić Horn, Irida, Zagreb, 1996.

Stričević, I. *Časopisi za djecu i mlade: produkcija, percepcija i kvaliteta u digitalnom dobu i informacijskom okruženju*, u *Dječja prava i slobodno vrijeme*, Zbornik priopćenja s tribine pravobraniteljice za djecu, str. 153–162, ur. Maja Flego, Pravobraniteljica za djecu, Zagreb, 2010.

Standard za školske knjižnice, Ministarstvo prosvjete i športa, Zagreb, 2000.

Nastavni plan i program za osnovnu školu, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb, 2006.

Izvori s interneta

Ključni elementi obrazovanja u Europi, <http://www.eurydice.org>, posjet 23. 3. 2011.

Važnost čitanja, Andrea Torrance, <http://www.edscuoj.it>, posjet 23. 3. 2011.

Poticanje čitalačke pismenosti kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja

Dr. sc. Vesna Radičević

Filozofski fakultet Osijek
vradicev@ffos.hr

Suzana Biglbauer, dipl. knjiž.

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek
bsuzana@gskos.hr

Uvod

U današnjem svijetu ljudi se susreću sa sve većom količinom izvora informacija, što je dovelo do pojave novih kompetencija potrebnih za razumijevanje, pronalazak, odabir i kritičko vrednovanje informacija. U skladu s time, procjena čitalačke pismenosti pri kraju obveznog obrazovanja petnaestogodišnjaka iz PISA-e (Programme for International Student Assessment) OECD-a usmjerena je na procjenu znanja i vještina učenika koje uključuju pronalaženje, odabir, tumačenje i vrednovanje informacija i podataka iz različitih tekstova na osnovu vlastitog iskustva i prije stečena znanja. Na osnovi PISA-ina istraživanja i izvješća o postignućima hrvatskih učenika moguće je procijeniti obrazovne rezultate hrvatskog školskog sustava ali i planirati daljnji razvoj i unapređivanje obrazovnog sustava u cjelini.

Ovako postavljen koncept čitalačke pismenosti podrazumijeva čitalačku pismenost kao temeljnu vještinu za uspjeh u svim područjima djelovanja, od obrazovnog postignuća do mogućnosti uključenja u društveni i javni život i sklonosti prema cjeloživotnom učenju. Ubrzani razvoj tehnologije uzrokovao je pojavu da se sve veći broj ljudi služi internetom i elektroničkim tekstovima. To, uz određene vještine potrebne za čitanje tiskanih tekstova, zahtijeva i niz novih čitalačkih strategija i vrednovanja relevantnosti elektroničkih tekstova.

Odgovornost za razvijanje i poticanje čitalačke pismenosti ne može snositi samo nacionalni obrazovni kurikulum i formalno obrazovanje jer ispitivanje čitalačke pismenosti zahtijeva interdisciplinarni pristup i veću povezanost nastavnih sadržaja s primjerima iz stvarnog svijeta i svakodnevnog života. Upravo u osposobljavanju za korištenje tim oblikom pismenosti školska knjižnica dobiva sve veću ulogu u edukaciji učenika za postizanje potrebnih kompetencija, poticanjem stvaralač-

kog i kritičkog mišljenja pri pronalaženju, odabiru, vrednovanju i primjeni informacija i suradnjom školskog knjižničara i nastavnika koja treba osigurati povezivanje sličnih i zajedničkih nastavnih sadržaja s područja informacijske i čitalačke pismenosti.

Uloga školske knjižnice u poticanju čitalačke pismenosti

Čitalačka pismenost prema projektu istraživanja PISA definira se kao „razumijevanje, korištenje, promišljanje i angažman u pisanim tekstovima radi postizanja osobnih ciljeva, razvoja vlastita znanja i potencijala te aktivnog sudjelovanja u društvu.“ U definiciji se osobit naglasak stavlja na „*razumijevanje, korištenje, promišljanje i angažman u pisanim tekstovima*“ što se odnosi na osnovno razumijevanje riječi u tekstu i na razumijevanje u smislu prepoznavanja teme o kojoj se govori u tekstu.¹ Ovako koncipirana definicija čitalačke pismenosti podupire stajalište da je čitanje interaktivni proces koji ima za cilj povezivanje onoga što se čita s vlastitim zamislima, znanjima i iskustvom i propitivanje i vrednovanje teksta na temelju vlastitog prethodnog znanja.

Od čitatelja se očekuje da budu sposobni pokazati određenu razinu kompetencije s aspekta općeg razumijevanja teksta, otkrivanja podataka, tumačenja i zaključivanja o sadržaju i obliku teksta. Čitalačka pismenost potrebna za učinkovito sudjelovanje u suvremenom društvu zahtijeva, uz osnovne sposobnosti čitanja, i čitanje s promišljanjem o svrsi i namjeni pojedinih tekstova, prepoznavanje sredstava kojima se autori koriste da bi utjecali na čitatelje, sposobnosti tumačenja na temelju strukture i obilježja tekstova, sposobnosti razumijevanja raznih tipova teksta i konteksta u kojima se javljaju.

Suvremeni Nastavni plan i program za osnovnu školu koji je prilagođen Hrvatskom nacionalnom obrazovnom standardu (HNOS-u) ističe da je djelatnost suvremene školske knjižnice usmjerena na informacijsku pismenost i poticanje čitalačke pismenosti timskim radom školskoga knjižničara i nastavnika čime se postiže povezivanje sličnih i zajedničkih nastavnih sadržaja iz područja informacijske i čitalačke pismenosti.²

---

1 PISA 2009: čitalačke kompetencije za život, Zagreb, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja-PISA centar, 2010. str. 36

2 Nastavni plan i program za osnovnu školu, Zagreb, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006. str. 19.

Realizaciju sadržaja programa čitalačke pismenosti unutar knjižnično-informacijskog obrazovanja školske knjižnice moguće je ostvarivati u korelaciji s bilo kojim područjem iz školskog programa sudjelovanjem u realizaciji nastavnog sata, provođenjem individualnih ili skupnih učeničkih i školskih projekata, organizacijom predavanja i radionica za učenike, provođenjem ciljanih radionica za pojedine interesne skupine učenika, izradom informacijskih letaka, panoa ili uputa na mrežnim stranicama s osnovnim informacijama za korištenje knjižnicom. Ciljevi knjižnično-informacijske djelatnosti školske knjižnice, osim razvijanja čitateljskih i informacijskih sposobnosti i vještina, uključuju razumijevanje i uporabu informacija ne samo iz klasičnih izvora znanja nego i iz izvora posredovanih suvremenom tehnologijom, poučavanjem učenika samostalnom projektno-istraživačkom radu i poticanjem stvaralačkog i kritičkog mišljenja pri pronalaženju, odabiru, vrednovanju i primjeni informacija.

Program poticanja čitalačke pismenosti trebao bi osigurati višedimenzionalnu pokrivenost sadržaja i svrha učeničkog čitanja i obuhvaćati pitanja i tekstove različite težine. Prema konceptualnom okviru čitalačke pismenosti iz PISA-inih istraživanja tekstovi se klasificiraju prema mediju na kojem su objavljeni, obliku teksta i tipu teksta, a elektronički tekstovi i prema okolini u kojoj se javljaju.

S obzirom na medij teksta, učenike treba uputiti na razliku u strategiji čitanja između tiskanog teksta i elektroničkog teksta, te između teksta i hiperteksta, a kod oblika teksta na obilježja i vrste neprekinutih i isprekidanih tekstova. Program obučavanja poticanja čitalačke pismenosti treba sadržavati i sve tipove tekstova od deskriptivnih i narativnih do argumentiranih i instruktivnih, kako bi se obuhvatili svi tipovi čitalačkih aktivnosti. S obzirom na elektroničke tekstove koji se javljaju u sve većem broju okolina (npr. web stranice, radna površina računala ili elektronička pošta) učenike treba uputiti na razliku između okoline u kojoj je čitatelj ponajprije primatelj sadržaja i okoline temeljene na porukama gdje čitatelj može i sam aktivno sudjelovati dodavanjem ili mijenjanjem sadržaja.³ Program poticanja čitalačke pismenosti treba učenike osposobiti za razvijanje čitalačkih strategija s aspekta otkrivanja podataka, razumijevanja, tumačenja, promišljanja i procjene sadržaja teksta i promišljanja i procjene oblika teksta.

---

3 PISA 2009: čitalačke kompetencije za život, Zagreb, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja-PISA centar, 2010. Str. 39-43.

Osim različitih oblika odgojno-obrazovne djelatnosti školske knjižnice koji se već provode u školskim knjižnicama usmjerenih na osposobljavanje učenika za samostalan intelektualni rad i istraživačko učenje,⁴ nezaobilazna je uloga suvremene školske knjižnice u poticanju informacijske i čitalačke pismenosti. Upravo u osposobljavanju učenika u korištenju tim oblikom pismenosti školska knjižnica dobiva sve veću ulogu koja se može realizirati i u suradnji s drugim knjižnicama ili ustanovama koje se bave organiziranim radom s djecom i mladeži.

Program informacijskog opismenjavanja Knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek

Nova informacijska i komunikacijska tehnologija i izmijenjeni obrazovni sustav (Bolonjska deklaracija) donijeli su niz velikih promjena i u hrvatsko visokoškolsko obrazovanje. Studenti se nalaze u središtu obrazovnog procesa kao aktivni sudionici obrazovanja i moraju za vrijeme studija biti osposobljeni naći, vrednovati i upotrijebiti relevantne informacije za svoje informacijske potrebe. U skladu s time, knjižnica izravno sudjeluje u nastavnom procesu provođenjem informacijskog opismenjavanja studenata i prema poslanju knjižnice, informacijsko opismenjavanje korisnika jedan je od osnovnih ciljeva njene buduće djelatnosti. Ono se organizira preko radionica s ciljem sustavnog poučavanja korisnika u području pretraživanja svih vrsta izvora informacija. U dogovoru sa zainteresiranim korisnicima organiziraju se i obuke za pojedinačne ciljne skupine sa specifičnim zahtjevima. Na mrežnoj stranici, kao i u samom prostoru knjižnice, na vidljivom mjestu izloženi su informacijski letci o nadolazećim radionicama, odnosno panoji s osnovnim informacijama o načinima korištenja knjižnice i pretraživanju kataloga i baza podataka.

U cilju organizirane i sustavne edukacije na području informacijskog opismenjavanja predviđeni su sljedeći moduli obučavanja studenata:

- a) pretraživanje *online*-kataloga knjižnice
- b) upoznavanje kataložnog opisa te samostalno pronalaženje knjižnične građe prema podacima iz *online*-kataloga
- c) pretraživanje mrežnih izvora informacija i baza podataka
- d) citiranje literature i oblikovanje i izradba seminarskih, završnih i diplomskih radova.

---

4 Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara / Jasmina Lovrinčević...[et al.], Zagreb, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2005.

Osim navedenih oblika rada na poticanju informacijske pismenosti studenata Filozofskog fakulteta Knjižnica povremeno surađuje i s osnovnim i srednjim školama s područja naše županije. Naime, u dogovoru sa zainteresiranim nastavnicima ili školskim knjižničarima provode se zajedničke edukacije učenika u cilju poticanja čitalačke i informacijske pismenosti. Do sada je ostvarena suradnja s osnovnom školom gdje se u organiziranom posjetu učenika viših razreda osnovne škole učenici upoznaju sa glavnim oblicima rada naše knjižnice i suradnja sa srednjom školom na osposobljavanju učenika o korištenju referentnom zbirkom za istraživačke i projektne zadaće.

Provođenjem projekta HNOS-a predviđeno je donošenje i ostvarivanje posebnog programa rada na poticanju informacijske i čitateljske pismenosti u školskim knjižnicama timskim radom školskog knjižničara i nastavnika pri realizaciji ili pripremi satova iz pojedinih predmeta, tema i nastavnih cjelina tako da se aktivnosti pri realizaciji mogu provoditi u različitim oblicima pa i suradnjom s drugim ustanovama i knjižnicama. Posebno, školske knjižnice koje još nisu dostigle potreban standard u pogledu knjižničnog fonda, tehničke i informatičke opreme, multimedijских izvora znanja i sl., bit će orijentirane na suradnju s drugim knjižnicama i ustanovama u pogledu poticanja informacijske i čitateljske pismenosti učenika.

Istraživanja provedena u području čitalačke pismenosti pokazala su da su „angažman u čitalačkim aktivnostima te primjena djelotvornih strategija učenja preduvjet dobrom postignuću u čitalačkoj pismenosti“.⁵ Budući da je čitalački angažman nekog pojedinca preduvjet budućeg postignuća u čitalačkoj pismenosti, koji podrazumijeva ne samo znanja i sposobnosti nego i motivaciju, stavove i čitalačke navike, poticanje čitalačke pismenosti treba početi već od predškolske i ranije školske dobi učenika.

Uloga narodne knjižnice u razvijanju čitalačkih navika djece

Sustavno razvijanje interesa za knjigu i čitanje jedan je od prioritarnih zadataka dječjih odjela narodnih knjižnica. Razvijanje čitalačkih navika u djece dugotrajan je proces i počinje već od predškolske dobi. Dječji odjeli knjižnica taj zadatak ostvaruju između ostalog i organizacijom i raznovrsnih oblika pedagoško-animacijskih aktivnosti za

---

5 PISA 2009: čitalačke kompetencije za život, Zagreb, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja-PISA centar, 2010. Str. 66.

djecu. S obzirom na realizaciju, te akciju mogu imati biti kontinuirane ili prigodne. Neki od mogućih modaliteta pedagoško-animacijskih programa za djecu usmjerenih na razvoj čitalačkih navika i interesa za knjigu jesu:

- literarne, dramske i novinarske grupe
- klub malih čitatelja
- pričanje priča i upoznavanje s novim slikovnicama i knjigama
- lutkarske predstave
- susret s književnicima i ilustratorima knjiga za djecu
- izrada biltena novih knjiga za djecu s anotacijama
- tribine i predavanja za djecu
- program knjižničkog odgoja
- sat lektire u knjižnici i sl. programi.

Ciljevi pedagoško-animacijskih aktivnosti koji provode dječji odjeli knjižnica su sljedeći:

- razvijanje kulture čitanja u djece (ovladavanje knjižničkom kulturom, kontinuirano čitanje, čitanje raznovrsne literature, vođenje bilješki o pročitanim knjigama)
- kontinuiranim sustavnim radom upoznati djecu s knjigom i drugim izvorima informacija u knjižnici
- utjecati na stvaranje pozitivnog odnosa djece prema knjizi
- okupljanje djece u prostoru knjižnice i kreativno provođenje slobodnog vremena
- navikavanje djece na pravilnu upotrebu knjižničkog fonda i pozitivan odnos prema osoblju knjižnice
- zadovoljavanje postojećih literarnih interesa djece te sustavno razvijanje interesa za različite vrste književnog stvaralaštva za djecu (poeziju, prozu, igrokaz, narodnu književnost)
- obogaćivanje jezičnog izraza djece
- odgoj aktivnog mladog čitatelja koji posjeduju ljubav i štovanje prema knjizi kao značajnoj vrijednosti koja obogaćuje čovjekov život.

Uspješnost realizacije pedagoško-animacijskih programa u najvećoj mjeri ovisi o radu knjižničara. Iznimno je značajna njegova stručna i pedagoška osposobljenost te afinitet za rad s djecom. Od knjižničara koji radi s djecom traže se neka sasvim specifična znanja i sposobnosti.

Dječji odjel narodnih knjižnica danas su najprimjerenija mjesta za razvoj interesa za knjigu i čitalačkih navika djece.

U središtu svega ostaje knjiga, kao glavno ishodište i okosnica za širenje kulturnih navika i potreba, posebno čitanja i pisanja, ali isto tako i za poticanje vještine komuniciranja. Sve aktivnosti koje se danas

obavljaju u knjižnici imaju svoju edukacijsku ulogu i nastoje se izvoditi multimedijalno. Kombiniranjem više medija, metoda i tehnika postiže se raznovrsnost koja nam pomaže doći do cilja, tj. kreativnim aktivnostima, preko iskustvenog i emocionalnog doživljaja motivirati djecu na čitanje i pomoći u prevladavanju otpora prema knjizi.

Lektira na drugačiji način kao oblik poticanja čitalačke pismenosti

Lektira na drugačiji način program je namijenjen učiteljima i djeci nižeg školskog uzrasta. Provodi se u knjižnici u dogovoru s učiteljima. Lektira na drugačiji način projekt je za poticanje čitanja zasnovan na komunikacijsko-humanističkom pristupu odgoju i obrazovanju. Cilj je projekta izazvati zanimanje učenika za čitanje kako bi čitanje doživjeli kao osjećaj ugone i radosti, a ne kao obvezu ili kaznu. Knjižničari kao kreatori satova Lektire na drugačiji način žele učenicima približiti pročitane lektire, navesti ih na promišljanje, potaknuti im znatiželju te ih preko iskustvenog i emocionalnog doživljaja motivirati na čitanje, pobuditi interes za književnu lektiru i unapređivanje jezičnog izraza učenika.

Metodički modeli interpretacije i komunikacije s književno-umjetničkim tekstom temelje se na zakonitostima recepcije, prilagođujući ih doživljajnim i spoznajnim sposobnostima primatelja. Organizacijski metodički model recepcije književno-umjetničkog djela sistematizira metodičke etape, polazeći od učeničkih interesa, kognitivne razvijenosti i sposobnosti. Suvremeni metodički modeli nastave lektire za najmlađe učenike u prvi plan stavljaju doživljajno-spoznajni proces koji se očituje u komunikaciji učenika s umjetničkim tekstom, te se na temelju toga razvijaju književni interesi, estetika, ljubav prema knjizi.

Program Lektira na drugačiji način temelji se na komunikacijsko-humanističkom pristupu odgoju i obrazovanju. Stvaranje uvjeta za razvoj komunikacijskih sposobnosti je preduvjet uspješne nastave, socijalizacije te cjelokupnog razvoja ličnosti. Elementi teorije recepcije ugrađeni su u koncepciju radi iznalaženja najprimjerenijih postupaka i metodičkih strategija koji će omogućiti bolju recepciju, razumijevanje i spoznavanje jezičnih sadržaja, odnosno olakšati njihovo usvajanje. Recepciju uvjetuje niz čimbenika, ali na prvome je mjestu usmjereno, pažljivo i selektivno slušanje te pravilna artikulacija i gramatičko-semantička strukturiranost pitanja.

Osnovna su obilježja komunikacijskog metodičkog sustava: didaktička igra, funkcionalna jezična komunikacija, pluralizam didaktičkih na-

čela, postupaka i nastavnih sredstava, metoda indukcije, uloga učitelja (knjižničara).

Komunikacijsko-humanistički pristup obradi lektire – primjer dobre prakse u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek

Služeći se stečenim iskustvima i spoznajama sudjelovanjem u psihosocijalnim projektima za narodne knjižnice „Korak po korak do oporavka“, „Put i budućnost“ nastavljen je rad na multimedijalnom pristupu u aktivnostima Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek. Susreti su kreativno raznovrsni, preko iskustvenog i emocionalnog doživljaja motiviraju učenike na čitanje .Uvodna igra, kojom najčešće počinje susret, dijete se oslobađa napetosti, stvara sigurno i ugodno ozračje te olakšava usmjeravanje na željenu temu. Vježbama opuštanja djeca nauče kako uz pravilno disanje mogu ostvariti svjesnost, usredotočenost misli i osjećaja. To je djelotvorna priprema za vođenu fantaziju, odnosno vježbu maštanja i zamišljanja, koja vodi produbljivanju i pojačavanju intenziteta doživljaja i razumijevanja literarnog djela. Glazbena kulisa prati različite dijelove radionice.

Pri susretima na kojima učenici nisu prethodno pročitali određeni naslov knjižničari nastoje izabrati najreprezentativniji ulomak iz teksta za čitanje, koji će omogućiti da se zadrži izvorna vrijednost teksta, a pri tome učenike motivirati da pročitaju djelo. U situacijama kada su učenici prethodno pročitali djelo ili obradili dio sadržaja u školi, nastoji se obogatiti doživljaj, odabirući način za produbljivanje neke ključne emocije, karakterne osobine lika ili osvješćivanja neke moralne vrijednosti: tolerancije, empatije, ravnopravnost, uvažavanje različitosti, plemenitosti... Sve aktivnosti završavaju potrebom djece da izraze doživljeno različitim oblicima kreativnog izražavanja (riječju, glazbom, pokretom, slikom...).

Zaključak

Većina učitelja i stručnjaka koji se bave odgojem i obrazovanjem složiti će se da je cilj odgoja „razvoj cjelovite ličnosti“, dakle intelektualni, ali i socijalni i emocionalni razvoj. Svi vjeruju da je važno da učenici usvoje određena znanja i činjenice, ali da to nije dovoljno. Podjednako je važno da nauče kako živjeti u društvu te kako steći osjećaj vlastite vrijednosti i emocionalnu ravnotežu. Zadaća je školskih knjižnica poticanje čitalačke kulture i informacijske pismenosti kao glavne sastavnice pismenosti uopće.

Osnovne smjernice u poticanju čitalačke kulture prepoznate su u komunikacijsko-humanističkom pristupu odgoju i obrazovanju i obradi lektire na drugačiji način. Područje obrazovanja mora uključiti i osobni razvoj, samoprihvatanje, prihvatanje od strane drugih. Stoga je cilj ovakve edukacije povezati informacije s osjećajima, doživljajima i životom učenika te potaknuti motivaciju za čitanje u smislu vlastitog angažmana na poticanju čitalačke pismenosti. Komunikacijsko-humanistički pristup u radu pokazao se kvalitetnim pristupom koji omogućuje kreativnost u radu i povećanu motivaciju djece za aktivnosti i programe u razvijanju čitalačkih navika.

Uz različite oblike odgojno-obrazovne djelatnosti školske knjižnice, koji se već provode u školskim knjižnicama, usmjerene na osposobljavanje učenika za samostalan intelektualni rad i istraživačko učenje, važan dio knjižnično-informacijskog obrazovanja suvremene školske knjižnice poticanje je informacijske i čitalačke pismenosti. Upravo u osposobljavanju učenika u korištenju tim oblikom pismenosti preko neformalnih oblika obrazovanja u školskoj knjižnici ona dobiva sve veću ulogu koja se može realizirati i u suradnji s drugim knjižnicama ili ustanovama koje se bave organiziranim radom s djecom i mladeži.

Sažetak

Rad donosi prikaz realizacije sadržaja programa čitalačke pismenosti unutar knjižnično-informacijskog obrazovanja školske knjižnice. Realizaciju sadržaja programa čitalačke pismenosti kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja školske knjižnice moguće je ostvarivati u korelaciji s bilo kojim područjem iz školskog programa sudjelovanjem u realizaciji nastavnog sata, provođenjem individualnih ili skupnih učeničkih i školskih projekata, organizacijom predavanja i radionica. Budući da je čitalački angažman nekog pojedinca preduvjet budućeg postignuća u čitalačkoj pismenosti, što podrazumijeva ne samo znanja i sposobnosti nego i motivaciju, stavove i čitalačke navike, poticanje čitalačke pismenosti treba početi već od predškolske i ranije školske dobi učenika.

Provođenjem projekta HNOS-a predviđeno je donošenje i ostvarivanje posebnog programa rada na poticanju informacijske i čitateljske pismenosti u školskim knjižnicama timskim radom školskog knjižničara i nastavnika pri realizaciji ili pripremi satova iz pojedinih predmeta, tema i nastavnih cjelina tako da se aktivnosti pri realizaciji mogu provoditi u različitim oblicima pa i suradnjom sa drugim ustanovama i knjižnicama. Program Lektira na drugačiji način namijenjen je djeci

nižeg školskog uzrasta, za poticanje čitanja zasnovan na komunikacijsko-humanističkom pristupu odgoju i obrazovanju.

Ključne riječi: čitalačka pismenost, informacijska pismenost, komunikacijsko-humanistički pristup obradi lektire, knjižnično-informacijsko obrazovanje.

Literatura

Bežen, A. *Metodički pristup početnom čitanju i pisanju na hrvatskom jeziku*, Profil, Zagreb, 2002.

Čudina-Obradović, M. *Igrom do čitanja*, Školska knjiga, 1996.

Jensen, E. *Super-nastava*, Educa, Zagreb, 2003.

Miljević-Riđički, R. Maleš, D., Rijavec, M. *Odgoj za razvoj*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 1999.

Nastavni plan i program za osnovnu školu, Zagreb, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006.

PISA 2009: čitalačke kompetencije za život, Zagreb, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja – PISA centar, 2010.

Rosandić, D.: *Od slova do teksta i metateksta*, Profil, Zagreb, 2002.

Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara / Jasmina Lovrinčević...[et al.], Zagreb, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2005.

Školska knjižnica i poticanje čitanja utemeljeno na žanru horora – istraživanje o tome trebamo li uvesti cenzuru ili ne

Ana Krželj¹

viša savjetnica za stručne suradnike školske knjižničare, Agencija za odgoj i obrazovanje, Podružnica Split
ana.krzelj@azoo.hr

Uvod

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske izdalo je u rujnu 2010. godine *Strateški plan za razdoblje 2011. – 2013.*, u kojem je jasno navedeno da će ciljeve postizati usklađenim i odgovornim promišljanjem i djelovanjem svih ljudskih potencijala odgojno-obrazovne i znanstvene djelatnosti te svih partnerskih sudionika na strateškoj i operativnoj razini.

Područje

Školsko knjižničarstvo i maloljetničko nasilje povezani su na različite načine, kao uzrok i kao posljedica. Veliki broj knjižnica, školskih i narodnih, posjeduje građu sa sadržajima nasilja što nas treba potaknuti na traženje uzroka i posljedica. Kako onih koji potiču mlade na nasilje i netolerantnost, ili samo želju za čitanjem sadržaja s tematikom nasilja, tako i onih koji odobravaju ili ne/odobravaju nabavu takve knjižnične građe, posebice kada je riječ o školskim knjižnicama. Nužno je povezivanje različitih područja znanosti (pedagogija, psihologija, sociologija, etika) kako bi se prevencijom suzbilo nasilje među mladima, posebno psihičko nasilje koje je veoma teško detektirati. Edukacija učenika viših razreda osnovne škole i učenika srednje škole, kao i cjeloživotno učenje učitelja i nastavnika neizostavna su karika u lancu suzbijanja nasilja. Kultura obrazovne organizacije (škole i školske knjižnice) jeste pretpostavka kvalitetnog upravljanja znanjem koje

---

1 Krželj, A. profesor povijesti umjetnosti i likovne kulture, diplomirana knjižničarka, sveučilišni specijalist menadžmenta obrazovanja, slikarica – članica HULU-a (<http://www.hulu-split.hr/str/artists/akrzelj.htm>), viša savjetnica za stručne suradnike školske knjižničare pri Agenciji za odgoj i obrazovanje Republike Hrvatske – Podružnica Split. E-adresa: ana.krzelj@azoo.hr ili ana.krzelj@gmail.com.

bi urodilo kvalitetnijim procesom učenja – korisnikom osposobljenim za život i za inovaciju.

Definiranje ciljeva i hipoteza istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio bi utvrditi postojanje navedene literature kao i čitateljske navike korisnika, kako bi se potvrdila ili negirala hipoteza da učenici veoma traže sadržaje s tematikom nasilja, koji predstavljaju opasnost za njihov budući razvoj, te poduzelo korake (edukacija) koji bi spriječili pojave nasilnog ponašanja. Potrebno je sadržaje knjižnično-informacijskog obrazovanja znati prilagoditi korisnicima svoje knjižnice te planirati rad počevši od očekivanih postignuća učenika – u konkretnom slučaju razviti svijest o učinku koji na učenike osnovnih i srednjih škola ostavlja čitanje literature s tematikom nasilja.

Teorijski okvir

Nabava knjižnične građe

Knjižnični fond obuhvaća svu građu, koja može biti u različitim oblicima i formatima, a koju knjižnica posjeduje i daje na korištenje učenicima i učiteljima/nastavnicima u svrhu izvršavanja zadataka škole i unapređivanja nastave. Je li i zašto korisno imati u knjižnici knjige sa sadržajima koji govore o „problematičnim“ ponašanjima (ovisnostima poput alkohola i droge, nasilju u obitelji, nasilju u mladenačkim vezama, međuvršnjačkom nasilju) i disfunkcionalnim obiteljima? Kako pomoću informacijskog čitanja, koje se temelji na analiziranju pročitano, stvarati i afirmirati pozitivne vrijednosti kod učenika? Kako jasnom vizijom željenog dosega fonda i pojedinih zbirki pomoći učeniku s problemima u ponašanju ili onome koji potiče iz disfunkcionalne obitelji i koji ne bi trebao biti kažnjavao za ono na što nije imao utjecaja?! Kako pomoći učenicima koji naizgled nemaju problema, a za koje tijekom radionica u knjižnici otkrijemo da uživaju u tuđoj patnji? Istražiti je li dobro da učenici steknu naviku korištenja knjižnice i čitanja, čak i kada ta „avantura“ započinje čitanjem knjiga upitne kvalitete? Je li potrebno, u svrhu poticanja čitanja, slijediti načelo koje se primjenjuje za djecu s disleksijom tj. čitanje od jednostavnijih sadržaja (stripovi i sl.) postupno prema težima? Pretpostavka je da je potrebno potaknuti raspravu o smislu rečenice Tome Akvinskog: „Stvari koje volimo kazuju nam tko smo mi.“ Kupnjom knjižnične građe možemo utjecati na vrstu narudžbe, ali što nam je činiti s građom koju smo dobili na dar (zahtjevom ili donacijom korisnika/učenika)? Sigurno treba slijediti načela i kriterije selekcije koji se odnose na potrebe korisnika

te slobodan pristup znanju i informacijama. Pristupajući odabiru građe ne smijemo zaboraviti na osobnu odgovornost za selekciju.

Tematika nasilja u fondovima školskih knjižnica

Korak u poslu predakcesije jeste zaprimanje zahtjeva korisnika/učenika za narudžbu (desiderata). U postupku zaprimanja darovanih knjiga potrebno je, između ostalog, procijeniti vrijednost tih knjiga u smislu edukativne korisnosti i odlučiti jesu li one za postupak zamjene ili daljnjeg darovanja. Obavljanje savjetničkog posla pruža uvid u fondove mnogih knjižnica pa se na temelju zapažanja može zaključiti da mnoge narodne i školske knjižnice posjeduju „sporne“ romane za djecu, posebno one koje potpisuje američki pisac R. L. Stine, iznimno popularan među mladima u Hrvatskoj, naročito među učenicima sedmog i osmog razreda osnovne škole. Većina stručne javnosti se slaže da je razina književne vrijednosti tih djela upitna, kao što je upitna i količina nasilja u navedenim djelima pa samim time i odgojna uloga takvih knjiga, ali postavlja se pitanje je li to treba biti razlog za izlučivanje tih knjiga iz školskih knjižnica, ili poticaj na razmišljanje zašto mladi vole čitati tu vrstu literature te kako im osvijestiti temeljne vrijednosti i ciljeve društva kojem težimo. Prisjetimo li se rečenice Alberta Einsteina: „Ovaj svijet je opasno mjesto za življenje, ne zbog onih ljudi koji su zli, nego zbog onih koji u vezi toga ništa ne poduzimaju“, bit će nam jasno da moramo djelovati.

Uloga školske knjižnice u sustavu odgoja i obrazovanja

Nezaobilazna je uloga školske knjižnice u promicanju prava djeteta koja proizlaze iz temeljnoga prava svakoga čovjeka da se optimalno razvije na osnovi svojih sposobnosti i intelektualno-emocionalnih potencijala. Školska knjižnica pored jedne od osnovnih uloga zadovoljavanja potreba korisnika ima i onu odgojnu, s obzirom da je temeljna zadaća suvremene školske knjižnice potpora odgojno-obrazovnim ciljevima, pri tom ne zanemarujući promicanje načela da su sloboda mišljenja i slobodan pristup informacijama polazišta za uspješno i odgovorno sudjelovanje u građanskom i demokratskom društvu. Misao čuvenog poduzetnika Kotlera: „Krizu je izazov“, trebala bi biti i naša nit vodilja. Postavlja se pitanje treba li cenzura biti način kojim ćemo poticati razvoj učenika – učenika koji bi trebao biti spreman na cjeloživotno učenje i koji bi se trebao znati oduprijeti životnim nedaćama te spremno prihvatiti raznovrsnost kultura i stilova življenja. Potrebno je prilagoditi se životnim situacijama i promjenama u društvu te znati usmjeravati učenikovu želju za novim sadržajima, a krize poput one

u kojoj učenici sve više čitaju knjige s tematikom nasilja, shvatiti kao odgojno-obrazovni izazov.

U situaciji kada se pojavljuju alarmantni brojevi koji govore da je nečitanje postalo navika i da među mladima, što najviše zabrinjava, nema interesa za knjigu i čitanje, bilo bi očekivano da Vlada pokrene nacionalnu kampanju za poticanje čitanja, kakvu je svojedobno provela Španjolska, a nakon koje se Španjolska, uz Nizozemsku, popela među europske zemlje u kojima se najviše čita. Druga je mogućnost da, po uzoru na Mađarsku, Poljsku ili Njemačku, intervenira u sustav obrazovanja. / *Za Hrvate je čitanje gubljenje vremena* / Branka Džebić, *Vjesnik*, 26. i 27. ožujka 2011., str. 8./²

Školska knjižnica umjesto slušanja, ponavljanja i reproduciranja treba kod učenika razvijati sposobnosti istraživanja, promišljanja i stvaranja pri čemu će stručni suradnik knjižničar postati voditelj, mentor i medijator. Školska knjižnica treba odgojiti pa tek onda obrazovati učenika za društvo znanja, a školski knjižničar treba upravljati znanjem učenika primjenom suvremenih metoda poučavanja. Upravljanje znanjem odnosi se na ključna pitanja svake organizacije, posebice odgojno-obrazovne ustanove, kojoj je prilagodba nužna u ime opstanka. Efikasno upravljanje znanjem temelji se na sloganu: „Samo upotrebljivo znanje predstavlja upravljanje znanjem“. Znanje kao resurs predstavlja ključni element bogatstva informacijskog vremena koje s manje resursa, energije i rada može proizvesti više nego je to bilo moguće u industrijskom vremenu. Paradigma znanja omogućuje ustanovama da se „otvore“ jer pri postavljanju ravnoteže i interakcije među ciljevima, načinima i sredstvima, a znanje kao resurs nudi ekonomična rješenja. Znanje se kao resurs može uvijek iznova iskoristiti jer ono ne nestaje već se umnožava. Strateško planiranje i timski rad na projektu kao i vještine koje mora posjedovati knjižničar radi primjene u radu s učenicima, kako bi ih i oni razvijali, nužna su pretpostavka modernog školskog knjižničarstva.

Školski knjižničar u HNOSU-u i NOK-u te u školskom kurikulumu

Školski knjižničar je pokretač i voditelj inovacije i kreativnosti u školskoj knjižnici. Školski knjižničar kao nositelj djelatnosti školske knjižnice mora posjedovati sposobnost razumijevanja korisničkih potreba, ali i sposobnost profesionalnog pristupa temeljem kojega će osposob-

---

2 *Aktualno – Podcrtano*, u: *Školske novine*, br. 13. (29. ožujka 2011.), str. 2.

ljavati korisnike za intelektualnu proradu izvora, pridonoseći razvoju kulture samostalnoga intelektualnog rada korisnika/učenika, u cilju osvještavanja temeljnih društvenih i moralnih vrijednosti, posebno razvijajući neke osobite vrijednosti kao što su *solidarnost* (osjetljivost za druge i životno okruženje koje obilježava pluralizam kultura, rasa, nacija, religija, svjetonazora i jezika) i *odgovornost* (smisleni odnos između osobne slobode i osobne odgovornosti prema općem dobru/prirodi, radu, životu, ljudskom dostojanstvu) – NOK, 2010. Razvijajući kod učenika navedene vrijednosti kao i jednu od temeljnih kompetencija, onu *socijalnu i građansku*, bilo bi moguće osvijestiti negativnosti i neprihvatljiva ponašanja junaka romana koje učenici obožavaju čitati te prevladati potrebu učenika za čitanjem trilera i horora. Pri tome školski knjižničar mora imati razrađen proces (strategiju) s jasno utvrđenim ciljevima, planom i aktivnostima.

To je moguće ostvariti temeljem programa *Knjižnično informacijska pismenost i poticanje čitanja* (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006.), te međupredmetnim povezivanjima u okviru školskog kurikuluma (*Nacionalni okvirni kurikulum*, 30. srpnja 2010.). Vrijednost kurikulumske pristupa jeste upravo u tome da oslobađa kreativnost nositelja odgojno-obrazovne djelatnosti pa bi zato stručni suradnici knjižničari trebali korelacijski pristupiti međupredmetnim temama NOK-a (*Osobni i socijalni razvoj, Građanski odgoj i obrazovanje te Uporaba komunikacijske i informacijske tehnologije*) temeljem programa *Knjižnično-informacijsko obrazovanje* (program je sastavila radna grupa na čelu s dr. sc. Dinkom Kovačević, na poticaj viših savjetnica za stručne suradnike knjižničare Agencije za odgoj i obrazovanje, kao plan i program rada školske knjižnice temeljen na NOK-u). Školski knjižničar treba biti edukator učenika za korištenje izvora znanja, treba koristiti nastavne strategije koje potiču haptički, vizualni i auditivni stil učenja. To bi značilo da su aktivnosti školskog knjižničara pretpostavke upravljanja znanjem temeljene na novim metodama poučavanja. Metodama istraživanja i razgovora trebalo bi potaknuti razvoj: kritičkog mišljenja, etičkih i humanih vrednota te razvoj vlastitih stavova učenika. Rad na projektu potiče usmjerenošću na rješavanje ključnog problema potiče praktično i socijalno učenje. Uloga i usluge školskog knjižničara na putu u vrijeme znanja trebale bi počivati na kreiranju nastavnog procesa u kojem on predstavlja odgajatelja, koji prati učenje učenika (sluša, podržava, ohrabruje, prijateljuje, vjeruje). Uloga i usluge školskog knjižničara na putu u vrijeme znanja zahtijevaju kvalifikacijske podsustave (digitalna kompetencija – posebno je bitno prilikom razvijanja ove kompetencije razviti kod učenika svi-

jest o problemu elektroničkog zlostavljanja; kulturalna senzibilizacija i izražavanje) i unaprjeđenje transparentnosti, dostupnosti, prohodnosti i kvalitete klasifikacija te povezivanje s tržištem rada i civilnim društvom. Prilikom osmišljavanja školskog kurikuluma nužno bi trebalo voditi računa o educiranju učitelja/nastavnika tj. stručnih suradnika koji će manje štiti, a više kvalitetno voditi učenike. To bi ujedno trebao biti cilj moderne „škole koja uči“ i koja teži pozitivnom školskom ozračju i razvoju kulture škole, što je usko vezano uz vodstvo (menadžment škole).

Metodologija istraživanja

Ciljevi

Vrijeme je da se prestanemo odupirati promjenama i zapitamo se je li još uvijek podučavamo na način na koji smo i mi bili podučavani. Nitko od nas više ne živi na način na koji smo živjeli ranije. Je li ključ aktivnosti u komunikaciji i novim metodama? Nužno je postaviti realne i ostvarive ciljeve te svakodnevno poticati učenike na slavljenje uspjeha, čak i onih malih. Dobro je slijediti trag pozitivnih misli poput: „ljubav pobjeđuje sve“ (*amor omnia vincit*).³ Ciljevi ovog istraživanja su sagledavanje stanja i ispitivanje čimbenika koji utječu na percepciju školske klime, što je posebno važno za suočavanje s problemom sagledavanja i rješavanja nepoželjnog ponašanja učenika.

Metode

Ovo istraživanje je provedeno pomoću metode anketnog upitnika. Savim je sigurno da svaka kvalitetna analiza stanja te akcijsko istraživanje na svim razinama pomaže poboljšanju obrazovnog ciklusa.

Ispitanici

Ispitanici na kojima je provedeno istraživanje jesu stručni suradnici osnovnih i srednjih škola Dubrovačko-neretvanske županije, na stručnom skupu Agencije za odgoj i obrazovanje u organizaciji voditelja županijskih stručnih vijeća školskih knjižničara. Profesionalni razvoj učitelja i nastavnika na svim razinama u svrhu povećanja njihove učinkovitosti kao i povećanja razine kvalitete njihovog rada temeljna

---

3 Navedene misli je školska knjižničarka i nastavnica etike Vanja Škrobica, iz Škole likovnih umjetnosti u Splitu, razradila u nizu prezentacija i filmova koji predstavljaju njen rad s učenicima (<http://libri.webs.com/zsvsrednjeskole.htm>).

su politička pitanja razvoja svake države koja teži napretku temeljenom na odgovornosti i znanju. Ovakve ankete koje potiču razgovor na određenu temu sigurno trebaju biti sastavni dio permanentnog stručnog usavršavanja učitelja/nastavnika tijekom službe. Premda je ova anketa provedena na malom uzorku (dvadeset i dvoje školskih knjižničara) rezultati mogu biti indikativni i polazište za buduća istraživanja.

Anketna pitanja

Anketna pitanja sastavljena su u svrhu dobivanja odgovora koji bi postali pokazatelji za povećanje učinkovitosti škole. Anketna pitanja su nam pokazala da se učitelji/nastavnici osobito ne razlikuju u metodama rada koje preferiraju u poučavanju te pedagoškim i nastavnim tehnikama koje bi usmjerili na rješavanje zadane problematike.

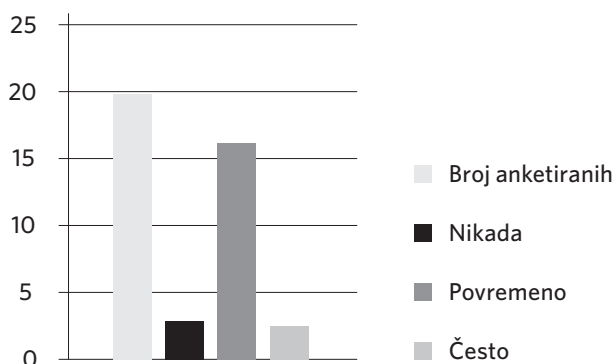
Upitnikom je obuhvaćeno pet pitanja: 1. Koliko često Vaši učenici posuđuju knjige po slobodnom izboru? – a) nikad, b) povremeno, c) često; 2. Koju tematiku (žanr) najčešće čitaju (traže) Vaši korisnici/učenici? – a) ljubavnu, b) povijesnu, c) fantastiku (SF), d) trilere i horore, e) ostalo (pustolovni, ovisnosti); 3. Je li u Vašoj knjižnici posjedujete trilere i horore? – a) ne, zašto... b) da, zašto... c) ostalo... Je li mislite da treba izbaciti knjige (ne nabavljati ih) s tematikom nasilja iz fonda školske knjižnice? – a) ne, zašto... b) da, zašto... c) ostalo... Kad bi Vaši učenici često tražili knjige s tematikom nasilja, koje biste odgojno-obrazovne oblike rada poduzeli (navedite po redosljedju važnosti: a) ne bih poduzeo ništa, b) razgovor u knjižnici, c) parlaonica, d) okrugli stol, e) ostalo...

Rezultati istraživanja

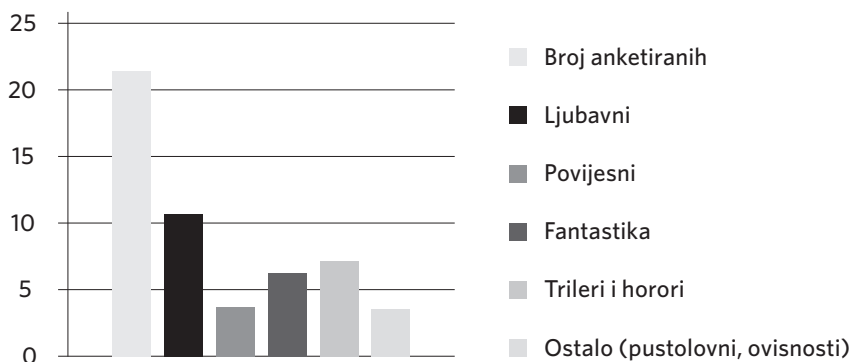
Analiza rezultata

Analiza rezultata anketnih upitnika pokazala nam je da velika većina ispitanika ima sličan stav koji je sublimiran u strahu od izazova novoga vremena i sve češćih promjena koje obiluju negativnim predznacima. Vidljiv je strah pred zadiranjem u problematične i osjetljive teme. Također je vidljiva bojazan suočavanja sa problemima te strah koji koči kreativnost u radu.

Analizirajući odgovore na prvo pitanje (Slika 1.) zaključujemo da učenici rijetko dolaze u školsku knjižnicu posuditi knjige po slobodnom izboru. Znajući da knjižnice nemaju dovoljno financijskih sredstava za nabavu lektirne građe, a pogotovo ne one za čitanje po slobodnom izboru, navedeni odgovori su očekivani.

Slika 1. *Koliko često Vaši učenici posuđuju knjige po slobodnom izboru?*

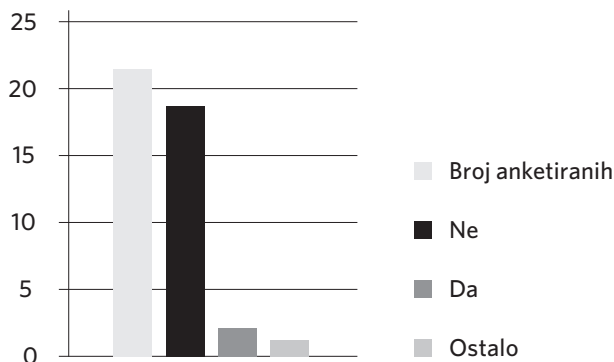
Drugo pitanje (Slika 2.) nam daje odgovor na to što korisnici/učenici najviše traže i što bi željeli čitati. Pretpostavka je da u bolje opremljenim školskim knjižnicama pronalaze i čitaju navedenu građu, ali s obzirom da je iz pitanja koja slijede razvidno da većina školskih knjižničara ne nabavlja građu s tematikom nasilja (horore) jasno je da učenici tu potrebu zadovoljavaju na drugom mjestu (narodnoj ili gradskoj knjižnici). Utješiti bi nas mogla vidljiva potražnja za knjigama s ljubavnom tematikom dajući nam nadu da mladi teže pozitivnim emocijama, ali bismo mogli zaključiti i to da oni čitaju taj žanr zato jer ga školski knjižničari najčešće nabavljaju kao ponudu u slobodnom izboru – nije zanemariva ni zastupljenost ljubavnog žanra u obveznoj lektiri.

Slika 2. *Koju tematiku (žanr) najviše čitaju (traže) Vaši učenici (navedite po redoslijedu važnosti)?*

Odgovori na treće pitanje (Slika 3.) potvrđuju nam prethodni zaključak da učenici žele čitati žanr horora, ali ga većina školskih knjižničara Dubrovačko-neretvanske županije ne nabavlja. Jedni to argumenti-

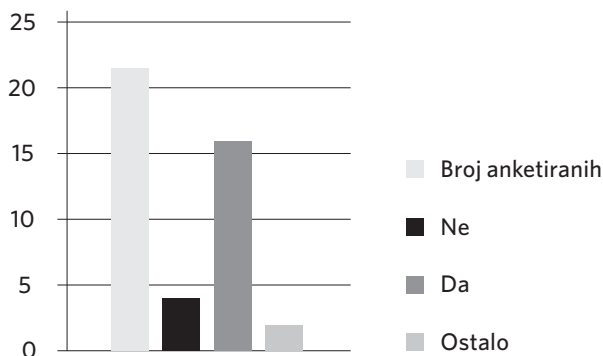
raju tvrdnjom da korisnici ne traže navedenu građu, a dvoje ispitanika je navelo da bi žanr horora nabavili jedino ciljano tj. ako bi na razini školskog kurikulumu bio pokrenut projekt na tu temu.

Slika 3. *Da li u svojoj knjižnici posjedujete trilere i horore?*

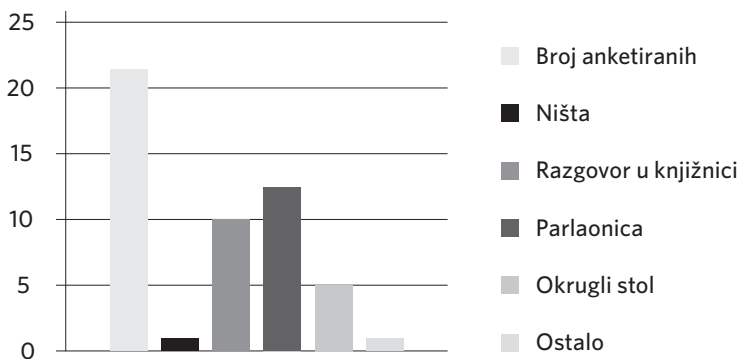
Analizom odgovora na četvrto pitanje (Slika 4.) možemo zaključiti da se većina anketiranih složila da žanru horora nije mjesto u školskoj knjižnici. Neke od primjedbi koje idu u prilog izbacivanju žanra horora jesu: „Ne trebaju im takve knjige, jer ima puno drugih knjiga za svačiji ukus.“, „Još su mladi da bi mogli sami zaključiti što je pozitivan poučak takvih knjiga.“, „Ne treba ih nabavljati, jer ih mogu sami kupiti.“, „Ne treba ih kupovati jer nema dovoljno novca ni za lektirne naslove.“ Manjina koja nije bila za izbacivanje takvih knjiga argumentirala je to na sljedeći način: „Ne treba zabranjivati već dozvoliti izbor.“, „U knjižnici ih imam jer su ih poklonila djeca.“, „Mislim da bih ih ipak naručila.“

Slika 4. *Mislite li da treba izbaciti knjige s tematikom nasilja iz fonda školske knjižnice?*

Novе strategije i oblici rada koji se temelje na: projektnom učenju kroz predavanja/radionice, rad u grupama, otvorene debate/rasprave, oluju ideja te različite oblike prezentacija koje zahtijevaju timski rad i razvijanje suradničkih vještina dobro je koristiti jer pružaju mogućnost otvorenog iznošenja problema. Slika broj pet (Slika 5.) pruža nam uvid u to što o redoslijedu važnosti tih aktivnosti misle anketirani školski knjižničari. Dvoje ispitanika ne bi poduzelo ništa (niti jednu aktivnost), jedna osoba ne bi ništa poduzela jer je razredni nastavnik i misli da je to posao pedagoga, a druga jer misli da ne bi trebalo poticati radoznalost, pozivajući se na rečenicu: „Ne uvedi nas u napast...“. Određujući redoslijed aktivnosti po važnosti jedna osoba je napisala da bi učenike trebalo osposobiti da sami procijene knjige koje čitaju te istakla nužnost odgojnog djelovanja temeljenog na projektnom načinu rada. Najviše ispitanika se opredijelilo za *parlaonicu* kao najznačajniji oblik rada, a potom za razgovor u knjižnici. Za okrugli stol na kojem bi sudjelovali partneri različitih struka odlučilo se samo pet ispitanika. Postavlja se pitanje je li tome razlog složena organizacija takve aktivnosti u okolnostima u kojima vremena uvijek nedostaje, pogotovo školskim knjižničarima koji rade u knjižnici i razredu.

Slika 5. Kad bi Vaši učenici tražili knjige s tematikom nasilja, koje biste odgojno-obrazovne oblike rada poduzeli (navedite po redoslijedu važnosti)?

Zaključci

Sagledavanjem rezultata istraživanja nameće se zaključak da bi trebalo pokrenuti širu raspravu o tome što i kako čitati u svrhu afirmacije pozitivnih vrijednosti. Jedan od mogućih načina prevladavanja problema moglo bi biti sastavljanje operativnog plana za projekt *Poticanje čitanja – Odgojna uloga školske knjižnice i informacijsko čitanje*, koji bi mogao biti dio školskog kurikulumu, ali nije nužno. Prošlogodišnja

tema Međunarodnog mjeseca školskih knjižnica: *Raznolikost Izazovi Prilagodljivost: školske knjižnice imaju to sve (Diversity Challenge Resilience: School Libraries Have It All)*, govori nam o širokoj lepezi mogućnosti koje školska knjižnica nudi. Široku lepezu interesa koje pokriva školsko knjižničarstvo ilustriraju nam i teme prijašnjih obilježavanja Mjeseca školskih knjižnica (*Dan u mom životu, Svjetske mudrosti, Učenje za život, Različite sredine – ista shvaćanja, Rušimo barijere, Povežimo knjižnice, pismenost i učenje, Otkrij Avanturu, Čitati. Saznavati. Činiti, Učenje potpomognuto tvojom školskom knjižnicom, Knjižničari predstavljaju svoje partnere, Školska knjižnica: Velika sila*) kao i teme zbornika dvadeset i dvije Proljetne škole školskih knjižničara Republike Hrvatske, stručno-znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem. Nakon provedenog akcijskog istraživanja u školama, školski knjižničari bi mogli dogovoriti radne sastanke s učenicima, *Mladim knjižničarima*, te učenicima koji će se odzvati sastanku na temelju obavijesti koju su pročitali na oglasnoj ploči knjižnice, a bila je poziv svima zainteresiranima za sudjelovanje u *parlaonici* bilo da vole (afirmacijska skupina) ili ne vole (negacijska skupina) čitati djela autora Stinea, ili djela njemu sličnih autora. Potrebno bi bilo podijeliti svima knjige i radne zadatke. *Parlaonicu* ili vođenje *debatnog kluba* trebalo bi vježbati u knjižnici, a potom bi *parlaonicu* trebalo organizirati u društvenoj dvorani za sve zainteresirane te pozvati urednike iz nakladničkih kuća koje tiskaju knjige sa sadržajima nasilja. Moderator bi trebala biti knjižničarka, a osim navedenih sudionika trebalo bi pozvati pedagoga, psihologa, sociologa te znanstvenike i praktičare srodnih struka. Veliku podršku moguće je naći u vanjskim partnerima, ustanovama koje se bave prevencijom nasilja (npr.: Društvo za psihološku pomoć, Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet u Zagrebu, Studij psihologije na hrvatskim studijima u Zagrebu, Studij psihologije). Trebalo bi prilikom provođenja budućih istraživanja sagledati niz segmenata, koji u ovoj blic-anketi nisu ispitani, a odnose se na razlike u iskustvu i izobrazbi učitelja. Također bi trebalo provesti opsežnije ispitivanje učenika s posebnim naglaskom na ispitivanje njihovog socio-ekonomskog statusa kojeg bi se istražilo u odnosu na literaturu koju preferiraju.

Rasprava

Budući da su mladi sve češće žrtve nasilja, onoga izvana ili međusobnog nasilja, koje sve češće priznaju, nužno bi trebalo pokrenuti interaktivne radionice koje bi stručni suradnik knjižničar, uz neizo-

stavnu pomoć školskog psihologa, usmjerio na poticanje *informacijskog čitanja* (izvannastavnim i projektnim radom tj. radom u grupama, timskim radom, raspravom afirmacijskih i negacijskih skupina – *parlaonice, debatni klubovi, bajkaonice* – grupno čitanje i pričanjem bajki u svrhu premošćivanja sukoba), koje uključuje razumijevanje i uporabu informacija, poticanjem stvaralačkog i kreativnog mišljenja učenika, pri selektiranju, vrednovanju i primjeni informacija i sadržaja koji se odnose na društveno neprihvatljiva ponašanja, jer svaki sadržaj može biti podloga za ostvarivanje ciljeva i zadaća čitalačkoga i informacijskog opismenjavanja. Aktivnosti školske knjižnice u korelacijskom pristupu mogu biti: sudjelovanje u zajedničkom planiranju tema, provođenje individualnih i skupnih projekata, organiziranje predavanja i radionica za učenike, učitelje, stručne suradnike i roditelje te prezentacija projekata, a trebali bi se realizirati različitim oblicima rada od radioničkih do organiziranja susreta s osobama koje izlažu određenu temu. Vrijednost dramsko-pedagoškog rada koji bi učenike poučavao nenasilju kroz doživljeno iskustvo također nije zanemariva. Nakon takvog oblika rada mogla bi uslijediti komunikacija sa učiteljima, roditeljima i šire (lokalnom zajednicom, stručnjacima raznih profila) na *okruglom stolu*. Koristilo bi organizirati *okrugli stol* u školi, pod naslovom: „Mislimo na trag koji ostavljamo u životima drugih“, ili „Uloga školske knjižnice u afirmaciji humanih vrednota“, za sve učenike i djelatnike i lokalnu zajednicu, na kojem bi gostovali: psiholog, sociolog, viši savjetnik za knjižničare, knjižničar mentor/savjetnik iz prakse, izdavači (npr. Algoritam, s obzirom na tematiku njegovih izdanja), kao i mediji (TV, radio, novine...) koji bi javnosti predstavili problematiku, jer ono što nije zabilježeno, percipiramo kao da se nije dogodilo tj. ne percipiramo uopće. Navedeno je jedan od načina na koji bi se moglo rasvijetliti učinak koji na učenike osnovnih i srednjih škola ostavlja čitanje literature s tematikom nasilja (horor-romani), koju korisnici/učenici traže. Jedno od važnih knjižničarskih pitanja bilo bi kako uskladiti želje korisnika/učenika i odgojnu djelatnost školske knjižnice, koja u školskom kurikulumu može i treba biti u službi lokalne zajednice.

Navedeni pristup utemeljen je na propisanim aktivnostima školske knjižnice koje podrazumijevaju poticanje učenika, roditelja i učenika na korištenje knjižnične građe kao i pružanje stručne pomoći pri korištenju literature. Navedeni prijedlozi rada s učenicima utemeljeni su i u programu *Knjižnično-informacijska pismenost* (Nastavni plan i program rada za osnovnu školu, 2006.), koji ima razrađene teme, ključne pojmove i obrazovna postignuća učenika u sedmom i osmom razredu,

pa ih treba provoditi. Učenici sedmog razreda trebaju razumjeti važnost i svrhu pravilnoga citiranja literature u tijeku pisanja samostalnoga rada te usvojiti pojam *autorstva* (poštovati intelektualno vlasništvo u uporabi i kreiranju informacija). Učenike sedmog razreda treba osposobiti i za pretraživanje fondova knjižnica putem e-kataloga (*on-line katalogi*) kako bi samostalno uočili koje knjige nekoga autora ima knjižnica, a trebaju naučiti razlikovati *tiskani* i *elektronički časopis*. Učenici osmog razreda trebaju razumjeti sustav pojedinih vrsta knjižnica u Republici Hrvatskoj i u svijetu te znati samostalno pretraživati fondove navedenih knjižnica e-katalogom radi pronalaženja jedinica knjižnične građe ili izvora informacija. Očekuje se da učenici osmih razreda steknu znanja o međupredmetnom povezivanju *knjižnično-informacijskih* znanja s drugim predmetima, da su osposobljeni čitati s razumijevanjem i prepričavati vlastitim riječima, raditi bilješke i pisati sažetak te da su osposobljeni primijeniti stečena znanja i vještine u *cjelovitoj učenju*. Sukladno navedenom može se pretpostaviti da zabrana nabave djela „sporne“ tematike ne bi urodila prestankom čitanja takvih djela, jer bi učenici imali kompetencije (prvenstveno *digitalnu kompetenciju*) koje bi im pomogle u pronalaženju takve literature u drugim knjižnicama, a možda bi na čitanje bili potaknuti i oni učenici koji takvu literaturu ne bi ni poželjeli čitati da nije nedostupna. Računala i internet odašilju ograničene i neselektivne informacije, stoga je nužno razvijati *informacijsku pismenost*. Zaključke sa svih provedenih edukativnih oblika rada moglo bi se predstaviti izložbom koja bi proistekla iz rada na likovnim radionicama s ciljem promidžbe afirmativnih poruka na vizualno primamljiv i prosječnom recipijentu jasan način, npr. izrada straničnika za knjige (*bookmarka*), brošura ili postera.

Zaključna razmatranja

Potvrda/ negacija hipoteze – perspektive

Jedna od teza koju zastupa ovaj rad jeste da svaki sadržaj može biti podloga za ostvarivanje ciljeva i zadaća čitalačkoga i informacijskog opismenjavanja odgovornog učenika/građanina, ali istraživanje je pokazalo da ispitanici ne misle tako te da misle kako je knjige s tematikom nasilja bolje ne imati u školskoj knjižnici i ne pričati o njima. Nameće se zaključak da odgovornost ostaje na obitelji, zapravo na učeniku. Može li se učenik sam oduprijeti izazovima inicijacije u svijet odraslih? Predložene aktivnosti i metode rada trebale bi omogućiti učenicima da postanu svjesni vlastitih čitalačkih i informacijskih

potreba, koje će im pomoći u aktivnom uključivanju u društvo kojemu je promjena jedina konstanta, a u kojem bi ključni problem odgojno-obrazovne djelatnosti trebao biti socijalni aspekt, kako je u raspravi o kurikulumu evropskih zemalja istaknuo profesor Ivan Cifrić, naglasivši: „Mladima treba dati okvir kako bismo mogli obavljati selekciju“⁴. Pri tome je nužno kod učenika poticati razvoj temeljnih društvenih i moralnih vrijednosti, koje predstavljaju dugoročni odgojno-obrazovni cilj koji treba usuglasiti sa društveno-kulturnim vrijednostima s obzirom na to kakvo društvo želimo biti i kakvog čovjeka želimo obrazovati. Teško je sagledati našu perspektivu u budućnosti, ako znamo da je još davne 1992. u Rio de Janeiru, djevojčica Severn Suzuki rekla na UN-ovoj konferenciji za razvoj okoliša:

Ne mogu prestati misliti da su ta djeca moji vršnjaci, da je velika razlika gdje se rodiš, da sam ja mogla biti jedno od te djece živeti u Riu, u favelama; mogla sam biti dijete koje umire od gladi u Somaliji, žrtva rata na bliskom istoku ili prosjak u Indiji. Samo sam dijete, ali ipak znam da je sav novac potrošen na rat potrošen na pronalaženje ekoloških rješenja, zaustavljanje siromaštva, koje prekrasno mjesto bi ova Zemlja bila. U školi, čak u vrtiću, učite nas ponašanju. Učite nas: da se ne svađamo s drugima, da sredi-mo nesporazume, da poštujemo druge, da počistimo za sobom, da ne povrijedimo druga stvorenja da dijelimo – da ne budemo pohlepni. Pa zašto onda izlazite i radite sve te stvari koje nama govorite da ne radimo? Ne zaboravite zašto prisustvujete ovim konferencijama, za koga sve ovo radite – mi smo vaša djeca. Vi odlučujete u kakvom ćemo svijetu mi odrasti. Roditelji bi trebali moći utješiti svoju djecu govoreći: „Sve će biti u redu.“ „Radimo najbolje što možemo.“ i „Nije kraj svijeta.“ Ali mislim da nam vi to više ne možete reći. Jesmo li mi uopće na vašoj listi prioriteta? Moj otac uvijek govori: „Ono si što radiš, a ne što govoriš da jesi!“ Pa, zbog onog što vi radite plaćem noću. Vi odrasli govorite da nas volite. Izazivam vas, djelujte, pokažite što govorite.

Otada se malo toga ili čak ništa nije promijenilo. Školski knjižničar može pokušati (s gledišta ljudskog potencijala, ali i prostornih, materijalnih i tehnoloških preduvjeta te građe koju nabavlja) premostiti komunikacijski jaz društva u kojem živimo, a nadasve preopterećenog sustava odgoja i obrazovanja u kojem ostatak tima (učitelj/nastavnik) nema vremena sagledati učenika individualno uslijed trke za savlada-

---

4 *Znanstveni skup o kurikulumu 11 europskih zemalja*, održan na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu u prosincu 2006. godine.

vanjem opsežnih planova i programa, koji daju puno činjenica zaneamarujući onu temeljnu o čovjeku kao emocionalnom i humanom biću, koje treba lijepu riječ, pogled ohrabrenja i smiješak potpore kako bi poželio znati, djelovati i mijenjati. Navedenu djelatnost nikada neće moći zamijeniti e-knjiga ni *online* knjižnica. Zato bi trebalo sustavno zagovarati školsko knjižničarstvo sloganom: *Bez školskog knjižničara nema školske knjižnice, a bez knjižnice nema odgoja i obrazovanja.*

Sažetak

Školski knjižničar je odgovoran za razvoj odgovornosti učenika, koji je krajnji korisnik ponude školske knjižnice. Potrebno je prilagoditi se životnim situacijama i promjenama u društvu te znati usmjeravati učenikovu želju za novim sadržajima, a krize poput one u kojoj učenici sve više čitaju knjige s tematikom nasilja, shvatiti kao odgojno-obrazovni izazov. Moderno društvo u kojem živimo zahtjeva od stručnih suradnika knjižničara izniman angažman i odgovornost, što ima smisla s obzirom na kvalitetan ljudski i materijalni potencijal. Budući da su mladi sve češće žrtve nasilja, onoga izvana ili međusobnog nasilja, koje sve češće priznaju, nužno bi trebalo pokrenuti interaktivne radionice koje bi stručni suradnik knjižničar, uz neizostavnu pomoć školskog psihologa, usmjerio na poticanje *informacijskog čitanja* (projektnim radom), koje uključuje razumijevanje i uporabu informacija, poticanjem stvaralačkog i kreativnog mišljenja učenika, pri selektiranju, vrednovanju i primjeni informacija i sadržaja koji se odnose na društveno neprihvatljiva ponašanja. Jedna od teza koju zastupa ovaj rad jeste da svaki sadržaj može biti podloga za ostvarivanje ciljeva i zadaća čitalačkoga i informacijskog opismenjavanja odgovornog učenika/građanina, ali istraživanje je pokazalo da ispitanici ne misle tako te da misle kako je knjige s tematikom nasilja bolje ne imati u školskoj knjižnici i ne pričati o njima. Nameće se zaključak da odgovornost ostaje na obitelji, zapravo na učeniku. Može li se učenik sam oduprijeti izazovima inicijacije u svijet odraslih?

Cljučne riječi: horror-žanr, maloljetničko nasilje, nabava knjižnične građe, poticanje čitanja, prevencija nasilja, školska knjižnica, školski kurikulum

Literatura

- Arsenijević, J., *Aktivnosti u realizaciji upravljanja znanjem u obrazovnim institucijama*, u: *Zbornik radova IV. savetovanja Na putu ka dobu znanja*, Fakultet za menadžment F@M, Novi Sad, 2006.
- Bačić, E., *Osnove strateškog planiranja razvoja knjižničarskih udruga uz poseban osvrt na odnose s medijima*, u: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 45, str. 117-126., Zagreb, 2003.
- Buzov, I., Međunarodna konferencija *Interkulturalni dijalog kroz vrijeme (Intercultural Dialogue Through Education)* Malta 11-13. svibnja 2008., *Školski vjesnik* 57., 1-2, str. 187-190., HPKZ, Split, 2008.
- Craven, J., *Intervju: dr. Yogesh Malhotra*, u: *Quantum 21.net – Znanost i umjetnost vođenja* (Tema mjeseca: *Znanje u organizacijama*), Zagreb, 2007.
- Krželj, A., *Školski kurikulum – inovacija i kreativnost u školskoj knjižnici*, u: *Zbornik radova XIX. Proljetne škole školskih knjižničara (stručno-znanstvenog skupa s međunarodnim učešćem)*, Agencija za odgoj i obrazovanje, Školska knjiga, Zagreb, 2009.
- Krželj, A., *Upravljanje vizualnim identitetom školske knjižnice – teorijski dio*, u: *Zbornik radova naučno-stručne konferencije Na putu ka dobu znanja – 7. savetovanje*, Fakultet za menadžment F@M, Brodospas Split, Split Ship Management, Novi Sad, 2009.
- Krželj, A., *Upravljanje znanjem u suvremenoj školskoj knjižnici*, u: *Zbornik radova naučno-stručne konferencije Na putu ka dobu znanja – 6. savetovanje*, Fakultet za menadžment F@M, Novi Sad, 2008.
- Kurikulum – teorije – metodologija – sadržaj – struktura*, Previšić, V., (ur.), Zavod za pedagogiju, Školska knjiga, Zagreb, 2007.
- Lovrinčević, J., Kovačević, D., *Menadžment kao sustav planiranja i razmišljanja u školskoj knjižnici*, u: *Zbornik radova XV. Proljetne škole školskih knjižničara Republike Hrvatske*, str. 29-40., Novi Vinodolski, 2003.
- Mijatović, A., Previšić, V., Žužul, A., *Kulturni identitet i nacionalni kurikulum*, Napredak 141. (2), str. 135-146., Zagreb, 2000.
- Strateški plan za razdoblje 2011. – 2013.*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, Zagreb, 2010.
- URL-adresa: <http://www.mzos.hr> (pregledano u ožujku 2011. godine)
- URL-adresa: http://www.youtube.com/watch?v=V_66D_SPTN0 (*Djevojčica zbog koje je svijet utihnuo na pet minuta* – pregledano u ožujku 2011. – govor dvanaestogodišnje djevojčice Severn Suzuki snimljen 1992. godine)

Podsticanje na čitanje – bosanskohercegovačka iskustva

Doc. dr. sc. Senada Dizdar

Filozofski fakultet Sarajevo, Odsjek za komparativnu književnost i bibliotekarstvo, Franje Račkog 1, Sarajevo, BiH
senadadizdar@gmail.com

Uvod

Problem čitanja i podsticanja djece na čitanje u promijenjenom okruženju i pod utjecajem novih tehnologija dobiva nove karakteristike i postaje dio općeg globalnog projekta. Podsticanje djece na čitanje proizlazi iz koncepta odgoja za cjeloživotno učenje, a u kontekstu razvoja pismenosti informacijskog društva. U situaciji kada se sve snage fokusiraju na obrazovanje i učenje, kada jedna od glavnih zadaća razvijenih društava, uz informacijsko opismenjavanje, postaje i podsticanje čitanja, sve vrste biblioteka i odgojno-obrazovnih ustanova morale bi imati posebno osmišljene programe stimuliranja čitanja, s obzirom da je to veoma složen proces koji zahtijeva raznovrsne reakcije koje su već i svaka za sebe složene, a uz to moraju biti dobro povezane.¹

Osobito je važno znati i kako poučavati čitanju, što također podrazumijeva skup znanja i vještina, koje se usvajaju institucionalno, kroz formalne i neformalne obrazovne sisteme. U promijenjenom okruženju mijenja se i glavna odgovornost za početni razvoj vještine čitanja i

---

1 Aspekti čitanja:

- senzorni aspekt – opažanje skupine znakova koji su uobičajeno vizualni, ali i taktilni (kod salavidnih osoba), a potom auditivni. Ne može li učenik razlikovati foneme teško će ih povezati s grafičkim znakom, osobito kod nepoznatih riječi
- perceptivni aspekt – prepoznavanje onog što se vidi, uočavanje da se radi o pojedinim slovima i riječima i njihova interpretacija
- sekvencionalni aspekt – slijeđenje logičkih i gramatičkih oblika napisanih riječi s lijeva na desno (ili obratno)
- iskustveni aspekt – povezivanje riječi sa iskustvom koje tim riječima daje (različito značenje)
- misaoni aspekt – zaključivanje o pročitanoj i vrednovanje pročitane
- aspekt učenja – povezivanje novih činjenica s onim otprije poznatima
- afektivni aspekt – interes za čitanje, što može biti i cilj za sebe, ali i mogućnost da se čitanjem potaknu druge aktivnosti.

stava prema čitanju, koji sa učitelja, za kojega se ranije smatralo da je najodgovorniji za poduku čitanja, prelazi na porodicu i odgojne institucije, a mijenjaju se i bibliotečke usluge u kojima se ukida donja dobna granica korisnika i osmišljavaju posebni programi koji uključuju porodice i bebe.

S tim u skladu su i preporuke da sa podsticanjem i podukom treba početi sa djecom koja su, kako je već rečeno, još daleko od formalne nastave učenja čitanja i pisanja. Kao najadekvatnija mjesta za takvu poduku, uz porodicu i vrtiće, javljaju se i biblioteke, koje u tome imaju dugu tradicijui iskustvo.

Kada je Bosna i Hercegovina u pitanju, tradicija njegovanja čitanja i opismenjavanja snažno je prisutna još od kraja devetnaestog stoljeća, a provođena je kroz javne čitaonice (kiraethane), koje su skoro uvijek bile sastavni dio biblioteka.

Tradiciju njegovanja čitalačkih navika kod djece od najranijeg uzrasta prakticirana je do pred rat u Bosni i Hercegovini (1992-1995.) u narodnim i dječijim bibliotekama, ili pak njihovim odjeljenjima. S tim u vezi, kao posebno uspješnu treba istaći *Dječiju biblioteku „Vlatko Foht“* iz Sarajeva, koja danas radi kao dio *Biblioteke grada Sarajeva*, a za koju se slobodno može reći da je bila kultno mjesto djece Sarajeva predškolske dobi. Ova biblioteka značajna je i po tome što je među prvim bibliotekama na prostorima bivše Jugoslavije imala igraonice, koje su svojim radom predstavljale uzor, danas bi rekli – „dobru praksu“, gdje su na edikaciju dolazili mnogi bibliotekari sa prostora bivše Jugoslavije. U osnovi aktivnosti tih biblioteka/odjeljenja bilo je, uz igranje, slikanje i pjevanje, i poticanje djece na čitanje. I danas je dio te tradicije zadržan u narodnim bibliotekama, ali aktivnosti vezane za poticanje na čitanje nisu se, nažalost, razvijale u novom kontekstu, koji nameće informacijska pismenost kao nova vrsta pismenosti.

Nema sumnje da bi podsticanje čitanja i razvoj „potpune pismenosti“ trebalo da bude važan dio kurikuluma namijenjenih svim dobnim skupinama i svim razinama odgojno-obrazovnog procesa, od vrtićkih do visokoškolskih, uz značajnu ulogu biblioteka i bibliotekara, kao i međusobnu saradnju svih faktora koji učestvuju u tom procesu.

Posljednjih desetljeća razvijaju se slobodniji oblici i metode rada sa djecom, orijentirani na aktivniju ulogu djeteta i izražavanje njegovih interesa i sklonosti, te se u skladu s tim preporučuju interaktivne, participativne i saradničke metode, te radionički tip rada. Rezultat toga je veće bogatstvo i raznovrsnost programa za djecu. Bibliotekar ima ne samo posredničko-saradničku, nego i dugoročno važnu ulogu u poma-

ganju korisnicima da postanu samostalni u čitanju i stjecanju znanja, posebno kada su u pitanju mlađi korisnici. Da bi prenosili znanje, podučavali i instruirali druge, bibliotekari moraju biti educirani o savremenim metodama podučavanja i odgoja u okviru programa bibliotečkih studija ili putem seminara i treninga.

Tema ovoga rada upravo je kratko predstavljanje stanja u kojem se nalaze školske biblioteke i aktivnosti koje se na bosanskohercegovačkom prostoru posvećuje čitanju i podsticanju na čitanje. Pri čemu se pošlo od pretpostavke da su čitalačke vještine, kao i podučavanje čitanju, još uvijek daleko više u sferi formalnog obrazovanja, nego što je to opći društveni trend koji je zahvatio sve sfere obrazovanja i koji je ugrađen u nacionalnu strategiju osmišljenog planiranja njegove provedbe.

Problemi bosanskohercegovačkog obrazovnog sistema

Kao što je već naznačeno, tema čitanja u bosanskohercegovačkoj sredini nije nova i danas se aktualizira na više načina, ali s obzirom na opće društveno-političko i ekonomsko stanje, ono nikada nije doživjelo razvoj koji bi bio dio neke dobro osmišljene nacionalne strategije ili nekog nacionalnog državnog programa.

Zato ćemo početku ovoga rada, veoma kratko, predočiti neke naznake vezane za stanje obrazovanja u Bosni i Hercegovini, pri čemu ćemo koristiti i istraživanja koja su 2010 . godine data od strane istraživača koji su se bavili ovom temom.

U vrednovanju bosanskohercegovačkog obrazovanja javljaju se dva oprečna stava:

- *Naše obrazovanje je veoma dobro* – to su potvrdila sva naša djeca koja su u ratu nastavila školovanje u stranim zemljama. (U ovo i sami zagovornici ovoga stava sve manje vjeruju, ali je takav stav potreban ukoliko se želi držati narod u pokornosti).
- *Naše obrazovanje je najgore, daleko od svih* – dok se ne dokinu oblici neravnopravnosti i neslobode: kao npr. segregacija, diskriminacija, nepravdičnost, ekskluzivnost, socijalna isključenost i drugo.²

---

2 Najizrazitiji primjer toga je podjela obrazovanja na etničkim osnovama – Fenomen „dvije škole pod jednim krovom“ predstavlja možda najočitiji primjer segregacije u školama u BIH. U mnogim školama djeca su razdvojena po vjerskom/kulturnom principu, a također i njihovi nastavnici koji ih podučavaju, i nemaju nikakvih uzajamnih kontakata. Učenici različitih vjerskih/kulturnih pripadnosti često ulaze u istu školsku zgradu kroz razdvojene ula-

Problemi bosanskohercegovačkog obrazovanja osobito su kompleksni zbog političke situacije u kojoj se nalazi ova zemlja, te se o njenom kvalitetu može suditi i kroz prizmu ravnopravnosti i pravičnosti koju garantiraju konvencije i međunarodno relevantni dokumenti poput:

Konvencije o pravima djeteta (UN Convention on the Rights of the Child – 1989.), Svjetske deklaracije o obrazovanju za sve (Education For All ili EFA – Jomtien, Thailand, 1990. g; Izjava iz Salamanke (The Salamanca Statement – Salamanca, Spain, 1994.); Okvirni plan za akciju (Framework for Action – Dakar, Senegal, 2000).

Zbog još uvijek prisutne segregacije u obrazovanju Konferencija ministara obrazovanja BiH donijela je u aprilu 2010. godine zaključak da je važno da Ministarstva obrazovanja redefiniiraju termin „dvije škole pod jednim krovom“ i istraže oblike diskriminacije i segregacije u obrazovnom procesu u područjima svoje nadležnosti. Zbog vjerovatno trenutno jedinstvenog fenomena u Europi da u Bosni i Hercegovini, kao posljedica ratnih i poratnih podjela, još uvijek postoje „podijeljene škole“, pri čemu su marginalizirane kategorije i nacionalne manjine uskraćene za pravo na kvalitetno obrazovanje. Usprkos preporuci Vijeća ministara da treba eliminirati sve oblike diskriminacije, tu nisu napravljeni neki veći pomaci, a zanimljiva je pojava da je kod učenika i nastavnika konstatiran opći manjak osjetljivosti na diskriminaciju u školi, naročito u područjima gdje je većinsko stanovništvo jednonacionalno.

Indikativna su istraživanja Centra za politiku i upravljanje (CPU) o provedbi razvojnih politika u sektoru ljudskog kapitala. Ta je analiza rezultat razvoja obrazovanja koji je bio usvojen i od Vijeća ministara u 2008. godini, čiji zadatak je bio identificirati ključne probleme u obrazovnom sistemu). Utvrđeno je da je od četiri strateška cilja postavljeni do 2010. godine, ispunjen samo jedan (25%), a od 30 operativnih ciljeva postavljenih do 2010. godine ispunjeno je samo 12 (oko 40%).

Iz ovog istraživanja našu analizu bitni su slijedeći podaci: u BiH se za obrazovanje izdvaja skoro 5% od ukupnog BDP-a. Procenat javne potrošnje koji se ulaže u obrazovanje u BiH je iznad regionalnog prosjeka,

---

ze i imaju odmor u različito vrijeme, dok nastavnici koji pripadaju različitim vjerskim/ kulturnim grupama ne koriste iste zbornice. UNICEF Bosna i Hercegovina – Obrazovanje – Obuka u čitanju i pisanju za kritičko promišljanje http://www.unicef.org/bih/ba/children_4736.html vidi i Adila Pašalić Kreso *Mogući doprinos obrazovnog sistema BiH izgradnji pravičnog društva*, <http://www.zapravicnoobrazovanje.ba/Prezentacije01//Adila%20pasalic%20kreso.pdf> (9. 4. 2011.)

a nešto je niži od EU prosjeka. U zemljama EU izdvajanja za troškove plata uposlenih se kreću izmenu 60-70% ukupnih izdvajanja, dok se ostatak novca u značajnoj mjeri troši na materijalne troškove, održavanje i opremanje učionica, te profesionalno usavršavanje osoblja, a u BiH je oko 88% od ukupnog izdvajanja.

Zbog demografskih promjena dolazi do opadanja broja učenika u osnovnom i srednjem obrazovanju. Istovremeno se povećava broj nastavnika i trošak obrazovanja po učeniku. Broj učenika se u četverogodišnjem periodu smanjio, za skoro 6% u osnovnom, i skoro 11% u srednjem obrazovanju, dok se broj nastavnika povećao za 10%, a troškovi obrazovnog sistema za 11%. Sve to nije praćeno poboljšanjem kvaliteta obrazovanja, pa učenici pokazuju relativno loše rezultate u međunarodnim okvirima. Na ovaj način sistem osnovnog i srednjeg obrazovanja postaje sve skuplji, istovremeno pružajući sve lošiji kvalitet obrazovanja.³

Nažalost, i mnogi drugi pokazatelji svejdoče da je Bosna i Hercegovina već odavno izvan europskih standarda. U takvoj situaciji je veoma teško provoditi bilo koji oblik reforme, pogotovo kada se to kosi sa ustaljenim načinima rada, pa je zato veoma teško ustanoviti i koliko se uopće provodi podsticanje čitalačkih vještina van uobičajenog nastavnog procesa i nastavnih programa koji su to predvidjeli, sobzirom da o tome nema transparentnih podataka.

I pored istraživanja koja su učinjena, i veoma loših pokazanih rezultata u ispitivanoj oblasti, objektivnu situaciju prepoznaju i pokazuju želju da pomognu samo entuzijasti i borci za istinsko inkluzivno obrazovanje, koji uz podršku jednog broja NVO i međunarodnih organizacija pokušavaju donekle promijeniti datu situaciju. Jedan od takvih uspješnih primjera je UNICEFov program izveden u saradnji sa Centrom za obrazovne inicijative *Step by Step*, proveden 2010. godine. Program je trajao četiri vikenda, organiziran na devet projektnih lokacija, čime je bila pokrivena cijela Bosna i Hercegovina. U programu pod nazivom

---

3 Prema istraživanju koje je provela međunarodna organizacija TIMSS u 2007. godini na učenicima četvrtih i osmih razreda osnovnih škola, u grupi od 59 zemalja koje su ušle u testiranje i 8 referentnih učesnika, od evropskih zemalja BiH je na posljednjem mjestu prema rezultatima testova iz matematike i prirodnih nauka. Pri tome, BiH spada u sredinu liste prema veličini razreda, i u gornjih 20% zemalja prema broju sati koje učenici sedmično provedu na nastavi iz predmeta iz kojih su testirani FN: Sažetak i glavni nalazi istraživanja o sprovedbi razvojnih politika u sektoru razvoja ljudskog kapitala <http://www.cpu.org.ba/files/Ljudski%20kapital%20sazetak.pdf> (8.4.2011.)

„Čitanjem i pisanjem do kritičkog razmišljanja“ – RWCT, skoro tri stotine nastavnika koji rade sa tinejdžerima pripremali su se da uče djecu da misle kritički i da donose odluke. Cilj je bio naučiti mlade ljude da budu odgovorni za svoje učenje, da formiraju neovisno mišljenje i da poštuju mišljenje koje je drugačije od njihovog vlastitog.⁴

Još jedna dobar primjer je realizacija programa upućenog mladima: „Čitaj BiH – Domaća Lektira“, koji su 2008. godine organizirali Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, Proba – Centrar za savremenu umjetnost, uz podršku BHT1.⁵

Svi sporadični pokušaji koji se u tom smislu čine, međutim, teško mogu promijeniti opće stanje obrazovanja u Bosni i Hercegovini, bez adekvatne zakonske regulative i strateških programa koji bi ovu oblast trebali regulirati, pa je, bez tih i takvih poteza, teško je očekivati bilo kakve pozitivne pomake u sektoru obrazovanje, ne samo u bližoj, nego i u daljoj budućnosti.

Ovdje ipak treba istaći da biblioteke uglavnom ispunjavaju svoje tradicionalne odgojne zadaće u radu s djecom starijeg uzrasta koja su ovladala vještinom čitanja, a rad na ranom razvoju vještine i sklonosti čitanju djece nije prepoznat kao jedna od glavnih zadataka savremene biblioteke. Razloga za to je mnogo, među kojima, kao posebne, ističemo neadekvatan kadar zaposlen u školskim bibliotekama, od kojeg je, shodno tome, teško očekivati da mijenjaju kurikulum školske biblioteke.

Školske biblioteke u zakonskoj regulativi

Kad se govori i promjeni bibliotečke paradigme, najčešće se spominju promjene oko primjene novih tehnologija, zatim promjene u pristupu i korištenju informacija, te u korisničkoj populaciji, kao i o potpuno promijenjenoj ulozi biblioteke u novom okruženju i njenim novim zadacima u obrazovnom sistemu.

Zamišljene i zadate promjene, u Bosni i Hercegovini, nažalost, ne prati i potrebna zakonska regulativa kojom se uređuje ovu oblast, a biblioteka se ne prepoznaje kao strateški partner u izvođenju nastave i provedbi informacijske pismenosti, o čemu svedoče i bosanskohercegovački na-

---

4 Čitanjem i pisanjem do kritičkog razmišljanja, http://www.unicef.org/bih/ba/education_4850.html (9.4. 2011.)

5 Čitaj BiH – Domaća lektira, http://citaj.ba/readbih/index.php?option=com_content&task=view&id=68&Itemid=93 (9.4. 2011.)

stavni planovi i programi za osnovno i srednje obrazovanje, pa time i aktivnosti vezane za promicanje čitanja i podsticanje učenika na čitanje.

U jednom takvom okruženju dobiti tačne podatke o razvoju i podsticanje djece na čitanje jedino je moguće ako se krene od važeće zakonske regulative vezane za bosanskohercegovačko bibliotekarstvo i istraživanja koja su već učinjena. Naime, istraživanje Indire Kasapović pod nazivom *Podsticanje djece na čitanje u biblioteci, vrtiću i porodici*, o zakonsko-pravnim osnovama o bibliotečkoj djelatnosti donijela su slijedeće rezultate:

- postoji sedam neusklađenih, neodgovarajućih i neprimjerenih zakona o bibliotečkoj djelatnosti (entitetskih i kantonalnih)
- na snazi su četiri nevažeća, zastarjela i neprimjenljiva standarda za četiri tipa biblioteka
- postoji niz zastarjelih podzakonskih akata, pravilnika, statuta i neujednačenih pravila koja se odnose na rad biblioteka i bibliotekara.⁶

Autorica je u pomenutoj knjizi izvršila iscrpnu analizu *sadržaja nastavnih planova i programa* u osnovnim školama za predmet Bosanski/hrvatski/srpski jezik i književnost, kao i za predmet Medijska kultura, koji se pojavljuju kao predmeti u novim nastavnim planovima za osnovno i srednje obrazovanje Zeničko-dobojskog kantona i donijela odgovarajuće zaključke (čiji se pokazatelji mogu primijeniti i na druge kantone Federacije BiH):

Prije reforme obrazovanja započete školske 2004./2005. godine, kojom se prešlo na devetogodišnje osnovno obrazovanje, položaj biblioteke osnovne škole bio je bolji, jer je bolji bio i njen tretman u nastavnom planu i programu. Naime, u ranijem „Nastavnom planu i programu osnovnih škola“ iz 1999. godine za osmogodišnje osnovno obrazovanje, u dijelu za Bosanski/hrvatski jezik i književnost, školskoj biblioteci je posvećeno je više prostora i pažnje⁷, nego u novom „Okvirnom nastavnom planu i programu“ iz 2006. godine, iako bi se moglo očekivati suprotno, jer je ovaj posljednji trebao biti savremeniji, razrađeniji i detaljniji. Istina, čitanju je u njemu data značajnija uloga u odnosu na stari program, ali i to se

---

6 Prema Kasapović Indira . *Podsticanje djece na čitanje u biblioteci, vrtiću i porodici*. 2011. str. 32. (rukopis.)

7 Nastavni plan i program: osnovna škola. Zenica: Zeničko-dobojski kanton, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, 1999.

može tvrditi samo uslovno. Generalno uzevši autorica zaključuje da: „... ne postoji odgovarajući tretman ove važne zadaće biblioteka, ali i samih biblioteka i bibliotečke djelatnosti, u važećim zakonima, standardima, nastavnim planovima i programima.“⁸

Da bi se upotpunila slika o stanju školskih biblioteka u Bosni i Hercegovini napravili smo i jednu analiza vidljivosti rada srednjoškolskih biblioteka u Kantonu Sarajevo.

Šta o srednjoškolskim bibliotekama Kantona Sarajevo kaže WWW

Danas su pretraživači postali toliko dominantni da za njih vrijedi izreka: Čega nema na webu, odnosno, ono što Google neće ili ne može pronaći, kao da i ne postoji, kao da se nije ni dogodilo. Pogledali smo šta Google kaže o srednjoškolskim bibliotekama koje pripadaju Kantonu Sarajevo, to jest koliko su informacije o njima zastupljene na webu. U tom smislu smo izvršili elementarnu pretragu o osnovnim podacima o biblioteci, bibliotekaru, bibliotečkom fondu i njihovoj zastupljenosti u izbornicima na sajtovima biblioteke.⁹

Istraživanja su pokazala da ovdje imamo četiri grupacije srednjoškolskih biblioteka:

1. Srednje škole čije stranice nisu dostupne na webu.
2. Srednje škole koje na svojim stranicama nemaju podataka o biblioteci.
3. Srednje škole koje na webu imaju stranice o svojoj biblioteci, ali one nisu dovoljno izgrađene (zastupljni su samo osnovni podaci o biblioteci – usluge, radno vrijeme, zaposleni),
4. Srednje škole koje na svojim stranicama imaju izbornike sa nazivom biblioteka/bibliotekar i podatke o biblioteci.

Nakon pretrage dobili smo slijedeće rezultate:

- Prvu grupu čine pet srednjoškolskih biblioteka, čije stranice nisu dostupne na Internetu.

---

8 Kasapović Indira. *Podsticanje djece na čitanje u biblioteci, vrtiću i porodici*. 2011. str. 58 (rukopis.)

9 FN. Sve informacije o popisu škola i njihove adrese moguće je naći na portalu Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo: <http://portal.monks.ba/start/Default.aspx?tabid=168> (8.4.2011.)

- Drugu grupu čini deset školskih institucija, koje na svojim stranicama nemaju podatke o biblioteci (to ne znači da je nemaju, ali ona na njihovom web-sajtu nije vidljiva).
- Treću grupu čini 16 srednjih škola, koje imaju podatke o bibliotekaru, te tako saznajemo o postojanju biblioteke.
- Četvrtu grupu čini osam srednjoškolskih biblioteka koje na svojim sajtovima imaju izbornik biblioteka, od toga je jedan izbornik pod nazivom bibliotekar.

Ovdje treba dodati da je samo na jednom portalu, u Mašinskoj školi Sarajevo, decembru 2010. godine informirano o održavanju radionice pod naslovom „Kako aktivno učiti“. Ovu radionicu za učenike prvog razreda organizirali su pedagog i psiholog, a ne bibliotekari.¹⁰

Ova analiza upućuje na zaključak da znanje o ulozi i značaju biblioteka u srednjim školama Kantona Sarajevo, kao i njihova uloga u tim školama, nisu ni izbliza zadovoljavajući. Takva situacija postaje još alarmantnija ukoliko se napravi poređenje sa svjetskim standardima i praksom, pa i sa stanjem u toj oblasti u našem najbližem državnom okruženju.

Koraci do cilja

U poboljšanju ovakve situacije, odnosno stvaranju optimalnijeg okruženja, te o podizanju cjelokupne bibliotečke djelatnosti na viši nivo, trebalo bi krenuti od realno datih osnova. Što znači da u ovome trenutku nije moguće radikalno promijeniti situaciju, niti pokrenuti neke velike inicijative na nivou države, ali je moguće u svom okruženju mijenjati svijest i razvijati osjećaj o potrebi mijenjanja pozicije biblioteka u društvu. U tom kontekstu Odsjek za Komparativnu književnost i Odsjek za Pedagogiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu napravili su

---

10 Radionica je imala slijedeće ciljeve:

- objasniti važnost učenja i postavljanja jasnog cilja učenja.
- objasniti kako ostvori potrebne uvjete za rad i osposobiti se za aktivno učenje
- upoznati učenike sa načinom uspješnog učenja-aktivno učenje
- naučiti kako planirati i organizirati vrijeme, radni dan i prostor za učenje, te poboljšati vještinu planiranja učenja Psiho-fizički uvjeti usvajanja novih informacija
- omogućiti učenicima da vide koliko su kod njih razvijene radne navike i da li je razvijenost istih jedan od važnijih faktora za postizanje uspjeha neuspjeha u školi.

Srednja mašinska tehnička škola <http://www.smts.edu.ba> (3. 4. 2011.)

naučno-istraživački projekat pod nazivom *Obrazovanje bibliotekara za društvo znanja*, u kojem školski bibliotekari bili ciljane grupa.¹¹

Ciljevi projekta

Za realizaciju zadataka definiranih Međunarodnim smjernicama za školske biblioteke (IFLAine i UNESCOve smjernice za školske knjižnice, 2005.) od velike važnosti je kompetentan bibliotekar koji će moći ispuniti sve postavljene zadatke. Da bi se poboljšao kurikulum školskog bibliotekara i da bi se njegove kompetencije usaglasile sa europskim standardima, postavljeni su sljedeći ciljevi:

1. Ispitivanje i analiza postojećeg stanja bibliotečke profesije u školskim bibliotekama Kantona Sarajevo
2. Definiranje stručnih i generičkih kompetencija za područje školskog bibliotekarstva
3. Implementacija obrazovnog programa informacijske pismenosti za profesionalno usavršavanje bibliotekara u kontekstu njihovog cjeloživotnog učenja
4. Razvijanje pedagoških kompetencija bibliotekara i didaktičko-metodičkih vještina u komunikaciji i edukaciji sa drugim ciljnim grupama (učenici, nastavnici, školski menadžment)
5. Razvijanje svijesti o modernoj ulozi biblioteke kao informacijskog centra u obrazovnoj ustanovi.

Po završetku projekta očekuju se sljedeći rezultati:

Kratkoročni ciljevi

1. Razvijanje informacijskih kompetencija bibliotekara kao:
  - a) vještina koje se odnose na lociranje informacija
  - b) vještina koje se odnose na razumijevanje i korištenje informacija
  - c) poticanje pozitivnih stavova i vrijedonosnih sudova u odnosu na informacije
  - d) uspostavljanje i implementacija novih referalnih usluga u bibliotekama poput implementiranja web 2.0 tehnologija.
2. Popularizacija korištenja IKT u obrazovanju i radu.
3. Povećavanje količine i kvaliteta elektronski dostupnih obrazovnih materijala na maternjem jeziku (u e-formi).

---

11 Voditelji projekta bili su doc. dr Senada Dizdar, prof dr. Adila Kreso-Pašalić, akademik, i prof. dr. Mirjana Mavrak

4. Osposobljenost bibliotekara za obrazovanje novih korisničkih grupa: direktora, pedagoga, nastavnika, roditelja i učenika za korištenje multimedijalnih izvora i njihove pravilne upotrebe.

Dugoročni ciljevi

1. Stvaranje odgovarajućeg zakonsko-pravno okvira (zakoni, propisi, standardi, nastavni programi, školski kurikulumi, strategije razvoja pismenosti, reforme obrazovanja i sl.) za rad biblioteka i bibliotečkih djelatnika.
2. senzibiliziranje i animiranje uže i šire zajednice u području značaja uloge školske biblioteke u ostvarenju cjeloživotnog učenja.
3. stvaranje optimalnih ambijenta za izrada i provedba stalnih bibliotečkih programa i projekata među kojima važno mjesto bi zauzimali i projekti podsticanja čitanja.
4. ispunjavanje prava, potreba i zahtjeva učenika prilagođavanjem bibliotečkih zbirki, prostora, opreme i usluga.

Sažetak

Nove tehnologije i novi pristup načinu učenja i pronalaženju informacija dali su bibliotekama novu ulogu i zadatke u obrazovnom univerzumu. Koliko je značaj školskih biblioteka u savremenom društvu i savremenoj nauci prepoznat u Bosni i Hercegovini, te gdje se u tom smislu danas nalaze školske bh. biblioteke, dio je istraživanja ovoga teksta. Ovdje je predstavljeno stanje bosanskohercegovačkih školskih biblioteka i aktivnosti koje se posvećuju čitanju i podsticanju na čitanje u okruženju novih tehnologija i naloga cjeloživotnog učenja, uz naznaku da na obrazovanje općenito, pa i na rad biblioteka, negativno utječe postratno okruženje, politička nestabilnost i razjedinjenost, opće siromaštvo, ali i nedostak adekvatno obrazovanog kadra u ovoj oblasti koji bi stvari mogao povući naprijed. U cilju rješavanja postojeće situacije predložen je Projekat *Obrazovanje bibliotekara za društvo znanja*, u kojem su upravo školski bibliotekari ciljane grupa. Za očekivati je da bi Projekat mogao donekle poboljšati trenutnu situaciju, pomoći stvaranju optimalnijeg okruženja, potaknuti podizanje cjelokupne bibliotečke djelatnosti na viši nivo, pri čemu bi se trebalo krenuti od realno datih osnova.

Ključne riječi: Bosanskohercegovačko školsko bibliotekarstvo, podsticanje na čitanje, informacijska pismenost, bosanskohercegovačko obrazovanje

Literatura

Čitaj BiH – Domaća lektira http://citaj.ba/readbih/index.php?option=com_content&task=view&id=68&Itemid=93 (9.4. 2011.)

Kasapović Indira. Podsticanje djece na čitanje u biblioteci, vrtiću i porodici.2011. (rukopis)

Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo: <http://portal.monks.ba/start/Default.aspx?tabid=168> (8. 4. 2011.)

Obrazovanje – Obuka u čitanju i pisanju za kritičko promišljanje http://www.unicef.org/bih/ba/children_4736.html

Pašalić Kreso, Adila. Mogući doprinos obrazovnog sistema BiH u izgradnji pravičnog društva <http://www.zapравicnoobrazovanje.ba/Prezentacije01//Adila%20pasalic%20kreso.pdf> (9. 4. 2011.)

Srednja mašinska tehnička škola <http://www.smts.edu.ba> (3. 4. 2011.)

2

Radionice

Od govorne do pisane riječi

Jasna Held

Pripovjedačica narodnih bajki i priča
www.bajke.net, jasnaheld@gmail.com

Ove sam zime u jednoj školskoj knjižnici čula neobičnu priču. Jedan je dječak, prvašić, ušao u knjižnicu vratiti knjigu. Nakon njegova odlaska, knjižničarka mi je ispričala:

„Znate, ovaj je dječak već od prvog školskog dana posuđivao slikovnice i knjige. Ono što mi je bilo čudno – već bi ih sljedećeg dana vraćao. Isprva na to nisam obraćala pažnju, mislila sam da brzo čita. No, ipak, nakon što je jednu deblju knjigu vratio već sutradan, rekla sam mu kako ne mora odmah vraćati, može je zadržati dva tjedna. Odmah je dodao: ‚A, ne, ne treba. Već sam je ja pročitao.‘ ‚Tako brzo čitaš?‘, odvrtila sam. ‚Ne,‘, reče on, ‚Ne čitam, samo gledam slike.‘ *Pa on ne zna čitati*, pomislila sam, *a želi!* ‚Zašto ti mama, tata ili baka ne čitaju?‘, upitala sam. ‚Ne žele.‘, jednostavno je rekao sliježući ramenima. Oh, to me je dirnulo. ‚Znaš što!‘ rekla sam, ‚Tvoja sestra ide u peti razred, zamoli nju da ti čita.‘ Slegnuo je ramenima i otišao.“

Priča me je dirnula, potaknuvši me na prisjećanje svog djetinjstva i želje za čitanjem.

Druga su to vremena bila. Televizijski je program počinjao u 19 sati i bio nama, djeci, nezanimljiv (na spavanje se išlo u 20 sati!). Jedino što sam gledala bila je petominutna dječja emisija „Mendo i Slavica“, uvijek u isto vrijeme, prije Dnevnika. A kompjutori i igrice...ma još nisu ni postojali! Kako čudno i današnjim generacijama nezamislivo! Zapravo, kad bolje razmislim, mislim da niti jedna generacija u čovječanstvu, osim ove, iz 20. stoljeća, nije za svoga života mogla doživjeti tolike tehnološke raznolikosti!

A ljubav prema knjizi? Postojala je, naravno (postoji još uvijek). Sjećam se ushićenja pri otvaranju knjige i čitanju prvih riječi. Čarolija putovanja u nepoznato...I trenutak kada knjigu više ne možeš ispustiti iz ruku jer si došao do onog dijela kada te posve obuzela i ništa više ne postoji osim priče kojom putuješ...Pa potom posljednja stranica i posljednje riječi, priča je pročitana. Ah, kao da je nešto umrlo, u nepovrat otišlo. I zato, brzo, drugu knjigu, sljedeću čaroliju...

Jesu li i danas djeca takva? Imaju li knjige još takvu magičnu moć? Žele li djeca i danas čitati?

Priča o dječaku s početka nam govori da je tako. Premda se učiteljice možda ne bi s tim složile. Najčešće čujem: *Lijeni su, imaju sažetke lektire na internetu. Radije se igraju kompjuterskim igricama...* Da, i to je istina, ali istina je i da želja za čitanjem postoji, no pravo je pitanje što mi to trebamo učiniti da bi ta želja opstala i razvijala se, unatoč kompjutoru, unatoč igricama.

Kao što su izgledale u mom djetinjstvu, knjižnice tako izgledaju i danas. Kao što sam ja dobivala zadatke školske lektire prije puno, puno godina, tako i djeca danas dobivaju iste zadatke, na isti način. I isti je princip u školama, i iste su knjižnice i iste su knjige. Ali svijet više nije isti! Način života više nije isti! Ništa više nije isto, ali svi i dalje očekujemo da djeca razvijaju ljubav prema knjizi. A kada to izostaje – bespomoćno sliježemo ramenima, uzdišemo i pušemo, učiteljice dijele loše ocjene. Mnogi se knjižničari trude i dovijaju, poneki i uspijevaju privući dječju pažnju na knjige i čitanje ali to je uvijek premalen broj, teško ih je više zainteresirati...

Kako vratiti knjigu u dječje ruke? Kako probuditi ljubav za riječju, ljubav prema knjizi? Kako potaći djecu na čitanje?

Odgovor je jednostavan, nalazi se tu, pred nama. Kao i sve jednostavno, uvijek je toliko očito da nam je skriveno.

Od riječi do knjige

Mnoge pisce nazivaju „pripovjedačima“. To je istina, no pritom je ono prvotno značenje skriveno, zataškano. Pripovjedač? Pisane riječi? Pa ja sam pripovjedač, ali žive, izgovorene riječi. Ja sam „kazivač“ (premda se za pisca može i tako reći). I prema svom, dugogodišnjem iskustvu, znam kako sva djeca rado slušaju. I kako iz toga potaći ljubav prema knjizi?

Trebamo se samo vratiti na *riječ*. Onu riječ, izgovorenu ljudskim glasom. Onu istu koja sniva u knjigama i pričama, onu istu koja nas može povesti čudnovatim putovanjem. To je ono što možemo učiniti! U suradnji s učiteljicama možemo odabrati pojedine dijelove knjige koje ćemo djeci pročitati (u učionici ili u knjižnici). Pažljivo pročitati odabrani dio, vodeći računa o dobrom izgovoru, blago nijansirajući događaje i likove, odabравši dio priče bez njenog kraja, dio iza kojeg, zapravo, moraš uzeti sam knjigu i nastaviti čitati, baš kao što je Šeherezada pričala caru Šahrijaru, svake večeri jednu ili više priča, uvijek ostavljajući želju za još, spašavajući tako svoj život i živote mnogih drugih djevojaka.

Iz mrtve, pisane riječi moramo „izvući“ živu riječ, riječju oživiti priču, udahnuti joj novi život, vraćajući je tako natrag onima kojima je namijenjena. Potaknut ćemo tako zanimanje prema knjizi. Djeca će tada nanovo otkriti život u samoj knjizi. To će im pomoći da čitajući dalje, sami, svojom maštom, ožive priču i putuju njome.

A hoćemo li to uspjeti?

Pa, ako ne pokušamo, nećemo nikada znati, zar ne?

Što će mi čitanje?

Radionica o razvoju čitalačke kompetencije

Ljiljana Šakić, prof. i dipl. knjiž.
OŠ „Mladost“, Osijek

Ključne riječi: čitalačka pismenost, procesi pri čitanju, tipovi teksta, situacije čitanja, skale vrednovanja čitalačke pismenosti

Uvod

Jesu li učenici danas nakon osnovnog školovanja sposobni jasno priopćiti svoje ideje, logički zaključivati, analizirati podatke nekih informacija? Kako se znaju snaći u traženju neistaknutih podataka?

Pismenost danas nije definirana samo kao sposobnost čitanja i pisanja nego je to sposobnost pojedinca da zrelo i odgovorno sudjeluje u društvenom životu zajednice radi osobnog osnaživanja i pronalaženja radnog mjesta.

Sudionicima ćemo podijeliti citate o knjigama i čitanju i zatražiti da dovedu tijelo u stanje „čeče“ – čekam čitanje na vrućem stolcu!

Pojam čitalačke pismenosti – kratko izlaganje

Čitalačka pismenost pojedinca ne ovisi samo o njegovoj sposobnosti dekodiranja teksta na površinskoj razini nego zahtijeva posjedovanje sposobnosti „čitanja između redaka“ .

Zahtijeva razumijevanje teksta unutar konteksta u kojem se javlja, ali omeđenog svojim specifičnim strukturama i obilježjima!

Dakle, čitalačka pismenost vrednuje se prema sposobnosti promišljanja i primjene čitalačkog znanja!

Dimenzije čitalačke pismenosti

Tri su dimenzije čitalačke pismenosti: dimenzija procesa koji se događaju dok čitatelj rješava raznovrsne zadatke; dimenzija svladavanja različitih tipova teksta, oblika u kojima je dan pojedini tekst i u kojem onda treba biti shvaćen; dimenzija situacije ili konteksta to jest svrhe čitanja!

1. Procesi/zadaci

- procesi koji uključuju *široko opće razumijevanje* teksta koji se interpretira (pronalaženje opće teme teksta)
- procesi koji uključuju *pojedinačno pronalaženje podataka*; čitatelj traži, odabire, pregledava, razlikuje radi pronalaženja ideje teksta
- procesi koji zahtijevaju *tumačenje teksta* na osnovi uspoređivanja, suprotstavljanja podataka te izvođenja zaključaka
- procesi koji uključuju promišljanje o sadržaju teksta, *povezivanje pročitano s iskustvenim znanjima*

2. Tipovi/oblici teksta

Razlikujemo dva osnovna oblika teksta:

a) neprekinuti tekstovi

- *opisni* – oni koji donose svojstva objekta u prostoru, kažu što je što
- *pripovjedački* – tekstovi koji opisuju svojstva objekta u vremenu, kažu kojim slijedom
- *raspravljački* – oni koji daju prijedloge za uviđanje odnosa među elementima teksta, odgovaraju na pitanje zašto
- *objasnidbeni* – oni koji donose objašnjenje načina na koji su sastavni elementi povezani u smisao, odgovaraju na pitanje kako je što nastalo
- *uputni* – pružaju smjernice kako što činiti, tj. donose propise i statute za određena ponašanja.

b) isprekidani tekstovi

- *obrasci* – traže od čitatelja da odgovori na postavljena pitanja
- *pozivi/oglasi* – tekstovi koji nagovaraju čitatelja na sadržaj
- *grafikoni* – slikovni prikaz podataka koji se koriste kao znanstvena argumentacija
- *dijagrami* – tekstovi koji prate tehničke opise i daju upute za sklapanje nečega
- *tablice* – tekstovi čiji su podaci raspoređeni u rubrike
- *karte* – prikazuju geografske odnose među mjestima.

3. Situacije čitanja

- *čitanje u osobne svrhe* – čitanje u slobodno vrijeme
- *čitanje u javne svrhe* – čitanje službenih dokumenata o javnim događajima
- *čitanje u poslovne svrhe* – čitanje koje je vezano uz ispunjenje nekog trenutačnog profesionalnog zadatka
- *čitanje u obrazovne svrhe* – odnosi se na usvajanje podataka.

Vrednovanje čitalačke pismenosti

Vrednovanje usvojenosti kompetencije čitalačke pismenosti pojedinca obavlja se uzimanjem u obzir nekoliko važnih čimbenika.

Procjenjuju se procesi pri rješavanju različitih tipova čitalačkih zadataka, sadržaji tj. oblici materijala za čitanje te situacije/kontekst u kojem se zbiva čitanje. Pri tom se tipovi čitalačkih zadataka (proces) mjere skalom za nalaženje podataka, skalom za tumačenje i skalom za procjenjivanje podataka.

Svaka skala ima pet razina procjene: od niske do vrlo razvijene vještine čitalačke pismenosti pri čemu skale mjerenja nisu u hijerarhijskom odnosu, ali razine zadataka jesu.

Znači, tipovi čitalačkih zadataka su, prema različitim razinama težine, koncipirani kao zadaci kojima se pronalazi jedan ili više ciljanih podataka; kao zadaci različite težine kojima se zahtijeva tumačenje, suprotstavljanje, argumentiranje podataka; kao zadaci različite težine kojima se procjenjuju podaci iz teksta prema podacima iz osobnog iskustva!

Stručnjaci procjenjuju težinu zadataka od najniže do najviše razine.

Procjene se obavljaju većinom na objasnidbenim tipovima teksta, na grafikonima i tablicama u tri jednakovrijedne skale, ali na pet razina nejednako teških zadataka!

Npr.: u *skali pronalaženja podataka* 1. razina je niska razvijenost kompetencije čitalačke pismenosti! Taj zaključak pretpostavlja da čitatelj na vremenskom grafikonu otkrije početni nadnevak, u dijagramu pronađe nekoliko brojčanih podataka, u podužoj pripovijetki pronađe određeni podatak.

5. razina (najviša) skale pronalaženja podataka pretpostavlja da čitatelj u obavijesti /pozivu pronađe dva nezavisna podatka koji istovremeno zadovoljavaju nekoliko kriterija uz vrlo uvjerljive ometajuće podatke!

U *skali tumačenja podataka* 1. razina (niska) pretpostavlja da čitatelj u raspravljačkom tipu teksta treba protumačiti tijek rasprave po odlomcima uz puno ometajućih podataka.

5. razina u ovoj skali pretpostavlja da čitatelj u opisnom tekstu analizira i povezuje nekoliko slučajeva prema podacima koje treba otkriti u fusnotama.

U *skali procjenjivanja podataka* 1. razina pretpostavlja, recimo, da čitatelj u obavijesnom tipu teksta logično procjenjuje proturječne dijelove obavijesti.

5. razina ove skale procjene pretpostavlja da učenici iz kompleksnog teksta o relativno nepoznatoj temi stvaraju pretpostavke i kritički sud o neočekivanoj pojavi, ponašanju, djelovanju čimbenika u tekstu!

Zaključak

Za školskog knjižničara nisu toliko važni točni kriteriji vrednovanja razina usvojenosti čitalačke kompetencije kod učenika koliko ustrajan rad na poželjnom razvoju svih oblika čitalačke pismenosti.

Aktivnosti sudionika

- Čitanje u položaju „čeče“.
- Podjela u grupe prema nekim sličnostima.
- Svaka grupa dobiva različiti tip/oblik teksta.
- Uz svaki tekst pridodaju se zadaci različitih skala razumijevanja teksta.
- Sudionici zapisuju naslov teksta, rješavaju zadatke, predaju riješeni tekst sljedećoj grupi i preuzimaju tekst prethodne grupe.
- Komentiramo tekstove i rješenja zadataka.

Sažetak

Kad se govori o razvijenosti čitalačke pismenosti kod učenika, treba imati na umu da se pod tom kompetencijom smatra sposobnost razumijevanja i promišljanja o tekstu unutar konteksta u kojem se on javlja te primjene čitalačkog znanja!

Čitalačka se pismenost promatra kroz tri dimenzije: procese koji se događaju dok čitatelj čita, tipove tj. oblike u kojima je dan tekst i u kojem ga treba shvatiti, situacije u kojima se događa čitanje.

Procesi koji se događaju pri čitanju različitih tipova tekstova u različitim situacijama mogu se vrednovati kroz tri jednakovrijedne skale. Te su skale pronalaženje, tumačenje i procjenjivanje podataka. Rješavanje zadataka kojima se razvija čitalačka pismenost učenika treba prirediti na različitim tipovima teksta, vrednovati različitim skalama i trebaju nositi različite težine rješivosti.

Za školskog knjižničara nisu toliko važne razine čitalačke pismenosti koji će učenici postići koliko sam proces njezina razvoja.

Literatura

- Marzano, R. J. *Nastavne strategije: Kako primijeniti devet najuspješnijih nastavnih strategija*, Educa, Zagreb, 2006.
- Primjeri zadataka iz procjene PISA 2000: čitalačka, matematička i prirodoslovna pismenost*. NCVVO – Pisa centar, Hrvatska, Zagreb, 2007.
- PISA 2009: čitalačke kompetencije za život*, NCVVO – Pisa centar, Hrvatska, Zagreb, 2010.
- Milat, J. *Nacionalni okvirni kurikulum i tehničke i informatičke kompetencije*, u: *Tehnička kultura: glasilo Hrvatske zajednice tehničke kulture*, br. 237-238. Hrvatska zajednica tehničke kulture, Zagreb, 2010.
- Janeš, D. *Koliki je stvarni etat Hrvatskih šuma i može li se povećavati?*, u: *Hrvatske šume: časopis za popularizaciju šumarstva*, br. 168. Hrvatske šume d.o.o., Zagreb, 2010.
- Belan, I. *Što još poduzeti za svladavanje glavobolje?* u: *Hrvatske šume: časopis za popularizaciju šumarstva*, br.167., Hrvatske šume d.o.o., Zagreb, 2010.

7 ključeva za čitanje s razumijevanjem

Radionica

Suzana Jurić, prof. kroatistike i južnosl. filologija

Mirjana Milinović, prof. komparativne knjiž. i fonetike i dipl. knjižničarka

OŠ Rovišće

Uvod

Radionica *7 ključeva za čitanje s razumijevanjem* nastala je kako bi se mladom čitatelju sadašnjice pomoglo i olakšalo ući u svijet knjige, a zatim kvalitetno čitati, dakle – uživati u knjizi, doživljavati i spoznavati pročitano.

Potaknulo nas je da krenemo ovim tragom saznanje da neki naši učenici osjećaju odbojnost prema čitanju, izbjegavaju dulja djela, pišu slabše sažetke, ne razumiju u potpunosti što čitaju te, na kraju, prestaju čitati. Ista je pojava uočena i u drugim zemljama. Iako možemo smatrati da su dostupnost, privlačnost lakog „konzumiranja“, vizualno blještavilo i brzina novih medija odnijeli svoj danak te promijenili dječji način doživljavanja svijeta i njihove prioritete, vjerujemo da je nužno strpljivo stvarati i neprestano podržavati svjesnog i budnog čitatelja.

Ciljevi

- Potaknuti sudionike radionice na promišljanje o važnosti posjedovanja životno vrijednih sposobnosti i vještina kvalitetnog čitanja za mladog čitatelja i njegov budući uspjeh
- Zainteresirati i upoznati sudionike radionice s novim ili manje poznatim tehnikama i metodama u sustavu 7 ključeva čitanja s razumijevanjem
- Osposobiti sudionike za samostalno sustavno provođenje metoda i tehnika čitanja s razumijevanjem u radu s djecom.

Zadaci

- Razvijati sposobnosti stvaranja senzornih slika
- Razvijati vještinu korištenja prethodnih osobnih znanja
- Razvijati vještine postavljanja pitanja, predviđanja i usmjeravanja pažnje
- Razvijati sposobnosti zaključivanja

- Određivati bitno, najvažnije ideje i teme; ekscerpirati ključne pojmove
- Razvijati sposobnosti za sintetiziranje pročitanoga
- Naučiti koristiti se strategijama za „izvlačenje iz škripca“
- Učiti dijete čitati sa samopouzdanjem i ljubavlju.

Oblici rada

Frontalni, pojedinačni, skupni, rad u paru.

Sredstva za rad

Olovke, flomasteri, preslike tekstova, listići sa zadacima, papiri formata A4 i A3.

Trajanje radionice

120 minuta.

Tijek radionice

Uvod: upoznavanje sudionika i motivacija za sudjelovanje u radionici 7 ključeva za čitanje s razumijevanjem čija je namjena promicati kvalitetno čitanje i stvarati istinskog čitatelja.

1. KLJUČ: Vježbanje stvaranja vizualnih, zvučnih, taktilnih, okusnih i mirisnih senzornih slika uz pomoć dijaloške metode, čitanja u sebi, interpretativnog čitanja naglas, aktivnog slušanja, crtanja i prezentiranja stvorenoga.

2. KLJUČ: Upoznavanje s mogućnostima upotrebe vlastitog predznanja kako bi se kvalitetnije čitalo. Vježbanje vještina povezivanja i stvaranja dodirnih točaka teksta s osobnim životnim iskustvom, s drugim tekstom ili drukčijom vrstom umjetničkog djela, te teksta sa svijetom koji nas okružuje.

3. KLJUČ: Uvježbavanje vještina postavljanja pitanja prije, za vrijeme čitanja i nakon čitanja teksta.

4. KLJUČ: Osvješćivanje važnosti moći predviđanja, otkrivanja važnih ideja na temelju dokaza, povezivanja, prisjećanja, obraćanja pažnje detaljima, ponovnog promišljanja o značenjima, obavljanja unutarnjeg dijaloga i zauzimanja stava, zaključivanja i nagađanja.

5. i 6. KLJUČ: Vježbanje uočavanja ključnih pojmova u tekstu, odvajanja bitnog od nebitnog, stvaranja natuknica; vježbanje sintetiziranja i stvaranja sažetka.

7. KLJUČ: Osvješćivanje važnosti njegovanja budne svijesti kod čitatelja i upoznavanje „trikova za izvlačenje iz škripca“.

Zaključak

Vještina čitanja temeljna je za uspjeh u životu jer otvara vrata svakom drugom učenju. Čitajući djetetu, dijeleći s njime mišljenje o pročitanoj priči, pričajući mu priče, razvijamo temelj za buduće kvalitetno čitanje. Primjenjujući 7 ključeva za čitanje s razumijevanjem, učimo dijete da čitanje nije tek posao koji treba obaviti, već istraživanje svijeta i samoga sebe, užitek i radost napredovanja novim i nepoznatim prostorima, ukratko – moguća cjeloživotna avantura.

Sažetak

Čitanje je interaktivan proces. Dobar je čitatelj neprestano uključen u unutarnji dijalog s tekstom, uronjen u dijalog s piscem. Dijete koje ne zna voditi ovakav dijalog ne čita uistinu, a značenje mu stoga izmiče. Mladome je čitatelju potrebno ponuditi strategije mišljenja kojima se pri čitanju služe stvarni čitatelji kako bi i sam postao istinskim čitateljem.

Radionicom **7 ključeva za čitanje s razumijevanjem** nastojale smo prezentirati učitelju, knjižničaru i roditelju metodički instrumentarij za uvođenje djeteta u avanturu stvarnog čitanja, po uzoru na istoimenu priručnik.

Literatura

Zimmermann, S.; Hutchins, C. *7 ključeva čitanja s razumijevanjem: Kako pomoći djeci da čitaju i razumiju pročitano*. Buševac: Osvarenje, 2009.

Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje (RWCT): vodič kroz projekt. Zagreb: Forum za slobodu odgoja, 2001.

Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja – radost otkrivanja sedam ključeva za čitanje s razumijevanjem

Ljerka Medved, stručni suradnik knjižničar, savjetnik

Ines Gužvić, prof. hrvatskog jezika

OŠ Voćin

Vrsta radionice: edukativna

Vrijeme: 90 minuta

Uvjeti rada: sjedenje po skupinama

Pribor: radni listići

Ključne riječi: sedam ključeva, čitanje s razumijevanjem, osobno iskustvo, senzorne slike.

Oblik rada: stvaralačka radionica, simultana individualna aktivnost, rad u manjim skupinama.

Cilj: potaknuti želju za čitanjem s razumijevanjem.

Konačni cilj: naučiti čitati i razumjeti pročitano „za cijeli život“.

Zadaća: usvojiti spoznaju da je čitanje glavno sredstvo učenja.

Radioničke tehnike: vođena fantazija, akvarij, igranje uloga.

Osnovne faze radionice:

- Izazivanje osobnog doživljaja (proživljavanje novog sadržaja kroz osobno iskustvo).
- Razmjena – obogaćivanje osobnog iskustva.
- Uobličavanje osobnog doživljaja (crtež, pokret, dramatizacija).
- Obrada – voditelj sažima, uopćava i povezuje dobiveno tijekom rada.

Osnovna pravila radionice:

- Izražavamo vlastite interese, doživljaje i želje.
- Odbijamo neopravdane zahtjeve.
- Uvažavamo tuđe mišljenje i doživljaj.
- Dajemo i primamo komplimente.
- Pohvaljujemo druge.

Uvodni dio

- Upoznavanje sudionika.
- Uvodno izlaganje (sadržaj radionice).

Središnji dio

Glavna tema: Radost otkrivanja sedam ključeva za čitanje s razumijevanjem

- rad na zajedničkoj temi u skupinama
- atmosfera potpore
- aktivno sudjelovanje svih.
- Rad u malim skupinama:
- radni listići
- prezentacija učinjenog
- igranje uloga

Sudionici radionice rade u sedam skupina. Čitaju dobiveni tekst i obrađuju zadatke „po ključevima“. Svaka skupina ima svoj „ključ“ i naziv.

Po završetku aktivnosti svaka skupina prezentira i uobličava svoj doživljaj. Stavljaju na zajedničko stablo sa sedam grana svoje uratke u obliku lista, pupoljka ili cvijeta.

Razmjenjuju osobna iskustva a voditelj sažima sve dobiveno tijekom rada.

Završni dio

- Sinteza i opuštanje (evaluacija).
- Sudionici radionice ispune kratki upitnik i iznose svoje dojmove. Isto tako mogu se „igrati ključeva“ na određenom tekstu.

Zaključak

Otkrili smo i doživjeli radost otkrivanja sedam ključeva čitanja s razumijevanjem. Čitanje je oživjelo. Naučili smo kako na sedam načina oplemeniti čitanje.

Čitatelj s pomoću ključeva proširuje i produbljuje razumijevanje pročitano. Ključevi bi trebali pomoći razvoju intelektualne svijesti.

Žene mog i Tadijanovićevo zavičaja

Kreativna radionica

Zora Hajdarović

školski knjižničar savjetnik, Osnovna škola Nedelišće
zora.hajdarovic@skole.hr

Obilježavajući 105. godišnjicu rođenja velikana naše poezije Dragutina Tadijanovića, a u sklopu školskog projekta Stihovi za sjećanje, te županijske manifestacije vezane uz obilježavanje Mjeseca hrvatske knjige (u organizaciji Knjižnice „Nikola Zrinski“, Čakovec), učenici su bili uključeni u brojne aktivnosti koje su realizirali kroz različite oblike nastave.

Jedna od aktivnosti koja se odvijala u školskoj knjižnici i u kojoj su sudjelovali Mladih knjižničari i svi zainteresirani učenici od 4. do 8. razreda bila je vezana uz Tadijanovićevu zbirku poezije *Srebrne svirale* i ulogu žene u toj poeziji. Nakon čitanja izabranih stihova iz zbirke (Jelena, Grlice, Romon kiše, Mladić u trsju tužan, Žene pod orahom, Dugo u noć, u zimsku bijelu noć, Djevojka na prozoru, Moja sestra nosi u grad mlijeko, Moje igračke...) i dolaska do spoznaje da je u gotovo 80% pjesama prisutan lik žene: kao imenovane ili neimenovane djevojke, majke, bake ili sestre, pred učenike se postavlja zadatak da zamisle vrijeme u kojem su te žene živjele, kako su se odijevale i od čega su izrađivale odjevne predmete. Kako bi im rješavanje zadatka bilo lakše, učenike se upućuje na izvore znanja u knjižnici: etnozbirku (L. Krnjak *Moja baština*, M. Gavazzi *Baština hrvatskog sela*, I. Ivančan *Narodni plesni običaji Međimurja*, S. Hranjec *Zipka u hrvatskom cvetnjaku* – narodna baština Hrvata u Međimurju, Međimurska narodna nošnja, J. Butorac Nedelišće, *Međimurje – zemlja između voda*, *Slavonija* – fotomonografija), pokazuju im se i posteri s hrvatskim narodnim nošnjama kao i PowerPoint prezentacija Narodne nošnje Tadijanovićevog i mog zavičaja te odlaze na terensku nastavu, posjećuju etno kuću gospođe Lucije Krnjak u obližnjem selu Mačkovec. Nakon toga učenici dobivaju zadatak da od otpadnog materijala – plastičnih boca, papirnatih vrećica, „ispuhanih“ jaja, ljepila, boja, škara, flomastera... pokušaju izraditi ženu u narodnoj nošnji. Radovi su prezentirani na školskoj izložbi u sklopu realizacije školskog projekta kao i na županijskoj izložbi, u prostoru narodne knjižnice, a na završnoj manifestaciji Mjeseca hrvatske knjige rad učenice 4.a razreda je nagrađen.

Rezultati nastali u radu s učenicima potaknuli su me da svoje iskustvo i njihovu kreativnost prenesem i na polaznike Proljetne škole i pomognem im da i oni u radu sa svojim učenicima osjete istu radost i zadovoljstvo.

Cilj radionice: potaknuti sudionike na kreativno izražavanje

Zadaci

- kreativno i osmišljeno korištenje slobodnog vremena
- pomoći sudionicima radionice (polaznicima Proljetne škole) u realizaciji radionice sa svojim učenicima
- knjižnica – mjesto zabave i učenja
- pravilan odnos prema stvarima, posebno onima koje smatramo otpadom – i ono što smo pripremili za otpad možemo još jednom iskoristiti aktiviranjem stvaralačke mašte i sposobnosti oblikovanja
- upoznavanje etno baštine
- ljubav i poštovanje prema tradiciji užeg i šireg zavičaja/domovine

Tijek radionice

- pripremna faza – postavljanje izložbe učeničkih radova te popratnih tekstova vezanih uz rezultate radionice realizirane s učenicima
- faze rada na realizaciji radionice – predstavljanje voditelja i sudionika, upoznavanje sudionika s metodama rada, sredstvima, ciljevima i zadacima, izrada lutaka u narodnim nošnjama svoga kraja ili bilo kojeg dijela Hrvatske od otpadnog materijala (papirnatih vrećica, plastičnih boca, „ispuhanih“ jaja, raznog papira u boji, ostataka vune, salveta,...), predstavljanje – izložba uradaka nastalih tijekom radionice

Zaključak

Vođeni umjetničkim doživljajem Tadijanovićeve poezije i etno zbirka učenika je kreativnost bila ograničena na baštinu svoga kraja i Slavonije, dok će se polaznicima radionice, budući da dolaze iz različitih krajeva, pružiti mogućnost da budu kreativniji i originalniji jer im zavičajna etno baština znatno bliža nego učenicima, a i vještine rada s raspoloživim materijalima znatno lakša.

Literatura

- Tadijanović, D. *Srebrne svirale*, Školska knjiga, 1987.
- Ivančan, I. *Narodni plesni običaji Međimurja*, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb, 1987.
- Buturac, J. Nedelišće, *Rimokatolička župa Nedelišće*, Nedelišće, 1993.
- Krnjak, L. *Moja baština*, Krnjak, L. Mačkovec, 2004.
- Međimurska narodna nošnja*, Muzej Međimurja Čakovec, Čakovec, 1994.
- Međimurje – zemlja između voda*, Sprud: Turistička zajednica Međimurske županije, Čakovec, 2003.
- Gavazzi, M. *Baština hrvatskoga sela*, Otvoreno sveučilište, Zagreb, 1991.
- Hranjec, S. *Zipka vu horvatskom cvetnjaku: narodna kultura Hrvata u Međimurju*, Zrinski, Čakovec, 1997.
- Topić, M. *Slavonija*, MIT, Osijek, 2007.

Radionica: Čitanje grada: osječki Gornji grad

Marija Bednjanec, prof. i dipl. knjiž.

Škola za cestovni promet, Zagreb

Mira Obad, prof. i dipl. knjiž.

Grafička škola u Zagrebu

Kako sačuvati to obećanje po imenu baština, riznicu srca i duha, koja se uspjela probiti kroz tamu zaborava? (A. Finkielkraut)

Uvod

Nama se čini ponajprije čitanjem znakova našega grada – jezičnih, pjesničkih, pripovjedačkih, umjetničkih, urbanističkih i arhitektonskih, ali i znakova svakodnevice ljudi koji su živjeli prije nas i koji su ostali upisani u memoriju grada. Samo je potrebno htjeti čitati. Kao Osječanke koje dugi niz godina ne žive u Osijeku osjećamo radosnu potrebu oživiti sjećanja, obnoviti znanja i naučiti još ponešto o gradu naše mladosti, a za to je izuzetna prigoda ova Proljetna škola.

Radionica *Čitanje grada* zamišljena je s ciljem otkrivanja memorije grada. Sudionici će hodajući gledati gradsko tkivo na drugačiji način – sabrano i usredotočeno. Nužno je motivirati sudionike (učenike) poticajnim pitanjima ili ulomcima umjetničkih i drugih tekstova.

Sadržaj radionice

Radionica počinje na razmeđi Gornjeg grada i Retfale pred dvorcem Pejačevića. Poticaj će biti ulomak iz knjige J. Horvat *Bizarij* te kratki osvrt na ulogu grofova Pejačevića u Slavoniji i Osijeku. Nastavljamo prema Rokovoj crkvi uz sjećanje na tramvaj zvan *Korejac* i kino *Narodni* te se spuštamo na Dravu prema kompi. Strossmayerovom ulicom se vraćamo prema centru uz Dobrišu Cesarića i njegovo „djetinjstvo na Dravi“. Zanima nas, iako oronula, arhitektura građanskih kuća, gotovo od reda prizemnica s kolnim ulazom ili osječki *ajnfortom*. Na glavnom trgu trokutastog oblika govorimo o nastanku Gornjeg grada preseljenjem stanovnika 1692. iz Podgrađa Tvrđe oko 2 km na zapad. S vremenom taj dio postaje centar grada. Zatim idemo u Katedralu kako su Osječani uvijek zvali svoju najveću crkvu (koja u naše vrijeme postade katedrala). Govorimo o gradnji Crkve sv. Petra i Pavla i njezinom glavnom donatoru i jednom od najznačajnijih Osječana, biskupu J. J. Stro-

ssmayeru te njezinoj arhitekturi i freskama Mirka Račkog. Županijska ulica govori nam o razvoju i izgradnji grada, ali i o razaranju; u Drugom svjetskom ratu – sinagoge, a u Domovinskom ratu – Hrvatskog narodnog kazališta. Ovo je trenutak da se sjetimo uloge osječke židovske zajednice u životu grada i njezinih istaknutijih članova uz izvratke iz teksta Vilme Vukelić. Kratko ćemo zastati u secesijskoj građanskoj kući poduzetničke obitelji Baumgärtner i spomenuti specifični *esekerski* rječnik. O prošlosti grada možemo čitati i iz naziva ulica: Desatičina ulica i ulomak knjige J. Horvat. Uz Spomenik hrvatskim braniteljima prigoda je da se prisjetimo novije povijesti i stradanja Osijeka i Osječana u Domovinskom ratu. Kroz Blok-centar izgrađen u drugoj polovici 20. st. i njegovu modernu arhitekturu koja je, nažalost, prekinula vezu s nasljeđem grada, dolazimo u Kapucinsku ulicu – poznati osječki korzo. Od baroka Kapucinske crkve i samostana, pokraj jedinstvenosti urbanog, pejzažnog i arhitektonskog oblikovanja Sakuntala-parka (Preradovićevo šetalište) i kina Urania V. Axmanna, do historicizma i secesije Europske avenije. U samom smo srcu dragulja gradogradnje u Hrvatskoj. I tu će nam priteći u pomoć V. Vukelić ali i J. Matanović. Čitati treba i likovnost našega grada – Galerija likovne umjetnosti s Gradskom risarskom školom H. C. Hötzendorfa i A. Waldingera te istaći značajan doprinos njemačke zajednice za razvoj grada. Osječani vole kiparstvo – spomenici na javnim prostorima – ne smijemo zaboraviti na Gajevu trgu Oskara Nemona (Spomenik žrtvama fašizma Majka i dijete), u Perivoju kralja Držislava R. Frangeša Mihanovića (Umirući vojnik ili Šokčevićev spomenik), Mariju Ujević (M. Krleža), S. Gračana (Brončani šetač – A. Cesarec) V. Radauša (Franjo Krežma) i I. Sabolića (Pablo Picasso). Šetnjom uz Dravu (a o rijeci i njenim virovima, pjesku, mostovima, lađama, ribičima ili osječki *pecarošima* i maglama mogla bi se napraviti posebna radionica) vraćamo se na Preradovićevo šetalište i o glazbenom Osijeku progovoriti ćemo uz bistu Paulusa Paje Kolarića koji je 1847. organizirao „Prvi tamburaški zbor“, te o ostalim osječkim glazbenicima i pjevačkim društvima.

Nakon povratka i sređivanja dojmova sudionici će prema afinitetima raditi u tri skupine:

1. skupina izradit će *Osječki spomenar* (zapisati dojam, stih, rečenicu, izabrati ilustraciju)
2. skupina izradit će osobne razglednice Gornjeg grada s prigodnim tekstom
3. skupina izradit će deplijan kojim potiče na razgledanje Gornjeg grada.

Od uradaka postaviti ćemo izložbu.

Ako ovakvu radionicu izvodimo s učenicima, možemo proširiti u manji projekt tako da učenici pojedinačno ili u paru izaberu neki lokalitet, mapiraju ga i dokumentiraju. Na primjer, moguće je izabrati neku građansku kuću i istražiti gradnju, vlasnike, stanare, pridobiti nekog raspoloživog i dobrohotnog stanara danas i intervjuirati ga i sl. Mogu odabrati zgradu i napisati esej o tome zašto bi željeli u njoj živjeti, ali tako da istraže i uključe što više podataka o samoj zgradi i njenim vlasnicima i njihovim sudbinama, arhitektima i baštinjenim vrednotama.

Učenici mogu fotografirati pojedine građevine i u fotoshopu ih očistiti od grafita i sličnih nagrada te napraviti izložbu na nekom pogodnom mjestu u gradu sa svojim razmišljanjima i prijedlozima, a mapu takvih radova predati gradskom poglavarstvu. Takvim ćemo zadacima kod naših učenika osvijestiti da „biti zrela osoba znači živjeti sa svrhom, svojom vlastitom svrhom: znači prihvatiti odgovornost kao hranu koju život odraslih treba; znači ponašati se kao dobar građanin – iznalaziti načine da se zajednici u kojoj živi dodaje vrijednost; znači boriti se sa svojim slabostima i razvijati srce, um i duh – nijedno od toga nije u posjedu gomile promatrača“ (Gatto, str. 110).

Zaključak

Ovakvim oblikom rada potičemo sudionike (učenike) na aktivan odnos prema vlastitoj sredini, na vrednovanje baštine, poštovanje i nadogradnju a ne uništavanje; osim toga istražujući, usvajajući spoznaje o prošlim generacijama učimo cijeniti svakog čovjeka i njegov doprinos zajedničkom naslijeđu.

Sažetak

U članku se prikazuje jedan model pedagoške radionice u kojoj se sudionici (učenici) uključuju u aktivno učenje povezujući više nastavnih predmeta s ciljem jačanja učeničkih kompetencija suradnje, timskog i istraživačkog rada ali i komunikacije, tolerancije i odgovornosti. Aktivnim sudjelovanjem u nadogradnji radionice učenici mogu vježbati kompetencije samostalnosti, poduzetnosti i kreativne primjene znanja. Ističe se važnost aktivnosti izvan učionice kojima je cilj učenje.

Literatura

- Antonić, Lj. *Osječka pričaonica*, Osijek, Glas Slavonije, 1995.
- Čovjek i prostor: časopis Saveza društava arhitekata Hrvatske, Zagreb, Posebno izdanje, br. 3, svibnja 1992.
- Taylor Gatto, J. *Oružja za masovno poučavanje: Putovanje nastavnika kroz mračni svijet obveznog školovanja*, Zagreb, Algoritam, 2010.
- Horvat, J. *Bizarij*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2009.
- Književni Osijek: književnost u Osijeku i o Osijeku od početaka do danas: studije i eseji*, Osijek, Pedagoški fakultet: Gradsko poglavarstvo grada Osijeka, 1996.
- Kovačević, D.; Lasić Lazić, J. Lovrinčević, J. *Školska knjižnica – korak dalje*, Zagreb, Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije, Altagama, 2004.
- Lasić Lazić, J.; László, M.; Boras, D. *Informacijsko čitanje*, Zagreb, Zavod za informacijske studije, 2008.
- Nebo nad Osijekom: intimistički zapisi*, priredila Helena Sablić-Tomić, Osijek, Grad Osijek, Matica hrvatska, ogranak, 2003.
- Osijek 1999.: dossier*, priredio I. Matičević, Matica hrvatska, Zagreb, 2006.
- Osijek: zapis o duši*, tekst J. Matanović, fotografije M. Topić, MIT dizajn studio, Osijek, 2007.
- Otvorenost a ne posebnost: književnost Osijeka i Slavonije na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće*, Osijek, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku i Gradska i sveučilišna knjižnica, 2009.
- Secesijski duh u arhitekturi i životu Osijeka*, Osijek, Muzej Slavonije, 1994.
- Secesija slobodnog i kraljevskog grada Osijeka: urbanizam, arhitektura, slikarstvo i kiparstvo, primijenjena umjetnost, urednik, Julije Martinčić*, Osijek, HAZU Zavod za znanstveni rad, 2001.
- Sršan, S. *Povijest Osijeka*, Osijek, Povijesni arhiv u Osijeku, 1996.
- Vukelić, V. *Tragovi prošlosti: memoari*, Zagreb, Nakladni zavod Matice hrvatske, 2003.
- Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara*, J. Lovrinčević [et al] Zagreb, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta, 2004.

- Živaković-Kerže, Z. *Osječka sjećanja i svaštice: (20. stoljeće)*, Osijek, Studio HS Internet, Slavonski Brod, Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Baranje i Srijema, 2004.
- Živaković-Kerže, Z. *Osječka sjećanja: njihov život u našem sjećanju*, Osijek, Studio HS Internet, Slavonski Brod, Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Baranje i Srijema, 2009.
- Živaković-Kerže, Z. *Urbanizam i promet grada Osijeka na prijelazu stoljeća: (1868.-1918.)*, Osijek Društvo za hrvatsku povjesnicu, 1996.
- Živaković-Kerže, Z. *Židovi u Osijeku: (1918. – 1941.)*, Slavonski Brod, Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Baranje i Srijema, Osijek, Židovska općina, 2005.

Vizualnost prostora: dobro došli u Essek

Radionica na terenu

Hrvoje Mesić, prof. i dipl. knjižničar

Graditeljsko-geodetska škola, Osijek

hmesic007@gmail.com

Ksenija Kesegi-Krstin, prof.,

stručni suradnik mentor, Ugostiteljsko-turistička škola, Osijek

ksenija.kesegi-krstin@os.t-com.hr

Uvod

Mnogo je teorijskih postavki o čitanju... Knjiga je mnogo, čitatelja malo. Znamo da je pitanje riječi, odnosno, logosa odlučujuće pitanje u ruskoj dramaturgiji (Tolstoj: *Živi leš*). Marcel Proust promatra čitanje kao komunikaciju u samoći, čitanje kao užitak koji otkriva mnoge svjetove i drugost, ali mu omogućuje i nastavak ondje gdje pisac zastane¹. Proust je svaki trenutak svoga života posvetio čitanju istražujući svijet oko sebe.

Platon u svom izvanrednom dijalogu *Fedar* filozofski dijalogizira o čitanju i pisanju gdje označeno stoji u posrednom odnosu s označiteljem:

SOKRAT: Znaš, Fedre, ima nešto čudno kod pisanja, što ga čini vrlo sličnim slikanju. Naslikani likovi stoje ispred nas kao živi, ali ako ih upitaš nešto, oni sablasno šute. Isto vrijedi i za napisane riječi; naizgled govore kao da su razumna bića, ali ako ih upitaš išta o onome što govore, iz vlastite želje za spoznajom, one ti neprestano ponavljaju već rečeno. Kada se jednom nešto zapiše, zapis, kakav god da je, vrluda svukuda, i dospijeva u ruke ne samo onih koji ga razumiju, nego i u ruke onih koji ga ne razumiju; zapis ne zna kako govoriti pravim ljudima, a izbjeći krive ljude. Kada se prema njemu loše postupa i kada ga se zlostavlja, on traži od svoga roditelja da mu pomogne, jer se sam ne može obraniti.

FEDAR: Opet si potpuno u pravu.

SOKRAT: A sada me zanima postoji li drugačiji tip govora, koji je brat napisanoj riječi, ali u kojeg ne sumnjamo? Možemo li znati kako nastaje, i u kojoj je mjeri bolji i praktičniji od napisane riječi?

---

1 Proust, M. *O čitanju*. Zagreb: Meandar, 2004.

FEDAR: O kojem načinu govora razmišljaš, i gdje mu je izvor?

SOKRAT: To je onaj tip govora koji dolazi uz znanje i koji je upisan u dušu učenika. On se zna braniti i zna kome smije govoriti, a kome ne smije ništa reći.

FEDAR: Ne govoriš o mrtvom govoru, nego o živome. To je original u odnosu na koji bi pisani govor bio neka vrsta kopije.²

Umberto Eco, razrađujući svoja četiri semiotička stavka, naglašava kako je tekst umjetnina koja teži proizvesti vlastiti model čitatelja. Zato svako djelo progovara s čitateljem (*intentio lectoris*) dok Barthesov *Smrt autora* isključuje autora te u prvi plan stavlja tekst i njegovo značenje (*intentio auctoris* je isključen).

Vizualnost prostora otvara sposobnost stvaranja i čitanja. Welsch nas uči kako prostori oblikuju ljude, a čitanje nastaje u međuprostoru riječi i slike. Prostor je *osnovni učinak naše sposobnosti predočavanja koji prethodi svem iskustvu konkretnih prostora i predstavlja njegov uvjet*.³ Nastaje pogled u interakciji s čitanjem, odnosno vizualizacija vidljivog. Metajezičnim signalima čitat ćemo tekstove te otkrivati, kroz putnu radionicu, eventualne moguće svjetove stvaranja. PROSTOR = ČITANJE = VIZUALIZACIJA

Radionica Dobro došli u Essek želi prikazati secesijsku aveniju, jedinstvenog, potpuno očuvanog okruženja koja i danas zadivljuje svojom pojavom. Najljepši osječki secesijski kompleks je niz reprezentativnih kuća u današnjoj Europskoj aveniji, širokoj ulici obostrano opasanoj ostacima drvoreda lipa. Ove su kuće sastavni dio zaštićenih dijelova Osijeka, ujedno i najvredniji primjerci secesije. Službeno su u arhivskoj građi zabilježene kao kuća Sekulić, kuća Schmidt, Kuća Spitzer, Kuća Kastenbaum-Korsky, Kuća Sauter, Kuća Najer, Kuća Povischil, Kuća Gilming-Hengl. Ono što je ove kuće činilo posebnima jesu njihovi predvrtovi, kao sastavnice partera, spojevi sa drvoredom, koji se na kraju ulice nastavlja u perivoj i na kraju raširio u veliki park, najstariji po nastanku Generalski vrt, odnosno nekadašnji Park kulture, a današnji Perivoj kralja Tomislava.

Ciljevi:

- informacijsko opismenjavanje korisnika;
- čitanje radi učenja;

2 Platon. *F.* Zagreb: Naklada Jurčić, 1997., (275d2 – 276b)

3 Welsch, W. *Prostori oblikuju ljude*, u: *Europski glasnik*, god. V., br. 5, Zagreb: Grafocentar, 2000., str. 627.

- razvijanje znanja i vještina koje se odnose na lociranje informacija;
- razumijevanje i uporaba informacija;
- poticanje pozitivnih stavova i vrijednosnih sudova u odnosu na informacije (razvijati svijest da je informacijska pismenost instrument učenja)
- razumijevanje vizualnog identiteta grada kroz čitanje

Metode rada:

- pronalaženje informacija različitih oblika i na različitim izvorima
- vrednovanje i kombiniranje informacija iz raznih izvora
- stvaranje novih znanja

Tijek radionice

Radionica je zamišljena u nekoliko koraka.

1. Korak – Svi sudionici radionice dobili su naputak da pronađu informacije o:
  - a) Secesiji u Osijeku (vremensko određenje, osobitosti i dr.)
  - b) Poznatim Essekerima (Jagoda Truhelka, Marija Malbaša, Anto Gardaš, Ivan Martin Divald i jednu osobu po osobnom izboru)
  - c) Essekerskom govoru (Prilog br.2)
2. Korak – Sudionici moraju popuniti priloženu tablicu čiji je cilj vrednovanje pronađenih informacija
3. Korak – Selekcija informacija, vođenje bilješki i kreiranje novih znanja
4. Korak – Sinteza – dogovoreno je da svaki tim napravi svoju prezentaciju koju ćemo ujediniti u cjelinu (tiskani materijal ili multimedijski sadržaj)
5. Korak – Vrednovanje radionice

Ponudeni izvori informacija

Secesija slobodnog i kraljevskog grada Osijeka, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Zavod za znanstveni i umjetnički rad, Zagreb-Osijek, 2001.

www.essekeri.hr (21. 3. 2011.)

<http://www.osijek.hr/index.php/cro/Novosti/GISKO-Secesija-u-Osijeku> (22. 3. 2011.)

<http://www.izaberi.hr/index.php?lang=hr&op=sd&tip=zna&id=0000035> (22. 3. 2011.)

<http://www.croatia.ch/zanimljivosti/081111.php> (22.3.2011.)

<http://katalog.hazu.hr/WebCGI.exe?Tip=traziJ&srchfield=3&searchdata=603%3A003111%20or%20606%3A003111%20or%20607%3A003111%20or%20608%3A003111%20or%20609%3A003111%20or%20610%3A003111&Exact=NotE&SelBase=1&NaslovSF=%20Secesija> (22. 3. 2011.)

Petrović, V. *Esekerski rječnik*, FF Press, Zagreb, 2008.

www.os-amihanovica-os.skole.hr/predvrtovi (22.3.2011.)

Sažetak

U ovom radu progovorit ćemo o razvijanju čitateljskih navika te važnosti vizualizacije prostora kroz radionicu na terenu. Oduvijek je čovjek želio svoje ideje prenijeti na materijalni trag, nastaju „slikarije“ koje prerastaju u znakove koji su označavali cijelu riječ, znakovi koji predstavljaju vrhunac stvaranja ljudske civilizacije. Zapisana riječ budi želju za usvajanjem novih znanja, a umijeće čitanja stvara ovisnost koje se ne možemo riješiti. Čitalački duh nije nikada zamro te će živjeti i nadalje.

Ključne riječi: čitanje, vizualizacija, obrazovanje, prostor oblikovanja

Literatura

Lasić-Lazić, J. Laszlo, M. Boras, D. *Informacijsko čitanje*, Zavod za informacijske studije, Zagreb, 2008.

Špiranec, S. Banek Zorica, M. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*, Zavod za informacijske studije, Zagreb, 2008.

Proust, M. *O čitanju*. Zagreb: Meandar, 2004.

Welsch, W. Prostori oblikuju ljude, u: *Europski glasnik*, god. V., br. 5, Zagreb: Grafocentar, 2000.

Platon. F. Zagreb: Naklada Jurčić, 1997.

Prilozi

Prilog 1. Tablica za vođeno čitanje stručne građe

TABLICA ZA VOĐENO ČITANJE STRUČNE GRAĐE	
NASLOV	
AUTORSTVO	
IZDAVANJE Nakladnik, mjesto, godina	
VRSTA GRAĐE	
Knjiga; poglavlje u knjizi, članak u časopisu; izlaganje na skupu, seminaru; građa na internetu)	
PREDMET	
GLAVNE MISLI	
PRIHVAT To mi je poznato! To mi je novo! Ovo ne razumijem.	
SAŽETAK Što sam naučio/la? Što je važno zapamtiti?	

Prilog 2. Tablica s primjerima esekerizama

ESEKERIZAM	ZNAČENJE	ESEKERIZAM	ZNAČENJE
šlajbok		šlajdrati	
kopika		otata	
bracika		špajz	
lega		štijarica	
aufinger		šarafciger	
grincajg		šteker	
fruštuk		fangla	
štimatei		kraucvekle	
cukerpiksna		štaub	

ESEKERIZAM	ZNAČENJE	ESEKERIZAM	ZNAČENJE
omama		šufnudle	
štijarica		šporet	
frajla		štemajzl	
kapric			

Naučimo čitati između redaka

Reklama/antireklama

Radionica predviđena za školske knjižničare srednjih škola

Jadranka Junačko, dipl. knjiž. i prof. hrv. jez. i knjiž.
Tehnička škola, Slavonski Brod

Marija Deanković, dipl. knjiž. i prof. hrv. jez. i knjiž.
Ekonomsko-birotehnička škola, Slavonski Brod

Razina složenosti: aktivnosti koje potiču kritičko promišljanje i veću upućenost u probleme zahtijevaju rad u grupi, sposobnost raspravljanja i suradnju sudionika.

Veličina skupine: maksimalno 25

Vrijeme trajanja: 90 min.

Sredstva za rad: PowerPoint-prezentacija, papiri i flomasteri, primjeri reklama (izvori: časopisi, novine, internet).

Cilj: Upoznati sudionike radionice s postupkom izrade portfolija te osvijestiti utjecaj reklama kojima smo izloženi u medijima upotrebom kreativnih vještina izrade vlastite antireklame.

Specifični ciljevi:

- Prepoznati i izdvojiti različite oblike reklamiranja.
- Kritički prosuđivati medijske sadržaje.
- Ustanoviti razliku reklame/antireklame.
- Preispitati utjecaj medija na svakodnevni život.
- Samoprocijeniti djelovanje svih oblika medija na svakodnevni život.

Očekivani ishodi:

- sudionici osposobljeni za samostalno izvođenje ove radionice
- osvijestiti utjecaj medija na mlade
- potaknuti sudionike na stjecanje medijskih kompetencija
- sposobnost samostalne izrade portfolija
- samostalna izrada antireklame.

Tijek radionice

1. Ledolomac – upoznavanje sudionika radionice.
2. Motivacija – kratka rasprava o utjecaju medija uz poticajne fotografije.

3. Uvod
4. Portfolio: što je i kako ga izraditi?
5. Radionica
  - I. dio: utjecaj reklamne poruke
    - osnovni pojmovi
    - podjela sudionika u grupe
  - II. dio: upute o aktivnosti
    - izrada antireklama
  - III. dio: izlaganje
6. Završna rasprava i vrednovanje:
  - Rasprava sudionika; ocjenjivanje najboljeg rada; zaključak.
  - Evaluacija: vrednovanje korisnosti radionice i samog izvođenja radionice.

Sažetak

Danas smo više nego ikad svjedoci manipulativne moći medija. Postavlja se pitanje koliko svakodnevni čovjek mora i treba biti marketinški stručnjak kako bi valorizirao utjecaj medija na svakodnevicu? Koliko smo podložni pritisku reklama kojima smo „bombardirani“ kroz sve oblike medije?

Reklame su ono što mladima, a uostalom i svima nama, predstavlja nešto što svi želimo i moramo imati. Ovom radionicom želimo ocijeniti i kritički promotriti poruke skrivene u reklamama te na taj način preispitati njihovu učinkovitost.

U svijetu u kojem mediji imaju toliku moć mijenjaju se i alati i načini pri traženju posla. Mnogi će poslodavci od potencijalnih zaposlenika tražiti uvid u zbirku radova i dokumenata koji će prikazati njihova dostignuća. Portfolio sadržava razne podatke: osobne podatke, podatke o obrazovanju, napredovanju, projektima, razne preporuke i radove. Jedan od načina da se pokaže sposobnost kritičkog promišljanja i vrednovanja jest izrada antireklame koja također može biti jedan od radova u portfolioju.

Kratkom prezentacijom i uputama o njegovoj izradi (pisanog i e-portfolioja) želimo pokazati na koje se načine mogu grupirati i interpretirati informacije.

Raspravom o utjecaju reklama i medija u današnjem svijetu te izradom antireklama sudionici

preispituju i kritički prosuđuju dane primjere reklama u svrhu osvješćivanja iluzija koje se nalaze iza šarenih slika i lažnih obećanja.

Ključne riječi: portfolio, marketing, mediji, reklama, antireklama.

Literatura

Klippert, H. *Kako uspješno učiti u timu: zbirka praktičnih primjera*, Educa, Zagreb, 2001.

Žderić, J. *Medijska kultura djece i mladih: mogućnosti i zamke*, Udruga Medioteka, Zagreb, 2009.

Bruening, L.; Saum, T. *Suradničkim učenjem do uspješne nastave: kako aktivirati učenike i potaknuti ih na suradnju*, Naklada Kosinj, Zagreb, 2008.

Što je autor htio reći ili kako čitati stručne tekstove

Radionica čitanja stručnih tekstova

Nada Šerić, prof. i dipl. knjiž.
Industrijsko-obrtnička škola, Nova Gradiška
nada.seric@gmail.com

Kreativan je onaj proces učenja u kojem su učitelj i učenik ista osoba. – Arthur Koestler

Cilj radionice:

naučiti čitati stručne tekstove s pomoću metodičkih karata.

Metodički modeli:

rad na tekstu s pomoću metodičkih karata, čitanje, razgovor, izrada sažetaka, oluja ideja, mini predavanje.

Materijali:

četiri metodičke karte, stručni tekstovi.

Tijek radionice

1. Što su to stručni tekstovi?

Stručni su tekstovi važna podloga za učenje u gotovo svim školskim predmetima i u svim razredima.

2. Što je to stručna kompetencija?

U svakoj struci naučiti obrađivati tekstove koji su napisani jezikom struke.

3. Vrste stručnih tekstova

a) autentični tekstovi

b) didaktički sročeni tekstovi

- kontinuirani – tekstovi iz udžbenika.
- nekontinuirani.

4. Kontinuirani tekstovi:

1. informativni
2. komentirajući

3. apelativni
  4. normativni.
5. Nekontinuirani tekstovi:
1. dijagrami i grafički prikazi
  2. tablice/statistike
  3. shematski crteži
  4. karte
  5. formulari
  6. oglasi.
6. Koraci pri obradi stručnog teksta
- Najava teme
  - Metodička karta (objašnjenje) – ciljano razumijevanje teksta
  - Rad na tekstu
  - Čitanje sažetaka i razgovor.

Metodički aranžmani za obradu stručnih tekstova

Cilj: razviti kompetenciju čitanja stručnih tekstova.

Zadaci:

- a) obrada konkretnih sadržaja
- b) odabir metodičkog koncepta
- c) uklapanje u nastavnu cjelinu.

Prije rada na stručnom tekstu sudionike radionice treba usmjeriti prema temi koju zadani tekst obrađuje. Pri tome se možemo poslužiti različitim metodama evociranja u poznavanju teme. Evo nekoliko primjera: oluja ideja, ispitivanje po natuknicama, uvodni razgovor, uvodno (mini) predavanje.

Slijedi rad na tekstu i tehnike čitanja za bolje razumijevanje teksta. Upoznat ćemo četiri metodičke karte tj. metode: izradu umnih karata, načelo četiriju pitanja, prikupljanje teksta te istražiteljsku metoda.

Metodičke karte – tehnike čitanja

Umna karta

Kako se to radi? Tema u središtu, prikaz glavnih grana, izrada sporednih grana, prerada umne karte, upotreba umne karte.

Prikupljanje teksta

Treba utvrditi o čemu je riječ u cjelini teksta, zahvatiti sadržaj, zapisati najvažniji iskaz iz teksta, objasniti što još nije jasno te načiniti sažetak.

Načelo četiriju pitanja

Treba utvrditi o čemu je riječ na grafičkom prikazu, koje značenje imaju brojevi, zašto je napravljen grafički prikaz te koje informacije želimo dugoročno zapamtiti.

Istraživačka metoda

Treba pronaći o čemu govori tekst, promisliti što još želimo znati o temi, zatim formulirati pitanja te stvoriti pregled teksta i podijeliti ga na poglavlja. Zatim valja pronaći osobitosti teksta te objasniti što je ostalo zagonetno, što sami otkrivamo.

Na kraju rada slijedi predstavljanje uradaka.

Najčešće pogreške iz prakse: odabir prelaganog teksta; uklanjanje svih teškoća iz odabranog teksta; prevelik utrošak vremena za odabir prikladnog teksta; preskakanje napornih faza u obradi teksta.

Pogrešno je kompetenciju čitanja dodjeljivati samo nastavniku hrvatskoga jezika. Stručni se tekstovi obrađuju izolirano od ukupne kompetencije. Za kompetenciju čitanja nedovoljan je jedan školski sat.

Sažetak

U strukovnim školama nastavnici muku muče s uporabom tekstualnih materijala u nastavi. Stručne tekstove prilagođavaju učenicima i time čine pogrešku. Tzv. teške tekstove potrebno je učiti čitati radi razumijevanja i razvijanja čitateljskih sposobnosti.

Ali, kako? – pitaju se nastavnici. Ova radionica čitanja daje odgovor.

Čitateljska pismenost mjeri se sposobnošću otkrivanja određenih podataka u tekstu i njihovim pravilnim tumačenjem i razumijevanjem. Stupanj težine teksta određuje se između ostalog indeksom čitljivosti. Stručna literatura pripada u teške i vrlo teške tekstove.

Učinkovito čitanje stručnih tekstova podrazumijeva čitanje s potpunim razumijevanjem pročitano. Dijagrami, grafički prikazi, tablice i shematski crteži integralni su dio stručnog teksta. To su dragocjeni izvori informacija jer pomažu razumijevanju teksta isto kao što značenje ilustracija i slika postaje jasnije nakon pažljivog čitanja teksta.

Da bi čitanje bilo učinkovito, čitatelj mora prepoznati organizaciju odlomka, uočavajući osnovnu misao, zatim manje važne i dodatne misli (tvrđnju, definiciju, primjer, usporedbu, suprotnost).

Vještina u obradi stručnih tekstova u prvom planu ističe umijeće ili kompetenciju tj. sposobnost čitanja u prikupljanju informacija iz različitih tekstova, interpretaciju tih tekstova – znati govoriti o njima i znati ih vrednovati.

Kompetencija čitanja temeljna je kompetencija i uvjet za dobru opću i stručnu naobrazbu.

Literatura

- Branica-Todorić, Đ. *Čitanje stručnog teksta*, Strani jezici, 16 (3-4), str. 165 – 168., 1987.
- Mattes, W. *Rutinski planirati – učinkovito poučavati*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2005.
- Nađ, B. *Naši osnovci štrebaju nepotrebne stvari*, Školske novine, 41 – 42, str. 5, 2010.
- Miliša, Z. *Mladi-odgoj za medije: priručnik za stjecanje medijskih kompetencija*, M.E.P., 2010.

Fonetskim vježbama za glas i izgovor do dobrog interpretativnog čitanja-radionica

Marija Klarić

dipl. knjižničar i prof. hrv. jez., OŠ „Ivan Goran Kovačić“, Štitar

Doživljajno-spoznajna motivacija – 8 min

Motivacija za ovu radionicu služi za razbuđivanje skupina i poticanje aktivnosti. Ona se odnosi na igru koja se naziva *Dobro jutro*. Sudionici se prvo moraju podijeliti u skupine tako što će izvući papirić u određenoj boji i s obzirom na nju, rasporedit će se po skupinama (npr. tko izvuče plavi papirić, sjeda u skupinu u kojoj su svi izvukli plavi papirić itd.). Igra *Dobro jutro* odnosi se na glasanje poput životinja, tj. svi trebaju zažmiriti i zamisliti neku životinju, sebi najdražu ili koja im prvo padne na pamet. Nakon što su zamislili, trebaju se početi polako glasati kao ta životinja. Na početku trebaju biti tihi, a zatim pojačavati glasnoću svoga glasanja. Kada su gotovi s glasanjem, razgovara se o mogućim problemima koji su ih snašli tijekom glasanja, odnosno je li im bilo naporno ovako se glasati, jesu li ostajali bez zraka, boli li ih trbuh ili glasnice, ili im je nešto treće smetalo u izvođenju ove igre.

Najava teme – 7 min

Nakon razgovora o mogućim problemima tijekom glasanja kao životinja, govori se o važnosti vježbi za glas i izgovor da bi se riješili mogući problemi. Treba napomenuti da su ove vježbe potrebne za rad dramske ili recitatorske skupine, retoričarske skupine, te uopće za rad s učenicima u obradi književno-umjetničkih djela da bi se što bolje i lakše izgovarale riječi i rečenice.

Tijek radionice – 50 min

1. Prvi korak – treba sudionike radionice prvo upoznati s fonetikom i fonologijom, tj. s onim čim se te znanstvene grane bave i ukazati na važnost proučavanja glasova i njihova svojstva. Valja s navedenim povezati i ortoepiju kao disciplinu koja se bavi pravilnim izgovorom riječi; a valja spomenuti i važnost suradnje s logopedom ili ortodontom. Sudionike treba upoznati i s radom pokojnoga prof. dr. sc. Ive Škarića, vjerojatno najvećeg stručnjaka s područja fonetike/fonologije. Odnosno, treba ih upoznati s njegovom klasifikacijom glasnoga čitanja

da bi se uvidjelo što je sve potrebno da bi netko postigao dobro interpretativno čitanje. Naravno, ako čovjek postigne to da dobro interpretativno čita, onda se od njega očekuje da bude i dobar govornik, a to je u današnjem svijetu jako važno. S navedenim pojmovima sudionike valja upoznati s kratkim crtama (ne treba ih opterećivati s velikom količinom informacija, samo onim osnovnim koje su potrebne za razumijevanje ove radionice).

2. Drugi korak – u ovom se koraku rade vježbe za glas i izgovor, tj. pripremaju se govorni organi za govorenje, tj. čitanje naglas (ove se vježbe mogu pronaći na mrežnoj stranici http://www.ffpu.hr/fileadmin/Dokumenti/VJE_BE_ZA_GLAS_I_IZGOVOR.pdf). Svaku vježbu prvo pokazuje voditelj, tj. prvo pokazuje kako se treba protezati i zijevati, a za njim ponavljaju sudionici i tako valja svaku vježbu uraditi. Prilikom izvođenja ovih vježbi bilo bi dobro da svi stoje radi lakšeg izvođenja.

3. Treći korak – odnosi se na brzalice, tj. rečenice koje su konstruirane tako da se određeni zatvornici ponavljaju u riječima, ali na različitim mjestima, npr. *Kralj Karlo i kraljica Klara su krali klarinet; Na štriku se suši šosić. Suši se, suši šosiću moj; Šaćicom šećera zašećerio sam čašicu češnjaka* itd. Ovaj se korak radi unutar skupine tako što svatko u sebi čita brzalice, a zatim ih pojedini članovi skupine čitaju naglas. Svaka se rečenica mora pročitati tri puta zaredom. U ovom se koraku može vidjeti kako prethodne vježbe za glas i izgovor mogu pomoći u čitanju (izgovaranje iz trbuha, dovoljno otvaranje usta, glasnoća izgovaranja rečenica, razumljivost izgovorenih riječi i sl.). Poslije ovog koraka, naravno, slijedi razgovor o tome koliko im je teška ili komplicirana bila ova vježba.

4. Četvrti korak – ovaj korak radionice trebao bi spojiti sve elemente, tj. prethodne dvije vježbe koje su odradene. Dakle, sudionicima se dijeli književno-umjetnički tekst Zvonimira Baloga koji se zove *Nepoštenjak*. Na njemu bi se trebale primijeniti sve vježbe koje su sudionici odradili. Prvo se čita u sebi, zatim se čita naglas i to svatko u svojoj skupini. Kada se na taj način pročita, svaka skupina bira svog predstavnika, tj. bira osobu za koju smatraju da je najbolje pročitala zadani tekst pa svaki predstavnik svim sudionicima interpretativno čita tekst. Kada svi pročitaju, zajedno se komentira što je bilo dobro, a što loše.

5. Peti korak – ovaj se korak može, a ne mora odraditi. Radi se brзом čitanju, tj. o vremenu koje je potrebno da bi se pročitalo određeni tekst, naravno, i da se što veći broj riječi točno pročita. Može se uzeti bilo koji tekst, uz uvjet da se ne radi o tekstu iz slikovnice ako se radi sa su-

dionicima koji su, npr. osmi razred ili treći razred srednje škole, dakle treba prilagoditi tekst dobi. Sudionicima se podijeli tekst i objasni im se da će se mjeriti broj pročitanih riječi u jednoj minuti (tko želi, može uzeti i više minuta). Zamole se skupine da pronađu osobu koja će mjeriti vrijeme i osobu koja će paziti na to da su riječi pravilno pročitane. Ta osoba na svom papiru grafitnom olovkom prekrži riječ koja je krivo pročitana i na kraju zapisuje koliko osoba riječi pročitala te koliko ih je pogrešno pročitala. Na kraju se sabiru svi rezultati da se vidi tko je najbrži/najbolji čitač.

Evaluacija – 5 min

Na kraju se dijele evaluacijski listići. Oni mogu biti izrađeni ovisno o uzrastu s kojim se radi, tj. popularni emotikoni za dječji uzrast pa sve do toga da sudionici samo ispišu na papirić svoje osjećaje i dojmove.

Sažetak

Čovjek se u svakodnevnom životu susreće s čitanjem, bilo da se radi o čitanju u školi, u medijima ili u slobodno vrijeme svojim bližnjima. Često se događa da se govorni organi umore tijekom čitanja, da se gutaju slova i tako, zapravo, ne uživa u čitanju. Ova bi radionica trebala pomoći čitačima da što lakše i ljepše izgovaraju riječi te da ih se što bolje razumije. S pomoću nekoliko vježbi koje nudi ova radionica, kao što su vježbe za glas i izgovor, brzalice, brzo čitanje, trebale bi se svladati prepreke koje stoje između čitatelja i dobrog interpretativnog čitanja.

Literatura

- Škarić, I., *Temeljci suvremenog govorništva*, Zagreb, Školska knjiga, 2000.
- Težak, S.; Babić, S. *Gramatika hrvatskoga jezika: Priručnik za osnovno jezično obrazovanje*, Zagreb, Školska knjiga, 1994.
- Raguž, D., *Praktična hrvatska gramatika*, Zagreb, Medicinska naklada, 1997.
- Bunčić, K., et al., *Igrom do sebe: 102 igre za rad u grupi*, Zagreb, Alinija, 1994.
- Ham, S. *Školska gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb, Školska knjiga, 2002.
- Pletikos, E. *Retorika*, http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:xlNreW-ebgIJ:www.ffzg.hr/fonet/pletikos/skripta_govornistvo_za

_nenastavnike-1.doc+retorika&hl=hr&gl=hr&pid=bl&srcid=ADG
EESjSbdaQBZdJayejMMcI_1x7sR19kCpZIZeQN4j-jSMtKcbNGoP
bmAWVxk6Y6ZIIIdLdOaIfMMmJqJEdQ7Gjri5y17wmZWONars9
9d3UPuHTwyiL87rz-KLVcaVRv2dfd5PPJHgyL&sig=AHIEtbRibH
WU82xSvUfx7KklqoFd9VcNCw (2011-01-21)

<http://sadaovdje.com/portal/razno/brzo-citanje/> (2011-01-21)

www.sssbjt.hr/labpolin/WEB/fonetika_fonologija.doc (2011-01-18)

Pletikos, E. Kultura govora, http://www.ffzg.hr/fonet/pletikos/predav-kultura_gov/03_artikulacija-ortoepija.pdf (2011-01-17)

Škarić, I. Vježbe za glas i izgovor, http://www.ffpu.hr/fileadmin/Dokumenti/VJE_BE_ZA_GLAS_I_IZGOVOR.pdf (2011-01-18)

Pedagoška radionica: Torba za skupne priče – motivacija za čitanje

Vlatka Vujčić

prof. i dipl knjiž., Zdravstvena i veterinarska škola dr. Andrije Štampara Vinkovci, vlatka.vujcic@skole.hr

Marija Barac

prof. i dipl. knjiž., Tehnička škola „Ruđer Bošković“, Vinkovci
marija.barac5@gmail.com

U najširem smislu smatramo da je za čitanje motivirano ono dijete koje ima pozitivan stav prema čitanju, a to znači da voli čitati, čitanje mu je poželjna aktivnost, spontano započinje čitati i čita u slobodno vrijeme, tj. izvan škole (Čudina-Obradović, 2000., 155).

Školskim knjižničarima, uz učenike koji su motivirani za čitanje i takvi dolaze u školu, izazov predstavljaju i učenici s niskim ili nikakvim zanimanjem za pisanu riječ. U prvih je potrebno njegovati i kontinuirano razvijati čitalačke vještine, a u drugih pobuditi zanimanje za kulturu čitanja (takvi učenici čitanje smatraju nametnutom obavezom, a ne zadovoljstvom). Zadaća je školskoga knjižničara, stoga, promicanje čitanja među učenicima, unatoč tomu što se uloga knjige promijenila s razvojem elektroničkih medija. Pri tome treba uzeti u obzir interese učenika, njihove hobije, načine na koje provode slobodno vrijeme i sl.

Iskustvo u radu govori nam da će učenici biti više motivirani za čitanje ako se ono poveže s doživljajima koji su im bliski i razumljivi te ako ih se stavi u stvarne životne situacije koje bi trebali povezati s pročitanim (Čudina-Obradović, 2000.).

Osim toga, treba im ponuditi zanimljive i raznolike tekstove, što znači da, osim na lektiru, pozornost treba usmjeriti i na beletristiku, periodiku pa čak i referentnu građu.

Stoga je cilj ove radionice motivirati sudionike za čitanje te razvijanje čitalačkih vještina na kreativan način, a može se prilagoditi i programu osnovne škole.

Tijek je radionice opisan prema provedenim aktivnostima. Broj sudionika neka ne bude veći od 18.

Tijek radionice

1. Aktivnost: Zapamti me!

Sudionici se predstavljaju svojim imenom, vežući ga uz neku životinju koja počinje istim slovom kao ime (Ja sam Mirta kao mačka). Svaki sljedeći sudionik ponavlja sve prethodne i dodaje svoje. (5 min)

2. Aktivnost: Torba za skupne priče

Sudionike podijeliti u tri skupine. Svaka skupina ima torbu u kojoj su različiti predmeti vezani uz književna djela i enciklopediju iz treće aktivnosti. Tako se u prvoj torbi nalaze: češnjak, slika sutona, slika šume, igračka kamionet, slika punog mjeseca. U drugoj torbi nalaze se: orasi, jabuke, dukat, čokanjčić rakije, straničnik sa zlatovezom. U trećoj se torbi nalaze: morska zvijezda, čamac, lopta, morski pijesak, ribice, kantica i lopatica. Zadatak je skupine izvaditi predmete iz torbi i povezati ih u jednu priču. Nakon obavljenog zadatak slijedi čitanje priča. (15 min)

3. Aktivnost: Mi to možemo

Svakoj skupini dati ulomke različitih tekstova koje će pročitati u sebi. (10 min)

1. skupina – beletristika (Stephanie Meyer: Sumrak)
2. skupina – lektira (Josip Kozarac: Tena)
3. skupina – enciklopedija (Enciklopedija „Ocean“)

Nakon čitanja, svaka skupina treba pripremiti prezentaciju pročitano i to tako da prva skupina drammatizira pročitani ulomak, druga skupina neka svoj ulomak prepriča u *ja-obliku*, a treća skupina uredi „pusti otok“ – na papiru nacrtati pusti otok na koji će sudionici nacrtati, naljepiti ili napisati motive kojima će najbolje predstaviti pročitani tekst. (20 min)

4. Aktivnost: Predstavimo svoje radove (15 min)

Svaka skupina prezentira svoj rad. Razgovor s učenicima o zadanim tekstovima i njihovoj motivaciji za čitanje prezentiranih djela.

5. Aktivnost: Igra za kraj (10 min)

Troje-četvero sudionika napusti prostoriju. Voditelj upoznaje ostale sudionike o tijeku i svrsi aktivnosti. U prostoriju ulazi jedan sudionik koji je bio vani. Voditelj čita tekst koji svi slušaju. Zatim u prostoriju

ulazi drugi sudionik koji je bio vani. Zadatak je da mu sudionik koji je prvi ušao i čuo tekst ispriča isti, a zatim će on prepričati sljedećem sudioniku izvana. Cilj je uvidjeti koliko se mijenjaju ili izostavljaju detalji izvorne priče prilikom prepričavanja.

Sažetak

U ovom članku donosimo primjer radionice održane u školskoj knjižnici, čiji je cilj potaknuti učenike na čitanje lektire i beletristike te na korištenje referentnom građom. Na kreativan i učenicima pristupačan način, razvija se njihova vještina pisanja, usmeno izražavanje, zaključivanje te povezivanje poznatoga i doživljenoga s novim. Radionica se može održati s učenicima koji imaju razvijenu motivaciju za čitanje, ali i s učenicima koje tek treba potaknuti na čitanje.

Literatura

Čudina-Obradović, M. *Kad kraljevna piše kraljeviću: psihološki temelji učenja čitanja i pisanja: priručnik za učitelje*, Udruga roditelja Korak po korak za promicanje kvalitete življenja djece i obitelji, Zagreb, 2000.

Grosman, M. *U obranu čitanja: čitatelj i književnost u 21. stoljeću*, Algoritam, Zagreb, 2001.

Kako razvijati kulturu čitanja: zbornik, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 1999.

Moomaw S; Hieronymus, B. *Igre čitanja i pisanja: aktivnosti za razvoj predčitačkih vještina i početnog čitanja i pisanja u predškolskoj dobi i prvom razredu*, Ostvarenje, Buševac, 2008.

Pennac, D. *Od korica do korica: uvod u čitanje i tajne lektire*, Irida, Zagreb, 1996.

Internetski izvori

Informacijska pismenost i poticanje čitanja. // Hrvatska mreža školskih knjižničara.

http://www.knjiznicari.hr/UDK02/index.php/Informacijska_pismenost_i_poticanje_%C4%8Ditanja (26. 1. 2011.).

Jelušić, S. *Dječja knjižnica u razvijanju čitateljske kulture u obitelji: (priopćenje o projektu Istraživanje čitateljskih interesa i informacijskih potreba djece i mladih)*. // *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*. 51, 14(2005), str. 77-91.

http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=39595
(26. 1. 2011.).

Programi za poticanje čitanja djece osnovnoškolske dobi. // Hrvatsko knjižničarsko društvo.

<http://www.hkdrustvo.hr/hr/skupovi/skup/122/> (26. 1. 2011.).

Radonić, M; Stričević, I. *Rodeni za čitanje: promocija ranog glasnog čitanja djeci od najranije dobi.* // Paediatr Croat. 53, (2009), str. 7-11.

<http://hpps.kbsplit.hr/hpps-2009/pdf/dok02.pdf> (26. 1. 2011.).

3

Primjeri iz prakse

Maškarada – poticanje čitanja učenika nižih razreda osnovne škole

Nataša Mesić Muharemi, prof. i dipl. knjiž.
OŠ Darda

Da bi dijete steklo čitalačke navike, potrebna je čitalačka motivacija. Knjižnice osnovnih škola puno rade na tome kako bi učenicima približile knjigu i zainteresirale ih za čitanje jer usvajanje čitalačkih vještina početak je koji otvara učeniku put za sva učenja tijekom života.

U svojoj sam knjižnici radila s učenicima nižih razreda koji imaju teškoće u svladavanju čitanja. Većini učenika čitanje predstavlja velik problem i nerado posuđuju knjige iz knjižnice te čitaju. U dogovoru s njihovim učiteljicama, organizirala sam sate poticanja čitanja kako bi se što više zainteresirali za čitanje i sami što više čitali. Jer čitanje se uči – čitanjem. Učenici su podijeljeni u skupine, ovisno o razredu koji pohađaju, a svaka je skupina dolazi u knjižnicu jedan sat tjedno. Kada sam ih na uvodnom satu upitala što misle o čitanju, odgovorili su da ih ono ne zabavlja. Zabava je bitna riječ za tu dob. Ono što učenici smatraju zabavnim, to ih privlači i bez prigovora izvršavaju takve zadatke. Zato sam ih odlučila upoznati s književnim tekstom preko igre i drugih zabavnih aktivnosti.

Kao predložak za rad uzela sam pjesmu *Maškarada* koju je napisala Vera Zemunić, a objavljena je u dječjem časopisu *Prvi izbor* (veljača, 2011). Učenici sjede u krugu te čitamo pjesmu. Nakon čitanja, dogovoramo se kojim ćemo pokretima dočarati pjesničke slike koje se javljaju u pjesmi. Tako, na primjer, čitajući stihove *U krug, okolo, lijevo, desno* učenici se vrte u krug i hodaju lijevo desno.

Kada smo se dogovorili što ćemo raditi za svaki stih, odnosno za svaku pjesničku sliku, ponovno čitamo pjesmu i zajedno izvodimo dogovorene pokrete. Pjesmu smo čitali nekoliko puta, svaki put drugi učenik, a ostali su izvodili pokrete.

Sljedeće smo se dogovorili da svaki učenik zamisli što bi htio biti na maskenbalu. Sve smo to radili uoči školskog maskenbala, pa su se djeca dodatno zainteresirala. Kada se svaki učenik odlučio koja maska želi biti, ponovno smo započeli s čitanjem pjesme. Nakon pročitane prve strofe, učenici jedan po jedan ulaze u središte kruga i govore koju su masku odabrali. Zatim nastavljamo s čitanjem pjesme. Nakon pročitane treće strofe svaki učenik izvodi pokret koji će na najbolji način

prikazati njegovu masku (na primjer, princeza se klanja, Superman leti, itd.). Na kraju svi učenici izvode pokrete i kreću se slobodno po knjižnici.

Drugi su sat učenici podijeljeni u parove. Svaki je par mogao izabrati jedan igrokaz iz knjige *Igre sa zmajevima* Jadranke Čunčić-Bandov. U tim igrokazima glavne uloge imaju životinje. U paru su se dogovorili tko će biti koja životinja te su izrađivali maske koje predstavljaju te životinje.

Treći su sat učenici opet u paru uvježbavali svoj tekst. Budući su to sve učenici koji imaju teškoća u čitanju, tekst nisu učili napamet nego su ga samo učili lijepo i izražajno čitati. Kada su to uvježbali, izlazili su pred ostale učenike s maskama na licu i čitali/glumili svoj tekst. S obzirom na to da učenici ne znaju dobro čitati, pomalo su nesigurni i stidljivi kada to trebaju učiniti javno, pred ostalima. U tome su im pomogle maske, jer su se mogli iza njih sakriti.

Učenici su rado i s veseljem izvršavali svoje zadatke. U plesu, igri i izradi maski nisu ni primijetili da vježbaju čitanje. Svi su htjeli sudjelovati u čitanju pjesme dok drugi izvode pokrete, a i čitanje po uloga-ma nije im bio problem.

Ovakav način poticanja čitanja daje dobre rezultate. Učenici ne pružaju otpor prema pisanoj riječi i, iako uz teškoće, rado čitaju. Kada im se ukaže što sve mogu *izvući* iz teksta, otkrivaju da i čitanje može biti zabavno, jer čitajući otkrivaju nove svjetove i postaju što god žele.

Sažetak

Poticanje čitanja, odnosno motivacija za čitanje, igra važnu ulogu u stvaranju budućeg čitatelja. Na tome treba raditi sa što mlađom djecom kako bi se pisana riječ što prije približila te kako bi djeca našla zadovoljstvo u čitanju. U svojoj knjižnici provodim poticanje čitanja, a jedan primjer navela sam u tekstu. Jedna je pjesma postala predložak za tri sata na kojima su učenici preko igre i zabave vježbali čitanje. Učenicima se sviđa takav način rada te uz manje otpora izvršavaju svoje zadatke, a samim je time i vježbanje čitanja uspješnije.

Literatura

- Čudina-Obradović, M. *Igrom do čitanja: aktivnosti za razvijanje vještine čitanja*, Školska knjiga, Zagreb, 2002.
- Puljak, L. *Metodički priručnik za nastavu lektire u 1. i 2. razredu osnovne škole*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2002.
- Čunčić-Bandov, J. *Igre sa zmajevima*, Alfa, Zagreb, 1998.
- Zemunić, V. (2011). *Maškarada*. Prvi izbor, 6, 6.

Bajke, mitovi i legende – izvori multikulturalnosti: primjer iz prakse

Ana Sudarević, prof. i dipl. knjiž.

Matija Dreven, prof.

Danko Dujmović, prof.

OŠ Dubovac, Karlovac, knjižnica.dubovac@gmail.com

Uvod

U svijetu novih mogućnosti sve su „mekše“ političke granice, no ipak, i dalje postoje barijere i predrasude koje u svijesti ljudi odjeljuju pojedine narode i njihove kulture. Stoga je kulturni senzibilitet, tj. njegov razvoj među mladima, jedan od prioriteta današnjega multikulturalnog društva u kojem živimo i kojem težimo, a ujedno i sastavni dio pismenosti 21. stoljeća¹.

Bajke, mitovi i legende – izvori multikulturalnosti

Multikulturalna pismenost podrazumijeva znanja o kulturama i jezicima kao i načine na koje se, s pomoću različitih medija, mogu predstaviti novi i/ili drugačiji pogledi i perspektive na jezike, teme i vizualne sadržaje². Svjesni toga, kao i činjenice da se znanja, vještine i stavovi stječu odgojem i obrazovanjem od najranije dobi, željeli smo osvijestiti naše učenike da, unatoč kulturalnim razlikama, svi dijelimo univerzalnu ideju dobrog kojem težimo.

Polazeći od ovih postavki i težnji, gotovo da se sama nametnula književna vrsta koja svojim karakteristikama potiče i promovira univerzalnost i multikulturalnost. Riječ je o bajci, književnoj vrsti zajedničkoj svim kulturama koja uvijek sadržava univerzalnu pozitivnu poruku.

Bajke se općenito preporučuju za obradu i istraživanje kako bi dale nadu, pozitivnu motivaciju i razmišljanja o životu. Rad s bajkama nudi

---

1 Stričević, I. *Knjižnice za djecu u suvremenoj Europi: interkulturalni pristup u multikulturalnom okruženju*. URL: <http://www.dlib.si/v2/StreamFile.aspx?URN=URN:NBN:SI:doc-XDWM7907&id=e877934e-7268-4f9e-a9c1-41ae9703beca&type=PDF> (19. 3. 2011.)

2 21st Century Literacies. Knowledge Network Explorer. URL: <http://www.kn.sbc.com/wired/21stcent/cultural.html> (19. 3. 2011.)

moгуćnost za razvoj mašte i izraz kreativnosti koji proizlaze iz nade jer nudi više pozitivnih perspektiva pa dovodi do promjene percepcije, stavova i ponašnja³.

Uz bajke, kao izvore za upoznavanja razliĉitih zemalja i naroda, njihovih kultura i obiĉaja, odlučili smo se i za ĉitanje mitova i legendi. Kriterij po kojem smo birali tekstove vrlo je jednostavan. Budući da teŹimo ĉlanstvu u multikulturalnoj zajednici, Europskoj uniji, birali smo tekstove europskih naroda.

Opis projekta

U projektu, koji smo poĉeli ove školske godine (2010/2011), bavimo se bajkama, mitovima i legendama na više razina: razumijevanjem radnje, istraŹivanjem poruke, kreativnim razvijanjem i interpretiranjem teme, prouĉavanjem naroda, kulture i obiĉaja zemlje iz koje odreĉeni izvor potjeĉe, kompariranjem ideja i poruka koje sadrŹavaju tekstovi iz razliĉitih kultura te likovnom obradom teme. Źelja nam je pokazati uĉenicima da i priĉe općenito mogu biti sredstvo za propitivanje, oblikovanje, reagiranje i sudjelovanje u svijetu⁴.

Uza sve to, projektom potičemo i upoznavanje bajke, mita i legende kao knjiŹevne vrste, stjecanje samostalnosti u uporabi razliĉitih izvora informacija i znanja te korištenju novih medija. U konaĉnici, razvijamo kreativnost djece pri ĉitanju, uporabi i daljnjem proširivanju steĉenih informacija kao i toleranciju te prihvaćanje razliĉitosti skrećući pozornost na vrijednost multikulturalnosti.

Na projektu zajedno radi desetak uĉenika (5. – 8. razred) iz dviju karlovaĉkih škola, OŠ Dubovac i OŠ Braća Seljan.

Tijekom ove školske godine obradit ćemo ĉetiri teksta: nizozemsku *Legendu o drvenoj cipeli*, slovensku bajku *Ĉudesno drvo*, slovaĉku bajku *O dvanaest mjeseci*⁵ te hrvatsku bajku *Šuma Striborova*.

---

3 Koić, E. *Bajkama i priĉama do stvarnosti*. URL: <http://www.hcjz.hr/clanak.php?id=13908&rnd> (18. 3. 2011.)

4 Ruiz Cecilia, R. Ojeda, J. R. G. *What can multicultural literature do for the EFL classroom?* URL: http://www.readingmatrix.com/conference/pp/proceedings2007/cecilia_ojeda.pdf (19. 3. 2011.)

5 *Legenda o drvenoj cipeli*, <http://www.compassrose.org/folklore/dutch/Legend-of-the-Wooden-Shoe.HTML> (15. 10. 2010.)

Ĉarobno drvo. // Slovenske narodne pravljice. ZaloŹba Mladinska knjiga, 1997.

Projekt je podijeljen u tri veće cjeline: zasebna obrada tekstova, njihovo uspoređivanje i povezivanje, te na kraju likovna interpretacija djela. Svaka zasebna obrada teksta podrazumijeva tri manje etape u radu.

Prva etapa obuhvaća čitanje samog teksta nakon čega slijede aktivnosti za razumijevanje i kreativno interpretiranje poput „promijeni kraj“, „što bi bilo kad bi bilo“ itd. U sljedećoj etapi učenici istražuju zemlju iz koje tekst potječe, narod, kulturu, običaje, simbole itd., a potom predstavljaju rezultate. Ovdje je naglasak na samostalnom radu učenika pri korištenju i vrednovanju različitih izvora i medija, kako tijekom istraživanja, tako i za potrebe prezentiranja rezultata.

Završna etapa u obradi pojedine bajke obuhvaća likovnu interpretaciju djela te kreativne uratke osmišljene na osnovi motiva, dijelova teksta ili poruke, poput pisanja i snimanje reklama, istraživanje motiva drveta u književnosti i sl.

Cijeli projekt završit će uspoređivanjem, povezivanjem i komentiranjem zajedničkih karakteristika ne samo pročitanih tekstova nego i svih činjenica predstavljenih tijekom trajanja projekta.

Zaključak

Želeći promovirati toleranciju, razumijevanje i poštovanje drugih i drugačijih, uvidjeli smo da je najbolji put za to poticanje multikulturalne pismenosti. Jedan od načina da to ostvarimo je čitanje i obrada književne vrste koja je zajednička svim kulturama i uvijek sadrži univerzalnu pozitivnu poruku – bajka, uz koju smo obuhvatili i mitove i legende. Ove vrste tekstova postali su naši izvori za upoznavanje drugih naroda, zemalja, kultura i običaja, a njihovi motivi i teme izvori brojnih aktivnosti kojima je cilj jačanje tolerancije i multikulturalnosti na zanimljiv i kreativan način.

U budućnosti, želja nam je proširiti suradnju na ovom projektu s učenicima iz drugih zemalja i tako kroz upoznavanje nacionalnih bajki stvarati stvarna prijateljstva.

Sažetak

U svijetu novih mogućnosti sve su „mekše“ političke granice, no ipak i dalje postoje barijere i predrasude koje u svijesti ljudi odjeljuju pojedine narode i njihove kulture. Svjesni toga, svoje smo učenike (od

5. do 8. razreda) željeli osvijestiti da, unatoč kulturalnim razlikama, svi dijelimo univerzalnu ideju dobrog kojem težimo. Zaključili smo da nam za to najbolje odgovaraju bajke, uz mitove i legende, budući da je kao književna vrsta zajednička svim kulturama i uvijek sadrži univerzalnu pozitivnu poruku. U projektu, koji smo osmislili, bavimo se tekstom na više razina: razumijevanjem radnje, istraživanjem poruke, kreativnim razvijanjem i interpretiranjem teme, proučavanjem naroda, kulture i običaja zemlje iz koje određeni tekst potječe, kompariranjem ideja i poruka djela iz različitih kultura te likovnom obradom teme. Uza sve to, projektom potičemo i upoznavanje bajke, mita i legende kao književne vrste, stjecanje samostalnosti u uporabi različitih izvora informacija i znanja te korištenju novih medija. Nadalje, skrećemo pozornost na vrijednost multikulturalnosti upoznavanjem drugih naroda, zemalja, kultura itd. U konačnici, razvijamo kreativnost djece pri čitanju, uporabi i daljnjem proširivanju stečenih informacija kao i toleranciju te prihvaćanje različitosti.

Literatura

- Stričević, I. Knjižnice za djecu u suvremenoj Europi: interkulturalni pristup u multikulturalnom okruženju. URL: <http://www.dlib.si/v2/StreamFile.aspx?URN=URN:NBN:SI:doc-XDWM7907&id=e877934e-7268-4f9e-a9c1-41ae9703beca&type=PDF> (19. 3. 2011.)
- Koić, E. Bajkama i pričama do stvarnosti. URL: <http://www.hcjz.hr/clanak.php?id=13908&rnd> (18. 3. 2011.)
- Ruiz Cecilia, R. Ojeda, J. R. G. What can multicultural literature do for the EFL classroom? URL: http://www.readingmatrix.com/conference/pp/proceedings2007/cecilia_ojeda.pdf (19. 3. 2011.)

Krenimo odgajati čitatelja i stvarati korisnike školske knjižnice

Bernarda Šeligo, prof. hrv. jez. i dipl. knjiž.
SŠ Pregrada, Pregrada
knjižnica@ss-pregrada.hr

Pokažimo svoj primjer dobrog čitatelja! Kad nam dođe učenik prvog razreda u knjižnicu, možemo promatranjem, slušanjem i upitom ocijeniti kakvog smo korisnika dobili. Ono što nam mora biti bitno, jest prepoznavati razinu korisnikove asertivnosti u korištenju knjižnicom. Cilj nam je korisnike poučavati pismenosti i odgajati samosvjesne čitatelje.

Učenik koji se dobro snalazi u knjižnici, sigurno je onaj korisnik koji već zna *gdje* će tražiti izvore znanja, a do tog razvojnog stupnja dovela ga je vanjska motiviranost za čitanje (natjecanje, zahtjevi nastavnika, ocjene kao nagrada). Ako u korisniku prepoznamo učenika koji istražuje *kako* doći do informacije i želi doznati više, pred nama je čitatelj koji je unutarnje motiviran i želi razvijati svoju uronulost u izvore znanja.

Lijepo je prepoznati motivirane korisnike, no mnogo je više onih učenika kojima su vrata knjižnice nepoznanica ili pak onih koje je profesor onamo poslao po lektirni naslov.

Kako pridobiti nemotivirane korisnike knjižnice u klub čitatelja?

Imati pred sobom srednjoškolca koji ne zna gdje ni kako naći informaciju, učenika koji ne zna napraviti bilješku na temelju stručnog članka; mladu osobu koja dobije mučninu kada vidi popis lektirnog štiva, zabrinjavajuća je, zahtjevna i odgovorna zadaća (neodgovornost i pogreška), ne samo knjižničara nego i cijelog školskog sustava, odnosno programa učenja i načina poučavanja.

Teško ćemo oblikovati kompetentnog i kvalitetnog čitatelja počevši tek od srednjoškolske dobi! Je li moguće ispuniti prazninu od 10 godina obiteljske neosjetljivosti prema literaturi? Možemo li popraviti štetu u razvoju čitatelja koju je učinio sustav neosjetljiv za pismenost? Kako zaliječiti bolne rane u načinu učenja i navikama (ne)čitanja? Vjerojatno nećemo biti kvantitativno uspješni, ali možemo pokušati! Uspije-

mo li u srednjoškolskoj knjižnici oblikovati nekoliko nemotiviranih učenika – korisnika u znatiželjne istraživače i čitatelje – stvorili smo isto toliko osoba koje su preporučene i (barem) od sada spremne za let. Izrodit ćemo tako čitatelje koji imaju samopouzdanje i posegnut će za knjigom kada će biti sami sa sobom; istraživače koji će rasti cijeli svoj život iščitavajući izvore znanja; stvorit ćemo ljude koji će znati cijeniti knjigu /čitalački izvor znanja.

Kako bismo pridobili nemotivirane korisnike u knjižnicu, često se služimo načinima kojima je cilj vanjska motiviranost (poput kviza, nagradne igre, radionice) koje uključuju neko vanjsko zadovoljstvo, nagradu, natjecateljski duh. Često nam se izjalovi očekivanje od takvog događaja: nedolazak očekivane skupine, neodazivanje sudionika (nastavnika, razrednika). Kako god dobro i kreativno pripremili događaj, na kraju niste uspjeli uhvatiti na udicu potencijalne korisnike knjižnice – svoje učenike u čitateljskom klubu.

Poučavatelj (knjižničar i nastavnik) mora biti sam visoko motiviran čitatelj da bi mogao prenijeti tu ljubav i vrijednost na svoje učenike. Učenika koji nam dođe u knjižnicu po lektirno štivo jer mora, možemo udobrovoljiti ako znamo opažati i slušati. Možemo *samo za njega* odabrati privlačnije opremljeno izdanje; ukratko mu predstaviti popratne tekstove, dati brzu uputu kako čitati, reći koju riječ o nekom liku iz te knjige; izraziti svoje iskustvo o čitanju... Sve to nastojimo izreći usput i prirodno, a opet zanimljivo i zabavno. Kada vam učenik izmuca pojmove i kaže da o tome mora nešto napisati, nemojte ga pustiti lutati! Takvom učeniku ne možete dati samo gole upute: povedite ga do enciklopedije i opisujte sve što radite. Morate imati svijest o tome da se ne zna služiti referentnom zbirkom! Pretražite u njegovoj nazočnosti i stručnu zbirku i *brskajte* po zbirci časopisa ili AV-građe. Pitajte ga je li tražio na internetu i savjetujte usput kako će ondje doći do poželjnih i vjerodostojnih podataka. Ne pretjerujte s puno uputa odjednom ako vidite da učenik uzmiče! Neka dođe idući put, a vi sami odradite dio posla: npr. kopirajte članak i (obavezno) ispišite na kopiju podatke za popis literature. Učenici pitaju koje bi književno djelo, od tri paralelna naslova, bilo najbolje za čitanje. To je odlična prilika da upoznate učenikove interese i opipate što biste mu mogli (dodatno i poslije) ponuditi kako bi zadovoljili njegovu znatiželju i privukli ga u svijet čitanja. Upotrijebite li na ovakav način svoju spretnost, dar slušanja drugoga i odrađujete svoj posao, zasigurno ste započeli *odgajati* čitatelja. Pri vraćanju lektire, takav će potencijalni čitatelj možda i sam izreći komentar o iskustvu tog čitanja ili ga upitajte sami je li pročitao djelo, dajte mu priliku da izreče kritiku ili dojam ma kakvi oni bili! Mi,

knjižničari, imamo više kompetencije i bolju priliku da budemo odgovorni koordinatori između čitatelja i knjige nego predmetni nastavnik. Čitatelj se razvija i raste cijeloga života pa će tako i našem srednjoškolu trebati procesualnog vremena i mjesta da postane učinkovit čitatelj. Obrazovne ciljeve srednjoškolski knjižničar može ugrađivati u proces pridobivanja učenika u čitateljski klub već od prvih odgojnih koraka (pridobivanje korisnika – potencijalnog čitatelja), a svakako će kod sljedećih dolazaka potencijalnog čitatelja u knjižnicu i poučavati.

U tome možemo biti uspješni ako imamo dobru suradnju s predmetnim nastavnikom koji i sam želi da mu učenik bude uspješan. Knjižničar mora moći, u pridobivanju čitatelja, izložiti svoj primjer čitatelja i istražitelja te podijeliti svoje čitateljsko iskustvo s korisnicima.

Čitanje je izbor i sloboda – reformiranje popisa školske lektire

Deset godina unatrag radilo se na ŽSV nastavnika hrvatskog jezika na prijedlozima izmjena programa i metodološkoj obradi vezanja gradiva u cjeline. Bilo je prijedloga o izmjeni i redukciji nastavnog gradiva književnosti u 1. razredu srednje škole, kao i o tome da bi bilo prihvatljivije za učenike početi obradu književnih djela od suvremenih (1. r.) prema antičkim/klasičnim književnim djelima. Ništa se nije promijenilo ni dogodilo. Umjesto kvalitetnog promišljanja, prednost i svoje mjesto su dobili nakladnici i autori čitanki koji u sadržajnom smislu nisu načinili izmjene (samo korekcije izbacivanjem/ ubacivanjem manjeg broja štiva). A moglo se promijeniti ponešto i to, usuđujem se tvrditi, nabolje! Naime, mislim na popis /odabir lektire.

Bacim li pogled na popis osnovnoškolske lektire, vraćam se u svoje djetinjstvo, dakle 30-ak godina unatrag. Dodani su neki suvremni autori i novija djela i na tome svaka čast! Međutim, nisam sigurna da se nude u osnovnoškolskim knjižnicama i druga novija i kvalitetna djela i naslovi, kako bi mali čitatelji mogli posegnuti za knjigom koja nije na popisu lektire pa je „moraju“ čitati.

Dobar primjer motiviranja čitanja je *bralna značka*, slovenska praksa koja nudi veći popis naslova knjiga primjerenih određenoj dobi učenika, odnosno po razredima. Ovakav projekt pobuđuje motivaciju za čitanje i natjecateljski duh, a slijede i nagrade. Istraživanja pokazuju da su učenicima najdraže knjige koje su sami izabrali. Osim toga, slovenska praksa nudi nastavnicima popis lektire koji slijedi program, ali je veći od obvezna dva pročitana naslova po obrazovnom razdoblju.

Tako i u obveznom čitanju, učenici mogu birati ono što im je interesno i doživljajno bliže.

Učenicima nižih razreda osnovne škole moralo bi biti na izbor knjiga koje govore o životinjama, maštanjima, prirodi, bajke i priče. Poslije će ih zanimati obiteljske dogodovštine, pustolovine i odrastanje. Djeca te dobi čitaju iz zabave i zadovoljstva, a s odrastanjem im čitanje postaje izvor spoznaja o životu i svijetu te način učenja pa će posegnuti za poučnim štivom, biografijama i povijesnim djelima.

U srednjoškolskom razdoblju očekivano bi čitatelji (nastavljajući navedeni slijed) morali imati razvijene čitalačke sposobnosti tako da razumiju složenije štivo; literatura im postaje izvor znanja o novim svjetovima, situacijama, osobama, a poslije pročitano postaje i način usporedbe, analize, kritike i poticaj za daljnje istraživanje.

Motivaciju za čitanjem pospješuju i razgovori o pročitanoj, rasprave, izmjena čitalačkih iskustava među vršnjacima. Ne smijemo zaboraviti da je potrebno potencijalnog i već formiranog čitatelja poučavati o čitalačkim tehnikama, upozoravati ga na način iščitavanja određenog tipa literature i upućivati na posebnosti pojedinog književnog djela, odnosno štiva.

Za razliku od osnovnoškolskog popisa, srednjoškolski popis naslova lektirnog štiva je toliko okoštao, neprimjeren učeničkoj dobi, nepotpun i nekvalitetan da se s njim ne mogu pomiriti niti saživjeti ni najkreativniji i najuspješniji učenici.

Poveći broj naslova iz osnovnoškolskog popisa nalazi se i na popisu srednjoškolske lektire. Tako su srednjoškolci osuđeni na opetovanje čitanja pojedinih lektirnih djela. Smatram da za to stvarno nema razloga. Da o tome ne promišljaju prosvjetne vlasti, niti pedagozi i psiholozi, pokazuju katalogi naših eminentnih nakladnika u kojima nalazimo isto opremljeno lektirno djelo (još se izdanje hvali posebnom didaktičkom obradom) na popisu 3. i 6. razreda OŠ i 1. i 2. razreda SŠ. Ne znam kako na isti način može čitati isto djelo čitatelj iz svih ovih razdoblja odrastanja!?

Srednjoškolskom čitatelju ne nudi se ni u kakvom kurikulumu beletristika za čitanje po vlastitom izboru i tako izostaje te vrste motivacija. Naravno, knjižničar može stvarati takvu zbirku, odnosno mogao bi... (ali, to su već naše svakodnevne materijalne nemogućnosti). Sama sam označila takvu zbirčicu od nešto poklonjenih knjiga, ali ona nije dostatna ni blizu željama mojih korisnika. Nađe se nešto djela izvan popisa lektire, mahom lokalnih autora (pjesama, prikaza, biografija, zbornika, ljetopisa) koje samo savijaju police i sakupljaju prašinu.

Polica na kojoj mogu srednjoškolski čitatelji naći nešto za svoj čitalački apetit je psihološko-pedagoška zbirka (savjetnici) i ponešto od popularno-znanstvenog štiva. Svakako bi trebalo dopunjavati i izgrađivati te zbirke.

Učenici najteže čitaju i prihvaćaju djela starije hrvatske književnosti. Kad sam predavala hrvatski jezik, obrađivala sam ulomke iz čitanke, primjere koje sam smatrala da ih iz opće kulture ne smijem zaobići. Učenici nisu pisali provjere lektire nego su pročitano usmeno odgovarali ili napisali prikaz ili esej (po vlastitom odabiru). U provjerama su bili pregledi, ali i djela, likovi i njihove karakteristike, ali o tome su učili pri obradi ulomka. Nisu ni te generacije bile oduševljene popisom lektire, ali su ponijeli sa sata značajne elemente o djelu.

Srednjoškolci ne upoznaju u programu hrvatskog jezika suvremene pisce i pjesnike. Posljednje je što se stigne obraditi (vjerojatno) Ranko Marinković, o stranoj književnosti da i ne govorimo. Tijekom 1. razreda sistematizira se teorija književnosti. Bilo bi bolje da se to vrijeme iskoristi za čitanje i upoznavanje suvremenih pisaca.

Učenici posuđuju lektirne knjige i zadržavaju ih do sata provjere lektire. Zašto? Nisu ih pročitali, podatke su potražili na internetu, a knjiga im služi samo kao amulet za sreću?

Nije li to zastrašujuća i žalosna situacija? Nije li vrijeme i red da se to promijeni? Ima li nade da nam bude važan čitatelj, njegovo oblikovanje i odrastanje ili ćemo i dalje samo prevrtati stare dokumente i prijetiti jedinicama za nepročitano djelo? Tješim se samo što mi je kao knjižničarki dano da pristupim učeniku individualno, da pokušam stvoriti (ili barem utješiti) pokojeg čitatelja. Ili se samo zanosim?

Integracija čitalačke kulture i informacijske pismenosti u zbornicu

Za odgajanje dobrog učenika – čitatelja, prvi je uvjet uzoran nastavnik – čitatelj! Samo nastavnik koji čita, poznaje izvore znanja i služi se njima, može kvalitetno uputiti učenika u svijet istraživanja i iščitavanja literature. Samo nastavnik književnosti koji ima unutarnju motivaciju dobrog čitatelja, koji je aktivan čitatelj i uči svoje učenike kako čitati, što čitati (znati izabrati) i koji zna objasniti i približiti djelo (zašto čitati), imat će uspješnog čitatelja/učenika.

Predmetni nastavnik koji daje učenicima zadatke na temelju samostalnog čitanja stručne literature, mora i sam poznavati tu literaturu i provjeriti je li učenicima dostupna knjižnična građa na osnovi koje

će izvršiti svoj zadatak. Knjižničar će, prema potrebi, biti učitelj predmetnom nastavniku, u smislu informacijske pismenosti.

Sažetak

Knjižničar (i učitelj) moraju biti primjer dobrog čitatelja i slušati želje i potrebe potencijalnih korisnika knjižnice kroz odgojni pristup i realizaciju obrazovnih knjižničarskih zadataka kako bismo pridobili nemotivirane čitatelje u čitateljski klub. Popis lektirnog gradiva potrebno je reformirati, a motiviranost čitatelja poticati programima za poučavanje čitanja i ciljano oblikovanom, dostatnom knjižničnom građom koja odgovara unutarnoj motivaciji čitatelja.

Literatura

Lasić Lazić, J.; Laszlo, M.; Boras, D. *Informacijska pismenost*, Zavod za informacijske studije, Zagreb, 2008.

Pečjak, S.; Bucik, N. Gradišar, A.; Peklaj, C. *Bralna motivacija v šoli: merjenje in razvijanje*, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana, 2006.

Grosman, M. *Bralec in književnost*, Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1989.

Lovrinčević, J.; Kovačević, D.; Lasić-Lazić, J.; Banek Zorica, M. *Znanjem do znanja: Prilog metodici rada školskog knjižničara*, Zavod za informacijske studije, zagreb, 2005.

Belak, M. *Kriza srednjih šol: Kaj bi rekla Marija Terezija*, V objektivu, Dnevnik.si. http://www.dnevnik.si/objektiv/v_objektivu/1042395691, (16.10.2010)

Čitanje i kritičko mišljenje

Tanja Lukić, prof. i dipl. knjiž.
Obrtnička škola Požega

Različitim metodama pokušavamo u učenika probuditi radoznalost za čitanje pri čemu ih najjače motivira osjećaj zadovoljstva, afirmacije.

Peterson i Seligman (2004., u: Rijavec i sur., 2008.) izradili su VIA-klasifikaciju pozitivnih ljudskih snaga i vrlina. Glavne su ljudske vrline prema toj klasifikaciji: mudrost i znanje, odvažnost, humanost, pravednost, umjerenost i transcendentnost. Unutar svake vrline nalaze se neke ljudske snage. Jedna od snaga vrline mudrosti i znanja, uz kreativnost, radoznalost, ljubav prema učenju, perspektivu i mudrost, jest otvorenost uma koju autori opisuju kao kritičko mišljenje.¹

Motivacija je trajni proces stoga školski knjižničar posebnu pažnju posvećuje razvijanju motiva radoznalosti, postignuća i samo-aktualizacije u učenicima.²

Djeca knjižnici pristupaju jakom motivacijom i svojom dobrovoljnošću, stoga kvalitetno osmišljavamo njihovo slobodno vrijeme nastojeći poticati i razvijati stvaralačke i kreativne sposobnosti.

U knjižnici učenici izrađuju knjižnično-vjeronaučni list.

Uglavnom samostalno odabiru teme čitanja prema svojim zanimanjima. To su teme s duhovnim sadržajima: prijateljstvo, obitelj, zaljubljenost, ljubav, povjerenje, smrt i sve teme koje su vezane za život mladih kao i vjerske – od pitanja vjere preko euharistije do Crkve.

Protkane su pozitivnim mislima te izazivaju pozitivne učinke i stvaraju pozitivno ozračje kakav je i sam naziv lista (Svjetlo života).

Pronalaženje i oslobađanje duhovne energije i njezino usmjerenje u procesu kreativnosti, uranjanje u univerzalni „dah“ radi

---

1 Grozdanić, V. *Poučavanje i evaluacija kritičkog mišljenja* // Napredak, 2009., 150 (3/4), Profil, Zagreb, str. 386.

2 Šeta, V. Školska knjižnica i poučavanje učenika // *Zbornik 8. proljetne škole školskih knjižničara Republike Hrvatske* (1996. Crikvenica). Motivacijski poticaji školske knjižnice u odgojno-obrazovnoj aktivnosti učenika, 1997. (17. – 19. svibnja 1996.), Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske, Prva sušačka hrvatska gimnazija u Rijeci, str.45.

pronalaženja izgubljene ili narušene cjelovitosti put je posebne vrste samoosvješćivanja čovjekova bića.³

U školu i njen sustav odgoja unosimo elemente praktičnog timskog rada gdje učenici traže informacije u literaturi na internetu te iz života mladih naše škole. Zatim obrađuju određenu odabranu temu uz naglašeno kritičko razmišljanje.

Tako se između ostalog proširuje i produbljuje znanje učenika (razmišljaju i obrađuju bliske i zanimljive teme).

O određenoj temi učenici izrađuju literarne, novinarske i likovne uratke popraćene pogodnim fotografijama. Tako razvijaju kreativnost te su prisiljeni apstraktno i kritički razmišljati. Iznose vlastite pozitivne stavove i doživljaje. Cilj je postići da se učenik stavlja u aktivan odnos prema tim sadržajima te pisanom formom iznosi svoja razmišljanja prožeta vlastitim iskustvima.

U učenika potičemo potrebu za istraživačkim i stvaralačkim duhom. Tim umjetničkim dijelom razvijaju estetsku i emocionalnu inteligenciju. Tako jačaju samosvijest i samopoštovanje i težnju za izvrsnošću.

Ono što je mišljenje i pojam u znanosti to je intuicija kao odraz duha u umjetnosti.⁴

Tako je pisanje logično povezano s kritičkim mišljenjem na više načina. Osim što pisani radovi mogu nastati kao rezultat kritičkog mišljenja, samo pisanje može biti jedan od najboljih načina za njihov razvitak... Wade (1995.) navodi nekoliko razloga za to. Prvo, pisanje više promiče samorefleksiju i promatranje šire perspektive nego oralni oblik komunikacije.⁵

Kritičko mišljenje smatra se mišljenjem višeg reda jer uključuje procese prosudbe, analize i sinteze i ne primjenjuje se mehanički.

---

3 Prstačić, M. Promišljanja o profilaktičkoj i terapijskoj funkciji kreativnosti // *Zbornik radova 9. škole učitelja Hrvatske*. Inovacije u učinkovitijem odgojno-obrazovnom radu. 2007., Hrvatski pedagoško-književni zbor, Zagreb, str. 185.

4 Sučić, G. Promjene kao stalna potreba razvoja odgojno-obrazovnog sustava // *Zbornik XXI. proljetne škole školskih knjižničara Republike Hrvatske* (2009. Zadar), Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb i Školska knjiga, Zagreb, str.126.

5 Grozdanić, V. *Poučavanje i evaluacija kritičkog mišljenja* // *Napredak*, 2009., 150 (3/4), Profil, Zagreb, str. 415.

Mišljenje višeg reda je refleksivno, osjetljivo na kontekst te je sa-
moopažajuće (Halpern, 1998.).⁶

Primjerice, Miller (2003.) je u svojoj disertaciji, primijenivši kva-
litativne, kvantitativne metode istraživanja, uspoređivala tip po-
učavanja s ishodima kritičkog mišljenja....dobiveni rezultati upu-
ćuju na zaključak da razvitku dispozicije za kritičko mišljenje
pridonose ove aktivnosti / strategije: analiza problema iz stvarnog
života, izvedba utemeljena na rješavanju problema, verbaliziranje
dokaza koji podržavaju argumente ili odluke, ekstenzivno pisa-
nje, obraćanje pozornosti na ozračje u učionici, skupni rad u uči-
onici i izvan nje.⁷

Tako se umjetnost kao apstrakcija i egzistencijalno priopćavanje
približava fundamentalnoj ontologiji kao oblik izražavanja i ot-
krivanja transpovijesnih i transkulturnih dimenzija egzistencije i
čovjekovih potreba: glazba, primjerice, omogućuje da čujemo ono
što nije čujno; u plesu i pantomimi pokreti su karakterizacija psi-
hičkih stanja i oznake komunikacije; slikarstvo i skulptura čine
nevidljivo vidljivim, a pjesništvo iskazuje neiskazano...⁸

Potičemo učenikovu inventivnost da može više, te njegujemo stvara-
lačke aktivnosti.

Koristimo rad u paru, rad u grupi, te individualni rad, praktični tim-
ski rad. Rad se temelji na načelima aktiviranog učenika s kojim razgo-
varamo, koji sam istražuje, pretražuje knjižnične kataloge i internet-
ske izvore, internetske enciklopedije. Kod učenika trebamo razvijati
vještine pronalaženja i korištenja informacija. Treba biti sposoban pro-
naći informaciju u referentnoj i stručnoj literaturi, kritički misliti, sa-
mostalno zaključivati, pitati, predlagati teme i rješenja.

Odgojno obrazovni ciljevi ostvaruju se i na teoretskoj razini aktivnog
sudjelovanja, kroz vlastito iskustvo: tako učenici opisuju osobne do-
življaje nakon posjete nekom značajnom mjestu (dojmovi nakon posje-
ta na pr. Zajednici Cenacolo u Međugorju; Domu u Ljeskovici, nakon

---

6 Grozdanić, V. *Poučavanje i evaluacija kritičkog mišljenja* // Napredak, 2009., 150 (3/4), Profil, Zagreb, str. 399.

7 Grozdanić, V. *Poučavanje i evaluacija kritičkog mišljenja* // Napredak, 2009., 150 (3/4), Profil, Zagreb, str. 408.

8 Prstačić, M. Promišljanja o profilaktičkoj i terapijskoj funkciji kreativnosti // *Zbornik radova 9. škole učitelja Hrvatske. Inovacije u učinkovitijem odgoj-
no-obrazovnom radu.* 2007., str. 190., Hrvatski pedagoško-književni zbor, Za-
greb

Biskupijskog križnog puta). To je koordinirani rad vjeroučitelja, knjižničarke i učenika.

Pored lista učenici izrađuju panoe.

U radu postižemo osjećaj samopoštovanja, i tolerancije te promičemo i razvijamo komunikacijske vještine. Učenik i nastavnik su partner i suradnik. Razvijaju se sposobnosti, i kultura rada (razvijaju ustrajnost i pozitivne radne navike kroz svakodnevni rad na listu; urednost, točnost). Učenik jača samopouzdanje pozitivnim poticajima. Usvaja spoznaju da se u školi stječu početna znanja, a da svaki čovjek cijeli život treba razvijati svoje prirodene mogućnosti. Spoznaje da je potrebno, korisno i zabavno samostalnim istraživanjem biti kreativan. Zna da znati pronaći informaciju i upotrijebiti je znači biti sposoban i samostalan. Zna i želi raditi u skupini.

Učenici nalaze informacije, sposobni su za odabir i kreativnu preradu za izlaganje, pano, dramatizaciju i usvajanje informacija (nastajanje znanja). Znaju dobro čitati i prepoznati bitno. Znaju i preoblikovati nađeno na svoj način! Uspostavljaju uzročno-posljedične veze. Rad se temelji na načelima aktiviranog učenika s kojim razgovaramo, koji sam istražuje, kritički misli samostalno zaključuje, pita, predlaže teme i rješenja. Potaknut je učiti čitati tekst dubinski, s razumijevanjem, izražajno; zna odabrati ključne riječi, napraviti sažetak, raspravljati o sadržaju – suglasiti se ili suprotstaviti s iznesenim tezama.

Učenici imaju razvijen pozitivan stav prema sebi, drugim ljudima i prirodi.

U doba u kojem smo suočeni s tehničkom mitologijom trećega tisućljeća, humanoidnim robotom i bioničkim čovjekom sutrašnjice, kvantnim liječenjem, transplantacijskom memorijom i novim oblicima egzistencijalne anksioznosti suočeni smo i s gauginovskim i kantovskim pitanjima: otkuda dolazimo? Kamo idemo? Tko smo mi? Što je čovjek? Što mogu znati? Što mogu činiti? To su pitanja koja postavljaju i djeca i odrasli, to su mnogobrojna deontološka pitanja za stručnjake iz različitih disciplina koji se bave edukacijom i prevencijom čovjekovog mentalnog i fizičkog zdravlja. Daljnja promišljanja s aspekta različitih disciplina o fenomenu kreativnosti u čovjeka možda će pružiti i neke odgovore na ta pitanja.⁹

---

9 Prstačić, M. Promišljanja o profilaktičkoj i terapijskoj funkciji kreativnosti // *Zbornik radova 9. škole učitelja Hrvatske. Inovacije u učinkovitijem odgoju*

Razvili su toleranciju prema tuđim mišljenjima i stavovima. Imaju razvijenu sposobnost izražavanja i prihvaćanja argumentirane kritike.

Pozitivne emocije u odgoju i obrazovanju ne mogu se razvijati samo poučavanjem o njima. Moramo ih iskusiti. To znači da moramo stvarati mjesta za učenje u kojima ljudi mogu biti sretni.¹⁰

I dok se s jedne strane hijerarhijski odnosi u znanosti manifestiraju u razvitku tradicionalnih i novih znanstvenih disciplina, u stalnom otkrivanju enigma o čovjeku i svijetu, iskonska i magična moć različitih oblika umjetnosti neprekidno ulazi u metafizičko polje iskustva kao oblik vitalne energije i samoostvarenja pojedinca.¹¹

Ten Dam i Volman pristupaju kritičkom mišljenju kao krucijalnom aspektu kompetencije potrebne građanima za uključivanje u društvo... Biti građaninom u modernom društvu zahtijeva drugačije kompetencije nego ranije. Od ljudi se danas ne očekuje da znaju gdje im je mjesto nego da sami odrede svoj položaj... Sami vršimo izbore, znamo zašto ih vršimo, poštujemo tuđe izbore i mišljenja te o tome razgovaramo, stvaramo vlastito mišljenje i dajemo ga do znanja drugima. Naravno ima puno razlika u stupnju kojim se „kritički“ pristup vrednuje i od koga.¹²

---

no-obrazovnom radu. 2007., Hrvatski pedagoško-književni zbor, Zagreb, str. 192.

10 Miljković, D.; Rijavec, R. *Važnost pozitivnih emocija* // Napredak, 2009., 150 (3/4), str. 501.

11 Prstačić, M. Promišljanja o profilaktičkoj i terapijskoj funkciji kreativnosti // *Zbornik radova 9. škole učitelja Hrvatske*. Inovacije u učinkovitijem odgojno-obrazovnom radu. 2007., str.189., Hrvatski pedagoško-književni zbor, Zagreb

12 Grozdanić, V. *Poučavanje i evaluacija kritičkog mišljenja* // Napredak, 2009.,150 (3/4), str. 385., Profil, Zagreb Primjeri; nakon pročitanih knjiga koje su odabrali učenici pišu pisane uratke s dojmovima iz knjige. Iz odabranih knjiga izdvajaju citate po izboru (uz određenu temu), samostalno pišu radove, uz tekst odabiru slike, biraju prigodne izreke.

Literatura

- Lovrinčević, J. Znanjem do znanja: Prilog metodici rada školskog knjižničara, Zavod za informacijske studije, Zagreb, 2005.
- Grozdanić, V. Poučavanje i evaluacija kritičkog mišljenja // Napredak, 2009., 150 (3/4), Profil, Zagreb
- Šeta, V. Školska knjižnica i poučavanje učenika // Zbornik 8. proljetne škole školskih knjižničara Republike Hrvatske (1996. Crikvenica). Motivacijski poticaji školske knjižnice u odgojno- obrazovnoj aktivnosti učenika, 1997., Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske, Prva sušačka hrvatska gimnazija u Rijeci
- Prstačić, M. Promišljanja o profilaktičkoj i terapijskoj funkciji kreativnosti // Zbornik radova 9. škole učitelja Hrvatske., 2007., Hrvatski pedagoško-književni zbor, Zagreb
- Sučić, G. Promjene kao stalna potreba razvoja odgojno – obrazovnog sustava // Zbornik XXI. proljetne škole školskih knjižničara Republike Hrvatske (2009. Zadar). Agencija za odgoj i obrazovanje – AZOO, Zagreb i Školska knjiga, Zagreb

Čitaju li današnji srednjoškolci manje od svojih vršnjaka prije deset godina?

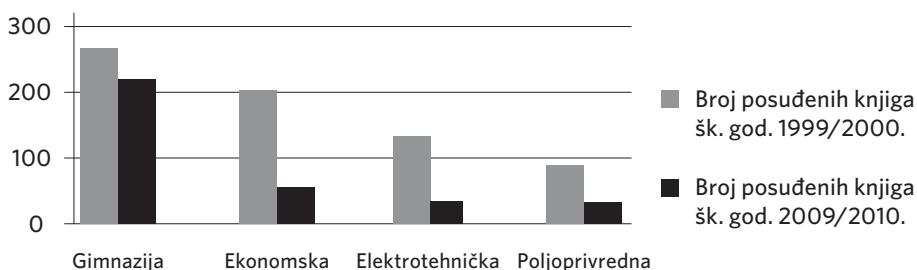
Damir Balković, prof. i dipl. knjižničar
Srednja škola Marka Marulića Slatina,
balkovidamir3@gmail.com

Uvod

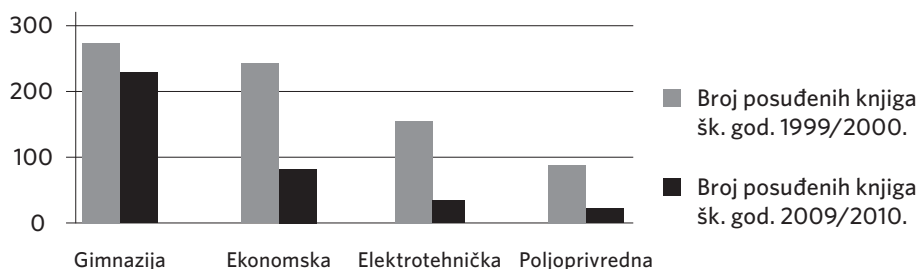
Budući da u srednjoškolskoj knjižnici radim već sedamnaest godina, primijetio sam da učenici u posljednje vrijeme posuđuju manje knjiga nego su to činili prije. Budući da redovito vodim statistiku posudbe, nije mi bilo teško usporediti podatke. U radu donosim rezultate istraživanja i uspoređivanja za šest mjeseci školske godine iz kojih se mogu uočiti velike razlike u čitanju i posudbi građe.

Rezultati istraživanja

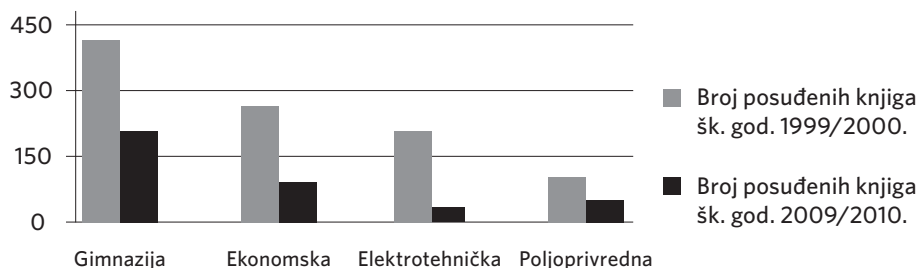
Rujan			
Školska godina: 1999./2000.		Školska godina: 2009./2010.	
Broj razrednih odjela	20	Broj razrednih odjela	22
ŠKOLA	Broj posuđenih knjiga	ŠKOLA	Broj posuđenih knjiga
Gimnazija	277	Gimnazija	215
Ekonomska	201	Ekonomska	57
Elektrotehnička	132	Elektrotehnička	21
Poljoprivredna	92	Poljoprivredna	25

Listopad			
Školska godina: 1999./2000.		Školska godina: 2009./2010.	
Broj razrednih odjela	20	Broj razrednih odjela	22
ŠKOLA	Broj posuđenih knjiga	ŠKOLA	Broj posuđenih knjiga
Gimnazija	285	Gimnazija	228
Ekonomska	245	Ekonomska	83
Elektrotehnička	165	Elektrotehnička	24
Poljoprivredna	108	Poljoprivredna	18

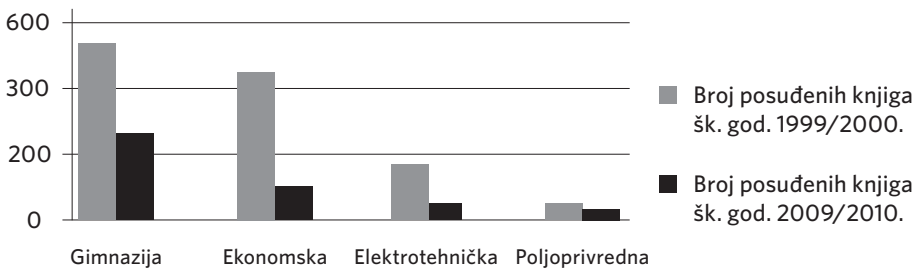

Studeni			
Školska godina: 1999./2000.		Školska godina: 2009./2010.	
Broj razrednih odjela	20	Broj razrednih odjela	22
ŠKOLA	Broj posuđenih knjiga	ŠKOLA	Broj posuđenih knjiga
Gimnazija	422	Gimnazija	211
Ekonomska	256	Ekonomska	117
Elektrotehnička	206	Elektrotehnička	30
Poljoprivredna	94	Poljoprivredna	53

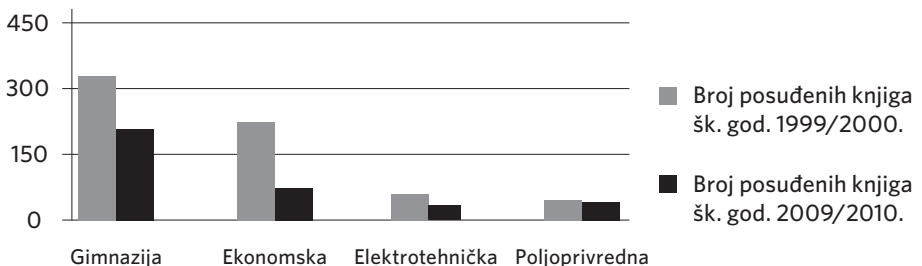

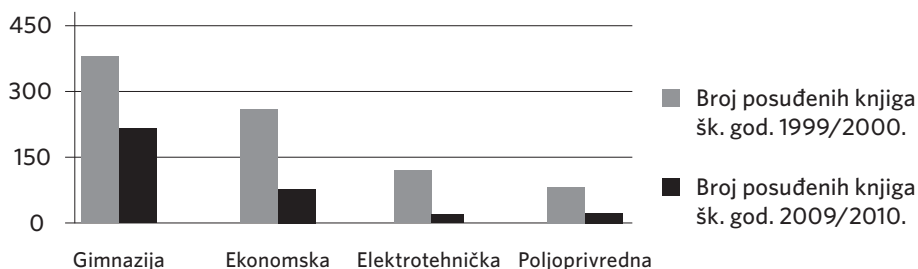
Prosinac			
Školska godina: 1999./2000.		Školska godina: 2009./2010.	
Broj razrednih odjela	20	Broj razrednih odjela	22
ŠKOLA	Broj posuđenih knjiga	ŠKOLA	Broj posuđenih knjiga
Gimnazija	515	Gimnazija	247
Ekonomska	367	Ekonomska	90
Elektrotehnička	176	Elektrotehnička	54
Poljoprivredna	54	Poljoprivredna	36

Siječanj			
Školska godina: 1999./2000.		Školska godina: 2009./2010.	
Broj razrednih odjela	20	Broj razrednih odjela	22
ŠKOLA	Broj posuđenih knjiga	ŠKOLA	Broj posuđenih knjiga
Gimnazija	319	Gimnazija	172
Ekonomska	160	Ekonomska	66
Elektrotehnička	42	Elektrotehnička	23
Poljoprivredna	35	Poljoprivredna	28

Veljača			
Školska godina: 1999./2000.		Školska godina: 2009./2010.	
Broj razrednih odjela	20	Broj razrednih odjela	22
ŠKOLA	Broj posuđenih knjiga	ŠKOLA	Broj posuđenih knjiga
Gimnazija	376	Gimnazija	182
Ekonomska	240	Ekonomska	62
Elektrotehnička	137	Elektrotehnička	13
Poljoprivredna	66	Poljoprivredna	15

Možemo se pitati: Tko je kriv?

1. Knjižničar (ne angažira se dovoljno, neatraktivan, naplaćuje zakasninu)
2. Profesori/ce hrvatskoga jezika (nedovoljno animiraju učenike da odlaze u školsku knjižnicu)
3. Gradska knjižnica (ima više sredstava za nabavu novih knjiga, ne naplaćuje zakasninu)
4. Roditelji (umjesto djece posuđuju knjige u gradskoj i inim knjižnicama)
5. MZOŠ (ne daje školama sredstva za nabavu novih knjiga)
6. Nakladnici (tiskaju različite „vodiče kroz lekturu“)
7. Internet
8. Što vi kažete?
9. Tko griješi? Zašto učenici posuđuju manje knjiga? Kakva su vaša iskustva?

Odgovorite sami ili mi pošaljite mail kako bismo ovaj problem prokomentirali.

Zaključak

Problem o kojemu sam govorio u ovome istraživanju možemo poboljšati na nekoliko načina:

- programom knjižnično-informacijskog obrazovanja koje se sve više provodi u školama
- korelacijom s nastavnicima svih nastavnih predmeta i programa
- organizacijom različitih učenika zanimljivih sadržaja u knjižnici (radionice, okrugli stolovi, prezentacije, prikazi knjiga...)
- korekcijom odabranih lektirnih naslova koji će učenicima biti zanimljivi i primjereni.

Sažetak

Usporedivši statistiku posudbe knjiga školske 1999/2000. godine i 2009/2010. pozabavio sam se problemom čitanja i posuđivanja knjiga u srednjoškolaca. Veliki postotak u padu posudbe knjiga moguće je opravdati s nekoliko razloga: posudbom u drugim knjižnicama, krivnjom knjižničara, nastavnika, učenika, roditelja, nakladnika, MZOŠ-a ili novih medija.

Literatura

- Dujić, L. *Lektira po izboru učenika*. // Čitanje obaveza ili užitak / priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2009., str. 21-28.
- Stričević, I. *Čitanje u kontekstu školskih i narodnih knjižnica: uloga knjižnica u poticanju funkcionalnog čitanja i čitanja iz užitka*. // Čitanje obaveza ili užitak / priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2009., str. 41-49.
- Vladilo, I. *Lektira – radost čitanja ili tortura*. // *Zbornik radova XIV. Proletne škole školskih knjižničara Republike Hrvatske*, Crikvenica 24. - 27. travnja 2002.; Rijeka 2003. str. 148-152.

Čitajmo im naglas

Ines Krušelj-Vidas, prof. i dipl. knjiž.
OŠ Matije Gupca, Gornja Stubica

Uz čitanje vežite pozitivne emocije

„Ni čitanje, ni motivacija za čitanje zbog užitka, to jest želja za čitanjem zbog razonode, danas više nisu samorazumljivi,“ kaže slovenska pro- učavateljica čitanja prof. Meta Grosman¹. Autorica nadalje upozorava da čitanje samo zbog školske ili kućne prisile nosi negativne emocije, a pod njihovim pritiskom postaje upitno koliko čitatelj uopće razumije tekst. U takvoj situaciji nužno je preventivno djelovati kako se ne bi izgubili potencijalni čitatelji prije nego su se uopće i razvili. Velika je odgovornost u tom procesu na roditeljima, ali isto tako i na svim ostalim odraslim osobama kojima je povjerena briga o razvoju budućih čitatelja, zaključuje profesorica Grosman. Aktivnosti školskih knjižničarki koje kreću u smjeru poticanja pozitivnih emocija vezanih uz čitanje u tom svjetlu dobivaju dodatnu dimenziju.

Ljubav prema djeci i ljubav prema knjizi dva su prijeko potrebna sastojka koja knjižničarkama trebaju za upuštanje u avanturu koja sigurno donosi obilje dječjeg veselja, mnoštvo sretnih trenutaka i priliku za upoznavanje učenika na sasvim drukčiji način. Đaci knjižničarku također počinju doživljavati kao osobu od povjerenja koju rado posjećuju u knjižnici i koju cijene jer im je iskreno darovala trenutke radosti i sreće. Dodatni je motiv i profesionalno uvjerenje da čitanje treba osvijestiti kao sposobnost bez koje je nezamislivo živjeti u 21. stoljeću te je u projektu koji knjižničarka provodi nužna suradnja s učiteljima i roditeljima. U OŠ Matije Gupca u Gornjoj Stubici ove školske godine proveden je projekt „Čitajmo im na glas“ koji se temeljio upravo na navedenim idejama i razmišljanjima.

Faze projekta „Čitajmo im naglas“ u OŠ Matije Gupca u Gornjoj Stubici

U pripremnoj fazi tijekom rujna projekt je najavljen na godišnjem planiranju. Senzibilizaciju kolega knjižničarka je, osim iznošenjem ideje, obavila i prevođenjem smjernica za čitanje naglas autora Jima Trelea-

---

1 Grosman, M. (2010) *U obranu čitanja: čitatelj i književnost u 21. stoljeću*, str. 20

sea² kojima se i sama obilno služila pripremajući se za čitanje u razredima, a naslovljene su: Popis stvari koje treba raditi i koje se ne smiju raditi kad čitate naglas. Svatko može unaprijediti vještinu čitanja knjiga naglas – jer i to se treba vježbati i učiti – sljedeći jednostavne upute koje uključuju savjete poput „nemojte čitati knjige u kojima sami ne uživajte“ ili „čitajte dovoljno sporo kako bi djeca stigla graditi mentalne slike o tome što čuju od vas“³.

U fazi provedbe, od listopada (Mjeseca školskih knjižnica) do ožujka, trajalo je poticajno čitanje knjižničarke u svakom razredu. Knjižničarka je predložila kolegama popis naslova za čitanje kojima aktivnost nastavljaju do kraja godine, a koji odgovaraju navedenim smjernicama za čitanje naglas.

Faza evaluacije u obliku anketa za učitelje i učenike provedena je sa svakim razredom nakon gostovanja knjižničarke u razredu.

Provedba projekta

Čitanje knjige Sanje Lovrenčić *Kuća iznad čudovišta* u trećim razredima trajalo je cijeli mjesec listopad – u svakom razredu prvi ili posljednji sat (ovisno o smjeni) po oko 20 minuta. Aktivnost je završila pismom književnici i pozivom na književni susret u našoj školi. U 3.a razredu učenici su napravili čudovišta od glinamola i bojili ih temperama, a u 3.b razredu likovne mape radova nastalih tijekom čitanja. Na Interliberu smo posjetili štand izdavačke kuće Sanje Lovrenčić *Mala zvona* i dogovorili književni susret s autoricom u našoj školi koji je održan 1. prosinca 2010. Učenici su zaželjeli da aktivnost glasnog čitanja nastave njihovi razredni učitelji, a i da se sami pripreme za čitanje pred razredom. (Prijedlog knjižničarke: Preussler: *Mala vještica, Mali duh, Mali vodenjak*, Nazor: *Minji*)

U studenom se aktivnost nastavila u 4. razredima. Učenici su redovito nakon svakog čitanja svoj doživljaj djela iskazivali crtežom ili literarnom reakcijom (po želji). Aktivnost čitanja djela Mate Lovraka *Anka Brazilijanka* u 4.b završena je zajedničkim razrednim likovnim djelom: kartonski otisak na platnu lika djevojčice Anke. Učenici su matrice za otisak izradili s puno angažmana i bile su izložene u školskom holu. U 4. a razredu čitala sam djelo Mate Lovraka *Francek Drugi Hrabri*. Učenici su nakon svakog susreta svoj doživljaj djela likovno

---

2 Trelease, J. (2010.) *The Read-Aloud Handbook: Chapter 4 excerpts*

3 Trelease, J. (2010.) PDF downloads

izrazili. Oba odabrana djela trebala su biti dobar uvod za nastavak aktivnosti koju su nakon poticaja knjižničarke nastavile razredne učiteljice na satovima razredne zajednice. U 4.a razredu proučavala se knjiga Škola kao *moja*, a u 4.b *Kako žive djeca širom svijeta*: obje u izdanju UNICEF-a. (Ostali prijedlozi za čitanje: Lovrenčić: Četiri strašna Fufoždera, Nazor: *Halugica*, Mihalić: *Petrica Kerempuh*)

Posebna avantura počela je u prosincu. Bio je to rad s *Kutijom punom osjećaja* u prvim razredima. *Kutija puna osjećaja* u izdanju Golden marketinga didaktički je materijal koji nudi niz poticaja za kreativne susrete s učenicima kojima ih se navodi da osvijeste četiri temeljna osjećaja: ljutnju, strah, tugu i sreću. Uz materijal iz *Kutije* upotrijebljene su pripadajuće slikovnice autorice Trace Moroney *Kada sam tužan, Kada sam sretan, Kada se ljutim, Kada se bojim*. Osim ponuđenih materijala obilno sam se služila slikovnicama iz fonda svoje knjižnice (Schreiber-Wicke: *Nećko*, Hercigonja: *Prašnjavko*, Baronian: *Figaro – mačak koji je hrkao*, Velthuijs: *Zaljubljeni žabac*) i zapravo su autorske priče poticale učenike na njihov verbalni izričaj. Kolegice koje su u tom dijelu aktivnosti bile više promatrači zapazile su da su i djeca koja su inače prilično rezervirana osjetila potrebu da izraze svoje osjećaje i doživljaje. Učenici su likovno izražavali situacije u kojima su pojedine osjećaje doživljavali. Aktivnost je oduzela prilično vremena, ali učiteljice su neprestano naglašavale da im je korisna za daljnji rad s djecom. (Prijedlog za čitanje: Škrinjarić: *Medin dom*, Lindgren: *Poznajete li Pipi Dugu Čarapu*, izbor iz djela Ele Peroci, Dewan: *Krispin*)

Učenicima drugih razreda iskustvo čitanja dječjeg romana naglas pripremile su njihove učiteljice koje su tijekom cijelog prvog polugodišta čitale *Pinocchio* rukovodeći se smjernicama za čitanje naglas. Čitanje bajke Želimira Hercigonje *Vodenjak i stara kruška* trajalo je stoga samo tjedan dana u siječnju. Učenici su na slušano djelo reagirali vlastitim ilustracijama i završno listićem Što mi je važno?⁴ iz priručnika Rhonde Graff Silver kojim se potiče rasprava o individualnom doživljaju literarnog djela za svakoga. (Prijedlog za čitanje: Zidar-Bogadi: *Sretni cvrčak*, izbor iz djela Ele Peroci, Nade Iveljić, Dubravke Ugrešić, Colloidi: *Pinocchio*).

U užjku su počele aktivnosti po područnim školama. Organizacijski razlozi uvjetovali su samo tri odlaska u svaku područnu školu pa su i izabrana djela za čitanje bila kraća.

---

4 Graff Silver, R. (2008.) Prvi grafički organizatori, str. 60-63

U Područnoj školi Sveti Matej kolegice rade u kombinacijama 1. i 2. razred te 3. i 4. razred. Mlađi đaci slušali su priče *Grubzon*, *Grubzonovo dijete* Julije Donaldson i *Zaljubljeni žabac* Maxa Velthujisa. Učenici su nakon čitanja reagirali crtežima koji su nam onda drugi dan bili poticaj za početni razgovor. Starijim učenicima čitala sam priču Vladimira Nazora *Minji*. Đaci su priču ilustrirali i predviđali crtežom ili pismeno (mogli su odabrati) buduće događaje. Za kraj proveli smo aktivnost pod nazivom Odgovor je... iz priručnika Christine Boardman Moen⁵.

U PŠ Hum Subički i PŠ Dobri Zdenci kombinacija učenika ista je kao i u PŠ Sveti Matej tako da sam u tim školama ponovila aktivnost. U PŠ Dubovec čitala sam dvije slikovnice. U toj područnoj školi imamo samo 12 đaka pa je cijela grupa sudjelovala bez dijeljenja na razrede. U formi vođenog čitanja predstavila sam priču Larise Mravunac *Dječak u zvjezdanim čizmama*, a zatim u dva susreta bajku Želimira Hercigonje *Vodenjak i stara kruška* koju smo povezali s obilježavanjem Svjetskog dana voda. Učenici su reagirali crtežom i aktivnošću Priča od 55 riječi iz priručnika Christine Boardman Moen⁶.

Plan za budućnost

Evaluacijske ankete koje su ispunjavali učenici i učitelji pokazale su visok stupanj zainteresiranosti za navedene oblike rada i veću motiviranost za čitanje. Time je postignut cilj zacrtan za ovu školsku godinu koji je ponajprije naglašavao motiviranje svih strana za sudjelovanje u projektu. Za sljedeću školsku godinu za cilj postavljamo razradu i obogaćivanje projekta novim aktivnostima.

Sažetak

Suočeni s činjenicom da učenici sve manje čitaju, knjižničari i ostali učitelji pozvani su stalno organizirati programe i akcije kojima se potiče i razvija ta za život svakog čovjeka prijeko potrebna sposobnost. U OŠ Matije Gupca Gornja Stubica ove školske godine provodi se program čitanja učenicima naglas. Iz uvjerenja da je takvo čitanje za djecu mlađe školske dobi neprocjenjivo nastala je aktivnost koja je prikazana u članku. Uz detaljan prikaz konkretne provedbe projekta u školi navode se i prijedlozi djela za čitanje na glas.

---

5 Boardman Moen, C. (2008.) 25 zabavnih i korisnih aktivnosti za bolje razumijevanje pročitano, str. 68-70

6 Boardman Moen, C. (2008) 25 zabavnih i korisnih aktivnosti za bolje razumijevanje pročitano, str. 37-39

Literatura

Stručna

- Boardman Moen, C. *25 zabavnih i korisnih aktivnosti za bolje razumijevanje pročitano*, prev. Alemka Hubak, Ostvarenja, Buševac, 2008.
- Graff Silver, R. *Prvi grafički organizatori: čitanje: 30 grafičkih organizatora za razvijanje vještina početnog čitanja i razumijevanje pročitano*, prev. Martina Petrina, Ostvarenje, Buševac, 2008.
- Grosman, M. *U obranu čitanja: čitatelj i književnost u 21. stoljeću*, prev. Anita Peti-Stantić, Algoritam – Traduki, Zagreb, 2010.
- Trelease, J. *The Read-Aloud Handbook: Chapter 4 excerpts*, [<http://www.trelease-on-reading.com/rah-ch4.html>], pristupljeno 30. 8. 2010.
- Trelease, J. *PDF downloads*, [<http://www.trelease-on-reading.com/downloads.html>], pristupljeno 30. 8. 2010.

Za čitanje djeci

- Boronian, J.- B. *Figaro – mačak koji je hrkao*, prev. Nataša Maletić, Golden marketing, Zagreb, 2001.
- Collodi, C. *Pinocchio*, prev. Lana Bitenc, Školska knjiga, Zagreb, 2003.
- Dewan, T. *Krispin: prašćić koji je imao sve*, prev. Mirjana Paić-Jurinić, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2009.
- Donaldson, J. *Grubzon*, prev. Krešimir Krnic, Ibis grafika, Zagreb, 2004.
- Donaldson, J. *Grubzonovo dijete*, prev. Krešimir Krnic, Ibis grafika, Zagreb, 2005.
- Hercigonja, Ž. *Prašnjavko*, Golden marketing, Zagreb, 2002.
- Hercigonja, Ž. *Vodenjak i stara kruška*, Denona, Zagreb, 2008.
- Iveljić, N. *Šestinski kišobran*, Katarina Zrinski, Varaždin, 1996.
- Lindgren, A. *Poznajete li Pipi Dugu Čarapu*, prev. Nataša Maletić, Golden marketing, Zagreb, 2001.
- Lovrak, M. *Anka Brazilijanka. Francek Drugi Hrabri*, Mladost, Zagreb, 1981.
- Lovrenčić, S. *Četiri strašna Fufoždera i jedan mali Fufić*, Kašmir promet, Zagreb, 2001.
- Lovrenčić, S. *Kuća iznad čudovišta*, Znanje, Zagreb, 1996.
- Mihalić, S. *Petrica Kerempuh u starim i novim pričama*, Školska knjiga, Zagreb, 1975.
- Moroney, T. *Kada sam sretan*, prev. Mirjana Paić-Jurinić, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2007.

- Moroney, T. *Kada sam tužan*, prev. Mirjana Paić-Jurinić, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2006.
- Moroney, T. *Kada se bojim*, prev. Mirjana Paić-Jurinić, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2006.
- Moroney, T. *Kada se ljutim*, prev. Mirjana Paić-Jurinić, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2006.
- Mravunac, L. *Dječak u zvjezdanim čizmama*, Golden marketing, Zagreb, 2003.
- Nazor, V. *Bijeli jelen i druge bajke. Poezija*, Zagrebačka stvarnost, Zagreb, 2002.
- Nazor, V. *Halugica*, u: Hrvatske bajke i basne, priredio Ivica Matičević, Alfa, Zagreb, 1997.
- Peroci, E. *Priče za laku noć*, prev. Irena Hribar-Buzdovačić, Mozaik knjiga, Zagreb, 2001.
- Preussler, O. *Mala vještica*, prev. Damir Velički, Golden marketing, Zagreb, 2001.
- Preussler, O. *Mali duh*, prev. Damir Velički, Golden marketing, Zagreb, 2002.
- Preussler, O. *Mali vodenjak*, prev. Damir Velički, Golden marketing, Zagreb, 1999.
- Schreiber-Wicke, E. *Nećko*, prev. Damir Velički, Golden marketing, Zagreb, 2003.
- Škola kao moja*, prev. Lara Hoebing Matković, UNICEF Ured za Hrvatsku, Zagreb, 2008.
- Škrinjarić, S. *Medin dom*, Kašmir promet, Zagreb, 1998.
- Ugrešić, D. *Mali plamen*, Mladost, Zagreb, 21974.
- Velthuijs, M. *Zaljubljeni žabac*, prev. Sanja Lovrenčić, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2005.
- Zidar-Bogadi, N. *Sretan cvrčak*, Profil international, Zagreb, 2000.
- Život kao moj: kako žive djeca širom svijeta*, prev. Lara Hoebing Matković, UNICEF Ured za Hrvatsku, Zagreb, 2006.

Čitalačka pismenost – kompetencija za život

Čitalačka pismenost i PISA 2009.

Jelena Cvrković, prof. i dipl. knjiž.

OŠ Mitnica, Vukovar

Katica Novoselac, prof. i dipl. knjiž.

OŠ „Vladimira Nazora“ Komletinci

PISA je međunarodni program za procjenu znanja i vještina učenika kojim se od 2000. godine ispituju mladi u dobi od 15 godina, koliko su stekli ključne kompetencije i koliko su pripremljeni za cjeloživotno učenje. Početkom prosinca 2010. godine OECD (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj) objavila je službene rezultate PISA istraživanja koje je provedeno 2009. godine u 65 zemalja svijeta. U okviru svog istraživanja PISA definira čitalačku pismenost: „čitalačka pismenost je razumijevanje, korištenje, promišljanje i angažman u pisanim tekstovima radi postizanja osobnih ciljeva, razvoja vlastita znanja i potencijala te aktivnog sudjelovanja u društvu“. Danas čitalačka pismenost predstavlja temelj za uspjeh u svim drugim područjima i predvjet za aktivno sudjelovanje u svim područjima života.

PISA 2009 – Hrvatska: prikaz rezultata i osvrt

U Hrvatskoj je PISA 2009 istraživanje provedeno u razdoblju od 9. ožujka do 19. travnja 2009. godine, testiranju je pristupilo 5033 učenika iz 157 srednjih škola iz svih županija. Pitanja su bila kognitivnog tipa, a postupak procjene trajao je oko 3,5 sata. Naši su učenici u čitalačkoj pismenosti u odnosu na vršnjake iz cijeloga svijeta ispodprosječni (zauzeli smo 36. mjesto). U odnosu na isto ispitivanje provedeno 2006. godine, rezultati naših učenika ostali su gotovo isti. Naime, 1/3 naših učenika nije ovladala temeljima čitalačke pismenosti (ne razumiju najjednostavniji tekst koji pročitaju i iz kojeg trebaju doći do jednog ili više podataka na temelju zaključivanja; zatim ne znaju prepoznati glavnu misao u tekstu, ne znaju usporediti i povezati tekst s općim znanjem). Samo je 3,2% naših učenika sposobno kritički procjenjivati različite tekstove s kojima će se kasnije susretati u životu. Zadaci su u istraživanju bili poredani prema razinama – od najlakših (najniža razina 1a, 1b) do najsloženijih (najviša razina 6) tekstova odnosno zadataka. Složenije zadatke (razina 5) riješilo je samo 3,2% učenika, a samo 0,1% najsloženije zadatke (razina 6) – to znači da je od 1000 testi-

ranih učenika, najsloženije zadatke uspio riješiti samo jedan učenik! Zabrinjavajuće je da od 16 do 19,5% učenika gotovo nikad ne pokušava razumjeti na koji bi im način ono što uče moglo koristiti izvan škole! Dobiveni rezultati istraživanja prikazani su i na razini spola pa su tako naše djevojčice u odnosu na dječake imale bolje rezultate. Razlog tome je to što djevojčice više vole čitati i više su uključene u programe gdje se razvija čitalačka pismenost. Osim provjere čitalačke pismenosti, u sklopu projekta PISA utvrđen je i socioekonomski status naših obitelji te stavovi naših učenika i njihovih roditelja. Donosim neke od nama važnih pokazatelja: u Hrvatskoj 27% učenika nikada ne čita iz zadovoljstva; više od 57% njih izjavilo je da čitaju samo kako bi prošli određenu informaciju; više od $\frac{1}{4}$ učenika tvrdi da im je čitanje gubljenje vremena, a njih 46% čita samo ako mora. Rezultati vezani uz knjižnicu: 60% učenika ne voli ići u knjižnicu; 37% učenika tvrdi da im je teško pročitati knjigu do kraja; 71% učenika najčešće čita novine i časopise. Iščitavajući rezultate socioekonomskog statusa hrvatske obitelji došla sam do zaključka da naše obitelji veliku pozornost pridaju pomodnim materijalnim stvarima (93% učenika ima osobno računalo, 86% učenika ima kod kuće internet, 80% obitelji posjeduje 3 ili više mobitela, 2 ili više TV uređaja, 40% obitelji posjeduje 2 ili više automobila a samo 47% obitelji posjeduje manje od 25 knjiga – unatoč tome što 74% roditelja voli ići u knjižnicu ili knjižaru!).

Čitalačke navike

Hrvatski učenik prema istraživanju u prosjeku provede samo 30 minuta dnevno čitajući iz zadovoljstva. Veća čitalačka aktivnost vezana je uz računalo i to: čitanje e-mailova, te razgovori na „chatu“.

Preporuka projekta PISA: strategije učenja

Na temelju provedenog istraživanja utvrđeno je da učenici postižu bolje rezultate: „ako započinu proces učenja nakon što utvrde što točno trebaju naučiti; ako provjere razumiju li pročitano; ako pokušaju otkriti pojmove koje nisu razumjeli; ako se trude zapamtiti ono što je najvažnije u tekstu; ako traže dodatne podatke da razjasne ono što ne razumiju dok čitaju“.

Osim navedenih aktivnosti koje navodi PISA, a koje bi učenici trebali naučiti i u njih se uključiti, navode se i strategije koje bi trebalo koristiti u svrhu poboljšanja čitalačke pismenosti. Prije svega, u nastavi hrvatskoga jezika trebali bi se manje koristiti književno umjetnički tekstovi; naši se učenici znaju jedino (prema istraživanju) služiti takvim tek-

stovima. Potrebno je uvoditi tekstove koji uključuju grafikone, tablice, popise, rasporede, obrasce i sl. te tekstove iz novina i časopisa (jer učenici najviše čitaju takve oblike tekstova) i na taj način slabije čitače postupno naviknuti na čitanje kod kuće i iz zadovoljstva. Potrebno je koristiti sve oblike digitalnih tekstova i informacija dostupnih putem elektroničkih medija; učenike poticati na veće korištenje školske knjižnice, usmjeravati učenike sa slabijim postignućima – pravodobna stručna pomoć te dopunski programi i individualizirani pristup u njihovom ostvarivanju.

Zaključak

U našim se školama učenici najbolje snalaze s književno umjetničkim tekstovima, zaključke i tvrdnje naši učenici dokazuju citatima ili parafraziranjem umjesto komentarom. Naši učenici slabo čitaju iz zabave ili iz nekih praktičnih razloga, ističe se nedostatak povezanosti nastavnih sadržaja sa stvarnim životom. Teme i tekstovi koji su stavljeni tijekom istraživanja PISA 2009 nisu bile u našem tadašnjem kurikulumu i većini naših učenika dani sadržaji bili su novina. Međutim u Nacionalnom kurikulumu, donesenom tijekom 2010. godine, vidljivo je da su velikim dijelom obuhvaćene one kompetencije koje se traže u PISA istraživanju. Kao što sam prikazala, u Hrvatskoj nema lošeg materijalnog statusa obitelji i škola, a rezultati PISA-e svjedoče da, usprkos svim naporima, ipak nismo uspjeli promijeniti rezultat u odnosu na prethodno istraživanje iz 2006. godine. Treba učiniti veliki zaokret u našem obrazovanju, školski knjižničari to i čine, ali mi sami ne možemo puno utjecati na cjelokupno obrazovanje nego se to može postići samo zajedničkim radom svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa.

Primjeri iz prakse kao prijedlozi za poticanje čitalačke pismenosti

Vođena rezultatima istraživanja PISA 2009 projekta, a ujedno i obilježavajući Međunarodni dan pismenosti, Osnovna škola Mitnica provela je anketu među učenicima. Anketa je bila vezana uz učeničku samoprocjenu pojedinog nastavnog predmeta pa tako i školske knjižnice.

Anketu su sastavljale pedagoginja, psihologinja, knjižničarka i učitelji škole. Ispitani su učenici od 5. do 8. razreda kroz pojedine nastavne predmete tijekom 1. obrazovnog razdoblja školske godine 2010./2011. U anketi su učenici sami trebali procijeniti svoj rad u pojedinom nastavnom predmetu, ocijeniti nastavni predmet, te koliko je knjižni-

ca važna u njihovom učenju i istraživanju. Ispitano je 109 učenika. Analizom ankete utvrđeno je da učenici koriste školsku knjižnicu za svoje potrebe samo 11,57%, a na drugom mjestu je korištenje interneta 34,73%. Lektiru čita redovito 57,14% učenika, ponekad čita 18,1% učenika, jako rijetko čita 40% učenika. Pokazatelji su loši, unatoč uvođenju informacijske pismenosti i poticanja čitanja u nastavu! Jedna od niza pokretačkih aktivnosti je i aktivnost organiziranja natjecanja u recitiranju na nivou Škole pod nazivom „Neotkriveni recitatori“ gdje su učenici povodom obilježavanja Međunarodnog dana materinjeg jezika (21. veljače) recitali, čitali njima omiljene tekstove. Na kraju su učenici nagrađeni za svoj trud. U razvoj i poboljšanje čitalačke pismenosti treba uključiti i sve suradnike u Školi. Rezultate o čitalačkoj pismenosti prezentirani su i na razrednim vijećima, gdje su učitelji raspravljali o rezultatima te dali svoje prijedloge koje su kasnije uveli kao dugogodišnji plan u Školski kurikulum Škole.

Školska knjižnica Osnovne škole „Vladimir Nazor“ Komletinci uključena je u razvijanje informacijske pismenosti i čitalačkih kompetencija učenika neophodnih za cjeloživotno učenje na različite načine, od kojih se posebno dobrim pokazao rad sa zainteresiranom i darovitom djecom u Klubu ljubitelja učenja i čitanja (KLJUČ). Djeca se u Klub uključuju prema svojim interesima i željama, a knjižničarka slijedi želje učenika upućujući ih, kroz niz istražiteljskih i čitateljskih zadataka, na samostalno istraživanje raznih izvora znanja – teksta u najrazličitijim oblicima (književnoumjetničkog, znanstvenog, publicističkog, tiskanog, elektroničkog, teksta u školskim udžbenicima, referentnim zbirkama, novinama, časopisima i na internetu). U skladu s procjenama i preporukama programa PISA 2009, čitalačke kompetencije stječemo na različitim oblicima teksta, a stečene spoznaje prezentiramo različitim diferenciranim proizvodima učenja kao što su plakate, mentorstvo drugim učenicima, multimedijalne prezentacije i komentari. Smatramo da su navedeni primjeri iz naše prakse dobar način za razvijanje čitalačke kompetencije kao jedne od kompetencija potrebnih za život. (Katica Novoselac, prof. i dipl. knjižničar, OŠ „V. Nazor“, Komletinci)

Sažetak

Iščitavanje rezultata provedenog četvrtog ciklusa istraživanja PISA 2009 „Čitalačke kompetencije za život“ i spoznaja da gotovo 1/3 naših učenika nije ovladala temeljima čitalačke pismenosti, potaknula me je da prikažem projekt, raspravimo o njemu, ali i dam svoje prijedloge kako bismo poboljšali čitalačku pismenost naših učenika. Pismenost

u užem smislu podrazumijeva čitanje i pisanje, međutim sama vještina čitanja i pisanja više nije dovoljna. Danas se razvojem suvremenog društva i brzim napretkom tehnologije mijenja i definicija pismenosti. Pismena je osoba ona osoba koja mora imati niz znanja i vještina iz raznih područja koja su neophodna za život. Pismenost podrazumijeva cjeloživotni proces, a mi u školama smo dio tog procesa. Jedna od važnih zadaća vezana uz naš posao knjižničara je razvijanje čitalačke pismenosti.

Literatura

- Roth, M. B. Markočić Dekanić, A.; Markuš, M. *PISA 2009: Čitalačke kompetencije za život*, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja – PISA centar, Zagreb, 2010.
- Roth, M. B. Gregurović, M.; Markočić Dekanić, A. *PISA 2006: Prirodoslovne kompetencije za život*, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja – PISA centar, Zagreb, 2008.

Jezik roda moga: mini projekt školske knjižnice i razredne nastave

Marija Purgar, prof. i dipl. knjiž.
OŠ Nikole Andrića, Vukovar
marija.purgar@skole.hr

*Zuji, zveči, zvoni, zvuči,
Šumi, grmi, tutnji, huči –
To je jezik roda moga!
Petar Preradović*

Uvod

Međunarodni dan materinskoga jezika obilježava se svake godine 21. veljače od 2000. godine s ciljem unapređivanja, učenja i razvoja materinskog jezika, rodnog ili prvog jezika te njegovanja jezične i kulturne različitosti i višejezičnosti. Ovim projektom željeli smo motivirati učenike na aktivno istraživanje i učenje o počecima hrvatskoga jezika i pis(a)ma te poticanje na kreativno povezivanje informacija. Naravno, nema učenja bez čitanja. Čitanje i učenje su srodne, ali različite aktivnosti. Nešto se može čitati, ali to ne znači da se razumije pročitano, zapamti, postane trajno znanje i da se može uspješno interpretirati. Stoga smo obradom ove teme pružili učenicima višestruke mogućnosti učenja i stjecaja novih znanja i vještina.

Realizacija projekta

Školska je knjižnica informacijsko, medijsko i komunikacijsko središte škole u kojoj učenici, pa i nastavnici, pronalaze motivaciju i inspiraciju za rad te odgovore na razna pitanja. Ona je mjesto za istraživanje i razvijanje vještina kao što su znatiželja, čuđenje, mašta, kritičko mišljenje, spontanost i estetsko uživanje. A školski je knjižničar taj koji usmjerava, savjetuje i upućuje učenike na korištenje različitim izvorima znanja i otkrivanje najljepših tajni koje se ne zaboravljaju.

Ne možete natjerati djecu na čitanje i pisanje. Najvažnija značajka vrhunskih učitelja je njihovo povezivanje. Ovdje je cijeli novi svijet, treba ga otkriti – dođite, uđite... ali ne možete pozvati nekoga da dođe tamo gdje vi nikad niste bili, rekao je Donald Graves.

Stoga sam, u suradnji s učiteljicama razredne nastave, osmislila projekt obilježavanja Međunarodnog dana materinskog jezika u našoj školi pod nazivom *Jezik roda moga*, a odnosio se na izučavanje povijesti hrvatskog jezika i prvih pisanih spomenika na našem tlu. Posebnu pozornost posvetili smo postanku, vrstama i ulozi glagoljice kao najstarijeg staroslavenskog pisma nastalog sredinom 9. st., koje se u hrvatskim krajevima zadržalo čak do 19. st. S radom na projektu počeli smo početkom veljače, a predstavili smo ga 21. veljače 2011., na sam Dan materinskog jezika. U projektu su bili uključeni svi učenici i nastavnici razredne nastave, roditelji te knjižničarka.

Projekt se realizirao preko brojnih aktivnosti koje su učenicima trebale dočarati hrvatski jezik od početaka do kraja 15. stoljeća. Zbog rascjepkanosti znanja i nepovezanosti znanja sa spoznajom, smjernice projekta, ciljevi, zadaci, aktivnosti i vrijeme potrebno za realizaciju bili su usmjereni na korelaciju nastavnih predmeta, suradnju i timski rad te prezentaciju projekta u vidu integriranog dana kao učinkovitog didaktičkog pomagala u cjelovitosti odgoja i obrazovanja.

Od *obrazovnih ciljeva* izdvajamo upoznavanje učenika s razvojem hrvatskog jezika od početaka do kraja 15. st. te s usponom glagoljskog pisma i slavenskog bogoslužja. Posebna pozornost posvećena je tekstovima u kojima se prvi put spominje hrvatsko ime (Branimirov natpis) i najvrednijem glagoljskim spomenikom u Hrvatskoj (Bašćanskom pločom). Kao *funkcionalne ciljeve* postavili smo korelaciju nastavnih predmeta (hrvatski jezik, matematika, priroda i društvo, glazbena i likovna kultura) i razvijanje istraživačkog pristupa u učenju i stjecanju novih spoznaja uz korištenje različitih izvora znanja i informacija (mrežni izvori, stručna literatura, replike prikupljenih pisanih spomenika).

Odgojni ciljevi odnosili su se na razvijanje svijesti o njegovanju i očuvanju povijesne, nacionalne, kulturne i duhovne baštine, naviku korištenja različitih izvora znanja te potrebu za popularizacijom povijesti hrvatskog jezika, pisma i knjige.

Istraživački rad, prikupljanje i obrada podataka, pisanje tekstova, skupljanje replika prvih pisanih spomenika od strane roditelja počelo je u školskoj knjižnici. Kao rezultat našeg rada nastala je izložba u holu školu koja nas je vodila stazama hrvatskog jezika. Na satovima hrvatskog jezika izvodile su se vježbe čitanja i pisanja na glagoljici, natjecanje i izbor najbržeg glagoljaša i sl. Budući da je svako glagoljičko slovo imalo brojnu vrijednost i da bi se u rečenici neko slovo čitalo kao broj, autor je čitatelja upućivao posebnom crticom (titlom) iznad samog

slova ili točkom ispred i iza slova, a što se učilo na matematici. „Iz prošlosti naše domovine“ bila je tema nastave prirode i društva koju su učenici gorljivo prezentirali podsjetivši nas da je Bašćanska ploča pravi *dragi kamen* hrvatskog jezika i povijesti. Saznali smo da tekst počinje slovom a, a završava slovom o, čime podsjeća na grčki alfabet u kojem alfa i omega predstavljaju početak i svršetak. Neki su bili više ili manje uspješni u učenju napamet trinaest redaka Bašćanske ploče. Zanimljivo je bilo čuti da neke od glagoljskih knjiga teže više od 10 kilograma, kao npr. *Novljanski brevijar* koji se čuva u župnom dvoru u Novom Vinodolskom, a u kojem se nalazi poznati Zapis popa Martinca nakon Krbavske bitke iz 1493.: „Turci nalegoše na jazik (narod) hrvacki...“

Dok su na satovima glazbene kulture učenici obrađivali i učili tradicijske pjesme i plesove, na likovnoj kulturi su slikali inicijale imena i prezimena na glagoljici, izrađivali i oslikavali glagoljička slova kojima su ukrasili učionice i hodnike škole.

Zaključak

Projekt je uspješno ostvaren kod svih sudionika odgojno-obrazovnog sustava, kako kod učenika, tako i kod nastavnika i roditelja. Dok smo učili i izučavali, postajali smo pametniji, zadovoljniji i ispunjeniji. Hrvatsku smo voljeli znanjem. Oživili smo staro i otkinuli ga od zaborava. Nismo samo stekli korisna znanja o sudbini hrvatskog jezika, pisma i knjiga nego i vrijedne obavijesti o životu i Hrvata prije mnogo stoljeća. Naš zajednički višestruki uspjeh potaknuo je razvoj samopouzdanja kod učenika jer žele, mogu i znaju nešto dobro napraviti. Koristan rad preduvjet je za osobni i profesionalni rast i razvoj, kao i samopoštovanje jer rade nešto što se javno predstavilo a samim tim i vrednovalo.

Sažetak

Školska knjižnica motivira, inicira, potiče, surađuje, sudjeluje, traži i nudi suradnju i partnerstvo u školi. Ona je značajna poveznica prošlosti i budućnosti, teorije i prakse. To je potvrdila uspješno provedenim projektom *Jezik roda moga* koje se ostvarilo povezivanjem i korelacijom nastavnih područja, suradnjom i timskim radom svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa prilikom obilježavanja Međunarodnog dana materinskog (hrvatskog) jezika.

Projekt je pridonio osuvremenjivanju nastave, potaknuo je korištenje različitim izvorima znanja i pretraživanje informacija, referentne zbirke i stručne literature, razvijanje svijesti

Literatura

Moguš, M. *Povijest hrvatskoga književnoga jezika*, Globus, Nakladni zavod, Zagreb, 1993.

Damjanović, S. *Tragom jezika hrvatskih glagoljaša*, Znanstvena biblioteka Hrvatskog filološkog društva, Zagreb, 1984.

Fučić, B. *Glagoljski natpisi*, Djela JAZU 57, Zagreb, 1982.

Katičić R. Novak, S. *Dva tisućljeća pismene kulture na tlu Hrvatske*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1988.

Alma Rovis Brandić, *Projekt u nastavi*, Opatija, 2006.

Stevanović, M. *Interaktivna stvaralačka edukacija*, Andromeda, Rijeka, 2001.

Poveznice

Mala enciklopedija hrvatske glagoljice (prof. Darko Žubrinić):
<http://www.svkri.hr/izlozbe/hrvatskaglagoljica.html>

Glagoljica u Vinodolu, pisanje uglate glagoljice:

<http://fly.cc.fer.hr/~zox/glagoljica.html>

<http://www.senj.hr/Glagoljica.htm>

<http://www.croatianhistory.net/glagoljica/dpg.html>

<http://www.svkri.hr/izlozbe/bascanskaploca.html>

<http://www.croatianhistory.net/etf/basska.html>
<http://www.croatianhistory.net/glagoljica/dpg.html>

K²O – korelacija nastave kemije i knjižnično-informacijskog obrazovanja

Sanja Galic, prof. i dipl. knjiž.
III. gimnazija Osijek

Uvod

Program knjižnično-informacijskog obrazovanja podrazumijeva školsku knjižnicu kao poveznicu ostvarivanja temeljnih kompetencija cjeloživotnog obrazovanja osiguravajući stručnu potporu za potrebe redovite nastave i izvannastavnih aktivnosti. Osmišljen je u tri područja: čitanje, informacijsku pismenost i kulturnu i javnu djelatnost, koja se provode kroz pet obrazovnih područja od početka osnovne do završetka srednje škole. Čine ga teme, sadržaji i očekivana obrazovna postignuća učenika.

U području čitanje za srednju školu (četvrti i peti obrazovni ciklus) od učenika se očekuje da su sposobni čitati i razumjeti popularno-znanstvene i stručne tekstove te znaju povezati osobno iskustvo, predznanje i nova saznanja iz raznih izvora informacija. Informacijska pismenost u tom obrazovnom području podrazumijeva sljedeća obrazovna postignuća: znaju u potpunosti samostalno pronaći informacije u referentnoj i stručnoj literaturi, imaju usvojenu naviku vođenja bilježaka, znaju navesti korištene bibliografske izvore, razumiju stručnu terminologiju, znaju se koristiti istraživačkim postupcima u samostalnom i suradničkom učenju.

U srednjoj školi knjižnično-informacijsko obrazovanje još nije dio propisanog nastavnog programa nego se, između ostalog, izvodi kroz timsku nastavu u korelaciji sa sadržajima pojedinih nastavnih predmeta. Tomu je preduvjet suradnja s profesorima koji su zainteresirani za timsko suradničko poticanje i razvijanje čitačkih i čitateljskih vještina, učenje vještina informacijske pismenosti te njihovu svakodnevnu primjenu u nastavi kako bi učenici bili uspješniji u učenju određenog predmeta.

K²O

K²O je timski nastavni sata u kojem sadržaj knjižnično-informacijskog obrazovanja korelira sa sadržajima kemije. Osmislile su ga i provele

profesorica kemije Marija Katić i knjižničarka Sanja Galic. Ukupno trajanje je jedan školski sat.

Naziv K^2O je dan kako bi se zainteresiralo učenike već samim naslovom nastavne jedinice, a čine ga početna slova dvaju obrazovnih sadržaja.

Učeći u skupini o periodnom sustavu elemenata iz stručne literature, osim usvajanja znanja iz kemije, učenici razvijaju sposobnosti čitanja i informacijske pismenosti: istraživačkog rada na stručnom tekstu, izdavanja važnog od manje važnog, iskustvenim učenjem doći do trajnih znanja, socijalnih vještina suradnje s drugima u timu. Trebaju usvojiti vještine pronalaženja zadanog pojma pomoću kazala, bilježenja bibliografskog podatka o izvoru, samostalnog i uspješnog služenja stručnom literaturom u istraživačkom radu.

Tijek nastavnog sata

Nastavni sat počinje olujom mozgova na temu sustav čime se dođe do pojma periodni sustav elemenata koji je tema nastavne jedinice. Učenicima se objasni cilj sata, način rada u skupinama i korištenja kazala u stručnoj knjizi. Predviđeno trajanje motivacijske faze s objašnjenjima je deset minuta.

Oblikovane su skupine od četiri učenika. Skupine za istraživanje imaju na raspolaganju po primjerak stručne i referentne literature. Svaki učenik ima radni list sa zadacima. Prvi dio radnog lista u koji trebaju upisati podatke o izvoru informacija: autora, naslov i podnaslov stručne knjige te podatke o izdavanju, učenici popunjavaju zajedno. Nakon čitanja stručnog teksta na glas suradnički određuju i zapisuju predmet pročitana, odnosno o čemu je riječ, i ključne pojmove. U sljedećem dijelu radnog lista svaki pojedini učenik ima različiti zadatak: prepričati pročitano, navesti i protumačiti stručne izraze, sažeti pročitano ili raspraviti što je bilo nejasno. Tako se izbjegava mogućnost da u skupini neki rade, a neki ne. Ipak je tijekom izvršavanja pojedinačnih zadataka dopušteno i preporuča se tražiti pomoć ostalih učenika u skupini i uporaba referentne literature. Za skupni rad je predviđeno dvadeset minuta.

Za objedinjavanje rezultata istraživanja svih skupina predviđeno je deset minuta. Nakon toga se ispunjava posljednji dio radnog lista. Tada treba dopuniti ako je izostavljen neki od ključnih pojmova koje učenici trebaju zapamtiti: atomska težina, kemijska svojstva, kemijska skupina, perioda, Mendeljejev. U zadnju rubriku treba upisati podatke

o ostalim korištenim izvorima kako bi svaki učenik imao bibliografiju o periodnom sustavu elemenata.

Posljednjih pet minuta sata ostavljeno je za evaluaciju. Učenici ispunjavaju listić za samoocjenjivanje. U njemu trebaju ogovoriti na pitanja: Jesam li izvršio/la zadatak?, Što sam izostavio/la?, Što sam jako dobro napravio/la?, Što mi je bilo teško napraviti?, U čemu sam uživao/la tijekom rada?, Što ću učiniti drukčije u sljedećem radu? Ukoliko ima vremena, dragovoljci mogu pročitati što su zapisali.

Zaključak

Timski rad školskog knjižničara i profesora predmetne nastave neophodni su kako bi se mogao provesti program knjižnično-informacijskog obrazovanja sa svim učenicima, a ne samo onima posebno motiviranim za osobni razvoj i cjeloživotno učenje. Do kvalitetnog i primjenjivog znanja može se doći jedino međupredmetnim povezivanjem i aktivnim sudjelovanjem učenika u nastavnom procesu. Takav način rada od svih sudionika i u svim dijelovima procesa iziskuje znatno veće zalaganje i vrijeme pripreme od frontalne nastave ili uobičajenog provođenja skupnog rada. I učenici i profesori se u evaluaciji izjašnjavaju da su im sati korelacije predmetne nastave i knjižnično-informacijskog obrazovanja zanimljiviji i poticajniji od većine ostalih, ali zahtjevniji i teži za rad. Vjerojatno je to jedan od razloga zašto se tek neki od profesora odlučuju za timsko suradničko razvijanje čitačkih i vještina informacijske pismenosti te njihovu svakodnevnu primjenu u nastavi da bi učenici bili uspješniji u učenju.

Sažetak

Cilj ovog timski osmišljenog i provedenog nastavnog sata je povezati sadržaj nastave kemije i knjižnično-informacijskog obrazovanja. Proveden je u skupinom radu čitanjem stručnih tekstova i korištenjem priručnika.

Učenike se olujom mozgovga dovodi do teme istraživanja. Istraživanjem literature i rješavanjem zadataka uz pomoć radnih listića usvajaju znanja iz kemije o periodnom sustavu elemenata. Sadržaj knjižnično-informacijskog obrazovanja ostvaruje se putem istraživačkog rada na stručnom tekstu i u priručnoj literaturi. Provode se i usvajaju tehnike pronalazačenja zadanog pojma pomoću kazala i natuknice, izdvajanja važnog od manje važnog, sažimanja i preoblikovanja informacija, bilježenja bibliografskih podataka o izvorima.

Rezultat suradničkog i istraživačkog učenja u kojem je učenik subjekt su, osim trajnih znanja i vještina, razvijene socijalne vještine suradnje s drugima u timu.

Literatura

- Anić, V. *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi liber, Zagreb, 32000.
- Anić, V. ; Goldstein, I. *Rječnik stranih riječi*, Novi liber, Zagreb, 22000.
- Emsley, J. *Vodič kroz elemente*, Izvori, Zagreb, 2005.
- Filipović, I.; Lipanović, S. *Opća i anorganska kemija: I dio: opća kemija*, Školska knjiga, Zagreb, 1991.
- Grdenić, D. *Povijest kemije*, Novi Liber, Zagreb, 2001.
- Gribbin, J. *Vodič kroz znanost*, Izvori, Zagreb, 2001.
- Grlić, Lj. Periodni sistem elemenata, u: *Mali kemijski leksikon*, Naprijed, Zagreb, 21992.
- Klaić, B. *Rječnik stranih riječi: tuđice i posuđenice*, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990.
- Kovačević, Lj.; Žugaj, I. *Kemijski elementi: leksikonski priručnik*, Media sci, Zagreb, 1996.
- Ivanović, M. D. u: *Enciklopedija opća i nacionalna u 20 knjiga: XII. knjiga: Ma – Mi*, Pro Leksis, Večernji list, Zagreb, 2007.
- Ivanović, M. D. u: *Hrvatska enciklopedija: 7: Mal – Nj*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2005.
- Ivanović, M. D. u: *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda: 5: L – Nigh*, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1979.
- Periodni sustav elemenata, u: *Enciklopedija opća i nacionalna u 20 knjiga: XVI. knjiga: Pe – Qu*, Pro Leksis, Večernji list, Zagreb, 2007.
- Periodni sustav elemenata, u: *Hrvatska enciklopedija: 8: O – Pre*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2006.
- Periodski sustav elemenata, u: *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda: 6: Nig – Ras*, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1980.
- Petreski, A.; Sever, B. *Kemija: zbirka riješenih primjera i zadataka*, Profil International, Zagreb, 1994.
- Rječnik hrvatskoga jezika*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Školska knjiga, Zagreb, 2000.

Katalozi ili kako se snaći u knjižnici

Lada Bobinac, prof. i dipl. knjiž.
OŠ Granešina, Zagreb

Kako se snaći u knjižnici uz pomoć kataloga, tema je koju sam obradila s učenicima osmog razreda u okviru nastave hrvatskoga jezika. Cilj je bio uputiti učenike kako brzo i lako doznati posjeduje li knjižnica željenu knjigu, koje knjige posjeduje unutar pojedinih struka i kako najlakše naći potrebnu knjigu u knjižnici.

Na početku prvoga sata učenicima sam uručila anketne listiće s pitanjima znaju li nabrojiti vrste knjižnica, posuđuju li knjige još u kojoj knjižnici osim u školskoj, koje knjige najčešće posuđuju, na koji način pronađu potrebnu knjigu u knjižnici, znaju li što je katalog i služe li se njime.

Slijedila je igra. Od drvenih kvadara izgradili su veliku knjižnicu. Zamislili su da su u svakom njezinom katu smještene stotine tisuća knjiga. Tada sam ih upitala kako bismo u tako velikoj knjižnici pronašli knjigu *Družba Pere Kvržice*, kako bismo doznali koje je romane Mate Lovraka moguće posuditi u toj knjižnici i u kojim stručnim knjigama, što ih posjeduje ta knjižnica, možemo pronaći podatke o životu i radu Mate Lovraka.

Neke učenike pozvala sam da iz „čarobne“ vrećice izvade papirnate kape vedrih boja i stave ih na glavu kako bi im pomogle u promišljanju pitanja jer je na svakoj kapi bilo zataknuo papirnato pero s pitanjem: Koja je najveća knjižnica na svijetu i koliko sadržava knjiga? Gdje se nalazila najstarija poznata knjižnica na svijetu? Koje knjižnice postoje u Hrvatskoj? Što pomaže pri snalaženju u knjižnici? Što je zajedničko svim knjižnicama?

Uz slike najveće knjižnice na svijetu, Kongresne knjižnice u Washingtonu, uz skicu najstarije poznate knjižnice na svijetu iz III. tisućljeća pr. n. e. iz Eble u Siriji, uz slike NSK-a i Gradske knjižnice u Zagrebu odgovorili smo na postavljena pitanja.

Opet smo zavirili u vrećicu i u njoj pronašli rebus čije je rješenje: katalog.

Što znači ta riječ doznali smo iz *Rječnika stranih riječi* Bratoljuba Klaića, gdje smo pročitali na 674. stranici značenje riječi katalog: grč. (katalogos – popis, listina) sistematski popis predmeta, sastavljen redom koji olakšava njihovo nalaženje (katalog knjiga).

Pokazala sam tada školski kartični abecedni i stručni katalog uz napomenu da postoje i drugi oblici kataloga: katalog u obliku knjige i katalog u digitalnom obliku.

Abecedni i stručni katalog kartičnog tipa predstavila sam i na plakatu u obliku dvaju ormara ladičara: jedan sa slovima abecede i drugi s nazivima struka uz brojčane oznake.

Čarobna vrećica u sebi je krila šarene kutije sa zadacima.

Prvi zadatak bio je upoznati kataložni listić.

Pred učenike sam postavila uvećan kataložni listić, imenovala sam i opisala njegove dijelove: odrednica, kataložni opis, signatura, inventarni broj.

Drugi zadatak bio je doznati koje knjige Mate Lovraka posjeduje naša školska knjižnica uvidom u kataložne listiće s odrednicom LOVRAK, Mato u abecednom katalogu.

Treći zadatak bio je pronaći u stručnom katalogu knjige koje sadržavaju podatke o životu i radu Mate Lovraka. Učenici su pregledali kataložne listiće s UDK oznakom 03 „Općenito“ te na temelju odrednice i kataložnog opisa došli do zaključka da podatke o Mati Lovraku mogu pronaći u 6. svesku Hrvatske enciklopedije, u Hrvatskom općem leksikonu te u Leksikonu hrvatskih pisaca.

Četvrti zadatak bio je pročitati u *Rječniku stranih riječi* Bratoljuba Klaića na 1222. stranici objašnjenje riječi signatura: lat. (signare – bilježiti, označivati) papirna naljepnica na gornjoj prednjoj korici knjiga, ili na hrptu, koja označuje smještaj knjige u knjižnici.

Peti zadatak bio je usporediti signature kataložnih listića abecednog kataloga i stručnog kataloga i uočiti razlike.

Jedan tip signature imao je oznake: M, D, O, I, N. Drugi tip signature imao je brojčane oznake: 03, 159.9, 22, 37, 53, 61, 7, 80, 91.

Objasnila sam da se knjige razvrstavaju prema sadržaju. Oznake M, D, O znače da se knjige prema svome sadržaju načelno klasificiraju (razvrstavaju) prema dobi čitatelja kojoj su namijenjene, a u drugom slučaju brojčana oznaka govori da se prema sadržaju knjiga svrstava u određenu stručnu skupinu.

Da bi učenici zornije predočili način razvrstavanja knjiga po strukama, pokazala sam im plakat s prikazom drveta čije grane nose stručne nazive i brojčana obilježja struka.

U Hrvatskoj enciklopediji pročitali smo da je američki knjižničar Melvil Dewey bio idejni začetnik UDK. On je izmislio jednostavan sustav

klasificiranja knjiga u kojem se korisnici s lakoćom snalaze a to je podjela knjiga u deset stručnih područja: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

Na drugom satu prevladavale su praktične aktivnosti u skupinama.

Članovi prve skupine imali su zadatak izvaditi iz omotnice razrezane i pomiješane dijelove raznobojnih kataložnih listića: signaturu, odrednicu, kataložni opis, rubriku za inventarni broj, i od njih iznova sastaviti kataložne listiće. Dobivene kataložne listiće učenici su učvrstili s pomoću zalijepljenog čička na podlogu od filca.

Zadatak druge skupine bio je napraviti stolnu i zidnu uputu za korištenje abecednog i stručnog kataloga. U tu svrhu izrađen je veći kataložni listić. Objašnjenja su učenici zapisali na kartonu u obliku strelica. Strelice s uputama učvrstili su za kataložni listić.

Treća skupina dobila je tri zadatka: a) izraditi oznake za smještaj knjiga na polici: M, D, O, I, N, b) izraditi putokaze s nazivima struka i brojčanim oznakama za snalaženje u stručnom dijelu fonda, c) izraditi oznake od kartona s tekstom: „ovdje umetni knjigu“ za izvađenu knjigu na polici, koja će služiti korisnicima prilikom vraćanja knjige na njezino pravo mjesto nakon razgledavanja.

Četvrta skupina dobila je drvo napravljeno od letvica s deset grana i veći broj raznobojnih kataložnih listića u omotnici. Grane su bile obilježene nazivima i brojevima struka. Zadatak ove skupine bio je razvrstati kataložne listiće po strukama na grane drveta. Uradak će biti dječji stručni katalog.

Petoj skupini bilo je ponuđeno nekoliko svezaka knjige Dubravke Volevec: *Knjižnica vas moli da ne šarate po knjizi*. Zadatak je bio pregledati knjigu i upoznati se s njezinim sadržajem, a zatim, na temelju priložene pojednostavljene Univerzalne decimalne klasifikacije i oglednog kataložnog listića, okvirno odrediti struku i oblikovati kataložni listić za tu knjigu.

Učenici šeste grupe dobili su zadatak pronaći i pročitati natuknicu: Melville Dewey u *Hrvatskom općem leksikonu* i *Hrvatskoj enciklopediji*, nacrtati lik Melvila Deweyja te u oblačiću zapisati njegove riječi kojima on sebe predstavlja.

Skupine su pred kraj sata predstavile svoje uratke, a potom sam pročitala karakteristične odgovore iz anketnih listića iz čega smo doznali da se učenici dotad nisu služili katalozima, već su pomoć i sve informacije tražili od knjižničara. Pretpostavljam da će se pod utjecajem spoznaja sa sata ubuduće koristiti katalogom u knjižnici.

Literatura

Stipčević, A. *Povijest knjige*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1985.

Knjižničar kao stručni suradnik u EU projektu

Program Mladi na djelu, akcija Mladi za Europu, podakcija Inicijativa mladih

Sanja Nejašmić, prof. i dipl. knjiž.
OŠ Vladimir Nazor, Postire

„Book-ing, nema brige s nama su knjige“ je prvi projekt na Braču financiran od strane Europske komisije, preko nacionalne Agencije za mobilnost i programe EU, program *Mladi na djelu* koji promiče aktivno građanstvo, solidarnost i toleranciju mladih kroz kvalitetno provođenje slobodnog vremena, društvenu uključenost i promoviranje knjige kao sredstva komuniciranja.

Krajnji cilj aktivnosti je poticanja lokalne zajednice da u Postirama, osnuje mjesni kulturni i informacijski centar gdje bi knjižni fond ove pokretne knjižnice bio sastavni dio.

Termin Book-ing je zgodno odabran kako bi ujediniio poimanje turističke orijentacije domaćina, što podrazumijeva puno radno vrijeme tijekom ljetnih mjeseci, s jedne strane i bezbrižno provođenja dugih sunčanih dana koristeći čitanje kao jednu od mogućnosti provođenja slobodnog vremena turista ili onih koji su na odmoru, s druge strane.

Sam način provođenja aktivnosti dopušta još veću opuštenost jer su knjige dostupne ne baš tu na plaži. Želja je bila jednostavno krenuti u susret potencijalnim korisnicima i to tamo gdje ih je najviše, a to su ljeti plaže preko dana, a u večernjim satima Riva. Mladi inicijatori su kao volonteri pokrenuli i realizirali projekt koji je u trajao 4 mjeseca, a sama aktivnost - pokretna mini knjižnica - je trajala 20 dana, svakodnevno (od 20. srpnja do 10. kolovoza). Vrijeme kretanja i dolazak biciklima na pojedine plaže je bilo točno određeno i istaknuto na plakatima i ostalim informativnim materijalima.

Izrađeni su plakati, označivači čitanja, članske iskaznice, listići s pravilima posudbe, evaluacijski listići za korisnike, popisi knjiga, preporuke najčitanijih naslova. Svi materijali, uključujući majice koje su nosili volonteri i zastavice kojima su označavali mjesto posudbe, su imali oznake Programa. U projekt je bilo uključeno nekoliko stručnih suradnika, a nezaobilazan je bio knjižničar.

Stručna pomoć knjižničara

Stručna pomoć knjižničara u ovom projektu je bila savjetodavna i uglavnom se odnosila na dva najvažnija elementa a to su izgradnja fonda i posudba.

Fond

Ukupni fond tijekom aktivnosti se sastojao od 336 knjige, od toga je 114 knjiga nabavljeno sredstvima projekta. Ostali dio fonda su donacije iz prethodnih akcija koje je Udruga, koja je prijavila projekt, bila organizirala. Kriterije po kojem su nabavljene knjige, iz sredstava projekta, je bio jednostavan- top 100 najčitanijih i najprodavanijih knjiga u posljednja 3 mjeseca u Hrvatskoj (od siječnja do travnja 2010.). Knjige su nabavljene u dva navrata; prije same aktivnosti i nakon 10 dana. Tako se fond mogao formirati prema potrebama i željama korisnika. Prema konačnoj evidenciji, sve knjige nabavljene u projektu su bile na posudbi, a neke i više puta

Stručna obrada fonda

Sve knjige su po nabavi pečatirane, označene knjižnom naljepnicom s vanjske strane i evidentirane u Inventarnu knjigu - *excel* tablicu sa filtrima radi lakšeg pretraživanja po parametrima. List za evidenciju knjižnog fond je ujedno Inventarna knjiga i Evidencija o posudbi. Parametri po kojima se fond mogao pretraživati su: redni broj, inventari broj, UDK oznaka, prezime autora, ime autora, naslov, izdavač, broj članske iskaznice, datum posudbe 1, datum povratka 1, datum posudbe 2, datum povratka. Knjige su, po povratku sa terena, bile smještene u prostorijama Udruge prema inventarnim brojevima.

Članstvo

Članarina je bila besplatna. Svaki zainteresirani korisnik je prilikom učlanjivanja ispunio mali upitnik sa njegovim podacima, koji su uneseni u *excel* list, dao bi polog od 20 kn te dobio člansku iskaznicu. Prema pravilima posudbe, mogla se posuditi samo jedna knjiga, te kada korisnik više nije želio nastaviti posuđivati ili je zbog prestanka odmora morao otputovati, po povratku posljednje knjige polog mu se vraćao.

Evidencija o članovima se vodila u *excel* tablicama, na listu za evidencija članova. Podaci koji su se tražili od člana su bili: ime i prezime,

adresa, kontakt broj mobitela ili e-mail adresa, evidencija o davanju pologa, evidencija o povratu pologa. Tijekom 20 dana aktivnosti, upisan je 81 član.

Posudba

Tijek aktivnosti - posudba se odvijalo po određenom rasporedu. Kada se biciklima stigne na plažu, knjige se poslože na stol, zidić ili nego prikladno mjesto, tako da je vidljivo svima, postavi se zastavica kao oznaka mjesta posudbe. Dvoje volontera po plaži kupacima podijele pravila posudbe i informativni letak sa rasporedom posjeta po plažama, a ostali poslože knjige i posudba može započeti.

Svakodnevno su pripremani popisi knjiga tako da bi zainteresirani korisnici mogli pogledati dnevnu ponudu knjiga koje su donesene, ali isto tako prema popisu naručiti neku knjigu koju ćemo donijeti sljedećeg dana.

Dnevni plan aktivnosti

16:00 - 16:30- Plaža Prvlja

16:45 - 17:15- Plaža Rat

17:30 - 18:00- Plaža Molo Lozna

22:00 - 23:00 - Na Rivi i u prostorijama Udruge

Aktivnost je vrednovana interno i eksterno. Interno, prije same aktivnosti, tijekom aktivnosti nakon večernje posudbe, te eksterno: korisnici knjižnice su na kraju posudbe ispunjavali evaluacijske listiće.

Kraj aktivnosti

Po završetku aktivnosti, one knjige koje nisu bile vraćene do posljednjeg dana aktivnosti (10. kolovoza), bile su naknadno donesene ili su ih ostavljali u kafiću sa porukama da se i sljedećeg ljeta ovaj projekt nastavi. Iako su mnogi sumnjali, sve su knjige vraćene, a mnogi su odbili povrat pologa jer su ga željeli donirati kao potporu za nastavak aktivnosti

Što bi trebalo poboljšati u sljedećoj aktivnosti:

- Osnovati knjižnicu i fond knjižnice koristiti za ovakve ili slične aktivnosti.
- Informativne plakate i materijale prevesti barem na engleski, tako ostvariti suradnja sa TZ-om.

- Proširiti aktivnost na šire područje, vanjske plaže i organizirati dežurstva u knjižnici i /ili prostorijama koje će biti dostupne korisnicima.
- Povećati broj volontera.
- Na informativnim materijalima ostaviti kontakt mobitel zbog bolje komunikacije s korisnicima.
- Napraviti inventurnu stranicu i biti dostupni na njoj ili otvoriti face profil

Zaključak

Aktivnost je uspješno realizirana, lokalna zajednica je prihvatila i podržala aktivnost, te stekla povjerenje da će nastavak u sljedećoj godini ili drugi slični projekti inicirani od mladih biti jednako uspješni. Na facebooku 63 osobe rekle da im se book-ing sviđa. Evaluacija korisnika je bila odlična, 100% su dali potporu nastavljanju projekta sljedećeg ljeta. Nekolicina mladih je pokazala zainteresiranost da se sljedeće godine uključe u nastavak projekta kao volonteri.

Snimljen je kratki film o samoj aktivnosti.(4min)

Nakon medijske promocije aktivnosti, javilo nam se nekoliko osoba koji podupiru ovakav način aktiviranja mladih i podržavaju komunikaciju preko knjige, te smo dobili i donaciju od 80 knjiga. Imamo kontakte sa mladima iz drugih krajeva Hrvatske da naprave istu akciju samo sa knjigama iz fonda mjesne knjižnice.

Nadamo se nastaviti projekt sljedeće godine uz određene promjene i prilagodbe.

No, glavni cilj još nije ostvaren, još nemamo mjesnu knjižnicu.

Literatura

Tadić, K. *Rad u knjižnici*, Naklada Benja, Opatija, 1993.

Čelić-Tica, V.; Laščić, J.: *Novi UDK za školske knjižnice: priručnik za knjižničare*, Školska knjiga, Zagreb, 2007.

Zakon o knjižnicama u Narodne novine br.105/97; 5/98; 104/00, Zagreb
UNESCOV Manifest za narodne knjižnice u *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* br.37, Hrvatsko bibliotekarsko društvo, Zagreb, 1994.

Youth in Action: Programme Guide
Youth in Action, European Commission, dostupno na www.ec.europa.eu/youth

Edukacija o Europskoj uniji

Koraljka Mahulja-Pejčić, prof. i dipl. knjiž.

OŠ Ivana Zajca, Rijeka

koraljkao@net.hr

Edukacija o Europskoj uniji – primjer dobre prakse

Hrvatska država i hrvatsko društvo pred vratima su Europske unije i iz te perspektive nužno je i kroz obrazovni sustav pripremati mlade ljude za djelovanje i život u svojoj okolini te istim tim mladim ljudima pružiti znanje, vještine i informacije o Europskoj uniji. Kada Hrvatska postane članicom EU-a, hrvatski građani postaju građani EU-a, a određene odluke, zakoni i pravila EU-a već su postali dio našeg svakodnevnog života. Iz svega toga vidi se potreba za uvođenjem sadržaja koji su vezani za Uniju u hrvatski obrazovni sustav.

U svojem radu u školskoj knjižnici obrađujem nastavne sadržaje koji su predviđeni nastavnim planom i programom te školskim kurikulumom u kojem su definirane sve aktivnosti, programi i projekti koji će se provoditi tijekom školske godine.

Nacionalni okvirni kurikulum otvara mogućnosti za uvođenje sadržaja o Europskoj uniji, odnosno rasprave onjoj preko raznih školskih aktivnosti, programa i projekata. Jedan je od ciljeva kod učenika razviti svijest o važnosti demokratskih načela, institucija i procesa u vlastitom društvu, Europi i na globalnoj razini.

U mjesecu ožujku 2010. prisustvovala sam uvodnom seminaru Edukacija o Europskoj uniji u organizaciji Foruma za slobodu odgoja iz Zagreba. Na seminaru smo dobili osnovne i vrlo detaljne informacije o Europskoj uniji i načinu njezina funkcioniranja predstavljene raznim metodama i oblicima rada.

Po završetku seminara dobili smo zadatak osmisliti i provesti dvije nastavne teme koje će se baviti temom EU-a. Nastavne sadržaje osmislila sam vođena smjernicama za uključivanje edukacije o Europskoj uniji u hrvatski obrazovni sustav. Raznovrsne sadržaje preko kojih se može upoznati EU u školskoj knjižnici, moguće je implementirati u sve nastavne predmete uključujući pritom knjižnični odgoj i obrazovanje.

Nastavne teme provela sam tijekom mjeseca svibnja u kojem se i obilježava Dan Europe, što je prigodno jer se u knjižnici obilježavaju važni datumi i obljetnice predviđeni Planom i programom knjižnice.

Vodeći se mišlju kako je na razini osnovne škole dovoljno razviti svijest o postojanju EU-a te zemljama članicama i njihovim obilježjima, nastojala sam osmisliti zanimljive i ne previše zahtjevne teme.

1. tema: S ruksakom na leđima

Nakon čitanja knjiga *Koko u Parizu* Ivana Kušana i *Junaci Pavlove ulice* Ferenc Molnara, koje se nalaze na popisu obvezne lektire, putovali smo sadržajem knjige i s glavnim likovima upoznali Francusku i Mađarsku.

Obradom lektire upoznali smo se s glavnim obilježjima Francuske i Mađarske te doznali: je li zemlja članica Unije, geografski položaj, simboli (zastava, himna), glavni grad, turističke znamenitosti, valuta, gastronomija i sl.

Učenici su radili u grupama i trebali su predstaviti zemlju riječju i slikom. Svaka je skupina predstavila svoj rad, tj. zemlju, a po završetku predstavljanja odigrali smo igru asocijacija Euroteka, po uzoru na popularnu Kviskoteku.

Istražujući smo upoznali Europsku uniju, Francusku i Mađarsku te su učenici upoznati s materijalima o EU-u u školskoj knjižnici i bogatstvom referentne zbirke kao izvorom informacija. Uspoređujući instituciju EU-a te zasebno države članice, osvijestili smo postojanje zajedničkih elemenata, ali i održanje vlastitog identiteta te raznolikosti i multikulturalnost.

2. tema: Putovanje kroz lektiru

Tema je provedena s učenicima sedmih razreda jer tada u nastavi geografije obrađuju Europu. Podijeljeni su im popisi lektire od 1. do 7. razreda. S popisa su morali izdvojiti strane pisce, ispisati ih i prisjetiti se književnog djela koje su pročitali. Zadatak je bio u grupama istražiti životopis pisca, zemlju iz koje dolazi te sve značajke zemlje s naglaskom pripada li zemljama članicama EU-a. Nakon uvodnog dijela učenicima su podijeljene slijepe karte Europe te su trebali naći zadanu zemlju i zapisati zapažanja o njoj (npr. kulturna i prirodna obilježja, kada je postala članicom EU-a, glavni grad, geografski položaj, turistička obilježja, simboli itd.)

Učenici su nakon rada u grupama predstavili svoju zemlju ostalim učenicima te ukazali na poštovanje raznolikosti, izražavanje vlastitog identiteta svake zemlje unutar institucije EU-a i promicanje tolerancije.

Treba naglasiti da su se učenici veselili provođenju nastavnih tema za koje smo izdvojili više školskih sati.

Nakon provođenja ovih sadržaja pripreme sam poslala u Forum za slobodu odgoja, što mi je i bio zadatak. Pozvana sam na *Treću ljetnu EU-akademiju* koja se održala u Crikvenici od 1. do 5. rujna 2010. Na Akademiji sam završila napredni trening o EU-edukaciji. Moram naglasiti da je edukacija bila vrlo kvalitetno osmišljena, ali i opširna, sadržajna i zahtjevna. Bili smo veoma aktivno uključeni u sam proces učenja, ali i prezentiranje sadržaja, kako kolegama učiteljima, tako i učenicima srednjih škola i studentima.

Smatram da je edukacija učitelja o Europskoj uniji veoma važna budući da je Hrvatska na korak od ulaska u EU. Za nas učitelje bitno je da se sve predviđene aktivnosti, sadržaje i projekte o EU-u uvrsti u školski kurikulum kako bi se mogli provesti. Nigdje nije normirano kada i koliko treba učenike upoznati s tim sadržajima pa bi učiteljima od velike pomoći bile smjernice, što i koliko tema vezanih za EU mogu obraditi i na kojoj razini.

Upravo radi toga Tamara Puhovski, iz Foruma za slobodu odgoja, izdala je knjigu *Europska unija i kako podučavati o njoj*. Dio te knjige jest i Zbirka nastavnih priprema namijenjena učiteljima osnovnih i srednjih škola. Zbirka je sastavljena od 15 nastavnih priprema za učitelje i 15 nastavnih listića sa zadacima za učenike, a među njima su i dvije moje pripreme. Obradeni su različiti sadržaji, predloženi razni primjeri i metode rada te raspoređeni po stupnjevima obrazovanja.

Integracija tema vezanih za EU, ali i širih građansko- obrazovnih tema, nužna je želimo li buduće generacije obrazovati za ono što će budućnost od njih zahtijevati, a to je sasvim sigurno funkcioniranje u demokratskom sustavu Hrvatske i EU-a.

Škole su te koje od najranije dobi stvaraju demokratske građane motivirane za aktivno sudjelovanje u lokalnoj i europskoj zajednici. Tijekom školovanja treba ih poučavati vrijednostima i principima Europske unije te im ukazati na sva prava i građanske obveze koje im donosi punoljetnost.

Sažetak

Republika Hrvatska nadomak je ulaska u Europsku uniju. Mlade ljude, tj. Učenike, treba obrazovati i pripremati za djelovanje i život u Uniji, a to se najbolje može obrazovnim sustavom. Kada Hrvatska postane punopravna članica Europske unije, hrvatski građani postaju građani EU-a, a to im donosi određena prava i obveze. Obrazovanjem o Europskoj uniji, učenicima treba pružiti znanje, vještine i informacije, poučavati ih vrijednostima i principima EU-a te ih motivirati za demo-

kratski aktivno sudjelovanje u lokalnoj i europskoj zajednici odnosno ukazati im na sva prava i građanske obveze koje im donosi punoljetnost.

U ovom članku prikazala sam primjere nastavnih jedinica, tj. suradnju nastave geografije, hrvatskog jezika, povijesti, SRO i školske knjižnice o temi Europske unije.

Ključne riječi: Europska unija, lektira, školska knjižnica, geografija

Literatura

Puhovski, T. *Europska unija i kako podučavati o njoj*, Forum za slobodu odgoja, Zagreb, 2010.

Zbirka nastavnih priprema za edukaciju o Europskoj uniji, Forum za slobodu odgoja, Zagreb, 2010.

Moj veliki atlas Europske unije, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

Gueguen, D. *Novi praktični vodič kroz EU – labirint*, Micropictures, Zagreb, 2006.

Adams, S. *Geografija svijeta*, Znanje, Zagreb, 1998.

Lektire s obveznog popisa za osnovnu školu

www.mvpei.hr.

www.entereurope.hr

Nova biblioteka *Učenici pisci*

Korina Udina, mag. bibl., str. sur. savjetnica
voditeljica SVOK PGŽ-a OŠ Kostrena

Školska je knjižnica dostupna učenicima u vremenu njihova najintenzivnijeg stjecanja znanja i učenja te vremenu razvoja stavova i ponašanja važnih za život. Svojim je djelovanjem ona ne samo potpora odgojno-obrazovnom radu nego i otvara vrata osobnog stvaralačkog napretka svakog učenika.

U razvoju hrvatskog odgojno-obrazovnog sustava, o interdisciplinarnom pristupu učenju govori se od prve reforme školstva 1980., a već devedesetih godina preko stručnih usavršavanja školskih knjižničara na Proljetnim školama školskih knjižničara koje je i tada organizirala Agencija za odgoj i obrazovanje. Formalizirao se model rada koji afirmira školskog knjižničara u radu s učenicima novim obrazovnim metodama. Polazišta u unaprjeđenju metoda rada bila su iskustvena, a model rada definiran je kao interdisciplinarnan.

Projektna nastava i interdisciplinarni projekti metodološko susredstvo interdisciplinarnog učenja u školskim knjižnicama. Interdisciplinarnost poučavanja podrazumijeva istraživanje određene teme iz različitih aspekata, odnosno znanstvenih disciplina, koje su zastupljene u različitim nastavnim predmetima.

Začetnik ideje projektne nastave bio je američki pedagog John Dewey (1859–1952) koji se zalagao za obrazovanje usmjereno na dijete. Upozorio je na četiri prirodna interesa djeteta: interes za kontakt s ljudima i razgovor, interes za istraživanje, interes za stvaranje i građenje i interes za umjetničko izražavanje. Na tim je postavkama Dewey u nastavu uvodio istraživanje i projektnu metodu.¹

Polazišta u izboru tema ili problema kojima će se baviti projekt pronalaze u nastavnom gradivu nekog predmeta, u području knjižnično-informacijskog programa knjižnice, u odgojno-obrazovnom životu učenika, učitelja, roditelja, ili u slobodnoj aktivnosti koju provodi školski knjižničar u radu s grupom.

---

1 Maleš, Dubravka; Stričević, Ivanka. *Rad na projektu, izazov za djecu i odrasle*. Udruženje Djeca prva, Zagreb: 2009. Str. 12.

O projektu

Projekt *Učenici pisci* osmišljen je i ostvaren u školskoj knjižnici OŠ Kostrena tijekom 2010. godine, te je potporom lokalne zajednice okončan za tu godinu tiskanjem priča učenica 5. i 8. razreda. Nastavlja se i ove 2011. godine jer su učenici pisci svojim slikovnicama potakli mnoge druge na stvaralačko pisanje.

Projekt je trajao godinu dana, u fazama stvaralačkog promišljanja: preko osmišljavanja teksta u školskoj knjižnici, oslikavanja zamišljenih kadrova u tekstu te povezivanjem literarnog rada i ilustracije, u formi stripa ili u formi slikovnice, svatko je kreativno izradio svoju priču. Priču *Halloween night* učenice 7. razreda napisale su na engleskom jeziku, a planirane su i dvojezične slikovnice. Potvrdili smo da u interdisciplinarnim istraživanjima ništa nije toliko važno kao sposobnost učenja od drugih. Jedan pristup problemu ne može biti i jedini ispravan i moguć.

Ishodi učenja ovim načinom rada potaknuto su stvaralaštvo u djece u dobi od 9 do 13 godina, kreativnost u rješavanju zadanog problema, čitalačka i informacijska pismenost primjerena dobi stečena radom u skupini. Usvojene su i kompetencije kao učenje samostalnog odlučivanja, čitalačka s pomoću istraživanja „kako su to drugi napisali“, socijalizacija i samopouzdanje preko istraživačkog rada na tekstu u školskoj knjižnici. Početna faza promišljanja priče i odluka o početku stvaralačkog pisanja obiluje istraživanjem tekstova, čitanjem i proučavanjem strukture i stila izabranih tekstova, načina ilustriranja književnih tekstova. Ovisno o dobi djece, predlaže se primjerena literatura. Veliku ulogu u ovoj fazi rada ima školski/a knjižničar/ka.

Školski knjižničar treba imati znanje i razvijene vještine za pružanje kvalitetnih informacija, kontinuirane aktivnosti za promicanje čitanja i pismenosti, o njemu uvelike ovisi postignuće učenika u samostalnoj uporabi informacija.²

Školski knjižničar posreduje informacije prema učeniku, poučava ga kako doći do informacije i time pridonosi njegovu osamostaljivanju u učenju.

Ocjenu uloge školskog knjižničara i školske knjižnice u provođenju inovacija u poučavanju, pa i interdisciplinarnog pristupa, izrekao je James Henri, izvanredni profesor na Odsjeku za informacijske i teh-

---

2 Kovačević, Dinka. Škola – školska knjižnica – suvremeno učenje. // *Zrno*: časopis za obitelj, vrtić, školu 80-81, 19 (2008)

nološke studije na Pedagoškom fakultetu u Hong Kongu. Izabran je za predsjednika Međunarodne udruge školskih knjižničara (International Association of School Librarianship – IASL) 2007. godine.

Realnost je da jedan školski knjižničar teško može imati značajan utjecaj u cijeloj školi. [...] Koliko školske knjižnice uspiju proširiti svoju prisutnost u mreži suradnje, toliko raste i njihov utjecaj izvan granica.³

Govoreći o svom viđenju budućeg razvoja školskog knjižničarstva u svijetu i u nas, ukazao je na glavnu prepreku u razvoju škola i školskih knjižnica, a to je način kako političari vide škole. Školska knjižnica, dakle, „[...] ovisi o razvijenosti poučavanja i kulture učenja koje su ugrađene u sustav. Neke školske knjižnice usmjerene su izravno na razvoj pismenosti i poticanje čitanja. Druge mogu biti usmjerene na informacijsko obogaćivanje kurikuluma.“⁴

Možemo zaključiti da se metode učenja i poučavanja mijenjaju i razvijaju usporedno sa mijenjanjem i razvojem društva u cjelini. Uloga školskih knjižnica mijenja se usporedno s nacionalnim strategijama učenja jer su u funkciji odgoja i obrazovanja. Ipak, školski knjižničar kao informacijski stručnjak moći će pokrenuti inovacije u poučavanju u svom okruženju.

Neposredni odgojno-obrazovni rad školskog knjižničara

Program knjižnično-informacijskog obrazovanja usmjeren je na četiri područja: čitanje, učenje, informacijsku pismenost i kulturnu i javnu djelatnost. Učenje učenika kako učiti sastavni je dio svih četiriju područja. *Programom čitanja* radi se na obogaćivanju rječnika učenika, razvijanju pisane i govorne komunikacije. Potiču se čitalačke vještine, čitateljske navike, te se kao ishod učenja smatra shvaćanje važnosti čitanja u svakodnevnom životu.

Knjižnično-informacijski program školske knjižnice ovim se projektom povezuje s programima likovne kulture, hrvatskog i engleskog jezika u višim razredima te razrednom nastavom.

Timskim radom školskoga knjižničara i učitelja omogućuje se međupredmetno povezivanje sličnih ili zajedničkih nastavnih sadržaja iz područja informacijske i čitalačke pismenosti, kako pri

---

3 Stričević, Ivanka. Škola unutar knjižnice, a ne obrnuto! // *Zrno*: časopis za obitelj, vrtić, školu 80-81, 19 (2008)

4 Isto, str.6.

planiranju tako i u ostvarivanju, čime se znatno smanjuje opterećenost učenika.⁵ Školski knjižničar treba iznaći kreativna rješenja za suradnju sa svim profesorima, nastavnicima i stručnim suradnicima u korelacijskom pristupu planiranju i programiranju svog rada jer samo među predmetnim suodnosom, usporedbom različitih područja, može se doći do funkcionalnog, primjenjivog znanja. Povezivanjem sličnosti i razlika unutar određenih područja znanja, korisnici – učenici stječu potrebne vještine i kompetencije u obrazovanju, uključujući i čitalačke kompetencije.

Zajedničkim obavljanjem radnih zadataka razvija se socijalna kooperativnost u trokutu učenik-učitelj-knjižničar. Aktivnost i produktivnost kod učenika razvijaju radnu inteligenciju, upravljanje osobnim ponašanjem, a smanjuju nervozu, zakočenost i strah od učenja.

Zapravo, probleme koji zahtijevaju reproduktivna znanja treba na određeni način zamijeniti problemskim načinom rješavanja te prednost dati uvijek dobro osmišljenom učenju kroz igru. „Učenje putem otkrivanja pretpostavlja induktivnu djelatnost učenika. Nju je moguće opisati kao proces rješavanja problema.“⁶ Želimo li kod učenika razviti zaključivanje o uzročno-posljedičnim vezama znanja, trebamo poticati problemska, istraživačka rješavanja u učenju.

Grupa učenika, njih petnaestak, od četvrtog do osmog razreda, predano je radila na svojim prvijencima, čak i na stranim jezicima. Za prezentaciju projekta roditeljima i široj zajednici tiskale su se samo dvije priče zbog financijskih ograničenja, kao format „2 u 1“, svaka stranica knjige počinje jednom pričom. Učenice Danijela Vranić i Maja Pavičić iz 5. r. autorice su priče: *Tajnovita zemlja meda*, a Sara Smeraldo iz 8. r. autorica je priče: *Misteriozni nestanak*. Originalni primjerci tih i ostalih deset slikovnica nalaze se na posebnoj polici u školskoj knjižnici u zbirci izdanja *Učenici pisci*. Promocija prve tiskane slikovnice učenica OŠ Kostrena organizirana je za roditelje i Učiteljsko vijeće u školskoj knjižnici u užujku 2011. prezentacijom o projektu i malim *happeningom* učenika polaznika grupe. Time je obilježen početak izdavačke djelatnosti školske knjižnice u OŠ Kostrena, s obzirom ne to da je škola samostalna od 12. rujna 2006. Cilj je projekta kontinuiranim radom formirati kvalitetnu zbirku priča *Učenici pisci* za buduće naraštaje, pa

5 Nastavni plan i program za osnovnu školu. Tekst uredili Dijana Vican, Ivan Milanović Litre. Zagreb.Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa: 2006. Str. 19.

6 Terhart, Ewald. *Metode poučavanja i učenja: uvod u probleme metodičkog poučavanja i učenja*. Zagreb: Educa, 2001. Str. 157.

i dvojezične knjige, koje će sadašnji učenici pisci moći pokazati kao svoje prve tiskane knjige budućim učenicima.

Primjerice, način rada u školi u kojemu je učitelj jedini izvor znanja i istine, a učenik pasivni primatelj i slušatelj od kojeg se očekuje da memorira i da bude u stanju ponoviti ono što je čuo – danas više nije prihvatljiv... s obzirom na to da u takvom radu dominiraju verbalna metoda i memoriranje činjenica, mnogo toga učenicima ostaje apstraktno i nerazumljivo. Takav način rada razvija u učenicima konformizam, pasivnost i intelektualnu inerciju.⁷

Ovim je projektom dokazano da i sadržaje za čitanje učenici mogu proizvesti sami. Čitajući različite izvore u knjižnici te stvaralačkim osmišljavanjem i pisanjem svojih priča, ilustrirajući ih uz savjete profesorice likovne kulture, učenici su postali pisci i ilustratori. Ako je učenik izrazio želju za radom u timu, stvarali su se mali timovi pisaca i ilustratora, zajednički su istraživali temu priče. Učili su razmišljati timski, dijelili su zadatke prema sposobnostima. Njihove izložene slikovnice potiču želju za stvaranjem i u ostalih učenika.

Cijeli je projekt zamišljen kao poticaj interdisciplinarnom pristupu poučavanja u školskoj knjižnici. Školske knjižnice imaju okvir za poticanje i osmišljavanje interdisciplinarnog učenja s novim strategijama učenja u zakonskim aktima. „Kvaliteta programa školske knjižnice usko je povezana s kvalitetom obrzovanja koja se ostvaruje u školama. Škole su se danas usmjerile prema učeniku i učenju.“⁸ U knjižnicama dolazi do razvijanja nove djelatnosti: programa poučavanja učenika. Programi poučavanja temelje se na međupredmetnom povezivanju. Primjena interdisciplinarnog učenja povezuje područja, a učenici pokazuju bolje ishode učenja uspoređujući i dopunjujući znanja različitih područja.

Interdisciplinarnost je novi pristup koji uočavamo u područjima poučavanja, a kojima se bavi i **školski knjižničar**. Edukacija učenika interdisciplinarnim pristupom moguća je jedino iznošenjem različitih gledišta istog problema u kooperativnom timskom radu. Timovi knjižničar – učenici – nastavnici – ravnatelj u svim oblicima povezivanja i

---

7 Maleš, Dubravka; Stričević, Ivanka. *Rad na projektu, izazov za djecu i odrasle*. Udruženje Djeca prva, Zagreb: 2009. str. 12

8 Galic, Sanja. Školska knjižnica u nacionalnom okvirnom kurikulumu. // Zbornik radova / 21. *Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske*; uredile Ana Krželj; Neda Galić. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2009. Str. 35-46.

suradnje su važan uvjet ostvarivanja interdisciplinarnosti u učenju u školama.

Zaključno

Školska knjižnica obuhvaća cijelo područje poučavanja, ne jedan predmet kao predmetna nastava. Knjižničar stvara okvir za učenje, osigurava metode uključivanja informacijske pismenosti u povećanje ukupnog ishoda učenja učenika. Koliko će biti značajna uloga školskog knjižničara u provođenju interdisciplinarnog pristupa, ovisi o njegovim kompetencijama.

Kurikulum kao orijentacija u institucijama odgoja i obrazovanja „poseban naglasak stavlja na stjecanje kompetencija učenika, tako i učitelja, te svih stručnih osoba u sustavu. [...] U prostor odgoja se implementiraju kompetencije kao indikatori uspješnosti. [...] Osobna karta kompetencija svakog učitelja/nastavnika, koju može samostalno kreirati i pratiti svoj osobni razvoj, dodajući novostečene kompetencije, može u kurikulumu kompetencija djelovati poticajno na daljnji razvoj.“

U psihologiji učenja neprestano se kao pravi smjer u razvoju nastavnih metoda prezentira aktivni proces učenja.

Temeljni oblik sučeljavanja čovjeka i svijeta je aktivnost, djelovanje, rad... Organizirano poučavanje i učenje treba uvažavati i poticati taj aktivni karakter učenja te prema tome oblikovati uvjete za učenje. Tek će na taj način školsko učenje nadići svoju mehaničku razinu i izgubiti svoj nametnuti karakter, stečeni sklopovi znanja postat će integrativni dio ličnosti.⁹

Najteže je u praksi postići aktivnost svih čimbenika procesa.

Školska se knjižnica neposredno uključuje u školski kurikulum programom knjižnično-informacijskog obrazovanja, a posredno u sklopu međupredmetnog povezivanja. Može doista kvalitetno pridonijeti aktivnom procesu učenja.

Obrazovanje bi se moglo pretvoriti u parazitsku aktivnost. [...] Zbog toga, oni koji kreiraju znanje, obvezni su ponuditi svoj doprinos unutar institucije, te permanentno preispitivati ciljeve, principe i svrhu obrazovanja jednako kao i stilove učenja, te metode poučavanja.¹⁰

9 Terhart, Ewald. *Metode poučavanja i učenja*. Zagreb: Educa: 2001. Str. 184-185.

10 Žitinski, Maja. Obrazovanje je moralni pojam. *Naše more*, 53, 3-4 (2006), str. 142.

Knjižnice mogu i trebaju biti mali kulturni centri koji će kontinuiranim radom iznjedrili nove kulturne sadržaje u sredini u kojoj djeluju. Kultura se ne može naučiti, ona se njeguje tijekom vremena. Dugogodišnjim usađivanjem vrijednosti stvaraju se kreativci koji će jednom biti začetnici kazališnih družina, novina, radioemisija i slično. Upravo školska knjižnica može svojim utjecajem na sredinu u kojoj djeluje biti kolijevka mnogih kulturoloških promjena koje će u budućnosti među mladima ostaviti trag znanja, dostojanstva i humanosti.

Sažetak

Uloga školskih knjižnica mijenja se usporedno s nacionalnim strategijama učenja jer su u funkciji odgoja i obrazovanja. Knjižničar stvara okvir za učenje, osigurava metode uključivanja informacijske pismenosti u povećanje ukupnog ishoda učenja učenika. Knjižnično-informacijski program školske knjižnice ovim projektom *Učenici pisci* povezuje se s programima likovne kulture, hrvatskog i engleskog jezika u višim razredima te razrednom nastavom. Projektna nastava i interdisciplinarni projekti metodološko su sredstvo interdisciplinarnog učenja u školskim knjižnicama. Interdisciplinarnost poučavanja podrazumijeva istraživanje određene teme iz različitih aspekata, odnosno znanstvenih disciplina koje su zastupljene u različitim nastavnim predmetima. Koliko će biti značajna uloga školskog knjižničara u provođenju interdisciplinarnog pristupa, ovisi o njegovim kompetencijama.

Ključne riječi: interdisciplinarnost, tim, školska knjižnica, slikovnica, kreativnost, stvaralačko pisanje

Literatura

- Galic, S. Školska knjižnica u nacionalnom okvirnom kurikulumu. // Zbornik radova / 21. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske; uredile Ana Krželj; Neda Galić. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2009. Str. 35- 46.
- Hrvatski sabor. Pedagoški standardi za predškolsko, osnovno i srednjoškolsko obrazovanje. 2008. URL:<http://www.azoo.hr/tekst/sabor-rh-donio-je-drzavni-pedagoski-standard-za-predskolsko-osnovno-i-srednjoskolsko-obrazovanje./185> (2010-05-31)
- Kovačević, D. Škola-školska knjižnica-suvremeno učenje. // Zrno: časopis za obitelj, vrtić, školu 80-81, 19 (2008), str. 2.

- Kovačević, D.; Lasić-Lazić, J.; Lovrinčević, J. Školska knjižnica korak dalje. Zagreb: Altagama, 2004.
- Maleš, D.; Stričević, I. Rad na projektu, izazov za djecu i odrasle. Udruga Dječje prva, Zagreb: 2009. Str. 12.
- Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta Republike Hrvatske. Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi: prijedlog. 2008. URL: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2239> (2010-04-24)
- Mondekar, D.; Saucha T.; Tutiš, S. Pojmovnik Bolonjskog procesa i analiza provedbe reforme visokog školstva u Hrvatskoj. 2005. URL: <http://www.ssu.hr/upload/docs/pojmovnik.pdf> (2010-05-31)
- Vican, D.; Milanović, I. Nastavni plan i program za osnovnu školu. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006. Str. 19-22.
- Žitinski, M. Obrazovanje je moralni pojam. // Naše more 53, 3-4(2006), str. 142.

KRUŠKA – Knjižnične riznice u školama: dragulji pisane riječi

**Izložba stare i vrijedne građe, Gradska knjižnica i čitaonica
Pula, 21. – 29. siječnja 2011.**

Liana Diković Fortunato, Gradska knjižnica i čitaonica Pula
liana.dikovic@gkc-pula.hr

Elda Pliško Horvat, TSS-S.M.S.I. „Dante Alighieri“ Pula – Pola
eldasmsi@yahoo.com

Potreba za kvalitetnom školskom knjižnicom u suvremenom informacijskom okruženju postaje sve značajnija i sadržajnija pa se njezina uloga i mjesto u obrazovnom procesu mijenjaju. Svjesni smo važnosti brze i kvalitetne informacije kao i potrebe za razrađenom metodologijom upravljanja informacijama. U društvu znanja i procesu cjeloživotnog učenja ključnu ulogu sve više poprima informacijski stručnjak koji olakšava i ubrzava protok informacija. U školskim sredinama ulogu informacijskog znalca poprima školski knjižničar koji se najučinkovitije koristi raspoloživim izvorima znanja u svrhu učenja i poučavanja gdje je informacija strateški izvor kojom treba znati upravljati, promišljeno je selekcionirati i diseminirati. Školska knjižnica predstavlja uporišnu točku škole u kojoj se školski knjižničar kao kvalificirani stručnjak služi stečenim znanjem i umijećem u svrhu obogaćivanja i dinamiziranja nastavnog procesa te učinkovitog uspostavljanja kvalitete. Suvremena školska knjižnica na suptilan način ujedinjuje tradiciju i suvremenost predstavljajući poveznicu na vremenskoj vertikali jer prati suvremene obrazovne i informacijske potrebe svojih korisnika. Pohranjujući staru građu koja svjedoči o prošlosti škole poprima ulogu arhiva i na razne načine dokumentirano govori o njezinoj povijesti. Sustavno zabilježiti i zaustaviti dio minulog vremena te približiti ga sadašnjosti bio je cilj ovog projekta u koji smo krenule svjesne da su školske knjižnice riznice skrivenog blaga, uglavnom nedostupnog i nepoznatog široj javnosti. S namjerom razotkrivanja ovih skrivenih dragulja tiskane riječi i njihova predstavljanja široj kulturnoj i stručnoj javnosti, želja nam je bila predstaviti rijetku i vrijednu građu koja čini dio knjižničnih fondova školskih knjižnica, a koja svojom raznovrsnošću predstavlja veliku vrijednost ne samo za škole u čijem se vlasništvu nalaze nego i širu društvenu sredinu. Često su upravo ta izdanja svjedočanstvo prošlosti, dokumenti koji govore o povijesti škole, svim promjenama što ih je određena obrazovna ustanova doživ-

jela, njezinim djelatnicima, mijenjanju naziva škole, učenicima, nastavnim programima... tako da uz značajnu bibliofilsku vrijednost ovih izdanja ne smijemo zanemariti one podatke koje možemo iščitati na marginama stranica: nečiji potpis, posvetu, exlibris, brojne pečate, inventarne brojeve i sve ostale rukom ispisane komentare nepoznatih autora. Time ta građa postaje neiscrpno vrelo za daljnja istraživanja o prošlosti škole i povijesno-političkim promjenama minulog razdoblja. Stoga možemo govoriti o golemoj važnosti školskih knjižnica u očuvanju kulturnog blaga. Zahvaljujući brojnim nepoznatim školskim knjižničarima koji su ih nastojali pravilno pohraniti uspjela su se sačuvati ova raritetna izdanja što s obzirom na složene povijesne okolnosti nije uvijek bilo jednostavno. Ovom se izložbom i popratnim katalogom prvi put sustavno, metodički i stručno prilazi obradi stare i vrijedne građe srednjoškolskih knjižnica Istarske županije u cilju upoznavanja javnosti s onim dijelom knjižničnog fonda koji čini svojevrsnu kulturnu baštinu, a obuhvaća period od kraja 16. st. (najstariji svezak je *Lexicon iuridicum* iz 1599.) do poč. 20. st. Napominjemo da je za potrebe ove izložbe i izrade kataloga izdvojena ona građa koju smo ocijenile najzanimljivijom, a koja po vrijednosti, rijetkosti, uvezu, sadržaju ili materijalnom opisu predstavlja jedinstveni primjerak koji zaslužuje našu pozornost. Tematski je obrađena građa vrlo šarolika: onu starijeg datuma čine najčešće nabožna i religiozna djela (misali, brevijari, molitvenici, životopisi svetaca) mahom na latinskom jeziku; rječnici, pjesmarice, pučke propovjedi na hrvatskom jeziku zauzimaju mjesto u 18. i prvoj pol. 19. st. te ona novijeg datuma iz 19. st. i perioda Austro-Ugarske Monarhije. Tada je znanost u punom zamahu pa su iz tog razdoblja prirodoslovne studije, djela o biljnom i životinjskom svijetu, mnogobrojna Darwinova izdanja najčešće na njemačkom jeziku pisana goticom. Na izložbi je predstavljeno 125 svezaka, jedinstvenih primjerala ljepote pisane riječi skrivenih u riznicama školskih knjižnica SŠ Vladimira Gortana Buie, TŠŠ -S.M.S.I. „Leonardo da Vinci“ Buje – Buie, SŠ Mate Blažine Labin, Gimnazije i strukovne škole Jurja Dobri- le Pazin, Pazinskog kolegija-Klasične gimnazije Pazin, Gimnazije Pu- la, TŠŠ-S.M.S.I. „Dante Alighieri“ Pula – Pola i TŠŠ-S.M.S.I. Rovinj – Rovigno, zahvaljujući kojima se ova jedinstvena izložba mogla orga- nizirati. Na taj način velika kulturološka vrijednost stare knjižne gra- đe skrivene među policama školskih knjižnica postaje vidljiva, prepo- znata i primjereno kvalificirana u široj lokalnoj zajednici što po svom značaju zaslužuje. Među najstarijim i svakako najvrjednijim izdanji- ma posebno mjesto zauzima prijevod *Rituala rimskog* isusovca i jezi- koslovca Bartola Kašića, tiskan u Rimu u Propagandinoj tiskari 1640. čime se utire put štokavskom narječju ili „bosanskom“ jeziku kako ga

naziva Kašić kao osnovi za stvaranje hrvatskog jezika. Tu je i *Gazophylacium*, znamenito leksikografsko djelo Ivana Belostenca, dvojezični latinsko-hrvatski i hrvatsko-latinski rječnik čija je osnova kajkavsko narječje, a koji izlazi u Zagrebu točno sto godina nakon Kašićeva *Misala*. U Propagandinoj tiskari nastaje niz djela na hrvatskom jeziku pa je tako i treće izdanje *Misala* tiskano na glagoljici na „slavenskom jeziku“ ugledalo svjetlo dana u toj rimskoj tiskari. Najstarija ovdje izložena izdanja potječu iz 17. i 18. st. i najčešće su misali, brevijari i molitvenici na latinskom jeziku tiskani na pergameni u talijanskim tiskarama (Venecija, Rim, Genova), tvrdog su kožnog uveza, crno-crvenog tiska najčešće u osminskom formatu. Takvo je dvojezično izdanje Sv. Augustina na latinskom i talijanskom jeziku *De Civitate Dei*, tiskano u prijestolnici tiskarstva 1742. Riječ je o skupocjenom primjerku kožnatog uveza s pozlatom na ukrasima i slovima koje u zanimljivoj rukom pisanoj posveti govori o vrijednom daru „nezaboravnog profesora latinskog i grčkog jezika u Pazinskoj Velikoj Gimnaziji Iva Bergića učeniku Karlu (Dragutinu) Piliniću“ i o putovanju ovog sveska na relaciji Pazin – New York – Pazin. Venecija drži primat u tiskarskom umijeću pa su mnogobrojna djela tiskana u venecijanskim tiskarama u malom šesnaestinskom formatu. Time Venecija preuzima praksu europskih tiskara u težnji za uštedom papira i proizvodnjom jeftine knjige, ali kožati uvez, pozlate i bogati ukrasi upućuju na ostavštinu skupocjenih raskošnih izdanja iz perioda početka tiskarstva. U Mlecima 1726. izlazi prvo izdanje *Uzdaha Mandaljene pokornice* baroknog pjesnika Ignjata Đurđevića, a ovdje imamo izdanje iz 1851. tiskano u tiskari Ljudevita Gaja. Andrija Kačić Miošić prisutan je s dvama izdanjima: *Korabljicom* „pritisnutom u Mlecizih od Dominika Lovisa“ 1782. i glasovitim *Razgovorom ugodnim* tiskanim u Zagrebu u poznatoj knjižari St. Kugli tridesetih godina prošlog stoljeća. Među izloženim djelima rjeđi su svesci u velikom formatu, a među njima valja istaknuti Danteovu *Božanstvenu komediju* iz 1880. u folio formatu s ilustracijama glasovitoga Gustava Doréa (1832-1883) ili prekrasno izdanje u šest svezaka Johanna Friedricha Naumanna koji se bavi europskom ornitologijom s drvorezima u boji čiji je autor znameniti Johannes Gerardus Keulemans. Povijest knjige često je preslika povijesnih zbivanja. Dugačka dominacija Mlečana s razvijenom tiskarskom tradicijom ostavit će nam u nasljeđe brojna vrijedna izdanja najčešće na latinskom jeziku; na kratkotrajnu francusku epizodu podsjeća nas Rousseuovo moralno-didaktično djelo *Emile, ou de l'Education* tiskano u Parizu 1762. Izdanja na hrvatskom jeziku su nakon objavljivanja prvog rječnika (Faust Vrančić, 1595.) i prve gramatike (Bartol Kašić, 1604.) sve brojnija tako da su brojna izdanja ovdje izložena tiskana u talijanskim tiskarama,

ali sve više i po drugim europskim gradovima (Gašparotijevo izdanje s biografijama svetaca *Czvet szvetih* tiskan u Gradcu 1752., Voltičev trojezični rječnik tiskan u Beču 1803.), sve su aktivnije i hrvatske tiskare pa je tako glasoviti *Gazophylacium* otisnut u Zagrebu 1740. u tiskari Joannisa Baptiste Weitza gdje već 1715. izlazi propovjednik na latinskom jeziku Štefana Zagrepca. Devetnaesto stoljeće koje je obilježio hrvatski narodni preporod u cilju buđenja nacionalne svijesti označava pravi procvat hrvatskog tiskarstva pa među izloženim svescima nalazimo djela tiskana u Rijeci (*Razgovori Petra Vanni redovnika*, 1831.), Alschingerov petojezični rječnik bilja zadarskog priobalja (Zadar, 1832.), udžbenik iz pomorske meteorologije (Pula, 1904.). U Zagrebu djeluje više tiskara u kojima nastaju djela tematski različita od onih tiskanih u ranijem periodu pa vjerske i pobožne sadržaje zamjenjuju pučke propovijedi, povijesni prikazi hrvatskog naroda, narodne pjesmarice, rječnici. U tom kontekstu želimo istaknuti dva izdanja Šulekovog *Njemačko-hrvatskog rječnika* izdana u Zagrebu 1860., jedno tiskano u Gajevoj Narodnoj tiskarni, a drugo je izdanje njemačkog nakladnika i knjižara Franza Suppana. Među hrvatskim nakladnicima 19. st. bogatom nakladničkom djelatnosti osobito se ističe Matica ilirska iz koje će se nekoliko godina kasnije razviti Matica hrvatska pa nekolicinu njenih izdanja poput Danteove *Božanstvene komedije* iz 1909., književna djela Viktora Cara Emina, Josipa Eugena Tomića, Stanka Vraza nalazimo među izloženim svescima.

Iako je nakana našeg projekta bila prikazati građu koja je tiskana do kraja 19. st., nekolicina je naslova nastala početkom 20. st., ali po svojoj znamenitosti zaslužuju svoje mjesto na ovoj izložbi. Takvo je djelo *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* Andrije Kačića Miošića koje nakon prvog izdanja 1756. doživljava veliku popularnost i postaje uz Bibliju najčitanije štivo. Ovdje izloženo izdanje nastalo je poč. 20. st. u tisku i nakladi poznate zagrebačke knjižare St. Kugli. U istoj je knjižari tiskan zbornik radova s konferencije školskih nadzornika održane u Zagrebu 1894., osebujno izvješće koje govori o skrbi za škole, učenike, školsko osoblje gdje je očigledno nastojanje da se boravak u školi učini što kvalitetnijim, a u tom nastojanju posebno je poglavlje posvećeno školskim knjižnicama kao *conditio sine qua non*.

Knjiga je oduvijek imala svoju čar, ljepotu i tajnovitost, nekada kao statusni simbol, relikvija ili dragocjeni predmet, danas kao izvor nadahnuća ili umjetnička tvorevina bogate prošlosti. Postavljanjem ove izložbe nastojale smo skinuti naslage vremena s njezinih poželjelih stranica i učiniti da pokaže svoje pravo lice i neprolaznu vrijednost. Nadamo se da smo bar djelomice u tome uspjele i da će ljubitelji knjiga

doživjeti ljepotu tiskane riječi kao što smo je mi doživjele pri razotkrivanju svakog pojedinog sveska.

DARWIN, Charles

Über die Entstehung der Arten durch natürliche Zuchtwahl: oder die Erhaltung der begünstigten Rassen im Kampfe um's Dasein / von Charles Darwin ; aus dem Englischen übersetzt von H.G.Bronn. – Fünfte Auflage. – Stuttgart: E. Schweizerbart'sche Verlagshandlung, 1872. – 584 str. ; 23 cm

575.8=112.2

Korice od kartona, hrbat od kože. Na listovima mrlje od vlage. Na preliminarnoj stranici tekst: Charles Darwin. Über die Entstehung der Arten durch natürliche Zuchtwahl. Fünfte Auflage. Na uspojednoj naslovnoj stranici fotografija autora s njegovim potpisom.

Njemačka inačica glasovitog Darwinovog djela „The Origin of Species“ (1859.).

U vlasništvu Talijanske srednje škole Dante Alighieri Pula – Scuola media superiore italiana Dante Alighieri

Polá.

Sažetak

U cilju sustavne analize stare i vrijedne građe u srednjoškolskim knjižnicama Istarske županije, njezinog vrjednovanja, stručne obrade a napose predstavljanja javnosti bogate zbirke jedinstvenih raritetnih izdanja, Gradska knjižnica i čitaonica Pula u suradnji sa Županijskim stručnim vijećem srednjoškolskih knjižničara Istarske županije odlučila je prezentirati ih javnosti postavljanjem izložbe i tiskanjem popratnog kataloga. Odabirom najvrednijih izdanja u iznimno bogatim fondovima školskih knjižnica, među kojima se kvalitetom i kvantitetom raritetne građe izdvaja Pazinski kolegij – Klasična gimnazija Pazin, odnosno onih koji se svojom ljepotom, umjetničkim i kulturološkim identitetom ističu i predstavljaju dragulje pisane riječi, htjeli smo prikazati građu koja će biti poticajna za eventualna daljnja stručna istraživanja i istovremeno dovoljno zanimljiva široj javnosti. Najstariji izlošci datiraju iz 16. st., a najnoviji su tiskani početkom 20. st. Među iznimno zanimljivim naslovima kojima izložba obiluje ističemo izdanja koja se po povijesnom i kulturološkom značaju ipak izdvajaju:

Lexicon iuridicum (Genova, 1599), Kašićev *Ritual rimski – Rituale Romanum* (Rim, 1640.) i *Gazophylacium* Ivana Belostenca (Zagreb, 1740).

Smolica, M. *Knjige tiskane u 16. stoljeću: iz fundusa Zavičajnog muzeja grada Rovinja = Le Cinquecentine: del Museo civico della città di Rovigno*. Rovinj: Zavičajni muzej grada Rovinja, 2001.

Stipčević, A. *Povijest knjige*. Zagreb: Matica hrvatska, 2006.

Stipčević, A. *Socijalna povijest knjige u Hrvata 2.: od glagoljskog prvotiska (1483) do hrvatskoga narodnog preporoda (1835)*. Zagreb: Školska knjiga, 2005.

Verona, E. *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga: kataložni opis*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.

Verona, E. *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga: odrednice i redalice*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

Literatura

Bratulić, J., Damjanović, S. *Hrvatska pisana kultura: izbor djela pisanih latinicom, glagoljicom i ćirilicom od VIII. do XXI. stoljeća: XVIII. i XIX. stoljeće*. Križevci: Veda, 2007.

Hrvatska enciklopedija 2: Be – Da. Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 2000.

Hrvatska enciklopedija 5: Hu – Km. Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 2003.

ISBD (A): Međunarodni standardni bibliografski opis starih omeđenih publikacija (antikvarnih). Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1995.

Katić, T. *Stara knjiga: bibliografska organizacija informacija*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007.

Pelc, M. *Pismo – knjiga – slika: uvod u povijest informacijske kulture*. Zagreb: Golden marketing, 2002.

Ljepši će postati svijet

Projekt „Osječki književnici za djecu – Anto Gardaš“

Zrinka Radanović, prof. i dipl. knjiž.
OŠ Vijenac, Osijek
zrinka.radanovic@gmail.com

*Zbog neke priče, zbog neke bajke,
Zbog toplog sjaja u oku majke –
Ljepši će postati svijet.*

Gardaš, Anto, Ljepši će postati svijet

Cilj projekta bio je potaknuti učenike na kvalitetno traženje informacija pretraživanjem i čitanjem ne samo određenih materijala za redovitu nastavu nego i ostalih knjiga koje su im dostupne i nalaze se u školskoj knjižnici te u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici. Time se nastojalo raditi na jačanju uloge knjižnice, na razvoju čitateljske kulture koja je usko povezana s dječjim interesima, potrebama i potencijalom za bogaćenje učenja i doživljaja svijeta oko sebe te ujedno poticati učenike na korištenje školskom knjižnicom kao informacijskim centrom, razvijati samostalnost i vlastitu vrijednost.

Polazište za ostvarenje ovoga projekta bio je dogovor na stručnom vijeću razredne nastave i kurikul škole, a izabrana tema koja će se ponavljati tijekom više školskih godina „Osječki književnici za djecu“. Za prvog osječkog književnika izabrali smo Antu Gardaša jer je jedan od najčitanijih književnika u Hrvatskoj, lektirni klasik. Čak dva njegova književna djela, *Duh u močvari* i *Ljubičasti planet*, na popisu su obvezne lektire za osnovnu školu. Željeli smo odati počast velikom dječjem književniku koji nam je iskazao čast svojim posjetima školi koji sežu još iz davne 1977. godine. Rado viđen i čest gost tijekom godina razveseljavao je djecu i učitelje svojim veselim i poučnim pričama i pjesmama sve do 2001. godine. Osim u našim srcima, trag je ostavio i u spomenici škole u kojoj se osvrnuo na izuzetnu prihvaćenost svojih djela. Zaključio je kako se ima zašto i za koga pisati, a kad to pisac vidi, zna da mu trud nije uzaludan. Vlastoručni zapisi i osvrti književnih susreta postavljeni su na središnji pano u školi.

U ostvarenje projekta uključeno je više od sto učenika, sedmero učiteljica, knjižničar, pedagoginja te ostali djelatnici škole, roditelji i vanjski suradnici.

Projekt se realizirao preko brojnih aktivnosti vezanih uz redovitu, dopunsku, dodatnu i izbornu nastavu.

Učenici prvoga razreda u radionici održanoj u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici upoznali su zbirke pjesama za najmlađe; učili krasnosloviti; slikali u paru pjesničke slike; učili pjevati pjesmu *Uvijek netko nekog voli*; izradili skupni kolaž mozaik te pozivnice za završnu prezentaciju.

Učenici drugoga razreda u radionicama s roditeljima izradili su kostime – cvjetove i leptire potrebne za prezentaciju. U školskoj knjižnici izučavali su važne podatke o životu i književnom radu te se upoznali s većim brojem književnih djela. Uvježbali su plesnu koreografiju i naučili pjevati pjesme *Razbrajalicu* i *Djeca poručuju* u suradnji s učiteljicom glazbene kulture.

Trećaši su u školskoj knjižnici izučavali biografiju te kratkim osvrtima na velik broj naslova razvijali čitateljsku kulturu. U radionicama u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici upoznali su Gardaševa djela; stvaralački pisali o temi *Duh u močvari*, pogledali istoimeni film te oslikavali naslovnice knjige. Zajedno s roditeljima izradili su kostime za igrokaz *Priče iz Kopačkog rita* koji su učili dramatizirati u suradnji s Davorom Panićem, glumcem HNK-a u Osijeku. Crtali su strip *Damjanovo jezero* i izrađivali straničnike za knjige. Intervjuirali su kćer Ante Gardaša, Melitu Špigl. Osmislili su konferansu za završnu prezentaciju projekta vodeći nas kroz kolaž Gardaševa života i književnih djela.

Učenici četvrtoga razreda čitali su i analizirali roman *Ljubičasti planet*, kako u školskoj knjižnici, tako i samostalno. Istraživali su dostupnu literaturu te postavili izložbu književnih djela; održali radionicu stripa na kojoj je gostovao roditelj Tihomir Pejakić; temperama slikali *Ljubičasti planet*; učili dramatizirati ulomak iz romana; krasnoslovili pjesmu *Pođi na daleki Sanon* i izrađivali kostime.

Zajedničkim dječjim radom s temom *Ljepši će postati svijet* tijekom provedbe nastala je velika slika na platnu koja krasi prostor škole.

Svu projektnu dokumentaciju: zapisnike sa sastanaka, učeničke literarne i likovne radove, plakate, ankete, audiovizualne i fotografske zapise odlagalo se u projektnu mapu. Sve je potom prikazano na plakatima i panoima na kojima se vidio tijek i ostvarivanje projekta.

Raduje i odaziv roditelja u procese i aktivnosti koje se provode u školi. Učenici su izuzetno ponosni i drago im je prikazati svoje radove roditeljima koji su izrazili želju za daljnjim uključivanjem i suradnjom.

U ožujku 2011. godine rezultate svoga projekta imali smo priliku predstaviti roditeljima i građanima grada Osijeka u tri izričaja; dramsko-

-scenskom, plesnom i glazbenom. Veliku čast iskazale su nam i posebne gošće; Marija Gardaš, supruga pokojnog Ante Gardaša i kći Melita Špigl sa svojim kćerima.

Nedugo nakon toga u povodu Dana hrvatskoga jezika predstavili smo projekt „Osječki književnici za djecu – Anto Gardaš“ *PowerPoint prezentacijom* i dijelovima scenskog nastupa završne prezentacije uz brošuru o projektu i straničnike za knjige s prekrasnim Gardaševim stihovima i izvan granica Lijepa naše, prijateljskoj Hrvatskoj školi u Pečuhu u Republici Mađarskoj te tako nastavili dugogodišnju međunarodnu suradnju.

Osmišljavanjem i provedbom zanimljivih projekata trudimo se što bolje i kvalitetnije osmisliti vrijeme provedeno u školi. Naime, jedna od zadaća škole kao odgojno-obrazovne ustanove jest i odgoj.

Sažetak

Projekt „Osječki književnici za djecu – Anto Gardaš“ ostvaren je tijekom školske godine 2010/2011. s ciljem proučavanja života i rada našeg sugrađanina, Ante Gardaša. Učenici su provedbom kreativnih i poučnih sadržaja obogatili svoje znanje te razvijali čitateljsku kulturu. Veliki dio novostečenih znanja prikazali su na završnoj svečanosti u ožujku 2011. godine roditeljima i građanima grada Osijeka te učenicima Hrvatske škole u Pečuhu na Danima hrvatskoga jezika u tri izričaja; dramsko-scenskom, plesnom i glazbenom.

Literatura

- Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa *Zlatni danci 9*, „Život i (djelo)vanje Ante Gardaša“, Filozofski fakultet Osijek, Filozofski fakultet Pečuh i Matica hrvatska Osijek, Osijek 2008.
- Munjiza, E.; Peko, A.; Sablić, M. *Projektno učenje*, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Filozofski fakultet, Učiteljski fakultet, 2007.

Mala čitateljska skupina u Srednjoškolskom đačkom domu

Ivana Ivančić, prof.
Srednjoškolski đlački dom Osijek
anavicicnavi@yahoo.com

Pojam slobodnog vremena u suvremenom društvu postaje fenomen za proučavanje jer se u žvite ljudi unosi popriličan nemir i problemi. Slobodno vrijeme je ono vrijeme kada bez ikakvih obveza organiziramo sadržaje za koje mislimo da su dovoljno dobri i kvalitetni i da njima postizemo određeno zadovoljstvo i kvalitetu svoga života. Slobodan izbor sadržaja često uzrokuje i niz problema kod mladih i odraslih jer nisu dovoljno podučeni o korisnom i ugodnom provođenju slobodnog vremena.

U učeničkim domovima, sastavni dio odgoja je i odgoj u slobodnom vremenu mladih. Odgajatelji i stručni suradnici imaju zadaću edukativno utjecati na šticeenike doma u organiziranju njihova slobodnog vremena. Kako se funkcijama slobodnog vremena smatraju odmor, razonoda i razvoj ličnosti, prema tomu se organiziraju i sadržaji u učeničkim domovima kako bi šticeenici participirali i doživjeli sve tri funkcije, ponekada namjerno, a često i spontano.

Jedan je vid organiziranja slobodnog vremena u domu kroz slobodne aktivnosti. Gotovo svaki odgajatelj i stručni suradnik ima barem po jednu slobodnu aktivnost koje su umjetničkog ili sportskog karaktera.

Jedan od glavnih ciljeva odgoja mladeži u učeničkim domovima trebao bi biti odgoj i obrazovanje za vrijednosno korištenje slobodnog vremena. Sve aktivnosti koje se održavaju u učeničkim domovima trebale bi imati za konkretan cilj obogatiti život odgajanika, učiniti ga ljepšim, humanijim, zanimljivijim, smislenijim, korisnijim, ugodnijim kako bi zapamtili to iskustvo i primjenjivali ga u životu.

Vid takvog pristupa slobodnom vremenu odlučili smo provesti i u našoj knjižnici Srednjoškolskoga đlačkoga doma organizirajuću malu čitateljsku skupinu kojoj smo dali ime „Čaj uz knjigu“.

Kako knjižnice učeničkih domova pripadaju školskim knjižnicama, samim time poštuju i načela izgradnje fonda školskih knjižnica. No, postoje neke razlike između školskih i domskih u tome što učenički domovi raspolazu slobodnim vremenom učenika i samim time moraju dati naglasak na fond literature za zabavu, odnosno za slobodno vrije-

me. U našoj smo se knjižnici tom vidu izgradnje fonda posebno posvetili i postigli znakovite učinke kroz broj redovitih čitateljica i stalnog interesa za novim naslovima lijepe književnosti.

Čitateljska skupina i druženje „Čaj uz knjigu“

Male skupine posebne su po načinu i razlogu sastajanja. Razlozi su okupljanja zajednički interesi i zajedničke teme, one razvijaju međuljudske odnose, na druženja se ne dolazi pod prisilom već dobrovoljno i sa željom. Način na koji su organizirane i kako realiziraju svoje sastanke temelji se na međusobnim dogovorima, vrijednostima, uzajamnoj brizi, hrabrenju i komunikaciji. Zbog toga i postaju razlogom i mjestom za sastajanje. One imaju svoja pravila koja su poznata svim članovima i kojih se svi pridržavaju. Ključne su vrijednosti malih skupina: potvrda da su svi u skupini poštivani, posvećenost dogovorenom radu i temi, otvorenost u komunikaciji i aktivnom sudjelovanju, obazrivost u odnosima, odgovornost prema izvršenju dogovorenoga, duhovna i intelektualna korist koja se postiže kroz takav način rada te ugodno i prijateljsko ozračje.

Ideja o maloj čitateljskoj skupini učinila se zanimljivom iz razloga što su učenice koje imaju razvijene čitalačke navike nakon čitanja uvijek imale potrebu razgovarati o pročitanoj knjizi. Stoga se pokazalo da bi sustavno i redovito druženje moglo doprinijeti njihovom redovitom druženju, razgovaranju o pročitanoj knjizi, razvijanju usmenog izražavanja te čitanju umjetnički vrijednih knjiga. Ti su nam razlozi ujedno postali i svrhom pokretanja takvog vida druženja i provođenja slobodnog vremena. Osim navedenoga, takvim druženjima utjecalo bi se na razvijanje kulture čitanja i kod drugih učenica, razvijanja promišljenoga i konstruktivnoga provođenja slobodnoga vremena, obrazovanja čitateljica u književnoj teoriji i načinu kritičkog izražavanja.

Zadaće su druženja bile odrediti sadržaje koje ćemo čitati, kako interpretirati književno djelo, razvijati i osvješćivati estetski doživljaj teksta i odrediti učestalost sastajanja.

Naslov druženja „Čaj uz knjigu“ odabrali smo kako bi samo druženje dobilo ugodan prizvuk o druženju, gdje razgovaramo o knjigama i pijemo čaj. Prijedlog ovog druženja bio je predstavljen redovitim čitateljicama s ciljem poziva za sudjelovanje. Za redovito druženje, sustavno čitanje određene dogovorene knjige, mogli smo očekivati najveći broj između 5 i 6 učenica koje bi mogle pratiti i prihvatiti takav rad. Potencijalnim intereseticama predložili smo način rada i vrstu literature

koju ćemo čitati i s početkom školske godine 2010./2011. počeli smo s radom skupine od pet redovitih čitateljica.

Organizacija druženja je sljedeća: sastanci se održavaju jednom mjesечно i to zadnje srijede u mjesecu radi dostatnosti vremena da bi se knjiga pročitala i u vrijeme od 20.30 do 22 sata kada su učenice sigurno u domu. Na sastanke se dolazi s pročitanom knjigom kako bi se razgovor usmjerio na interpretaciju i analizu književnog djela, a ne na prepričavanje sadržaja. Na sastanku svi iznose svoja mišljenja i argumente, a knjižničar kao voditelj i koordinator usmjerava razvoj teme kroz pitanja o detaljima iz djela koje učenice nisu zapazile. Na kraju svakog sastanka knjižničar predloži knjigu koja će se čitati idući mjesec i obavijest o tome postavi na oglasnu ploču. Na druženjima se pije čaj i degustiraju kolačići radi cjelokupnog dojma i ugođe.

Pristup umjetničkom djelu

Stara poznata izreka govori da književnost čini ljude više ljudima. U staroj Grčkoj i Rimu bilo je poznato da književnost utječe na intelektualno, tjelesno, moralno, estetsko i radno formiranje ljudi. Za mnoge je književnost smjerokaz u životu i potvrda u odabiru stjecanja znanja, izgradnji karaktera te razvoju intelektualnih sposobnosti. Iako samoj književnosti nije primaran cilj odgojno djelovati, ona svojim sadržajima na razini estetskog doživljaja utječe na formiranje osobnosti, posebice mladih. Ona mladom čovjeku prezentira postojeća znanja, iskustva i različita dostignuća, obogaćuje spoznaju vrijednosti, opisuje život, različite situacije i osjećaje. Estetski doživljaj koji je primarni doživljaj u spoznavanju vrijednosti književnog djela, otvara put racionalnom prosuđivanju. Književno je djelo nositelj umjetničke vrijednosti i prema tomu objekt uživanja i spoznavanja životnih istina. U radu čitateljske skupine tu je vrijednost važno predočiti učenicama i podučiti ih da je upravo kritika na razini estetskog doživljaja polazna točka za analizu i poniranje u bit umjetničkog djela i da samo kroz najdublje emocije i prepoznavanje osobnih i životnih vrijednosti književno djelo u potpunosti možemo doživjeti i razumjeti. Osim toga, valja imati na umu da se čitatelj pri čitanju umjetničkog teksta služi svojim iskustvom i svojim znanjem, što je ujedno potrebno i za kvalitetno razumijevanje samoga teksta. Stoga je vrlo karakteristično za mlade, ali druge čitatelje da ih zanimaju ona književna djela koja imaju sličnosti s njihovim životima ili likovi koji imaju slične karaktere ili su u sličnim životnim situacijama. Na taj način književno djelo ima konkretno djelovanje na mladog čitatelja tako što ga više socijali-

zira i produhovljuje. Kada pristupamo interpretaciji djela s učenicima, tada trebamo imati na umu da predmet razgovora može biti njihova predodžba djela koju je oblikovao s obzirom na svoje životno i čitateljsko iskustvo. Upravo razgovor i poticanje učenika da govore o svojim dojmovima te da ih argumentiraju, omogućuje razvijanje učenikove čitateljske sposobnosti.

Jezik je sastavni i nepobitni dio društva i sredstvo poznavanja svijeta. Čitateljska sposobnost stoga pridonosi razvoju drugih jezičnih sposobnosti poput jasnoće misli, elokventnosti, bogatstva rječnika i jezičnog umijeća što učeniku omogućuje lakše svladavanje školskog gradiva, izražavanja osobnog mišljenja, lakše komunikacije u društvu i školi. Mala čitateljska skupina i druženje „Čaj uz knjigu“ mjesto su gdje se radi na vježbanju usmenog izričaja.

Zaključak

Život u učeničkom domu karakterizira pohađanje škole, učenje i provođenje slobodnog vremena kroz slobodne aktivnosti i aktivnosti koje učenici sami odaberu.

Učenici koji borave u učeničkim domovima imaju posebnu prednost u odnosu na svoje vršnjake stoga što se o njihovu slobodnom vremenu skrbe odgajatelji i stručni suradnici u domu. Kvalitetnim sadržajima kroz slobodne aktivnosti i različita druženja, učenike se podučava konstruktivnom korištenju slobodnog vremena. Time se učenici ujedno odgajaju za samostalno kreiranje i organiziranje sadržaja u slobodnom vremenu.

Kao vrijedan sadržaj, koji bi se mogao provoditi u domskoj knjižnici Srednjoškolskog đakčkog doma prepoznali smo kao sastajanje radi razgovora o knjigama i zajedničkim druženjima zato što je velik broj učenica redovitih čitateljica, stoga se pokazalo potrebnim organizirati konkretna druženja na kojima će se govoriti o vrijednostima i dojmovima književnoga djela. Kroz organizaciju i sastanaka i načina održavanja takvih druženja, učenice su uvidjele vrijednost i prihvatile predložena pravila ponašanja. Mala skupina „Čaj uz knjigu“ djeluje od početka školske godine 2010/2011. s planom i programom čitanja i načina pristupanja književno-umjetničkim tekstovima. Pristup umjetničkom tekstu bazira se na estetskoj razini i na poticanju jezičnog umijeća i sposobnosti samih učenica u obliku usmenog izražavanja.

Sažetak

Slobodan izbor sadržaja često uzrokuje i niz problema kod mladih i odraslih jer nisu dovoljno podučeni o korisnom i ugodnom provođenju slobodnog vremena. U učeničkim domovima, sastavni dio odgoja je i odgoj u slobodnom vremenu mladih. Vid pristupa slobodnom vremenu odlučili smo provesti u knjižnici Srednjoškolskoga đačkoga doma organizirajuću malu čitateljsku skupinu s učenicama doma kojoj smo dali ime „Čaj uz knjigu“. Pokazalo se da sustavno i redovito druženje može pridonijeti njihovom redovitom druženju, razgovoru o pročitanoj knjizi, razvijanju usmenog izražavanja te čitanju umjetnički vrijednih knjiga.

Literatura

- Boušan, D. *Priručnik za interpretaciju književnog djela*, Školska knjiga, Zagreb, 2009.
- Cox, D. *Male skupine, veliki uspjesi, Znaci vremena*, Zagreb, 2003.
- Pandžić, V. *Putovima školske recepcije književnosti*, Profil, Zagreb, 2001.
- Rosandić, D. *Metodika književnog odgoja*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
- Rosić, V. *Domska pedagogija*, Naklada d.o.o. Biblioteka Edicija Magna, Zadar, 2007.
- Škreb, Z.; Stamać, A. *Uvod u književnost*, Nakladni zavod Globus, 1998.

Predmetni pristupnik osnovnoškolske knjižnice – poziv na suradnju!

Domagoja Pavičić, dipl. učitelj i mag. knjiž.
OŠ Slatine
domagojapavic@yahoo.com

Informacijske navike korisnika i internet

Nove su generacije¹ u osnovi generacije *multimedijskih čitača* ili *čitača elektronskih izdanja*. Mladi danas mnogo čitaju, ali čitaju s kompjutorskih ekrana, elektronskih igrica ili mobilnih telefona. Istraživanja nadalje navode da mladi i prikupljaju informacije uglavnom u digitalnom okruženju – s interneta. U želji da dođu brzo do informacije, i odrasli u sve većem broju radije traže informacije na internetu nego u knjižnici.²

Količina je informacija na internetu enormna. Budući da nema kontrole objavljenih sadržaja, nalazi se i znatna količina lažnih, nepotpunih i pristranih informacija. Prosječan korisnik interneta traži informacije uz pomoć nekog od općih web-pretraživača, najčešće Googlea. S obzirom na to da opći pretraživači nisu namijenjeni određenom tipu korisnika i nastoje pokriti što veći broj stranica iz što više interesnih područja, pretraživanje rezultira golemim brojem rezultata. Uz to, ti su informacijski servisi automatizirani i neselektivni s obzirom na web-stranice koje indeksiraju, što ima za posljedicu i znatnu količinu netočnih i pristranih sadržaja među rezultatima pretrage.

Učenici osnovne škole ne obrazuju se za kritičko vrednovanje informacija na internetu (osim polaznika izborne nastave informatike koji tek u 8. razredu slušaju temu *Kritički odnos prema internetu*) pa i ne znaju procijeniti vjerodostojnost sadržaja. Ni današnji učitelji i stručni suradnici (izuzev najnovijih generacija) nisu se tijekom svog formalnog obrazovanja sretali s temom kritičkog vrednovanja informacija na

---

1 Usp. Čunović, K.; Vuković, Z. *Slobodno vrijeme mladih*. // Priloga Knjižničarskih novic 15(2005)11 URL: <http://www.nuk.uni-lj.si/knjiznicarskenovice/pdf/november2005-priloga5.pdf> (2010-10-30)

2 Usp. Kumar Das, Pankaj. *Subject gateways: the clever way to information*. URL: http://ir.inflibnet.ac.in/dxml/bitstream/handle/1944/107/cali_26.pdf?sequence=1 (2010-10-30)

internetu. Iz navedenog slijedi da je nužno usmjeravati učenike, učitelje i stručne suradnike na najkvalitetnije izvore informacija na internetu. Predmetni pristupnik (*subject gateway*) informacijski je servis koji to omogućuje.

Predmetni pristupnik

Predmetne pristupnike razvijaju predmetni i/ili informacijski stručnjaci koji usmjeravaju korisnike na najkvalitetnije izvore informacija na internetu iz određenog predmetnog područja. Predmetni je pristupnik popis poveznica na internetske izvore koji se razlikuje od uobičajenih popisa linkova po sljedećim svojstvima koje sadržava:

- jasno izražen opseg predmeta na temelju kojeg se vrši sadržajna selekcija izvora koji se uključuju
- utvrđeni kriteriji kvalitete prema kojima se odabiru izvori
- neka vrsta anotacije izvora
- nekakva kategorizacija, klasifikacija ili indeksiranje zbirke
- jasno utvrđene odgovornosti za njegovo stvaranje i održavanje.

Predmetni pristupnik osnovnoškolske knjižnice

Predmetni opseg

Iz poslanja školske knjižnice definiranog *Nastavnim planom i programom za osnovnu školu*³ proizlazi i predmetni opseg pristupnika osnovnoškolske knjižnice koji obuhvaća poveznice na najkvalitetnije internetske izvore informacija koji bi korisnicima knjižnice osnovne škole mogli pomoći u nastavnom procesu: učenicima za bolje razumijevanje nastavnog gradiva i proširivanje znanja iz nastavnih predmeta, a učiteljima i stručnim suradnicima za produbljivanje stručnog i metodičkog znanja te kao pomoć u pripremanju nastave. Pristupnik okuplja i poveznice na izvore koji podupiru redovitu, izbornu, dopunsku i dodatnu nastavu te izvannastavne aktivnosti škole kao i poveznice na sadržaje za razonodu učenika, učitelja i stručnih suradnika škole. Struktura zbirke poveznica na internetske izvore informacija slijedi strukturu knjižničnog fonda školske knjižnice⁴ te sadržava:

---

3 Nastavni plan i program za osnovnu školu. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006.

4 Usp. Blažeković, T.; Furlan, B. *Knjižnica osnovne škole*. Nacionalna i sveučilišna biblioteka: Zagreb, 1993. Str. 63-70.

1. Učeničku zbirku poveznica koja uključuje:
  - školsku lektiru
  - popularno-znanstvene i informativne sadržaje iz svih predmeta koji se predaju u osnovnoj školi
  - referentne priručnike kojima se učenici mogu služiti pri izradi školskih zadataka
  - serijske publikacije za razonodu i pouku
  - knjige na stranim jezicima koji se uče u osnovnim školama
  - ostale materijale na internetu, kao što su, audio i videozapisi, slike, edukativne igre, koji učenicima mogu pomoći pri učenju
  - sadržaje za razonodu učenika.
2. Zbirku poveznica namijenjenu učiteljima i stručnim suradnicima koja uključuje:
  - suvremenu pedagošku literaturu i klasična djela iz pedagogije i školske psihologije
  - metodičke priručnike svih predmeta koji se predaju u školi
  - djela koja su učiteljima potrebna u njihovu stručnom usavršavanju
  - serijske publikacije koje pridonose stručnom usavršavanju učitelja i stručnih suradnika i unaprjeđenju nastave
  - referentne priručnike
  - ostale materijale na internetu, kao što su, audio i videozapisi, slike, edukativne igre i programi korisni za pripremu nastave
  - sadržaje za razonodu učitelja i stručnih suradnika.

Pristupnik ne uključuje sadržaje koji bi mogli imati negativan odgojni utjecaj na učenike - sadržaje koji potiču nasilje, promiskuitet, konzumaciju alkohola, droge, duhana, hazarderstvo kao ni stranice koje *promiču društvene predrasude, svjesno krše autorsko pravo ili su u potpunosti orijentirane na prodaju.*⁵

Razina težine informacije

Informacije trebaju biti prilagođene učeničkoj dobi pa se preporučeni izvori informacija odabiru za tri skupine korisnika predmetnog pristupnika: učenike od prvog do četvrtog razreda, učenike od petog do osmog razreda te učitelje i stručne suradnike.

---

5 ALA's Association for Library Service to Children. Great Web Sites for Kids Selection Criteria. URL: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/alsc/greatwebsites/greatwebsitesforkids/greatwebsites.cfm> (2010-12-15)

Jezični parametri

Pristupnik uključuje izvore informacija na hrvatskome i engleskome jeziku pri čemu izvori na hrvatskome jeziku imaju prednost pri uključivanju.

Geografski parametri

Pristupnik uključuje izvore iz cijeloga svijeta koji udovoljavaju zadanim jezičnim parametrima no prednost imaju izvori iz Hrvatske.

Pristup

Pristupnik obuhvaća izvore informacija na internetu koji su dostupni u slobodnom pristupu kao i izvore za koje je potrebna autentifikacija identiteta iz CARNet sustava AAI@EduHr.

Kriteriji selekcije

Za selekciju izvora upotrijebljeni su kriteriji ALA's Association for Library Service to Children⁶ koji su prilagođeni svrsi tog predmetnog pristupnika, a dostupni su na web-mjestu pristupnika <http://161.53.34.94/predmetni-pristupnik>

Kategorizacija

Poveznice na izvore informacija kategorizirane su za tri korisničke skupine: učenici od prvog do četvrtog razreda, učenici od petog do osmog razreda te učitelji i stručni suradnici. Unutar svake korisničke skupine izvršena je tematska kategorizacija izvora informacija po nastavnim predmetima. Unutar tematskih kategorija poveznice su razvrstane prema vrsti izvora na tri potkategorije: elektroničke knjige, elektronički časopisi i ostali izvori. U skupinu ostali izvori ulaze: osobne stranice, ostala web-mjesta, programi, edukativne i zabavne igre.

Opis izvora

Uz sam naslov, izvor je i ukratko opisan, istaknuto je po čemu je jedinstven kako bi korisnici mogli procijeniti zanima li ih ili ne. U opisu izvora navodi se podatak o ažuriranosti ako se neko web-mjesto ažurira djelomično ili se uopće ne ažurira, a pruža kvalitetan i aktualan sadržaj koji se ne može naći na nekom drugom web-mjestu.

---

6 Usp. *Isto*.

Odgovornost i održavanje

Predmetni pristupnik osnovnoškolske knjižnice trebao bi se razvijati suradnjom knjižničara kao informacijskih stručnjaka i predmetnih učitelja i stručnih suradnika. Sam knjižničar ne može toliko dobro procijeniti relevantnost sadržaja iz nekog predmeta namijenjenog učenicima kao sam predmetni učitelj. Isto tako, predmetnom učitelju mogu nedostajati informacijska znanja koja ima knjižničar, a potrebna su za općenito vrednovanje izvora informacija na internetu te organizaciju i kategorizaciju izvora informacija na pristupniku.

Zaključak

Knjižnice, pa tako i školske, moraju se prilagoditi načinu traženja informacija današnjeg korisnika orijentiranog na internet. Učenici nisu osposobljeni za vrednovanje sadržaja na internetu pa bi školski knjižničari u suradnji s učiteljima trebali selektirati izvore informacija i usmjeravati korisnike na one najkvalitetnije iz svih područja odgoja i obrazovanja definiranih Nacionalnim okvirnim kurikulumom. I učiteljima i stručnim suradnicima trebalo bi olakšati put do najkvalitetnijih izvora na internetu sukladnih njihovim informacijskim potrebama. Na taj bi način uštedjeli vrijeme potrebno za pretraživanje, a ujedno bi dobili pouzdanu i verificiranu informaciju. Predmetni pristupnici olakšavaju i rad informacijske službe u knjižnici skraćujući vrijeme potrebno knjižničaru za rješavanje informacijskih upita korisnika. Nadamo se da će se u izradu ovog pristupnika uključiti i drugi školski knjižničari te predmetni učitelji i stručni suradnici (preko modula *Predloži link* na samom web-mjestu) kako bi predmetni pristupnik osnovnoškolske knjižnice postao rado korišten putokaz učenicima, učiteljima i stručnim suradnicima osnovne škole u informacijskim prostranstvima interneta.

Sažetak

Specijalizirani pretraživač *Predmetni pristupnik osnovnoškolske knjižnice* (<http://161.53.34.94/predmetni-pristupnik>) nastao je u sklopu diplomskog rada na Izvanrednom jednogodišnjem studiju knjižničarstva u Zadru pod mentorstvom mr. sc. Jadranke Stojanovski. Svrha je pristupnika usmjeravati preko web-sučelja učenike, učitelje i stručne suradnike osnovnih škola na najkvalitetnije izvore informacija na internetu koji podupiru odgojno-obrazovni proces. Pristupnik je u fazi izrade pa se pozivaju svi osnovnoškolski knjižničari, učitelji i stručni suradnici da se uključe u njegovu doradu predlaganjem i opisom in-

ternetskih izvora koji su u skladu s predmetnim opsegom i kriterijima selekcije samog pristupnika.

Literatura

Čunović, K.; Vuković, Z., *Slobodno vrijeme mladih*. // Priloga Knjižničarskih novic 15(2005)11 URL: <http://www.nuk.uni-lj.si/knjiznicarskenovice/pdf/november2005-priloga5.pdf> (2010-10-30)

Kumar Das, Pankaj, *Subject gateways: the clever way to information*. URL: http://ir.inflibnet.ac.in/dxml/bitstream/handle/1944/107/cali_26.pdf?sequence=1

(2010-10-30)

Nastavni plan i program za osnovnu školu, Zagreb, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006.

Blažeković, T.; Furlan, B. *Knjižnica osnovne škole*, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, 1993. Str. 63-70.

ALA's Association for Library Service to Children, *Great Web Sites for Kids Selection Criteria*. URL: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/alsc/greatwebsites/greatwebsitesforkids/greatwebsites.cfm> (2010-12-15)

Projektne aktivnosti Hrvatske mreže školskih knjižničara

Ivana Vladilo, prof. i dipl. knjiž.

Strojarska škola za industrijska i obrtnička zanimanja, Rijeka

Draženska Stančić, prof. i dipl. knjiž.

OŠ I. K. Sarcinskog, Ivanec

Josip Rihtarić, prof. i dipl. knjiž.

II. OŠ Varaždin

Iako je formalno osnovana Osnivačkom skupštinom 23. travnja 2009., Hrvatska mreža školskih knjižničara zapletena je desetak godina prije, 8. travnja 2001. Pokretanjem, na tada najprikladnijem mrežnom servisu, diskusijske grupe *knjiznicar* (<http://groups.yahoo.com/group/knjiznicar/>). Razmjena iskustva, zajednički rad i učenje rezultirali su zapaženim aktivnostima i ostvarenim projektima, a istinski ponos zajedničkoga rada neformalne NET-rupe, kako smo se tada zvali, postao je **Repozitorij UDK 02**, na koji smo od 2006. g. prebacili kompletnu školskoknjižničarsku komunikaciju te ga počeli imenovati i Hrvatskom mrežom školskih knjižničara. Potaknuti praktičnim razlozima, željom da mreža i naše mrežne aktivnosti budu još bolje i s boljom potporom, odlučili smo se formalizirati i osnovati udrugu (<https://sites.google.com/a/knjiznicari.hr/knjiznicari/>). Ciljevi su nam ostali isti; rad u struci, za struku i njezin napredak i javnu vidljivost. Činjenica je da preko Udruge možemo pružiti više i bolje, a pokazuju to i, u ovo kratko vrijeme formalnog postojanja, ostvareni rezultati projekata i aktivnosti: Naše niti u 2.0-mreži, online-edukacija mrežnih alata; Studijski put u Beč, upoznavanje dragocjenih iskustava Međunarodne bečke škole; Čitanjem do zvijezda, kviz; priprema projekta Osuvremenjivanje modela informacijskog opismenjavanja.

Tri su nova projekta u našem projektom inkubatoru, a dva bismo ovdje rado predstavili: *Čitamo mi, u obitelji svi* i *Tulum s(l)ova*.

Čitamo mi, u obitelji svi

Razvoj čitačke vještine ključan je za razvoj svih drugih pismenosti. Nakon što učenici u prvom razredu osnovne škole nauče čitati, jako je važno da im možemo ponuditi zanimljivu literaturu za čitanje. No koje god aktivnosti poduzimali školski knjižničari radi poticanja čitanja, radi stvaranja navike čitanja i otkrivanja čitateljskih estetskih

užitaka, sve su one veoma ograničenog dometa, ako učenici prikladne poticaje ne dobivaju i u svojoj obitelji – zato što učenici nižih razreda uče ponajprije oponašanjem, a sve do puberteta glavni su im uzori i autoriteti roditelji. Nema kvalitetnijeg poticaja i učinkovitije metode svladavanja tehnike čitanja nego kad učenik svakodnevno gleda svoje roditelje kako čitaju i kako uživaju o pročitanomu štivu.

Nakon što učenici tek nauče razlikovati slova i počnu sricati riječi, često možemo čuti razmišljanje: *Sad možeš čitati sam, više ti ne moram čitati ja.* To nije dobro! Djeci trebamo dopustiti da sama pokažu interes za određenu knjigu, ali ih ne smijemo prepustiti da potpuno samostalno odlučuju što će i koliko čitati, jer za to još nisu osposobljena. Umjesto toga moramo im pomagati i pri izboru i tijekom čitanja, postupno ih upoznavati s nepreglednim mnoštvom dostupnih informacija.

Sve dok djeca ne počnu sasvim tečno čitati dječju literaturu, sve dok sama ne posežu za određenim knjigama i ne pokazuju interes da ih čitaju u svojoj intimi, roditelji ih ne bi smjeli uskratiti za estetski užitak koji proizlazi iz čitanja i pričanja već bi trebali nastaviti djeci pričati priče i čitati knjige, postupno im omogućujući preuzimanje sve veće uloge u čitanju, prepričavanju i pričanju. Ovisno o težini teksta, roditelj će poticati dijete da zajedno čitaju tekstove tako da dijaloge čitaju po ulogama, da dijete pročita jedan dio, a roditelj drugi dio teksta ili na neki treći način.

Ako učenici u nižim razredima ne usvoje dovoljno dobro tehniku čitanja, poslije je veoma teško nadoknaditi propušteno te redovito imaju problema s učenjem, a ne samo s čitanjem (lektire).

Projektom *Čitamo mi, u obitelji svi* roditeljima skrećemo pozornost na činjenicu koliko je vrijedno i nezamjenjivo da tijekom svih nižih razreda budu uzor svojoj djecu u čitanju, umjesto da ih tjeraju na čitanje. Tim projektom roditeljima ne skrećemo samo pozornost na važnost čitanja nego ih veoma učinkovito pridobivamo da tijekom pet dana na različite načine čitaju sa svojom djecom te da tako provodeći vrijeme dožive lijepe trenutke koje će dugo pamtiti. Hoće li možda promijeniti i svoje navike – ostaje na njima, no školski im knjižničar nije samo *rekao* što je dobro za njihovu djecu, on ih je uputio što da čine i *motivirao* da tijekom pet dana taj model i *iskušaju*.

Provodeći projekt, školski je knjižničar veoma lako dobiva potporu i naklonost roditelja i nastavnika, a što često zna biti velik problem. Roditeljima skrećemo pozornost da je školskom knjižničaru stalo do dobrobiti njihove djece, a dobrobit je njihove djece kad u školskoj knjižnici mogu pročitati i posuditi kvalitetnu, lijepu, novu i primjerenu knjigu.

Da bi u školskoj knjižnici njihova djeca mogla izabrati za čitanje lijepe i kvalitetne knjige, moraju se založiti i roditelji. Nakon što na temelju provedenog projekta dobijemo od roditelja priznanje, ti će se roditelji založiti za kvalitetnije školske knjižnice kad budu u prigodi i kad ih poslije budemo to tražili.

Da bi školska knjižnica bila što korisnija učenicima kao svojim korisnicima, školskom bi knjižničaru trebalo biti omogućeno oblikovati knjižničnu zbirku na temelju ispitivanja potreba svojih korisnika. Školski bi knjižničar unaprijed trebao znati s koliko novca raspolaže kako bi mogao na temelju toga planirati nabavu literature. Budući da su ciljevi *Hrvatske mreže školskih knjižničara*, uz ostalo, promicati čitanje te promicati kvalitetu školskog knjižničarstva, željeli bismo da ovaj projekt bude jedan u nizu koji će pripomoći u ostvarenju želje da školske knjižnice posluju na načelu namjenskih proračuna – radi zadovoljstva svojih korisnika.

Projekt će biti to uspješniji što ga bude provelo više školskih knjižničara zajedničkim i koordiniranim koracima. Na taj ćemo način dobiti potporu ne samo roditelja nego i medija, čime smo u mogućnosti dati mu i nacionalnu dimenziju za poticanje čitanja te na taj način pokušati senzibilizirati i odgovorne za odlučivanje o financiranju školskih knjižnica za donošenje odluke o namjenskim proračunima školskih knjižnica i stalnim izvorima financiranja.

Uključivanjem u ovaj projekt svaki školski knjižničar stječe pravo nabaviti po osam novih kvalitetnih knjiga za svaki treći razred u svojoj školi po znatno povoljnijoj cijeni od standardne. Potpuno bi bilo neprikladno provoditi projekt koristeći se starim, neprikladnim ili možda čak nehigijenskim knjigama. Svaki će knjižničar moći izabrati komplet od osam knjiga po knjižničnoj naprtnjači, a koje će biti iz sljedećih skupina: nelektirna knjiga hrvatskog književnika (priče ili roman) za djecu, nelektirna knjiga hrvatskog pjesnika za djecu, nelektirna knjiga hrvatskog književnika za roditelje (za odrasle čitatelje), strip (monografija) hrvatskog autora (za učenike koji slabije čitaju), popularno-znanstvena knjiga o prirodi, životinjama, medicini, znanosti i sl., priručnik za odgoj djece (za roditelje), priručnik za kvalitetno provođenje slobodnog vremena, popularno pisana knjiga o hrvatskoj povijesti (ili tradiciji) za djecu.

Projekt se provodi prema unaprijed isplaniranim i vremenski točno određenim fazama unutar Hrvatske mreže školskih knjižničara koja daje logističku potporu provođenju projekta. Školski knjižničari koji se uključe u projekt dobit će točne upute što i kada trebaju učiniti:

dogovor s ravnateljem, dogovor s razrednicima trećih razreda, kada održati roditeljski sastanak, što reći roditeljima i kakve im upute dati, kako i kada provesti razmjenu knjižnične naprtnjače i sl.

Projekt se provodi s učenicima trećih razreda tijekom drugog polugodišta. Svake srijede učenik koji je donio naprtnjaču u školu ima prigodu u nekoliko minuta drugim učenicima prepričati sve lijepo i zanimljivo što mu se dogodilo tijekom proteklih nekoliko dana kad su u njegovoj obitelji svi članovi čitali knjige iz knjižnične naprtnjače. Svaki petak ždrijebom naprtnjaču dobiva jedan od zainteresiranih učenika. U knjižničnoj naprtnjači nalazi se, osim knjiga, i bilježnica u koju učenici sa svojim ukućanima upisuju doživljaje.

Provedbom ovog projekta roditeljima se skreće pozornost na važnost svladavanja tehnike čitanja, motivira ih se i upućuje kako da pomognu svojoj djeci u svladavanju tehnike čitanja, senzibilizira ih se za sklonost školskoj knjižnici i školskom knjižničaru, školski se knjižničar u školi afirmira među učiteljima kao osoba koja aktivno prinosi razvoju čitačkih sposobnosti, skreće pozornost na to da knjižnica nije samo posudionica knjiga, već nudi niz drugih usluga, skreće se pozornost široj javnosti na važnost školske knjižnice i školskog knjižničara, ukazuje nadležnima za donošenje odluke o financiranju školskih knjižnica da se knjižnice trebaju financirati radi dobrobiti naše djece, da je financiranje školskih knjižnica ulaganje u budućnost naše djece.

Voditelj je projekta Josip Rihtarić i jako se raduje svima koji će projekt poduprijeti, posebice onima koji će se uključiti u tim i zajedno ga provesti.

Tulum s(l)ova – noćni čitateljski susret

Zajednički projekt Hrvatske mreže školskih knjižničara, Hrvatske udruge školskih knjižničara i OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec

Čitanje s razumijevanjem (informacijsko čitanje) vještina je koja je preduvjet za uspjeh u školi, poslu i životu. Posebice u naše doba kad nas svakodnevno zatrpavaju sa sve više informacija i potrebna je spretnost u prepoznavanju i primjeni važnih.

Opće je poznata činjenica da zbog nedovoljno razvijene vještine čitanja učenici pokazuju otpor prema čitanju kojeg tada i doživljavaju kao obavezu. Ovdje je zaboravljen važan moment čitanja iz užitka. Čitanje iz užitka povezujemo najčešće s večerima kad je netko od bližnjih podijelio s nama radost čitanja. U današnje užurbano vrijeme u obiteljskom se krugu prerano prestaje s navikom zajedničkog čitanja i uživanja u toj aktivnosti. Ta je vrsta čitanja zapostavljena i u školi slijedom

brojnih učenikovih obaveza koje mu zadaje školski program temeljen na čitanju s razumijevanjem.

Čitanjem iz užitka razvija se vještina čitanja i ono prestaje biti naporno. Dapače, i čitanje se s razumijevanjem u tom slučaju može razvijati. Projekt *Tulum s(l)ova* čitateljski je susret, akcija kojom želimo osvijestiti naviku čitanja iz užitka u korisnika školskih knjižnica – učenika viših razreda OŠ i nižih razreda SŠ koji su u to svoje razvojno doba izgubili poveznicu s čitanjem iz užitka i stekli otpor prema čitanju. Povezivanjem u svijesti osjećaja ugone i čitanja, čitanje se neće doživljavati kao bauk pa će učenici moći promijeniti gledanje na vještinu čitanja i bit će skloniji za povezivanje s informacijskim čitanjem (čitanjem s razumijevanjem) prenesenim u okruženje medijske i mrežne pismenosti.

Objavljivanjem te aktivnosti u medijima promovirat ćemo čitanje iz užitka i školskoknjižničarsku struku što može omogućiti uspješnije djelovanje na osiguravanju kvalitetnijeg rada školskog knjižničara. Ovdje je važno napomenuti da na provedbi projekta prvi put surađuju Hrvatska mreža školskih knjižničara i Hrvatska udruga školskih knjižničara.

Osnovni oblik projekta zamišljen je i ostvaren u OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog zadnjeg petka u Mjesecu školskih knjižnica 2009. godine. U obliku u kojem ga sada pripremamo, on bi se trebao održati u najmanje šest zainteresiranih školskih knjižnica diljem Hrvatske. Osim toga, nakon završetka čitateljskog susreta, zanimljivi zabilježeni fragmenti (tipa fotografije, videomaterijali, tekstovi, ankete) iz knjižnica koje će sudjelovati u projektu bit će objavljeni na posebnim stranicama *Facebooka* i *YouTubea*.

Po objavi tih materijala ekipe iz knjižnica koje su sudjelovale u projektu krenut će u natjecanje stvaranja novih događaja neovisno od škole i školske knjižnice. Na tim događajima će (to mogu biti rođendanske proslave, posjeti osobama s posebnim potrebama i sl. – ovisno o kreativnosti djece) jedna od stavki obavezno biti čitanje iz uživanja.

Ekipe će, dakako, to morati i zabilježiti. Materijale će, uz nadgledanje stvaratelja stranica profila *Tulum s(l)ova* na *Facebooku* i *YouTubeu*, moći dodavati na postojeće stranice nakon čega će biti moguće glasati (kliknuti „svidi mi se“) za one događaje koji su im se svidjeli. Natjecanje će se održavati do početka sljedećeg Mjeseca školskih knjižnica (2012) da bi do kraja Mjeseca mogla biti proglašena najinventivnija ekipa – pripadnik određene knjižnice.

Ova je usluga školske knjižnice neuobičajena i nije joj cilj ponavljanje nego reakcija principa „šalji dalje“. Sve knjižnice koje se odluče sudjelovati potpisom izjave o sudjelovanju steći će pravo na pripremne materijale potrebne za održavanje aktivnosti (program aktivnosti za noćni čitateljski susret u knjižnici i brošuru s izjavom za roditelje, anketni listić za učenike ili pitanja za intervju, upute kako što uspješnije provesti sam akt čitanja iz užitka) koje će osmisлити tim za provedbu projekta iz OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec) te potporu za stavljanje materijala na web-stranice. Program će sadržavati više aktivnosti, a timovi u školskim knjižnicama (knjižničar i još dvoje učitelja ili nastavnika) moći će odabrati one koje im se svide.

Projekt je namijenjen učenicima 7. ili 8. razreda OŠ te 1. ili 2. razredima SŠ. Broj učenika koji će biti sudionici potrebno je ograničiti na 10 – 20, ovisno od prostora knjižnice. Ne preporučujemo da isključivi odabir budu učenici koji imaju naviku čitanja – dobri čitači koji su pročitali najviše knjiga u knjižnici. Kod njih tu naviku ne treba razvijati. Iz uputa kako što uspješnije provesti akt čitanja iz užitka bit će vam jasno da će i ova ostala djeca na koju vas upućujemo biti sklona takvome tretmanu.

Knjižnice koje nemaju dosta prostora za kampiranje u vrećama za spavanje ili postoji neki drugi nerješiv problem, pa ne mogu osigurati noćenje učenika, mogu provesti skraćenu verziju čitateljskog susreta, bez spavanja u prostoru. Projekt u osnovi zamišljen sa spavanjem zbog povezivanja s čitanjem za laku noć iz najranijeg djetinjstva i zbog neobičnog doživljaja vezanog uz školsku knjižnicu koji će ostati trajno u sjećanju učenika.

Projekt *Tulum s(l)ova* bit će popraćen ne samo u regionalnim nego i u elektronskim i tiskanim medijima šireg značaja. Uz pomoć sponzora nastojat ćemo da svi provoditelji i sudionici budu dostojno nagrađeni. Priprema projekta u završnoj je fazi, centralni događaj – noćni čitateljski susret održat će se posljednjeg petka u Mjesecu školskih knjižnica 2011., a proglašenje najinventivnije knjižnične ekipe posljednjeg petka u Mjesecu školskih knjižnica 2012.

Ako ste raspoloženi za ovakvu neobičnu avanturu u svojoj knjižnici, pridružite nam se, javite se voditeljici projekta Draženki Stančić i prodrmajmo malo knjižničarske vode iz nama dragih naših ŠKOLSKIH KNJIŽNICA.

Sažetak

Hrvatska mreža školskih knjižničara osnovana je kao potpora pokretanju i provedbi projekata školskog knjižničarstva s posebnim naglaskom na korištenje internetom, tj. mrežnu suradnju. Udruga radi na razvoju i dobivanju potpore za razvoj *Repozitorija knjižničkih radova UDK 02*, na primjeni IKT-a u školskom knjižničarstvu, promicanju čitanja i projekata iz školskog knjižničarstva temeljenih na mrežnoj suradnji, tj. korištenju internetom i informacijskom opismenivanju. Ovdje predstavlja dva nova projekta za promicanje čitanja i poziva školske knjižničare na suradnju u njihovom ostvarivanju. Projekt *Čitamo mi, u obitelji svi* promiče razvoj aktivnosti obiteljskog čitanja koja sjedinjava čitanje iz užitka i informacijsko čitanje. Projekt *Tulum s(l)ova* promiče čitanje iz užitka i medijsku i informacijsku pismenost.

Literatura *Čitamo mi, u obitelji svi*

- Vižintin, M. A. *Družinsko branje s knjižno torbico: vzpodbujanje branja pri četrtošolcih*. // Šolska knjižnica, Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 18, 3/4 (2008.), str. 192.-193.
- Vižintin, M. A. *Družinsko branje s knjižno torbico: vzpodbujanje branja pri četrtošolcih*, u: XXI. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Zagreb, Agencija za odgoj i obrazovanje – Školska knjiga, 2008., str. 280. Napomena: tekst u zborniku nije otisnut.

Literatura *Tulum s(l)ova*

- Jureković, D. *Uvod u upravljanje projektima*, Zagreb, AZOO – Microsoft Hrvatska, 2009.
- Radin, F. i dr., *Mladi uoči trećeg milenija*, Zagreb, Institut za društvena istraživanja, 2002.
- Ugrina, A. *Slobodno vrijeme i mladi*, http://infoz.ffzg.hr/afric/MetodeII/Arhiva01_02/Ana_Ugrina.htm (9. 12. 2009.)
- Muller, P. i Chew, I. *Smjernice za knjižnične usluge za mladež, Prerađeno izdanje Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mlade*, Zagreb, HKD, 2009.
- Saetre T. P. i Willars, G. *IFLA-ine i UNESCO-ve smjernice za školske knjižnice*, Zagreb, HKD, 2004.
- Tibljaš, V. *Kako izgleda dobra knjižnica za mlade? // Slobodan pristup informacijama*, 7. i 8. okrugli stol, Zagreb, HKD, 2009.

Građa lagana za čitanje: uloga školskih knjižnica u ostvarenju prava na obrazovanje osoba s posebnim potrebama

Robert Posavec, prof. i dipl. knjiž.
COO Čakovec
robert.posavec3@skole.hr

Inkluzija

Osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj polazi sve više učenike s intelektualnim teškoćama. Cilj inkluzije jest uključiti učenike s posebnim potrebama u život škole, a posredno tome i u život zajednice. Jedan od preduvjeta potpunijeg uključivanja učenika s posebnim potrebama jest dostupnost građe koja će učenicima poslužiti u nastavne i nenastavne svrhe. Učenici s posebnim potrebama često se ne mogu služiti građom zastupljenom u školskim knjižnicama. U tu skupinu učenika spadaju učenici s intelektualnim teškoćama, kao i slabovidni učenici. Za njih je potrebna građa lagana za čitanje.

Građa lagana za čitanje nije namijenjena samo osobama s posebnim potrebama već i manjinskim etničkim skupinama kojima hrvatski nije materinski jezik.

Informacijska pismenost i posebne potrebe

Danas kada govorimo o ulozi školske knjižnice u sustavu odgoja i obrazovanja, najčešće govorimo o poticanju i razvoju informacijske pismenosti učenika i djelatnika škola. U nesagledivoj šumi informacija i podataka kojima su učenici i djelatnici škola izloženi, školski bi knjižničar trebao preuzeti ulogu voditelja, moderatora koji učenicima olakšava kretanje kroz informacije na koje nailaze.

Proces selekcije i vrednovanja ponuđenih informacija zahtijeva specifična znanja koja učenici, a počesto i nastavnici, nisu usvojili. Kada spomenemo selekciju informacija i specifična znanja, većina nas odmah zaključi kako se tu radi o Googleu i oblikovanju upita. Taj zaključak nije u potpunosti pogrešan, ali je daleko od potpunog. Da bismo danas mogli kazati da smo informacijski pismeni, nije više dovoljno poznavati logiku Booleovih operatora (AND, OR, NOR), kao ni postavljati skraćene upite, nedovršene upite... ili pak postavljati upite u složene

nijim verzijama internetskih tražilica. Školski je knjižničar taj koji svojim obrazovnim radom kod učenika razvija informacijsku pismenost.

Školski knjižničar potiče i razvija informacijsku pismenost na tradicionalnim i na mrežnim izvorima. Želimo li zaista poticati i razvijati informacijsku pismenost, tada je nužno ne samo da znamo postavljati strukturirane upite nego moramo voditi računa i o relevantnosti izvora. Prije samo desetak godina kao elemente relevantnosti mrežnih informacijskih izvora navodili smo autore i vlasnike stranica, podatke o ažuriranju, postojanje metapodataka i ostalo... Danas su neki od tih podataka skoro iščezli s mrežnih stranica. Recimo, podaci u ažuriranju nestaju sa sve više stranica koje su dizajnirali profesionalni dizajneri. S druge strane, onaj isti Google s početka teksta malo je promijenio svoje algoritme i sada se rezultati više ne redaju po naslovu, metapodacima, sadržaju, podacima o odgovornosti već i prema pameti mase¹. To znači, što je više korisnika Googlea kliknulo na ponuđeni rezultat, to će se on prije pojaviti u redosljedu ponuđenih izvora pri idućem pretraživanju. Problem nastaje onog trenutka kad počnemo previše vjerovati algoritmu koji relevantnost rezultata prosuđuje prema broju klikova. Googleova prosudba utemeljena je na pretraživanju naših učenika, susjeda, prijatelja. Na svemu osim na stručnoj prosudbi. Želimo li informacijsku pismenost poticati tako da razmišljamo i o relevantnosti informacija (kada govorimo o mrežnim izvorima), tad je nužno i znanje o tražilicama i alatima kojima se koristimo kada učenike poučavamo kako tražiti i odabirati informacije te služiti se njima.

Kad na trenutak prestanemo razmišljati o informacijskoj pismenosti, algoritmima pretraživanja i relevantnosti informacija te sjednemo za svoj pult u školskoj knjižnici i dočekamo učenika da mu posudimo traženu knjigu, moguće je da ćemo se susresti s potpuno suprotnom stranom rada školskog knjižničara. Moguće je da nam po knjigu dođe učenik/učenica kojem/kojoj nemamo što ponuditi.

U Republici Hrvatskoj iz godine u godine sve veći broj učenika s posebnim potrebama polazi redovite škole (iz tog je razloga nepotrebno dalje u tekstu razdvajati školske knjižnice centara za odgoj i obrazovanje od školskih knjižnica redovitih škola). Učenici s posebnim potrebama imaju jednaka prava kao i učenici bez posebnih potreba. Oni također imaju pravo na obrazovanje i pravo na pristup informacijama. Jednako tako, učenici s posebnim potrebama također imaju pravo na kvalitetan život i integraciju u zajednicu. Da bi njihova integracija bila

---

1 Termin je preuzet od Andrewa Keena.

što potpunija, oni moraju ostvariti svoje pravo na obrazovanje. To je temeljno pravo kada govorimo o sustavu odgoja i obrazovanja.

Grada lagana za čitanje

Omogućimo li učenicima s posebnim potrebama dobro temeljno obrazovanje, povećat ćemo im izgleda za daljnje obrazovanje, a time izravno i kvalitetu života² i integraciju u zajednicu.

Kada govorimo o školskoj knjižnici i ostvarenju prava na obrazovanje učenika s posebnim potrebama, tada govorimo o građi i uslugama koje školska knjižnica pruža učenicima koji se ne mogu koristiti redovitom građom i uslugama. Školska bi knjižnica stoga trebala nuditi građu prilagođenu učenicima s posebnim potrebama. Koji su to tipovi građe i o kojim posebnim potrebama govorimo?

Dvije su primarne skupine učenika s posebnim potrebama integriranih u redovni sustav odgoja i obrazovanja. To su učenici s intelektualnim teškoćama i učenici kojima hrvatski nije materinski jezik. Obje skupine zbog svojih specifičnosti nisu u stanju koristiti se redovnom građom, stoga bi knjižnica u svoj fond trebala uključiti građu laganu za čitanje. Prva skupina tu građu potrebuje trajno, dok je drugoj ona samo prijelazna razina prema redovitoj građi.

Grada lagana za čitanje građa je prilagođena lakšem čitanju i razumijevanju.³ Ona obuhvaća književne tekstove, stručne tekstove, udžbenike, vježbenice, časopise, video građu i audio građu.

Fondovi školskih knjižnica ne posjeduju građu laganu za čitanje ili je posjeduju u vrlo malom broju primjeraka. Tome je razlog što u Hrvatskoj ne postoji izdavač građe lagane za čitanje. Ipak, neki su izdavači objavili određen naslova u obliku laganom za čitanje. Postoje slikovnice lagane za čitanje i razumijevanje, lektirni naslovi lagani za čitanje, nekoliko udžbenika prilagođenih učenicima s posebnim potrebama. Uzmemo li u obzir da se neki od spomenutih naslova ne nalaze u redovitoj prodaji u knjižarama, već je potrebno izravno kontaktirati izdavača⁴, zastupljenost građe lagane za čitanje u školskim knjižnicama ne

---

2 U kapitalističkim ekonomskim sustavima ključan čimbenik kvalitete života jest prihod pojedinca. Temelj prihoda jest obrazovanje, odnosno zanimanje koje pojedinac ostvaruje na osnovu obrazovanja.

3 Postoji i građa lagana za čitanje prilagođena samo lakšem čitanju.

4 Hrvatski savez slijepih izdao je šest lektirnih naslova (za osnovnu i srednju školu) uvećanim tiskom. Ti naslovi olakšavaju čitanje (ne i razumijeva-

dostiže 1% fonda knjižnice. Procjene Svjetske zdravstvene organizacije i drugih institucija o broju osoba s intelektualnim teškoćama kreću se između 1-3% ukupne populacije. Prema tim procjenama, barem bi 3% fonda školske knjižnice trebala činiti građa lagana za čitanje. Dodamo li toj skupini učenika i učenike kojima hrvatski nije materinski jezik, postotak građe raste. Prema popisu stanovništva iz 2001. godine u Međimurju živi 2887 Roma. Prema nekim drugim procjenama, u Međimurju živi do 6000 Roma. Romskoj populaciji hrvatski nije materinski jezik, tako da i učenici pripadnici romske manjine također trebaju građu laganu za čitanje, budući da im ona olakšava učenje i svladavanje hrvatskog jezika. Dodamo li tome i početni razred osnovne škole, odnosno djecu kao prijelazne korisnike građe lagane za čitanje, prema grubim procjenama zaključujemo da bi školska knjižnicama u svome fondu trebala imati barem 5-10% građe lagane za čitanje.

Želimo li svim učenicima pružiti jednaku mogućnost obrazovanja, što je temelj kvalitete života i integracije u zajednicu, nabavnu politiku školskih knjižnica moramo uskladiti i s potrebama učenika koji se ne mogu služiti redovitom građom. Budući da takve građe nema dovoljno na tržištu, nužni su svi formalni i neformalni oblici obrazovanja koji će knjižničarima omogućiti da ovladaju temeljnim načelima građe lagane za čitanje. To će im znanje omogućiti da u suradnji s nastavnicima i ostalim stručnim suradnicima prilagode materijale potrebne za obrazovanje osoba s posebnim potrebama. Edukacija je prvi stupanj senzibilizacije bez koje nema kvalitetnih usluga i građe namijenjene učenicima koji se ne mogu koristiti redovitom građom.

---

nje). Kroz razgovore sa školskim knjižničarima, ali i knjižničarima zaposlenima u narodnim knjižnicama, došao sam do zaključka da mnogi knjižničari ne znaju da su ti naslovi izdani u uvećanom tisku.

Sažetak

Zbog sve većeg broja učenika s posebnim potrebama uključenih u redoviti sustav odgoja i obrazovanja, školski se knjižničari susreću s novim izazovom. Obavljajući svoju dužnost poticanja i razvoja informacijske pismenosti, školski knjižničari istodobno moraju svoju nabavnu politiku uskladiti s informacijskim i obrazovnim potrebama učenika koji se ne mogu koristiti redovitom građom i uslugama. Fondovi školskih knjižničari trebali sadržavati 5-10% građe lagane za čitanje, koja je prijeko potrebna želimo li svim učenicima omogućiti ravnopravan pristup obrazovanju. Ostvarenje prava na obrazovanje temelj je bolje kvalitete života i integracije u zajednicu. Školski se knjižničari trebaju permanentno stručno usavršavati – formalno i neformalno. Knjižničari senzibilizirani za potrebe učenika koji se ne mogu koristiti redovitom građom i uslugama kvalitetnije će oblikovati građu i usluge za učenike s posebnim potrebama.

Literatura

- Smjernice za građu laganu za čitanje*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2005.
- IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2004.
- Smjernice za knjižnične usluge za djecu*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2004.
- The Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities*, United Nations, 1994.
- Butorac, Ž. *Građa lagana za čitanje za osobe s disleksijom*, Bilten Hrvatske udruge za disleksiju, Zagreb, 2009.

Poticanje čitanja u školskoj knjižnici: Kako mlade naučiti na knjige

Ruža Jozić, dipl. komp. i dipl. bibl. – knjižničarka
Srednje škole Sesvete, Zagreb

Knjiga nije hrana, ali je prava poslastica

Tin Ujević

Kada spomenemo čitanje, prva asocijacija još nam je svima knjiga u rukama čitatelja, kao najstariji izvor informacija i znanja. Unatoč svim suvremenim promjenama, knjiga je uspjela zadržati svoje mjesto i ulogu, kao sredstvo kojim bogatimo svoj rječnik, proširujemo vidike, upoznajemo se s ljudskom prirodom, poviješću i kulturom, učimo lakše rješavati probleme i sretnije živjeti, stječemo nove spoznaje i potvrđujemo stare. Čitanjem knjiga razvijamo govor i izražavanje, razlikujemo dobre i loše stvari i pojave, učimo maštati i sanjariti, putujemo kroz povijesne događaje, upoznajemo različite vrste karaktera i razvijamo misaone i intelektualne sposobnosti. Knjige nas mogu nasmijati i rastužiti, potaknuti na razmišljanje i maštanje, s knjigom putujemo u nepoznato, a s njom se možemo družiti čitajući i prepričavajući literarne događaje.

Kako danas mlade privući u školske knjižnice i potaknuti da čitaju više i posuđuju knjige iz različitih područja znanja, pitanje je koje se nameće knjižničarima na početku svake školske godine kada planiraju svoj rad i različite aktivnosti namijenjene učenicima. To se osobito odnosi na područje razvijanja čitalačke pismenosti učenika i popularizaciju čitanja općenito, a ne samo lektire koja je i tako obvezujuća za učenike. Koliko je školski knjižničar odgovoran ili bolje reći zaslužan za privlačenje mladih na čitanje knjiga i otkrivanje novih spoznaja u njima, pokazat ću na primjeru poticanja čitanja u mojoj školi, koje je provedeno u suradnji s profesorima hrvatskog jezika, kao i profesorima drugih predmeta.

Kako je *Mjesec hrvatske knjige 2010.* godine imao središnji moto Čitajmo pod krošnjama, a povezan je s *Međunarodnom godinom biološke raznolikosti 2010.*, tako se školska knjižnica uključila u akciju poticanja čitanja knjiga, beletristike, popularno-znanstvene literature i časopisa. U suradnji s profesorima hrvatskog jezika i voditeljima stručnih aktiva predložila sam aktivnosti koje ćemo provesti i ostvariti zajedno

u ovoj školskoj godini u više nastavnih predmet, a u cilju razvijanja, poticanja i poboljšanja čitalačke pismenosti naših učenika.

Zadaća knjižničara bila je napraviti do *Mjeseca hrvatske knjige 2010.* popise preporučene popularno-znanstvene literature iz različitih područja, popularne psihološke literature za mlade ili suvremene beletristike za sve uzraste učenika, koje će profesori preporučiti učenicima za čitanje, kako bi proširili svoja znanja, produbili svoje spoznaje i naučili nešto novo. Donosim kratak izbor preporučenih naslova iz pojedinih područja znanja koje se nalaze u fondu školske knjižnice. Osim naslova beletristike kojih ima jako puno pa nema smisla nabrajati. Knjige su učenicima preporučili njihovi predmetni profesori ili knjižničarka:

Popularna matematika

- P. J. Davis: *Doživljaj matematike*, Zagreb, Golden marketing, 2004.
- Branimir Dakić: *Matematički panoptikum*, Zagreb, ŠK, 1995.
- V. Devide: *Zabavna matematika*, Zagreb, Školska knjiga, 1988.
- Mirko Polonijo: *Matematički problemi za radoznalce*, Zagreb, ŠK, 1990.
- Željko Pauše: *Matematika i zdrav razum*, Zagreb, ŠK, 2007.
- Zlatko Šporer: *Uh, ta matematika*, Zagreb, ŠK, 1990.
- *Lektira iz moderne fizike*
- Stephen W. Hawking: *Kratka povijest vremena*, Zagreb, Izvori, 1996.
- David Filkin: *Svemir Stephena Hawkinga*, Zagreb, Izvori, 1997.
- Carl Sagan: *Kozmos*, Zagreb, Sveučilišna knjižara, 2004.
- Leon Lederman: *Božja čestica*, Zagreb, Izvori, 2000.
- Bill Bryson: *Kratka povijest gotovo svega*, Zagreb, Planetopija, 2007.
- Nenad Raos: *Fantastični projekti*, Zagreb, ŠK, 1987.
- Vladimir Paar: *Što se zbiva u atomskoj jezgri*, Zagreb, ŠK, 1987.
- W. Rankin: *Newton i klasična fizika za početnike*, N. J. i Turk, ZG, 2003.
- *Einstein za početnike*, Zagreb, N. J. i Turk, 2001.

Popularne knjige iz umjetnosti

- N. Avril: *Ja, Dora Mar*, Zagreb, Profil, 2000.
- Slavenka Drakulić: *Frida ili o boli*, Zagreb, Profil, 2008.
- Vincent Van Gogh: *Pisma*, Zagreb, Moderna vremena, 1997.
- Tracy Chevalier: *Djevojka s bisernom naušnicom*, Zagreb, Znanje, 1999.

Popularna filozofija

- W. Raeper, L. Smith: *Kratka povijest ideja*, Zagreb, Mozaik knjiga, 2002.
- Fridrich Nietzsche: *Tako je govorio Zaratustra*, Zagreb, Večernji list, 2009.
- Jostein Gaarder: *Sofijin svijet*, Zagreb, Znanje, 2005.
- *Filozofija za početnike*, Zagreb, Naklada Jesenski i Turk, 2001.
- *Aristotel za početnike*, Zagreb, N. J. i Turk, 2003.
- *Platon za početnike*, Zagreb, N. J. i Turk, 2001.
- *Freud za početnike*, Zagreb, N. J. i Turk, 2001.
- *Sartre za početnike*, Zagreb, N. J. i Turk, 2003.

Popularna literatura iz društvenih znanosti

- Francis Fukuyama: *Kraj čovjeka?*, Zagreb, Izvori, 2003.
- Samuel P. Huntington: *Sukob civilizacija*, Zagreb, Izvori, 1998.
- W. Engdahl: *Stoljeće rata*, Zagreb, AGM, 2000.
- W. Engdahl: *Sjeme uništenja*, Zagreb, Detecta, 2005.
- Noam Chomsky: *Hegemonija ili opstanak*, N. Ljevak, Zagreb, 2004.
- Noam Chomsky. *Stari i novi svjetski poretki*, Zagreb, N. J. i Turk, 2004.
- Benjamin Perasović: *Urbana plemena*, Zagreb, HSN, 2001.
- Srđan Vrcan: *Nogomet, politika, nasilje*. Zagreb, N. J. i Turk, 2003.

Popularna psihologija za mlade

- Norman V. Peale: *Možeš ako misliš da možeš*, Zagreb, Barka, 2001.
- Roger W. McIntire: *Tinejdžeri i roditelji*, Zagreb, Mozaik knjiga, 2002.
- Predrag Zarevski: *Pobijedite sramežljivost*, Zagreb, Naklada Slap, 2000.
- Gael Lindenfield: *Samopouzdanje tinejdžera*, Zagreb, Veble commerce, 2002.
- Sean Covey: *7 navika uspješnih tinejdžera*, Zagreb, Mozaik knjiga, 2002.
- L. Field: *60 savjeta za stjecanje samopouzdanja*, Zagreb, Veble com., 2000.
- Gerlinde Ortner: *Treba znati: pitanja za cure i dečke*, Zagreb, Mozaik knjiga, 2002.
- Gaby Schuster: *Odgovori na 1000 pitanja za djevojke*, Zagreb, Mozaik k., 2003.
- Tim Husch: *Odgovori na 1000 pitanja za dječake*, Zagreb, Mozaik k., 2003.

- Tim Husch: *Tajne odrastanja: za dječake*, Zagreb, Mozaik knjiga, 2000.
- Gaby Schuster: *Tajne odrastanja: savjeti za djevojke*, Zagreb, Mozaik knjiga, 2002.
- Majda Rijavec: *Vodič za preživljavanje u školi*, Zagreb, IEP, 2003.

Akciju čitanja počeli smo u *Mjesecu hrvatske knjige 2010.* i nastavili tijekom školske godine simboličnim nazivom Čitajmo pod krošnjama u školskoj čitaonici, koju je za ovu prigodu ukrasila papirnatim „krošnjama drveća“ prof. likovne umjetnosti s učenicima u likovnoj grupi. Pročitana je uvodna *Motivacijska priča o označnici Stanki*, kojom je knjižničarka uvela učenike u čarobni svijet knjige i dala poticaj lijepom označnicom za čuvanje knjiga i ugodniju avanturu čitanja i putovanja kroz svijet mašte.

Grupa učenika iz Čitateljskog kluba s profesoricom hrvatskog jezika predstavila je svoje najdraže ili najbolje knjige. Učenici su rekli nekoliko riječi o autoru i odabranoj knjizi: po čemu im je posebna, neobična, najbolja ili najdraža, te su na kraju pročitali jedan odabrani ulomak. Tako smo krenuli redom do svakog učenika, a svoje osvrte na odabrane knjige napisali su u obliku kratkih impresija koje smo izložili na panoima knjižnice s nadom da će njihov izbor biti preporuka i poticaj za čitanje i njihovim vršnjacima, kao i drugim učenicima škole.

U ovu akciju uključila se i profesorica biologije i kemije, koja je svojim učenicima predložila da čitaju i prate članke u časopisu *Priroda* koji se bave suvremenim spoznajama i primjenom kemije u svakodnevnom životu. Ovakvim istraživačkim radom i čitanjem učenici su puno naučili: vrste članaka u časopisu, izvore literature, nove spoznaje u području kemije, kemija u svakodnevnom životu, od aditiva u hrani do primjera gdje je kemija nezamjenjiva u svakodnevnom suvremenom životu. Svoje osvrte na pročitano i istraženo područje učenici su napisali i izložili s profesoricom na panoima uz svoju učionicu biologije i kemije na uvid svim učenicima i tako popularizirali suvremenu kemiju, ali i čitanje časopisa *Priroda*.

Sljedeći mjesec, početkom prosinca 2010. Godine, pridružila nam se još jedna prof. hrvatskog jezika s učenicima 4. razreda gimnazije. Upoznali smo vrlo raznolike interese učenika i široko područje kojim se bave maturanti. Tu su se našla popularna djela iz filozofije, suvremena beletristika, kao *Aristotel za početnike*, *Sartre za početnike*, *Zusakova Kradljivica knjiga*, *Azar Nafisi s Lolitom u Teheranu*, *Youngova Koliba*, *Fieldingova Dnevnik Bridget Jones*, knjige nobelovaca *Orhana Pamuka*, *G. G. Marqueza* i *Herte Müller*, pa čak i poezija ruskog pjesnika *Jevtu-*

šenka. Njihove izbore za čitanje i osvrte na pročitano, kao i preporuku drugim učenicima, također smo izložili na panoima čitaonice, na što su učenici bili ponosni jer su potaknuli i svoje prijatelje da pročitaju knjigu po njihovoj preporuci, što se narednih dana pa i tjedana jako osjetilo na posudbi i potražnji za nekim naslovima u školskoj knjižnici.

Krajem siječnja 2011. u akciju su se uključile prof. fizike i profesorica likovne umjetnosti. Po preporuci svojih profesora učenici su neke knjige i više puta pročitali, jer su im bile izrazito zanimljive i interesantne. Tu se našlo vrlo dobrih popularno-znanstvenih knjiga iz fizike, astronomije i matematike, kao što su knjige: Brysonova *Kratka povijest gotovo svega*, Ledermanova *Božja čestica*, Filkinov *Svemir Stephena Hawkinga*, koje su postale hit među učenicima. Učenicama su osobito bile zanimljive romansirane biografije poznatih slikara i njihove ljubavi, kao što su knjige: *Ja, Dora Maar, Frida ili o boli, Djevojka s biserom naušnicom, Pisma Van Goghu* i sl., pa smo za Valentinovo lakše pripremili tematsku izložbu *Umjetnici i njihove velike ljubavi*, u koju su se uključili učenici i njihove profesorice.

U ožujku 2011. akciji su se pridružili učenici drugih razreda gimnazije s profesoricom hrvatskog jezika. Oni su predstavili svoje „najknjige“. I ovaj put ostali smo iznenađeni raznolikom tematikom i žanrovima koje su učenici izabrali. Našlo se tu naslova od *Dobrog vojnika Švejka*, knjiga Marije Jurić Zagorke, naslova Dana Browna *Anđela i demona, Davincijeva koda*, Nabokovljeve *Lolite*, Kishonovih djela do Mouelova *Boga u metrou* i drugih popularnih naslova.

Akciju čitanja i predstavljanja najdražih knjiga nastavili smo s učenicima prvog i trećeg razreda gimnazije sa svojom profesoricom i u travnju 2011. godine. I tu smo vidjeli vrlo širok raspon čitalačkih interesa naših učenika, od popularnih svjetskih bestselera do suvremene beletristike hrvatskih pisaca. Osobito smo iznenađeni koliko učenici čitaju suvremenu hrvatsku prozu M. Gavrana, A. Tomića, Z. Ferića, J. Matanović, G. Tribusona, P. Pavličića, I. Simić Bodrožić i druge mlade pisce. Na ovom satu čitanja upoznali smo i našu učenicu prvog razreda gimnazije Anu Smajo, koja je predstavila svoju prvu knjigu *Crtačica snova*, za koju je prošle godine osvojila prvo mjesto na državnom natječaju „Moja prva knjiga“.

Sve njihove preporuke i impresije, uza sve ostale koje su nastale kroz ovu školsku godinu, izložit ćemo nakon proljetnih praznika u školskoj čitaonici pod naslovom „PROČITAO SAM. PROČITAJ I TI!“, uz zajedničko druženje svih sudionika ove akcije. Nadamo se da će ova mala aktivnost biti poticaj i drugim učenicima, pa i profesorima, da

posegnu za nekim novim naslovima knjiga koje su bile predstavljene u našem čitanju pod krošnjama, a to se već i osjetilo u povećanoj potražnji baš za određenim naslovima koji su bili preporučeni preko ovog malog projekta koji smo proveli u ovoj školskoj godini.

Sudeći po posudbi naših učenika, možemo s pravom reći da čitanje ne izumire. Naprotiv, svjedoci smo da dobar dio učenika, uz obvezne školske lektire, još čita raznoliko štivo, zanimljivu tematiku i različite žanrove, što je svakako za pohvalu. Ako i nisu svi učenici knjigoljupci, većina ih uživa čitajući, uz knjige sanjare i maštaju, putuju u nepoznato i bogatiji su za nove spoznaje.

Sažetak

Ovim malim projektom poticanja čitanja upoznali smo široko područje čitateljskih interesa srednjoškolaca i njihovom preporukom potaknuli smo i druge učenike škole da prošire svoje čitateljske navike i interese, iznoseći svoja mišljenja i kritičke stavove o pročitanim knjigama. Upoznali smo i razmišljanja učenika o izboru lektire, kao i njihove prijedloge o novim naslovima koje bi uvrstili na popis obvezne lektire. Zadovoljni smo odazivom učenika, njihovim zanimanjem za tematiku čitanja knjiga, a najviše njihovim stavom da mogu donekle biti putokaz i poticaj vršnjacima u izboru literature za čitanje u slobodno vrijeme.

Literatura

Grosman, M. *U obranu čitanja*, Algoritam, Zagreb, 2010.

Herout Bakarić, R. *Matematička lektira // Miš*, 11, 55(2010.), 218-220

Hrčak, Glasilo Hrvatskoga čitateljskog društva, 38-39 (2009.)

Stevanović, M. *Interaktivna stvaralačka edukacija*, Andromeda, Rijeka, 2003.

Weltmann Begun, R. *Socijalne vještine za tinejdžere*, Naklada Kosinj, Zagreb, 2007.

Vjesnik bibliotekara Hrvatske 49, 2(2006.), 79-84

Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010.), 133-140

Složenost i usustavljenost rada školskog knjižničara

Irena Bando, dipl. knjižničar
 OŠ Jagode Truhelke, Osijek
 bando.irena@gmail.com

Knjižnica – informacijski, komunikacijski, kulturni i multimedijски prostor svake škole. Mjesto gdje se uči, surađuje, kreira i informira. Koje je otvoreno za učenike, učitelje, stručne suradnike, vanjske suradnike i roditelje. Mjesto gdje uvijek može kvalitetno provesti vrijeme. Školska je knjižnica riznica znanja i velikih mogućnosti rada s djecom, suradnje s djelatnicima i rada na samome sebi.

Radi li se u knjižnici stihijski, spontano i u ovisnosti o potrebama škole ili se sustavno planira i dogovara sa suradnicima u školi i izvan nje?

Prezentacijom *Složenost i usustavljenost rada školskog knjižničara* nastojala sam obuhvatiti sve značajne aspekte rada školskog knjižničara.

Iako knjižnično poslovanje obuhvaća nekoliko različitih sadržajnih koncepata, kao što su neposredna odgojno-obrazovna, stručno-knjižnična te kulturna i javna djelatnost, svi se oni kroz svakodnevni rad knjižničara isprepleću i prožimaju.

Neposredni rad s učenicima i učiteljima, osim stručno-knjižničarskih kompetencija, iziskuje i pedagoške i komunikacijske vještine. Stručno-informacijsko poslovanje knjižničara zahtijeva koncentraciju, stručnu osposobljenost te kontinuirano stručno usavršavanje, a kulturna i javna djelatnost školske knjižnice otvara vrata škole za dvosmjernu komunikaciju te omogućuje organizaciju kulturnih i drugih manifestacija a često od knjižničara traži suradničke i menadžerske vještine.

Često spominjana riječ *suodnos*, koji je dobrodošao u suvremenim oblicima poučavanja i koji u novije vrijeme preferira većina škola, brzim nas korakom sustavno vodi u Europu. Međupredmetnu korelaciju, suodnos ili jednostavno suradnju u školama gotovo je nemoguće provesti bez bliske suradnje sa školskom knjižnicom. Projektna nastava, integrirana nastava, terenska nastava, razni radionički pa čak i klasični oblici vođenja nastave jednostavno ne funkcioniraju bez školske knjižnice.

Sposobnost mentalnog prebacivanja iz jednog knjižničarskog posla u drugi u vrlo kratkom vremenu često je kod knjižničara predmet čuđe-

nja i divljenja. Često se knjižničar izmjenjuje u ulogama informatora, poučavatelja, savjetnika, menadžera, voditelja projekata ili radionica i još mnogo toga, a svakodnevno se isprepleće i s ulogom odgojitelja učenika svih dobi.

Djelokrug rada školskog knjižničara često nadilazi predvidljive okvire, čak i ako se knjižničar trudi zadržati na osnovnim i najvažnijim zadacima. Uz informacijsko opismenjivanje učenika tako da samostalno dođu do kvalitetne informacije ili motivaciju za čitanje, uz sve potrebite informacije, rad knjižničara često završi i na poticanju stvaralačkog, kritičkog i kreativnog mišljenja te nudi učenicima različite oblike kvalitetnog provođenja slobodnog vremena.

Pregled rada školskog knjižničara pokušala sam predočiti preglednom strukturom – umnom mapom kako bih naglasila svestranost, kreativnost i fleksibilnost rada knjižničara kao i nepregledne mogućnosti za stvaranje, kreiranje i organizaciju svoga rada (sl.1.). Osim naglašavanja osnovnih područja rada školskog knjižničara, navela sam i vlastita iskustva rada u knjižnici te zanimljive projekte koji su realizirani u njoj (sl. 2.). Pokušala sam odgovoriti na često postavljana pitanja učenika, roditelja, katkad i ravnatelja, o radnom vremenu, nedostatnosti knjiga i dr. (sl. 3.). Prezentacijom sam pokušala dati odgovore svakomu kojemu je nejasan ili nepoznat rad školskog knjižničara.

Osim što naslovnica umne mape o školskoj knjižnici daje pregled o složenosti i usustavljenosti rada školskog knjižničara, uvodi nas sustavno u sadržaj pojedinih poslova. Vraćanjem na naslovnicu željela sam naglasiti važnost upravo te međusobne povezanosti poslova, kao i kreativnost i zahtjevnost u snalaženja među različitim prirodama knjižničarskog rada.

U sklopu ove prezentacije prikazat će se kratki animirani film „Mala priča o knjižnici“ čiji je autor učenik škole u kojoj radim. Film je ispričan s dječjeg stajališta. Protagonisti su predstavnici različitih tipičnih tinejdžerskih društvenih grupa. Svaki predstavnik pojedine grupe ponavlja gotovo hipnotički jednu od četiriju rečenica koje knjižničar često govori tijekom svakodnevnog rada. Na kraju se filmom nudi jednostavno rješenje svladavanja obilnog knjižničarskog posla – planiranje poslova.

Važnost planiranja u filmu smo istaknuli jer se u novije vrijeme od knjižničara očekuje sve kvalitetniji i predaniji rad, a istodobno se inzistira na uključivanju u mnoge planirane ili neplanirane projekte te druge poslove unutar škole. Od knjižničara se očekuje i veći angažman oko djece u ponudi kvalitetnog osmišljavanja slobodnog vremena, bes-

priekorno obavljanje knjižničarskih stručnih poslova te kontinuirana edukacija o kojoj će uskoro ovisiti kvaliteta licence knjižničara, tj. naša egzistencijalna sigurnost za neka buduća, a možda i skora vremena.

Ova je prezentacija u mojoj školi poslužila za edukaciju učenika petih razreda u sklopu nastavne jedinice *Poslovanje školske knjižnice* te kao informativno-propagandni materijal o školskoj knjižnici OŠ Jagode Truhelke iz Osijeka. Stavljen je na web-stranicu škole (<http://os-jtruhelke-os.skole.hr/>).

U realizaciji ovoga projekta surađivala sam sa skupinama djece naprednih informatičara, knjižničara, likovno-kreativnom i filmskom skupinom te njihovim mentorima. Projekt se stvarao tri mjeseca u prostoru školske knjižnice.

Literatura

Demut, A. *Putokazi školske knjižnice*, Školska knjiga, Zagreb, 2003.

Blažeković T. Furlan B. *Knjižnica osnovne škole*, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, 1993.

<http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=9935> popis lektire za osnovnu školu hnos mzoš

<http://www.knjiznicari.hr/UDK02/index.php> (Knjižnica u novom nastavnom planu i programu osnovne škole – Biserka Šušnjić)

Abeceda u praksi ili kako dobiti dobre čitatelje već u prvom razredu

Snježana Vasić, prof. i dipl. knjiž.
OŠ Tituša Brezovačkog, Zagreb
snjezana-v@net.hr

Osnovna je misija svake učiteljice naučiti svoje učenike dobro čitati (što podrazumijeva tečno i točno čitanje i čitanje s razumijevanjem). Osnovna je misija svakog osnovnoškolskog knjižničara osposobiti što više dobrih čitatelja. A tko su (dobri) čitatelji? U Rječniku hrvatskoga jezika Vladimira Anića čitatelj je onaj koji čita (knjige, novine i sl.) iz vlastite pobude i interesa ili zbog vlastitog zadovoljstva. Naša je misija, dakle, imati što više onih učenika/korisnika knjižnice koji će čitati radi vlastitog zadovoljstva, koji će htjeti proširivati svoja znanja i interese iz knjiga i čitajući knjige uživati. Takvi korisnici znat će samostalno naći informaciju, a ideja o samoobrazovanju i cjeloživotnom učenju neće im biti zastrašujuća.

Zadatak nas knjižničara nije nimalo lak. O tome koliko malo učenici čitaju (samo lektiru, jer moraju) sve znamo. A kako privući što više mladih čitatelja, onih koji će čitati iz zadovoljstva? Ja mislim odabranim lektirnim naslovima koji govore o njihovom dobu, životu i njihovim problemima. Stare klasike obrađivati na zanimljiv i suvremen način. I početi s „akcijama“ već u prvom razredu.

Ja zato počinjem već početkom školske godine na Međunarodni dan pismenosti. Važni su mi učenici prvih razreda jer njih treba odgajati za dobre čitatelje već od prvoga dana! Stoga na taj dan čitamo pod zvijezdama, stablima... I cijele godine organiziram (ne samo za učenike prvih i drugih razreda) čitanje i pričanje priča. I obrađujem lektire na drukčiji način.

Već nekoliko godina radim u prvim razredima lektiru „Male priče o velikim slovima“. Učenici pročitaju knjigu, a naš je blok-sat zapravo igra. Cilj je takvoga obrazovnog procesa ponavljanje i utvrđivanje abecede te poticanje učenika na čitanje preko učeničkog stvaralačkog rada i igre. Stoga u prvom dijelu sata, nakon kratke obrade djela, preko nekoliko igara ponavljamo i vježbamo abecedu. Učenici najprije svi zajedno govore abecedu, počevši tiho pa sve glasnije. Zatim govori jedna grupa, pljesnuvši rukama kada dođe do slova s kvačicom. Nastavlja druga, pa treća grupa. Učenici zatim naprave „vlak“ tako da stanu u red, stavljajući ruke na ramena onomu ispred sebe. Prvi je lokomotiva i

on pokreće vlak. Kreće se desnom nogom, a svaki korak jedno je slovo naše abecede. Kada dođu do slova s kvačicom ili do „slova – bračnog para“ (tako Zvonimir Balog u svojoj knjizi naziva slova dž, lj, nj), poskoče. Sljedeća je igra u krugovima. Učenici se podijele u krugove, govore abecedu, a kada dođu do slova s nekim znakom, moraju čučnuti. Zatim igramo igru Naša imena - abeceda. Učenici dobiju zadatak da se slože po abecednom redu po početnom slovu svoga imena. To je već složenija i teža igra, posebice kad se nađu učenici čija imena počinju istim slovom. Zato je igra pantomime zanimljivija i zabavnija. Učenici moraju zamisliti jedno slovo naše abecede te ga „napisati“ igrajući igru pantomime. Učenik koji prvi pogodi o kojem se slovu radi, glumi svoje slovo. Zatim opet govore abecedu, sada pojedinačno, a posebice oni učenici (ako ih ima) koji je još nisu potpuno svladali. Na kraju upriličimo kviz Koliko poznamo abecedu. Natječu se tri grupe po troje učenika. Učiteljica ih izabere, a oni u svoje ekipe biraju još po dvoje za koje smatraju da dobro znaju abecedu. Kviz sam napravila u *Power-Point prezentaciji*, a sastoji se od dva dijela. Prvi su dio pitalice. Svako pitanje projiciram na platnu. Ona ekipa koja prva zna odgovor, digne ruku i odgovara. Ako je odgovor netočan, odgovara ekipa koja je druga digla ruku. Suci su učiteljica i dvoje učenika. Pitanja su: Što je abeceda?; Kakvim slovima pišemo?; Koliko slova ima naša abeceda?; Koliko je samoglasnika u našoj abecedi?; Nabrojite samoglasnike!; Kako se zovu ostala slova?; Nabrojite slova koja imaju neki znak!; Koja su slova naše abecede „bračni parovi“?

Drugi su dio kviza slagalice:

- Složite abecednim redom sljedeća ženska imena: Petra, Dora, Ana, Lea, Sanja, Maja.
- Složite abecednim redom sljedeća muška imena: Tin, Filip, Zoran, Luka, Marko, Krešo.
- Složite abecednim redom sljedeće gradove: Rijeka, Požega, Zadar, Dubrovnik, Čakovec, Osijek.
- Složite abecednim redom sljedeće riječi: prase, pčela, pauk, pile.
- Složite abecednim redom sljedeće riječi: medvjed, muha, mačka, mrav.

Na sljedećem satu, u razredu, učenici ilustriraju svoja „komična“ slova. Budući da su male priče o slovima naše abecede u knjizi Zvonimira Baloga smiješne, a smiješne su i njegove ilustracije, učenicima zadam da također ilustriraju na takav način svoja slova.

Ovakav sat imala sam u svih pet prvih razreda. Kada sam prikupila sve likovne radove, odnosno ilustracije, napravila sam izložbu najbo-

ljih. Pobjedničke ekipe svakog razreda opet su došle na kviz o poznavanju abecede pa smo dobili najbolju ekipu prvih razreda.

Rad s učenicima (najviše s prvim i drugim razredima, ali uvodim i praksu s višim razredima) nastavljam pričajući priče. Budući da imamo šest razreda u produženom boravku, učenici često dolaze u knjižnicu na pričanje priča. Nekoliko puta, čim je zatoplilo, izašli smo na livadu u školskom dvorištu gdje sam im pričala priču Plesna haljina žutog maslačka, što je ujedno i uvod u lektiru koju ću također raditi s učenicima prvih razreda.

Nekoliko godina radim tako s učenicima prvih i drugih razreda i oni su najčešći posjetitelji knjižnice. Jedna učenica 2.c razreda do sada je pročitala 90 slikovnica i knjiga. Dva puta ona je pokušala ispričati priču u svome razredu. To je potaklo i nekoliko drugih učenica da se okušaju u pričanju. Za sada pričanje još nije jako dobro, ali učiteljica i ja potičemo učenike jer pričanje priča uopće nije lagan posao.

Iz prakse znamo da interes za čitanje opada u većine učenika viših razreda (posebice sedmaša i osmaša). Zato sam s nekoliko učenica sedmih i osmih razreda, koje su dobre čitateljice, osnovala Klub ljubitelja knjige i čitanja. Sastali smo se nekoliko puta i uspjeli „dobiti“ grupicu kojoj smo čitali odlomke iz knjige „Zeleni pas“ Nade Mihelčić. Iako u našoj knjižnici nismo imali tu knjigu, pojavio se interes, pa sam kupila (nažalost) samo dva primjerka i knjige su stalno u posudbi. U klubu učenici predlažu koje bi knjige trebale biti u našoj knjižnici za slobodno čitanje (a koje bi rado imali i za lektiru). Razgovaramo o suvremenim temama koje zanimaju učenike. Učenici, koji pročitaju neku zanimljivu knjigu, prepričaju jedan dio da bi zainteresirali ostale. Put do dobrih čitača u višim razredima teži je, ali i zanimljiviji.

Dobar marketing i reklama potrebni su (čak) i u knjižnici!

Sažetak

Posao je svakog školskog knjižničara odgojiti što više dobrih čitatelja. Da bih to postigla, posebnu pažnju posvećujem učenicima prvih razreda radeći s njima lektire preko igre i njihova stvaralačkog rada. Učenicima takav način rada ostaje u sjećanju i rado dolaze u knjižnicu, posuđuju knjige i čitaju.

Vlak abeceda

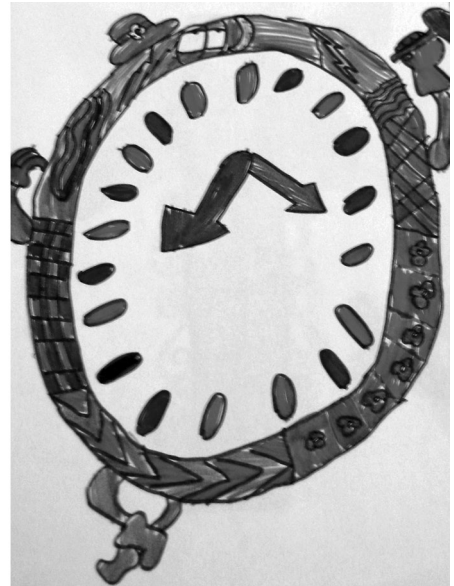

Igra pantomime – pišemo slova...

...ali i riječi

Vesela slova

Biće iz čarobne kutije

Sofija Zekanović, prof. i dipl. knjiž.
OŠ Smiljevac, Zadar
sofija.zekanovic@skole.hr

Uvod

Odgojiti čitatelja primarni je cilj škole i školske knjižnice jer je čitanje temeljna vještina bez koje nije moguće funkcionirati i napredovati u suvremenom društvu. Odgoj čitatelja složen je proces, a njegovi počeci osobito su važni. Presudna je duhovna hrana i način na koji se ona nudi. Školski je knjižničar najzaslužniji ako se knjižnica doživljava kao privlačno mjesto gdje se osim čitanja zbivaju mnoge zanimljive stvari i gdje se djeca mogu družiti te bez prisile sudjelovati u aktivnostima zadovoljavajući tako svoje primarne duševne potrebe.

„Naša je uloga u životima klinaca u tome da im pomognemo pronaći njihovu unutarnju snagu, njihovu vlastitu ljubav za sebe i snove koji će učiniti njihovu potragu za dugotrajnom srećom vrijednom truda“ (Good, E. Perry, 191).

Plan za aktivno druženje i zabavu

Da bi svoje korisnike potakli na dolazak u knjižnicu i čitanje, knjižničari kreiraju razne strategije i izazove kojima će pridobiti i učitelja i djecu. Ponudenu aktivnost i njen ishod gotovo uvijek i učitelj(ica) procjenjuje.

Za realizaciju radionice *Biće iz čarobne kutije* potrebna je samo jedna izvana ukrašena kartonska kutija u koju ćemo staviti zrcalo, zatim prikladna glazba (npr. *Zvuci Velebita*) te papir i flomasteri. Uz ponešto mašte, moguće je u knjižnici stvoriti čaroliju za pamćenje.

Zabava je, kako reče Mark Twain, „ono što radimo kad ne moramo“. Dakle aktivnost bez prisile. Osjećaj veselja, kao rezultat toga, daje veći polet i snagu za savladavanje životnih napora i prepreka.

Ono što bi Tin Ujević „jedino potomcima htio namrijeti u baštinu – bila bi: VEDRINA. Kristalna kocka vedrine“. A što je ljudskoj duši potrebnije od toga, od kolijevke pa do groba?

Vedro raspoloženje prožima ovu radionicu od najave, preko iščekivanja do konačne realizacije. Zabavno je pripadati grupi koja se prepusta nesputanom maštanju, podijeliti s njom svoje fantazije, slušati druge,

odabirati i slušati glazbu, držati se dogovorenih pravila, čuvati tajnu, zajedno se smijati, igrati se slikara... No to je ujedno prilika za učenje i za stjecanje raznih kompetencija, pa i čitateljskih, jer se potiče i razvoj svijesti o vrijednosti mašte, moći fantazije, važnosti slobodnog vremena, aktivnog odmora i kreativnosti u ljudskom životu.

Čarobna kutija u knjižnici

Ona je u mojoj knjižnici dosad više puta uspješno odigrala svoju ulogu. Malci su otkrivali njene čari uz zvukove čarobne glazbe ulovljene u prirodi.

A u čarobnoj kutiji? (Najprije sanjarite! Pogađajte!)

U njoj je najčarobnije biće na svijetu! Tko ga samo jednom pogleda, zna da mu je ono najbolji prijatelj. Odazivlje se (pojavljuje) na zvukove olujna vjetra ili pčelinjeg zujanja. (U nekoj drugoj knjižnici moguće i na drukčije zvukove!)

Prilika za stvaralaštvo

Moć predočavanja, stvaranja mentalnih slika, nečega što trenutačno nije prisutno, kod ljudi je različita. Prirodna, vježbom se razvija, inače kržlja. „Daci izgube tu sposobnost prije nego što shvate da ju imaju, a kad za nju čuju – na nastavi psihologije, već je prekasno da bi ju povratili i koristili na željen način: pri ispitivanju znanja“ (Miljković, D. i Rijavec, M., 40).

„Preispitujući sebe i svoje metode mišljenja došao sam do zaključka da mi je sposobnost fantazije značila više od sposobnosti usvajanja pozitivnog znanja.“ – riječi su Alberta Einsteina (prema Miljković, D. i Rijavec, M., 31).

Dakle, prepustimo najprije jedno vrijeme *najčarobnije biće* mašti pojedinca. Onda će svatko svoju fantaziju oblikovati riječima da bi je i ostali mogli vidjeti i doživjeti. Dobit ćemo razne odgovore o tome kako izgleda, kakvo je, što radi i sl.

Sloboda izraza maksimalno se uvažava. Od svakog se očekuje da prihvati izbor i izjave svakoga iz skupine. Fantaziju možemo malo i usmjeriti (zamislite da sad *najčarobnije biće* stoji ispred vas, zamislite ga kako se smije, predočite njegove oči...). Sliku lica moguće je prikazati na praznom bijelom papirnatom tanjuriću - kao veselo, tužno, ozbiljno te povući paralelu sa svojim raspoloženjem...

Prije samog promatranja, svatko odabire želi li *najčarobnije biće na svijetu* dozvati uz pomoć olujna vjetra ili pčelinjeg zujanja. U desetak

sekunda predviđenih za susret oči u oči, zadaća je zapamtiti što više pojedinosti o njegovu izgledu i čuvati tajnu (strogo pravilo!) o njegovom pravom identitetu.

Radi zdravlja, da tko zbog čuvanja tajne ne puknu od smijeha, minuta glasnog smijanja dopušta se prije nego se flomasterom na papiru u tišini započne risati (20-ak minuta) tko je što vidio u čarobnoj kutiji.

Svakom ćemo omogućiti da svoj crtež, svoju sliku uspjeha stavi na pano. Nema neuspješnog, manje ili više uspješnog crteža.

Povratnu informaciju o tom kako se tko osjećao sudjelujući u ovoj aktivnosti pročitati možemo na licima sudionika i o tom porazgovarati na način da kažu čime su i koliko zadovoljni.

Nakon priređene izložbe, najbolje pod sloganom *Najčarobnije biće na svijetu – moj najbolji prijatelj*, rezultate ove radionice moguće je kreativno nadograđivati, potičući usmeno izražavanje na osnovi likovnog uratka te, povezano sa odabranim sloganom izložbe, koristiti se tehnikama introspekcije, u cilju smanjivanja frustracija, stresa i osjećaja usamljenosti.

Najvažnije je sudjelovati u smislenoj zajedničkoj aktivnosti, biti uključen. Talenti dolaze do izražaja, prelijevaju se i neminovno dotiču sve sudionike. „Uspješna iskustva će im pomoći da izgrade samopoštovanje“ (Sullo, A. Robert, 93).

Zaključak

Ako želimo privući korisnike, moramo im uz zanimljiva štiva omogućiti druženje uz zabavne aktivnosti u kojima će dobiti priliku osloboditi svoj kreativni potencijal.

„Kad bismo razvili aktivnosti koje bi dopuštale djeci zadovoljavanje njihove potrebe za moći u sklopu redovnih aktivnosti, bilo bi manje neprimjerenih ponašanja u vrijeme nastave“ (Sullo, A. Robert, 83).

Ovdje izloženo, nadam se, motivirat će bar nekoga da svojoj ambiciji u radu s djecom doda i čarobnu kutiju i iskoristi je na ovakav, sličan ili na svoj i sasvim nov način.

Sažetak

Biće iz čarobne kutije dvosatna je radionica koja omogućava opuštanje, kreativno izražavanje i učenje kroz igru. Biće se pojavljuje uz zvukove posebne glazbe pa ga je nakon promatranja moguće opisati i narisati te od toga prirediti zanimljivu izložbu.

Literatura

Good, E. P. *Kako pomoći klincima da si sami pomognu*, Alinea, Zagreb, 1993.

Miljković, D.; Rijavec, M. *S onu stranu zrcala*, Zagreb, IEP, 1998.

Sullo, A. R. *Učite ih da budu sretni*, Alinea, Zagreb, 1995.

Biti čitatelj

Susreti najčitatelja narodnih knjižnica Bjelovarsko-bilogorske županije (2004–2010)

Ilija Pejić

Narodna knjižnica „Petar Preradović“, Bjelovar

Uvod

Poster kronološki prati susrete najčitatelja koji se održavaju na Dan hrvatske knjige 22. travnja, a temelji se na redovitom godišnjem anketnom upitniku o najčitanim djelima hrvatskih i svjetskih pisaca s naglaskom na dječjoj knjizi. Od 11 500 članova narodnih knjižnica u županiji, računalno se odabire petnaest koji su posudili najviše knjiga u protekloj godini. Sponzor je susreta nakladnik najčešće posuđivanih izdanja. On dovodi pisca s kojim se družimo i nagrađuje najčitatelje knjigama. Narodna knjižnica, domaćin susreta, zajedno sa školom priprema kulturno-umjetnički program, tiska plakate i pozivnice, priznanja najčitateljima te priređuje domjenak. Projekt je osmislila Matična služba a provodi ga zajedno s narodnim knjižnicama i školama.

Ciljevi projekta

- Poticanje čitanja i promidžba hrvatske pisane riječi, knjige na ne-običajen način
- okupiti sve sudionike koji odgajaju čitatelje i oblikuju naše svjetonazore: škole, knjižnice, nakladnike, medije i predstavnike vlasti
- ukazati na društvenu važnost knjižnica – susretništa u zajednici raznih socijalnih skupina s različitim potrebama: za zabavom, druženjem, učenjem, stjecanjem znanja i vještina...
- ukazati na obrazovnu i odgojnu ulogu školskih knjižnica – mjesta gdje će učenici stjecati nova znanja i vještine, ali i provoditi svoje slobodno vrijeme.

Zadaci projekta

Već pri organizaciji drugog susreta najčitatelja kristalizirali su se zadaci koje moramo obaviti da bi projekt uspio:

- odrediti partnere u projektu
- osmisliti i provesti anketni upitnik

- utvrditi najčitatelje
- utvrditi koja su djela hrvatskih i svjetskih pisaca najčitanija u prethodnoj godini
- utvrditi programe knjižnica u poticanju čitanja u prethodnoj godini
- odabrati sponzora susreta
- odabrati mjesto susreta
- utvrditi program susreta
- oblikovati i izraditi pozivnicu susreta i plaketu kao priznanje.

Prvi susret najčitatelja

Prvi je susret najčitatelja održan 22. travnja 2004. godine u Narodnoj knjižnici „P. Preradović“ u Bjelovaru s početkom u 12 sati. Pozivu su se odazvali pisci Ratko Bjeličić, Ivan Borković i Mirko Radnik. Sponzor susreta Nova knjiga Rast nagradila je svojim izdanjima šestero najčitatelja: Amaliju Kranjec-Markešić iz Bjelovara, Filipa Vojtu iz Čazme, Mirjanu Moulis iz Daruvara, Željka Koprivnjaka iz Garešnice, Anu Kelemen iz Grubišnog Polja i Svjetlanu Kuserbanj iz Hercegovca. Goste je na početku susreta pozdravio Marinko Iličić, ravnatelj Knjižnice.

Drugi susret najčitatelja

Nakon provedenog anketnog upitnika tijekom siječnja 2006. godine dobili smo najčitatelje i najčitanije knjige u 2005. Budući da su nam romani Gorana Tribusona i pjesme Dragutina Tadijanovića te godine bila najčitanija djela, a njihov je izdavač Školska knjiga, izbor sponzora lako je riješen. Među svjetskim piscima 2005. godine u našim knjižnicama najčitanija su bila djela Dana Browna, Joanne K. Rowling... Djeca su najviše čitala sagu o Harryju Potteru već spomenute J. K. Rowling. (Više u: R. S., Tribuson, Tomić i Jergović su hit pisci: najčitanije knjige i najčitatelji, Bjelovarac, 9. 2. 2006., str. 5). Broj nagrađenih najčitatelja povećan je na 12. Susret je održan u Gradskoj knjižnici S. Kolara u Čazmi 22. travnja 2006. godine s početkom u 12 sati. Sudjelovali su Sandra Berak, urednica Školske knjige, učenici Gimnazije Čazma, Ilija Pejić, voditelj ŽMS-a, Vinka Jelić i Jadranka Kruljac-Sever iz čazmanske knjižnice te Dinko Pirak, gradonačelnik. Osim knjiga, najčitatelji su dobili i plakete koje je grafički oblikovala i osmislila Sanja Jozić.

Najčitatelji 2005. godine bili su: Vera Kovačev, Zvonimir Kovačević, Arian Ribičić iz Bjelovara; Mario Cecelja, Marina Jurina iz Čazme; Adam Vuk, Ana Marušić iz Daruvara, Martina Vajdoher, Marina Piria iz Garešnice, Neven Obradović Kuridža, Ankica Škalec iz Grubišnog

Polja te Jasmina Petreković iz Hercegovca. (Više u: Franjo Jagatić, Daruvarski gimnazijalac najčitatelj, Večernji list, 28. 4. 2006., str. 20).

Treći susret najčitatelja

U novouređenoj i netom javnosti otvorenoj Pučkoj knjižnici Daruvar održan je treći susret najčitatelja 23. travnja 2007. s početkom u 12 sati. Sponzor susreta VBZ iz Zagreba doveo nam je Branislava Glumca, poznatog hrvatskog pisca, pjesnika i esejista s kojim smo se taj dan družili. Skup su na početku pozdravili Margot Moćan, ravnateljica Knjižnice i Zvonko Cegledi, gradonačelnik. U programu su nastupili učenici Gimnazije Daruvar čitajući Glumčeve stihove te učenici Glazbene škole „Bruno Bjelinski“ odsviravši nam nekoliko kompozicija na gitari. Najčitanija djela u 2006. godini u našim knjižnicama bile su knjige Ante Tomića (Veliki šoping, Što je muškarac bez brkova, Ništa nas ne smije iznenaditi), Renata Baretića (Osmi povjerenik), Mire Gavrana (Profesorica iz snova), Marije Jurić Zagorke (Jadranka, Gordana, Kamen na cesti...). Među svjetskim piscima najčitaniji su ponovno Dan Brown (Anđeli i demoni, Da Vincijev kod), Orhan Pamuk (Zovem se Crvena, Snijeg)... (Više u: Među 12 i oni čiji vršnjaci tek uče slova: Županijska matična služba Narodne knjižnice „Petar Preradović“ i ove godine proglašava najčitatelje i najčitanije knjige, Bjelovarac, 8. 3. 2007., str. 10.)

Najčitatelji 2006. godine bili su: Darko Plivelić, Ema Gregurić, Svea Babić iz Bjelovara; Đurđa Jančić, Ema Baltić iz Čazme; Žana Smiljanić, Melanija Krušinski, Mateo Pjerbon iz Daruvara; Nataša Brnjilović, Vanna Margeta iz Garešnice; Veronika Matković, Ana Kelemen iz Grubišnog Polja; Leon Kuserbanj i Monika Horvat iz Hercegovca. (Više u: M. Pn., Večernji list, 24. 4. 2007., str. 24.)

Četvrti susret najčitatelja

Četvrti susret najčitatelja održan je u Hrvatskoj knjižnici „D. Sudeta“ u Garešnici 22. travnja 2008. s početkom u 12 sati. Sponzor susreta bilo je Znanje, nakladnička kuća iz Zagreba. Uz urednika Igora Gerenčera u programu je sudjelovao i Hrvoje Kovačević, poznati pisac za djecu i mladež. Domaćin susreta, garešnička knjižnica, priredio je bogat kulturno-umjetnički program u kojemu su učenici Osnovne škole pročitali ulomak iz Kovačevićeva romana, a čuli smo i recital Dječjeg odjela uz glazbenu pratnju učenika Glazbene škole „M. Pozaić“. Prije samog početka programa susret su pozdravili Maja Dizdarević, ravnateljica Knjižnice i Milan Sužnjević, gradonačelnik.

Najčitanija djela u 2007. godini bila su ponovno Gorana Tribusona (Kuća u kojoj stanuje vrag, Gorka čokolada), Ante Tomića (Građanin pokorni), Romana Baretića (Pričaj mi o njoj), Davorina Domazeta Loše (Klonovi nastupaju). Iz svjetske književnosti pozornost čitatelja privukli su Dan Brown, Meg Cabot (Princezini dnevnici), Orhan Pamuk, Cecilia Aheron (P.S. Volim) te Michel Benoit (Tajna trinaestog apostola). Od dječjih pisaca najčitaniji su: J. K. Rowling (Harry Potter i darovi smrti), Sanja Polak (Dnevnik Pauline P), R. L. Stine (Mjesečarka, Nova učenica, Mali logor užasa), Hrvoje Kovačević (Tajna ribljeg oka, Tajna mačje šape...). (Više u: R. S., Najčitaniji Goran Tribuson: Tko su najčitatelji Bjelovarsko-bilogorske županije?, Bjelovarac, 28. 2. 2008., str. 8.)

Najviše knjiga tijekom 2007. godine posudili su: Tina Rea Takač, Antonija Mikačević i Zlatko Turković iz Bjelovara; Ivka Josipović i Božica Golubić iz Čazme; Valentina Hadžina i Katarina Pranjić iz Daruvara; Mira Milutin, Dominik Martinjač i Kristina Kanižaj iz Garešnice; Đurđa Stepić i Dalibor Toplak iz Grubišnog Polja te Željko Kostelac i Karla Vlahović iz Hercegovca. (Više u: Š. Štandar, Lani pročitala 180 knjiga: priznanja županijskim najčitateljima, Zvano, br. 51, Bjelovar, 2. 5. 2008., str. 38.).

Peti susret najčitatelja

I prije no što je svečano otvorena i građanima predana novouređena, proširena i opremljena Gradska knjižnica „Mato Lovrak“ u Grubišnom Polju, svoja je vrata otvorila Petom susretu najčitatelja. Na početku brojne goste i uzvanike (učenike, učitelje, roditelje i ostale građane) pozdravili su gradonačelnik gosp. Zlatko Mađeruh i ravnateljica Knjižnice gđa Ivana Ledić. Učenice Srednje škole „Bartol Kašić“ Grubišno Polje Mirela Horvat, Iva Mojžeš i Valentina Milković pročitale su ulomak iz romana J. Matanović Tko se boji lika još, a Marin Babić (gitara) i Tomislav Babić (harmonika), učenici Područnog odjela Glazbene škole „B. Bjelinski“ Daruvar nastupili su u glazbenom dijelu. Gošća ovog susreta bila je poznata hrvatska književnica i sveučilišna profesorica Julijana Matanović koju nam je predstavio urednik i pjesnik Ivica Prtenjača. Budući da su Profilova izdanja bila najčitanija u 2008. godini, Ivica Prtenjača tom je prigodom nagradio najčitatelje njihovim izdanjima. Uz uobičajenu plaketu knjige su dobili: Loida Šerfezi i Violeta Robić iz Grubišnog Polja, Darko Plivelić, Ksenija Blažeković, Dinko Ezgeta i Veronika Poljak iz Bjelovara, Petar Lončarević i Lucija Prišljjin iz Čazme, Jasna Radosavljević, Filip Mijić i Tvrtko Bilješković iz Daruvara, Ljiljana Leksa i Hana Gerić iz Garešnice te Blanka Stejskal i Karla Vlahović iz Hercegovca.

(O susretu i najčitateljima više u: Knjižnica „Mato Lovrak“: nagrade županijskim najčitateljima, Bjelovarski list, Bjelovar, 27. 4. 2009., str. 18.; Knjiga – idealan životni partner i spas, Večernji list (Podravina i Bilogora), Zagreb, 23. 4. 2009., str. 7).

Najviše su tijekom 2008. godine posuđivani naslovi: Naš čovjek na terenu Roberta Perišića, Divlja plaža i Uzvratni susret Gorana Tribusona, Frida ili o boli Slavenke Drakulić, djela Marije Jurić Zagorke, Tko se lika boji još Julijane Matanović... Iz svjetske književnosti treba ovdje istaknuti djela Stephenie Meyer Sumrak, Pomrčina, Praskozorje, Cecilie Ahern Na kraju duge, P.S. Volim te Ayaan Hirsl Nevjernica – moj život... Od publicističkih uspješnica najviše su čitane Nova zemlja E. Tollea, Stoljeće rata W. Engdahla, Loša strategija vučjeg čopora D. Domazeta Loše... Djela Sanje Polak, Mire Gavrana, A. de Petigny i J. K. Rowling ponovno su plijenila pažnju najmlađih.

Susret je nastavljen neformalnim druženjem s J. Matanović i I. Prtenjačom na domjenku što su nam ga priredili Grad Grubišno Polje i Gradska knjižnica.

Šesti susret najčitatelja

U prepunoj dvorani Osnovne škole S. Kolara u Hercegovcu održan je 22. travnja 2010. s početkom u 12 sati Šesti susret najčitatelja BBŽ-a. Književnicu Maju Sačer i sve nazočne na početku programa pozdravio je načelnik Boro Bašljan a potom smo čuli nekoliko moslavačkih napjeva u izvođenju Školsko-tamburaškog orkestra i ulomak iz knjige *Božji grijesi* koji su pročitali učenici Literarno-novinarske družine OŠ Slavka Kolara Hercegovac. Gošća ovogodišnjeg susreta, mlada autorica Maja Sačer, nadahnuto je odgovarala na brojne upite prisutnih: o najdražim piscima, o pisanju kao vještini kojoj prethodi čitanje, druženje s knjigom, razmišljanje, vrednovanje, prihvaćanje, odbacivanje... Pisanje i čitanje nerazdvojne su čovjekove pratiteljice i bez njih on ne može ništa postići u svijetu punom znakova, simbola, zamki... Čitanje otvara vrata, a na tebi je ući ili ne ući.

Ponovno je od 11 500 članova računalom izvučeno 15 najčitatelja i oni su nagrađeni plaketom i vrijednim knjigama Algoritma iz Zagreba, sponzora susreta. Među nagrađenim najčitateljima 2009. su: Zlatko Turković, Darija Šimić, Ivona Brezić i Josipa Haraminec iz Bjelovara, Gordana Diktić i Tea Baltić iz Čazme, Sanja Stošić, Karlo Kuzle i Zdenka Starek iz Daruvara, Romana Kovač i Magdalena Batinić iz Garešnice, Anita Matijašević i Valentina Ivaščanin iz Grubišnog Polje te Slaven Marenić i Tara Pokopac iz Hercegovca. Čitatelji su u 2009.

godini najviše čitali knjige Ante Tomića (Čudo u Poskokovoj Dragi), Danijele Trbović (Hrvatica, majka, katolkinja), Mire Gavrana (Jedini svjedok ljepote), Miljenka Jergovića (Volga, Volga), Julijane Matanović (Knjiga od žena, muškaraca, gradova i rasanaka), Mirjane Krizmanić (Tkanje života, Živjeti s različitim), Romana Baretića (Hotel Grand), Sanje Polak (Dnevnik Pauline P.), Stephenie Meyer (Sumrak, Praskozorje...), Victorie Hislop (Otok), Williama P. Younga (Koliba), Stiega Larsona (Muškarci koji mrze žene, Djevojka koja se igrala vatrom), Meg Cabot (Princezini dnevnici)...

Zahvaljujući gostoljubivim domaćinima i suorganizatorima Hrvatskoj knjižnici Hercegovac i njezinom voditelju Tihomiru Pokopcu, Općini Hercegovac i Osnovnoj školi Hercegovac na divnom druženju najavljen je 7. susret u Bjelovaru iduće godine.

(Više u: Zlatko Turković lani pročitao 170 knjiga: najčitatelji i najčitanije knjige, Bjelovarac, Bjelovar, 11. 2. 2010. str. 27; Karlo (8): Svaki dan pročitam jednu knjigu, Bjelovarski list, Bjelovar, 15. 2. 2010., str. 24.)

Sažetak

Projekt Susret najčitatelja koji zajednički organiziraju knjižnice (narodne i školske) i Županijska matična služba naišao je na dobar prijam u javnosti, mediji su mu posvetili dosta prostora pa se za njegovu budućnost ne treba brinuti. Iz anketnog upitnika doznajemo tko su najčitatelji i koje su knjige bile najčitanije, odnosno koje su susrete, izložbe i slične poticajne programe knjižnice imale u protekloj godini. Do danas je nagrađeno 78 najčitatelja, a sponzori susreta bili su: Nova knjiga Rast, Školska knjiga, VBZ Zagreb, Znanje Zagreb, Profil Internacional Zagreb i Algoritam Zagreb. Najčitaniji hrvatski pisci su: Goran Tribuson, Ante Tomić, Miljenko Jergović, Pavao Pavličić, Julijana Matanović, Miro Gavran, Slavenka Drakulić, Renato Baretić, Robert Perišić, Davorin Domazet Lošo, Marija Jurić Zagorka... Među svjetskim piscima čitatelji najčešće posežu za djelima D. Browna, O. Pamuka, P. Coelho, M. Cabot, M. Benoit, J. K. Rowling, B. Rhonde, D. Icke, W. Engdahla, E. Tolle... Dječji pisci J. K. Rowling, S. Polak, H. Kovačević, M. Gavran, S. Pilić, S. Lovrenčić, R. L. Stine, A. de Petigny... najomiljenija su lektira najmlađima.

Obilježiti Dan hrvatske knjige bez uobičajenih stereotipa bio je prvotni cilj susreta, koji je nakon nekoliko godina dobio svoj ustaljeni i u javnosti prepoznatljiv oblik izgrađen zajedničkim zalaganjem knjižničara, nakladnika, učenika, učitelja i medija. U središtu je hrvatska pisana riječ, knjiga, koja svojom magijom privlači mnogobrojne čitatelje.

Razlike u upotrebi školske knjižnice u malom i velikom mjestu

Ana Horvatović, prof.
Poliglossa d.o.o., Zagreb
ana.horvatovic@poliglossa.hr

Uvod

Cilj je ovoga članka opisati istraživanje kojim je ispitan način i učestalost upotrebe školske knjižnice osnovnoškolaca u jednom malom i jednom velikom gradu tj. utvrditi postoje li statistički značajne razlike između ispitanika u Đakovu i Zagrebu. Kako bi usporedba bila vjerodostojna, bilo je potrebno naći škole s podjednakim brojem učenika i veličinom fonda knjižnice. U trenutku provođenja istraživanja u lipnju 2009., OŠ „I. G. Kovačić“ u Đakovu imala je 830 učenika i fond od 7997 jedinica građe, a OŠ Trnsko u Zagrebu 821 učenika i 8139 jedinica građe.

Ispitanici su bili učenici sedmih razreda navedenih škola. Broj ispitanika u ovom istraživanju bio je 133. U OŠ „Ivan Goran Kovačić“ ispitana su 63 ispitanika, od toga 28 dječaka i 35 djevojčica. U OŠ Trnsko ispitano je 70 učenika (34 dječaka i 36 djevojčica). To znači da je 46,4% ispitanika muškog spola, a 53,4% ženskog.

Upitnik koji su ispitanici ispunjavali osmišljen ja za ovo istraživanje i bio je podijeljen u četiri cjeline: 1. Opći podaci o učeniku te izvorima knjiga i časopisa koje koristi; 2. Pitanja o upotrebi školske knjižnice i provođenju slobodnog vremena; 3. Pitanja o faktorima koji ispitanika potiču na upotrebu knjižnice; 4. Završna cjelina u kojoj su učenici ocjenjivali zadovoljstvo knjižnicom te iznijeli prijedloge za poboljšanje usluga. Ukupno, upitnik sadržava 38 pitanja zatvorenog i otvorenog tipa.

Rezultati su obrađeni programskim paketom SPSS 12.0 za Windowse. Kako bi se utvrdila statistička relevantnost razlike u odgovorima dviju skupina ispitanika, primijenjen je test hi-kvadrat.

Hipoteza

Život u manjim gradovima i ruralnim mjestima sve se manje razlikuje od života u metropoli. Ipak, polazna je pretpostavka istraživanja bila

da još postoje i određene specifičnosti i navike svojstvene životu u određenoj sredini te da određeni aspekti vezani uz čitalačke navike te navike upotrebe školske knjižnice ostaju karakteristični za učenike koji žive u malom tj. velikom mjestu.

Iako su neka istraživanja, poput istraživanja American Library Association, pokazala da je samo 78% američke učeničke populacije učlanjeno u neku knjižnicu, a studija PISA da čak 73% njemačkih učenika nikada ne ide u školsku knjižnicu, pretpostavka ovog istraživanja bila je da hrvatski učenici ipak ne slijede taj negativan trend napuštanja knjižnica nego da su sličniji Šveđanima, kojih samo 15% nikada ne ide u knjižnicu. Pretpostavka je bila i da su svi učenici OŠ Trnsko i OŠ „I. G. Kovačić“ učlanjeni u školsku knjižnicu i da se velika većina njome koristi, ali da postoji razlika u učlanjenosti u ostale knjižnice. Istraživanja u Australiji pokazala su da je oko 50% učenika učlanjeno u još neku knjižnicu osim školske, pa se pretpostavlja da je u našim školama taj postotak sličan. Ipak, s obzirom na to da je u Đakovu broj ostalih knjižnica vrlo ograničen (školske knjižnice srednjih škola, Središnja nadbiskupijska i fakultetska knjižnica te samo jedna narodna knjižnica, i to bez izdvojenog dječjeg i odjela za mlade) pretpostavlja se da je veći broj zagrebačkih učenika učlanjen u još neku knjižnicu. Budući da imaju veće mogućnosti odlaska u kazalište i na izložbe, pretpostavili smo da bi se učenici OŠ Trnsko mogli više koristiti navedenim, ali bi se ispitanici OŠ „I. G. Kovačić“, s obzirom na nedostatak ostalih sadržaja, mogli više služiti knjižnicom.

Rezultati obrade upitnika cjelokupnog uzorka

U ovom članku istaknut ćemo najzanimljivije rezultate. Obradom upitnika cjelokupnog uzorka utvrđeno je da opći uspjeh učenika ne odgovara normalnoj očekivanoj distribuciji. Na kraju polugodišta više od pola ispitanika imalo je vrlo dobar uspjeh (53%), 29,5% ispitanika završilo je polugodište s odličnim, 14,4% s dobrim, 2,3% s nedovoljnim i 0,8% s dovoljnim uspjehom. Dakle više od polovine ispitanika imalo je vrlo dobar uspjeh (52,6 %). U skladu s Gaussovom krivuljom najveći broj učenika trebao bi polugodište završiti s dobrim uspjehom. Ovaj podatak potvrđuje da je hiperprodukcija „dobrih“ i „odličnih“ učenika jedan od problema hrvatskog školstva.

Većina ispitanika učlanjena je u školsku knjižnicu. Njih 2,3% nije, a oko polovine ispitanika (manje od 56,4%) učlanjeno u još neku knjižnicu, što je u skladu s hipotezom i slično brojci koje je pokazalo istraživanje u Australiji.

Od svih pitanja u upitniku statistički značajna razlika po spolu pokazala se samo kod dvaju pitanja. Spolovi se razlikuju po broju posuđenih knjiga. Dječaci češće posuđuju samo po jednu knjigu. Pri rangiranju omiljenih aktivnosti dječaci su više rangirali sportske aktivnosti od djevojčica, ali podjednako nisko rangiraju čitanje. Tako i rezultati našeg istraživanja ukazuju na točnost podataka dobivenih testiranjima u okviru projekta PISA koji pokazuju da su dječaci slabiji čitači.

Osim nastavnika hrvatskog i stranog jezika, samo jedan ispitanik naveo je da ih na čitanje potiču i ostali nastavnici tj. razrednik. Osim nastavnika hrvatskog jezika svakako bi na čitanje izvan škole učenike trebali poticati nastavnici stranog jezika, a i nastavnici ostalih predmeta mogli bi ih upućivati na korištenje referentnom zbirkom za pisanje zadaća, referata i izradu prezentacija.

Razlike u upotrebi knjižnice učenika u malom i velikom mjestu

Dok je velika većina učenika obiju škola učlanjena u školsku knjižnicu, znatno više učenika OŠ Trnsko (78,6%) učlanjeno je u narodnu knjižnicu od učenika OŠ „Ivan Goran Kovačić“ (26,7%). Taj podatak u skladu je s hipotezom da će učenici u Zagrebu biti češće učlanjeni u narodne knjižnice, vjerojatno zbog većeg broja ponuđenih knjižnica, osobito brojnih dječjih odjela. Đakovačka narodna knjižnica nema odjel za djecu i mladež, što i ovo istraživanje pokazuje kao velik nedostatak.

Učenici OŠ Trnsko školsku knjižnicu posjećuju češće. Učenici OŠ „I. G. Kovačić“ najčešće nikada ne idu u ostale knjižnice (61,9%). Ispitanici OŠ „I. G. Kovačića“ znatno rjeđe posjećuju i školsku i gradsku knjižnicu. Učenici OŠ Trnsko školskom se knjižnicom služe za više različitih usluga u usporedbi s đakovačkim učenicima. S obzirom na to da pitanja o veličini obiteljskih zbirki te o ostalim načinima nabave knjiga nisu pokazali razlike između naša dva uzorka, možemo zaključiti da učenici OŠ „I. G. Kovačić“ jednostavno imaju manje razvijenu naviku korištenja knjižnicom, što bi trebalo promijeniti. Nedostatak dječjeg i odjela za mlade u narodnoj knjižnici sigurno je pridonio rjeđem korištenju navedene knjižnice. Otvaranje takvih odjela u Đakovu sigurno bi privuklo veći broj korisnika predškolske i školske dobi čime bi se polako stvarala navika posjeta narodnoj knjižnici, a time i knjižnicama općenito.

Učenici u obama gradovima vole provoditi vrijeme na isti način. Obje grupe ispitanika intelektualno zahtjevnije aktivnosti stavljaju na dno

ljestvice prioriteta, a najatraktivnije su aktivnosti druženje s prijateljima, sportske aktivnosti, odlasci u kino i slično. Dakle hipoteza da će učenici u malome mjestu više vremena provoditi u čitanju zbog nedostatka ponude strukturiranih oblika provođenja slobodnog vremena, pokazala se netočnom.

Zaključak

Analiza ukupnog uzorka pokazala je da je velika većina učeničke populacije 7. razreda učlanjena u školsku knjižnicu. U još neku knjižnicu učlanjeno je nešto više od polovine ispitanika. Usporedba s podacima istraživanja na području Hrvatske od prije dvadesetak godina pokazuje napredak u formiranju obiteljskih zbirki koje su danas uobičajenije i veće.

Usporedba podataka dobivenih analizom upitnika u dvama različitim gradovima pokazala je da učenička populacija nije homogena grupa nego postoje određene specifičnosti karakteristične za učenike u manjem odnosno većem mjestu. Iako su đakovački učenici savjesniji u čitanju i pisanju lektire te vraćanju knjiga u knjižnicu, zagrebački ispitanici u znatno su većem broju učlanjeni u narodnu knjižnicu. Iako je učlanjenost u školsku knjižnicu u obama gradovima podjednaka i vrlo visoka Zagrepčani češće idu u školsku knjižnicu, osim lektire u njoj češće traže knjige za razonodu te sudjeluju u drugim aktivnostima u knjižnici poput korištenja referentnom zbirkom. Dakle imaju razvijeniju naviku čitanja i korištenja knjižnicom. Možemo pretpostaviti da okruženost većim brojem knjižnica te knjižnica s dječjim odjelom tj. odjelom za mlade potiče na češće učlanjenje u knjižnice, što je onda jedan od faktora koji utječu na stvaranje čvršće navike čitanja te intenzivnije i raznolikije upotrebe knjižnica.

Rezultati istraživanja ukazuju da je u malim mjestima u sklopu narodnih knjižnica nužno otvoriti dječje odjele i odjele za mlade kako bi se veći broj djece potaknuo na korištenje tim knjižnicama. Međutim i u velikim gradovima učlanjenost u narodne knjižnice trebalo bi povećati pa bi svakako trebalo osnažiti suradnju školskih i knjižničara iz narodnih knjižnica.

Sažetak

Članak predstavlja rezultate istraživanja o upotrebi školske knjižnice u malom i velikom mjestu. Istraživanje je provedeno među učenicima 7. razreda OŠ Trnsko u Zagrebu i OŠ „I. G. Kovačić“ u Đakovu. Pretpo-

stavka da će u Zagrebu veći broj učenika biti učlanjen u još neku knjižnicu osim školske pokazala se točnom. Međutim, pretpostavka da će se đakovački učenici zbog nedostatka kulturne i sportske ponude više koristiti knjižnicom pokazala se netočnom. Iz navedenih rezultata može se zaključiti da se većom izloženošću određenim sadržajima stvara i veća navika korištenja njima. Stoga u manjim mjestima treba osigurati suradnja školskih i narodnih knjižnica te opremiti knjižnične prostore i fondove u skladu s potrebama djece i mladih kako bi se već u toj dobi razvile navike korištenja knjižnicom i čitanja.

Ključne riječi: školska knjižnica, narodna knjižnica, navika korištenja knjižnicom, osnovnoškolci

Literatura

- Harris Interactive Inc. *American Library Association Youth and Library Use Study*. 2007. URL: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/yalsa/HarrisYouthPoll.pdf> (11.12.2009)
- IFLA/UNESCOv *Manifest za školske knjižnice*.
URL: <http://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/mani-hr.htm> (06.03.2010.)
- Ilišin, V. *Interesi i slobodno vrijeme*, u: ur. F. Radin, *Fragmentsi omladine*, IDIS, Zagreb, 1998.
- Ilišin, V. *Mladi na margini društva i politike*. Alineja, Zagreb, 1999.
- Ilišin, V. *Slobodno vrijeme i interesi mladih*, u: Vlasta Ilišin, Furio Radin, *Mladi: problem ili resurs*, Institut za društvena istraživanja, Zagreb 2007. Str. 179-201.
- Jelić, A. *O čitateljskim navikama učenika na stranom jeziku*, u: *Dijete i jezik danas: Zbornik radova s međunarodnoga stručnoga i znanstvenoga skupa u Europskoj godini jezika*. Visoka učiteljska škola, Osijek, 2002.
- Petz, B. *Osnovne statističke metode za nematematičare*. 4. izd., Naklada Slap, Jastrebarsko, 2002.
- PISA 2006: *Science Competencies for Tomorrow's World: Organisation for economic co-operation and development*, 2006.
- Potočnik, D. *Mladi i nove tehnologije*. u: Vlasta Ilišin, Furio Radin, *Mladi: problem ili resurs*, Zagreb, Institut za društvena istraživanja, 2007.
- Sabolović-Krajina, D. Čitateljske navike tinejdžera u Hrvatskoj, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*. 39, ¼ (1993).

Sabolović-Krajina, D. *Neki aspekti čitalačke kulture mladih*, Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 32, (1989).

Stiefkind Schulbibliothek – Oder ein Licht am Ende des Tunnels? 16. 05. 2006. URL: <http://bildungsklick.de/a/28642/stiefkind-schulbibliothek-oder-ein-licht-am-ende-des-tunnels/> (13.04.2009.)

4

Nove knjige

Za sve postoji pravo vrijeme

Ankica Blažinović-Kljajo: *Meni je najbolje biti ja*, Alfa, Zagreb, 2011.

Prof. dr. sc. Stjepan Hranjec

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Odsjek Čakovec

Male forme – priče i crtice – u suvremenoj se hrvatskoj dječjoj književnosti objavljuju, okvirno mišljeno, tematski trojako. Jedne su fantastične, to jest u njima će autori dati maha svojim maštovitim zamišljajima (na razini naracijskoj i karakterološkoj), druge donose stvarnu zbilju, počesto autobiografsku, a u trećima pak pisci nastoje ići za postignućem humorne intepretacije stvarnosti. No, sve su tri zapravo recepcijski motivirane, dakle tek su samo različiti načini kojima autor tih priča želi izazvati zanimanje maloga čitača. Moguća je i četvrta skupina, nazovimo je misaonom, u kojoj se ide za naglašenom etičkom porukom.

Sve njih povezuje (ili bi trebalo povezivati) temeljno obilježje dječje književnosti, naime, njena funkcija. Kakav god tekst bio, u koje i kakve god svjetove ušao, njegov autor mora neprestance imati na umu ulogu koju taj tekst treba postići u malome čitatelju. Dakle, kakvi god bili načini, kakvo god bilo „kako“, svaki tekst mora vrijednosno pozitivno odgovoriti na ono – što!

Ovo se svakako čini uputnim pripomenuti prije susreta sa zbirkom crtica Ankice Blažinović-Kljajo. Knjigu je autorica strukturirala trodijelno: Vrijeme za priču, Nogomet, romantika... i te stvari, i Oaza za prave prijateljice – premda je zapravo ona dvodijelna, s obzirom na aktante – u prvom su to biljke i apstraktni pojmovi, u drugom i trećem djeca (u drugom dječaci a u trećem djevojčice).

Autorica u prvom slijedi Iveljićkin model fantastične, točnije, novobajkovite crtice u izboru likova: lik može biti sve – radost, ljiljan, oblak, ruža. Struktura pak podsjeća na basnični model – fabula je krajnje ekonomizirana, poantirana, gotovo nerazvijena a sva je, zapravo, građena stoga da se na kraju pričice uputi poruka. Ti tekstovi postoje, dakle, ponajprije stoga da naglase etičku razinu koja se pak poantno ističe u naglašenoj gnomičnosti teksta. Misli poput „Za sve postoji pravo vrijeme“, „Sreća je promjenljiva. Ako si umišljen i sam na vrhu, bit ćeš osamljen i zgažen i kad padneš“, „Dok ne probaš, ne znaš“ funkcioniraju poput logična svršetka u narativnom tkivu. No, oni ne strše, nisu

„strano tijelo“ nego naravna točka u pripovijedanju. Pripomenimo da na basnu ne upućuje samo struktura nego i sama priča u kojoj odnosi i postupci među biljkama i pticama upućuju na ljude.

Druge dvije cjeline „postvarene su“ i time ujedno recepcijski podobnije. Autorica ulazi u osjećajni i duhovni svijet djece (dobno: desetgodišnjaci-jedanaestogodišnjaci), tematizirajući njihovu svakodnevnicu – đaćku ponajprije, a onda i obiteljsku. Jasno, pritom se nije pridružila danas već stereotipnoj poziciji dječjega pisca koji teži za duhovitom, počesto i površnom interpretacijom dječjega svijeta (a sve zato da bude dopadljiv!), nego su joj likovi djece zato da istakne njihove moralno-etičke vrijednosti: marljivost, grizodušje, zahvalnost. Među tekstovima u drugoj cjelini izdvojio bih dva, „Buka“ i „Bakica“. Prvi recepcijski privlačno, pitko tematizira otuđenje današnjega čovjeka, koje je – nažalost – zahvatilo i najmlađe: kad je u stanu nestalo struje, dječak Jurica pomislio je da je „smak svijeta“ jer ne će moći gledati tv, niti slušati glazbu ili pak se igrati na računalu; uznemiravala ga je neobična tišina dok nije otvorio prozor i čuo glasove prirode, ponajprije ptice koje se „šuš kale, cvrkutale, živkale“... „bila je to najskladnija simfonija koju je Jurica čuo“. Dakle: izgubili smo smisao (i potrebu!) za osluškivanjem govora prirode, želi reći autorica, a ovakvim tekstom kao da nastoji utjecati da to ne izgube djeca.

Drugi tekst poučava odnosom generacija: Luki je teško po ljetnoj vrućini vući školsku torbu, ali kad je vidio staricu koja je i nakon pružene liječničke pomoći nastavila posjet groblju, svom pokojnom mužu, dječaku „je torba postala nekako lakša i sunce je odjednom manje pržilo dok je išao prema školi“. Tekst je, zapravo, jednako namijenjen i nama starijima jer smo rijetko svjesni koliko spontano, usputno djelujemo vlastitim primjerom!

Moglo bi se primjera nanizati još, no izdvojio bih najvažnije odlike ove zbirke Ankice Blažinović-Kljajo.

Ponajprije, tekstovi osvajaju krajnjom narativnom ekonomizacijom, čistoćom, prohodnošću i semantičkom znakovitošću: primjerice, naslov zbirke je i privlačan i sržno naglašava osnovnu intonaciju svih tekstova: biti svoj, slušati i slijediti svoj unutarnji glas!

Autorici je i te kako jasna funkcija dječjega štiva te je svaku priču usmjerila isticanju osnovne moralno-etičke poruke, koja pak u nekim tekstovima eksplicitno počiva na kršćanskom svjetonazoru: „Ne znam tko je pametniji, prijatelj ili ja. Ali znam da je pametno i zdravo nekad prvi popustiti (to jest: oprostiti!)“.

Autorica se pokazala kao izvrsna poznavateljica dječje psihe, njihova osjećajnoga svijeta, njihovih nestašluka i „mušica“. No, pritom ne dijeli lekcije, ponajmanje pak ne osuđuje nego ljubavljju i velikim srcem savjetuje i pokazuje primjerom. Njene su crtice pravi mali krokiji o pronađenoj dobroti. Hoće li takve dospjeti do njihovih malih čitača, drukčije, hoće li usred kojekakvog štiva i drukčijih sadržaja u ovom našem vremenu oni privući njihovu pozornost, to ne ovisi samo o njima nego – ponajprije o nama, našoj želji i pedagoškoj umješnosti.

A da takvo štivo malom čitaču danas treba, o tome nema dvojbe. Jer ono je pravi mali „književni vjeronauk“!

Bilješka o spisateljici

Ankica Blažinović-Kljajo rođena je 5. srpnja 1959. u Sesevskom Prigorju, gdje i danas živi. Diplomirala je hrvatski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a potom i studij bibliotekarstva. Radila je najprije kao profesorica hrvatskog jezika u OŠ Vugrovec – Kašina, a već dvanaestu godinu radi kao dipl. bibliotekar, mentor u OŠ Brestje. Osim priča piše i dramske tekstove koje su uprizorile školske dramske družine i KUD „Dragutin Domjanić“ u Vugrovcu. Uvrštena je u *Zbornik drama i predložaka za igre autorskog alternativnog kazališta 2001-20002*, Centar za kulturu i informacije Maksimir i dr., Zagreb, 2003; *Zbornik drama i predložaka za igre, 26. i 27. SKAZ i 30. i 31. SKAZ*, Kulturni centar Peščenica i dr. Zagreb, 2003. i 2008. Surađivala je u časopisima za djecu.

Objavila je zbirke kratkih proza *Priče iz bakina dvorišta*, Hum naklada, Zagreb, 2004. (u dva izdanja) i *Meni je najbolje biti ja*, Alfa, Zagreb, 2011.

Knjiga ima početak i kraj; njezin sadržaj mora se čitati, ako nas nije razočarala, od početka do kraja i jedino smo je tada razumjeli. Roman i drama zatvaraju svoje izlaganje između početka i kraja, a i u teoriji postoji uvod, izlaganje i nešto poput zaključka. Konačni kraj priče ili neku sintezu na ekranu ne možete očekivati. Gotovo je prirodno da znate kako slijedi nastavak, ili barem da je nastavak moguć.

Ako je barem načelno tako, mogu upozoriti na posljedice u odgoju i obrazovanju, kako se to obično kaže, pri čemu se u samom izrazu odgoj i obrazovanje odjeljuju kao dvije različite djelatnosti, što je u najmanju ruku prijeporno. Ako se, naime, obrazovanje svodi na usvajanje nekih osnovnih podataka i nužnu vještinu u ovladavanju tehnikom, nešto poput moralnog odgoja samo je jedva koristan dodatak, što svima vam poznata kriza morala uvjerljivo potvrđuje. Još manje mi se čini da povremeno upućivanje na estetičke vrijednosti u nekim predmetima postiže neku veću svrhu, osim kod malog broja pojedinaca. A ako bi još uvijek ideal obrazovanja morao sadržavati i moralnu i estetičku dimenziju, što će reći i dimenziju ukusa, mogao bih ustvrditi da tek čitanje knjiga tome pogoduje. – Akademik dr. Milivoj Solar

